Mathilda Roos

Helgsmålsklockan. Skildring från Norrland

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1896.

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/RoosM/titlar/Helgsmålsklockan/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb8233750-faksimil

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

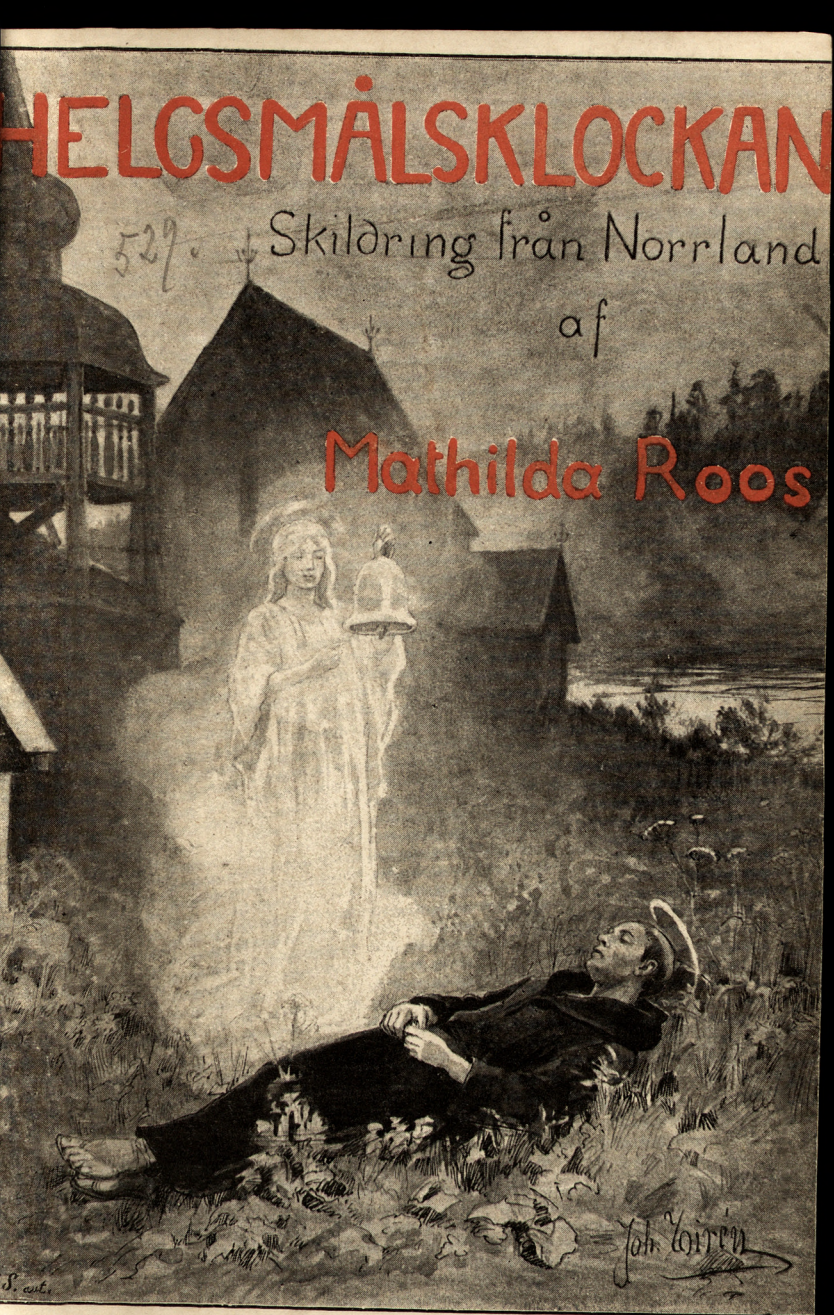
HELGSMÅLSKLOCKAN

527.

Skildring från Norrland

af

Mathilda Roos

Stockholm. Albert Bonniers förlag. Tvenne delar. Pris 4: 50

MATHILDA ROOS.

HELGSMÅLSKLOCKAN.

HELGSMÅLSKLOCKAN

SKILDRING FRÅN NORRLAND

AF

MATHILDA ROOS

FÖRRA DELEN

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1896.

Sägnen om helgemålsklockan.

(Ur en gammal krönika.)

Många märkeliga och skjöna sägner finnas ock i denna Socknen ifrån tiden då den helige Staffan red omkring och förkunnade Herrens Kristi saliga ord.

Sålunda förtäljes, huruſom den helige GUDS-mannen näppeligen til denna Socknen ankommit, förrän de lede Trollen med al makt begynte at gorma och illa låta i ſina hålor och Caverner i Bergen.

I al ſynnerhet war det Wäßle, Trollet i Kinneråſen, ſom illa lät och ſom med uproriſkt wäſende och ſtygg trolldom ſökte at utſläcka Ewangelii ſaliga ljus; ſom, gifwe Gud, intil Werldenes afton denna Socknen hugna målte.

När nu den helige Staffan, GUD till ära, byggde en Kyrka, fick man, nu här, nu der, om nätterna i Luften höra et ganſka bedröfweligit ſkrän, ſåſom af Andar eller Spöken och Gengångare, hwaröfwer de Perſoner, ſom då

förbi Kyrkan gingo eller i deß närhet bodde, blefwo öfwermåttan häpne och beſtörte.

Beſagde Perſoner ſäga ſig ock flera Thorsdagsqwällar, då Trakten af månſkenet ganſka uplyſt war, ha ſett hemſka och förfärliga ſkepelſer ſtå och beſwärja Kyrkan, ſärdeles wid midnatts-ſtunden, då Gaſtar och Troll regera pläga. Den helige Staffan (GUD fröjde och hugne rikligen hans ſjäl!) for emellertid fort med att Kyrkan byggja. Men all den ſtyggelſe ſom de lede Trollen ſpridit i denna bygden, gjorde folket modſtolet och wände deras hjärtan från Ewangelii ljus, dem ſjelfwom til ſtort mehn och GUDS-mannen til hjärtelig ſorg och bedröfwelſe.

Hände ſig ſå, at GUDS-mannen en afton wid Sommarſolſtåndet hade lagt ſig neder at hwila i backen jemnſides med Kyrkan. Hans hug war ſorgſen, men wid det han ſof fick han en ljufwelig och förunderlig ſyn ſkåda. Honom tycktes nämligen, at en Sky, intet olika med Bergsdimban, när de höga Kullar och Bergsſpetſar börja utdunſta och ryka, ſänkte ſig tätt bredwid honom, och när denna ſå ſaktelig tynades af, ſåg han i deß ſtälle en öfwermåttan ſkjön och härlig Skepelſe, ſkinande i hwita, ſida kläder.

"Gode broder Staffan," ſade nu Skepelſen, "jag har ſett din ſorg och hjärtas bedröfwelſe, at menniſkjorna här i denna Bygden ſå ſtyfſinta äro och ſtå emot Herrens nåd, ſom

ömnig och stor är för dem som honom emottaga wilja. Derföre, käre broder, har nu Herren, stor i nåd och i kärlek, sändt mig för at styrka och wederqwicka din ande med denna gåfwan."

Med deßa orden räckte skepelsen honom en liten kyrkklocka af rent och oförfalskadt silfwer, och då Staffan den sakta rörde och derwid ett förunderligt skjönt ljud förnam, märkte han til sin stora glädje och hjärtas förnöjelse, huruſom et ohiskeligt troll, som sig bakom Kyrkan gömt hade, med långa steg och under jemmerligt tjut ner i sjön Lennan rusade och i deß watten förswann.

Nu for Skepelsen fort och pekade derwid på klockan.

"Denna klockan, gode broder, ringde den gången då jag til min själs frälsning emottog det heliga Dopet. Jag war den första Menniskjan, som den salige brodern Ansgarius döpte i detta landet, alltså war det denna klockan som ringde Nådens och Salighetens dag in i wårt Land. Men då mitt hjärta brast och min själ fördes till den ewiga Saligheten hos min Herre Jesus Kristus, då tystnade klockan och hon lades i grafwen jemte mig. Nu, gode Staffan, hafwer jag upphämtat henne åt dig, emedan din själ är full af kärlek och nitälskan för Herrens heliga sak. I denna nya Kyrkan skall du upphänga klockan, och Helgemålsklockan skall du kalla henne. Hwarje Lördagsafton skall du ringa i den för att drifwa bort al Trolldoms

och Hedendoms styggelser från GUDS-huset til Herrens Dag. Och sålunda, gode broder, skall denna klockan ringa i hundrade och hundrade år, ända tills Trollen ha drifwits bort och hednamörkret har wikit ur Menniskjornas hjärtan och sinnen. Jesus, den wälsignades, frid ware med dig!"

Då han talat deßa orden, fick han ånyo Skepelsen af en nederfallande Bergsdimba, som så småningom jaktelig dunstade bort och aftynades.

Men den helige Staffan wardt öfwermåttan glad och fröjdefull. Han tog den lilla klockan, hängde henne brådt up i Kyrkan, och såsom han af den saliga Andan tilsagd blifwit, ringde han i den samma hwarje Lördagsafton. Och då röko med al makt Trollen åt de fyra Wäderstrecken och lemnade GUDS-huset i frid.

Huruledes nu denna klocka til wår nuwarande Lennbo Kyrka kommit har, derom lemnar oß Historien icke nogsammare besked, men wißt är, att hon har en förunderlig makt at stämma sinnet til ljufweliga och saliga tankar, i al synnerhet en stilla Sommarafton, när wår härliga Lennan har lagt sig til ro och Solen går ner bakom de höga Klintar.

Nu beträffandes sannolikheten, at Helgemålsklockan skulle ega en förborgad makt at drifwa synd och styggelse från denna Bygden, må hwar och en tro hwad honom sjelf lyster. För wår del hålla wi före, at då det ännu så

mycket hedniſka wederwärdigheter i denna Trakten finnas (hwaruppå ingen ſom det bitterſta här omkring ſig ſkådat twifla kan), är det för ſinnet uplyftande och ſaligt at tänka, at den wälſignade klockan ej ſkall tiga, förrän hon ringt al Mörkrets ondſka ut ur wår Bygd...

HELGSMÅLSKLOCKAN

I.

Vid Lennans strand. — Ett oväntadt bref.

Det var en underlig trolsk sjö, den fagra Lennan, med sin krans af blå, mjuka bergslinjer kring stränderna och sina rika vattenbäddar. Man kunde tro, att någon af hafvets oroliga andar bodde på djupet och upprörde dess böljor, ty sjön skiftar beständigt utseende. Icke många timmar bibehåller sig ytan oförändrad; liksom ett rörligt ansikte, öfver hvilket återskenet af själens tankar drager fram i växlande leenden och allvar, le och vredgas Lennans böljor mellan de furuklädda stränderna. Ena stunden ligger ytan lugn och glänsande, en väldig spegel åt rymdens skyar, åt skogar och berg — så börjar det plötsligt att röra sig nere i djupet, en kväfd skälfning tyckes uppstiga därur, den klara vattenspegeln brister, och mörka brisar draga fram däröfver. Inne i

skogen höres ett allt häftigare sus; vinden vaknar för att förena sig med Lennans suckande böljeslag mot stranden. Och allt större och större bli dessa böljor; vågkammarna resa sig med hvitt skum på toppen, hafvets ande tyckes storma och tjuta i djupet, sjön svartnar, och fräsande ila vågorna fram, högt upp på de sandiga stränderna... Ve den, som då godtroget öfverlämnat sin farkost åt den nyckfulla sjön; ve den, som ej vet, hur lömsk och farlig han är, han som nyss log så fagert! Ty djupet drager, säger befolkningen, det drager alltsedan den tid, då trollen kastade kyrkklockorna ned i Lennan, kyrkklockorna, som ligga på bottnen och gifva ifrån sig en sakta ringning hvarje gång sjön ämnar kräfva ett människolif till offer...

Men inom några timmar lägga sig de skummande böljorna, vindens röst inne i skogen tystnar, och då kvällen kommer, speglar Lennan åter hvita sommarskyar i sin djupblå skimrande famn. Underbara, härliga solnedgångar följa på de häftiga stormbyarna. Medan en del af bergen är höljd liksom i en mörkblå, tät slöja, som kommer deras konturer att kallt och klart afteckna sig mot den ljusa aftonhimmeln, glider öfver en annan bergstopp ett skuggspel af skiftande färger: violett, blågrått, gulskimrande, ibland förtonande i glänsande hvitt, så att berget nästan ser snöbetäckt ut. Men färgerna förändras, den mörkblå slöjan ljusnar och sammansmälter med himmelen till en jämn, agatgrå färgton. Det glödande skenet från solnedgången i väster bleknar, och på samma gång slocknar

skuggspelet öfver bergstopparna; ännu i det sista, sedan bergen mörknat, glida blekröda strimmor öfver Lennans vattenyta, men så försvinna äfven de, och öfver hela nejden breder sig sommaraftonens ljusa, entoniga skymning...

Sjön Lennan, som är flere mil lång, sträcker sig i norr och söder och delar sig ungefär på midten till två sjöar, norra och södra Lennan, hvilka sammanhållas af en liten å, Bjurån, så kallad därför att »bjuren», som bäfvern heter på folkspråket, fordom brukade bygga sina bon vid dess stränder.

Det är nog icke blott en sägen, att någon af hafvets andar bor nere på Lennans djup; ty sjön är egentligen en hafsvik, som under seklernas lopp drifvits inåt landet, och som nu genom en flod, Vångaälfven, förenas med hafvet. Troligen är det därför den icke liknar andra insjöar; den bibehåller fortfarande sina unga dagars karakter och tycken, och om höst- och vinternätterna, då stormen tjuter och vågorna skumma kring stränderna, tycker man sig däri höra liksom ekon af oceanens röster, ekon af stormfåglar, rop af människor i nöd och dödsångest. Det är gamla minnen som spöka, minnen från den tid hafvets väldiga krafter kämpade mot Lennans stränder...

Tre socknar lågo invid Lennansjöarna; Särela i nordost, Strömnäs i nordväst, och Lennbo längs södra stranden. Lennbo var den minst befolkade och den fattigaste af de tre socknarna; dess kyrka

var ett annex till Strömnäs, hvarför prästen i Lennbo blott var komminister, ej kyrkoherde.

Om man färdades norrifrån och på de halfmurkna bräder, som lågo öfver Bjurån och som hade namn, heder och värdighet af bro, kom in på sydvästra landet, måste man i en halftimmes tid fara längs Lennans strand och så taga af åt vänster uppför en brant backe, innan man hann fram till Lennbo komministerboställe.

Här på höjden låg det — en enkel, rödmålad träbyggnad med utskjutande takås, hvitmålade fönsterkarmar och en stor förstugukvist. Nedanför utbredde sig Lennasjöarnas stora vattenspeglar, från vindskupan kunde man se åt alla tre socknarna, och synkretsen, som öfverallt var fri, begränsades af blånande, buktiga bergslinjer.

Icke många stenkast från prästgården stod kyrkan med sina grågula, rappade väggar, sitt svarta tak och sitt lilla fyrkantiga torn. Den såg skröplig och ålderstigen ut, hvilket ej var att undra på, ty sägnen förmäler, att den härstammade ända från den tid, då de första kristne och trollen kämpade om gudshusens vara eller icke vara. Lennbo kyrka hade varit särskildt utsatt för trollens förföljelser, ja ända in i sista seklet påstodo bondkvinnorna, att man under mörka nätter tydligt kunde höra, hur de leda trollen, som ej ville tillåta att kyrkan byggdes, kastade sten på tornet. Huruvida detta var sant eller ej, kan ingen afgöra; måhända var det blott vinden, som slog mot torngluggarna, eller ugglor, hvilkas vingar

skrapade längs muren. Men folket tror, att hednisk elakhet ännu omger Guds hus och söker att förgripa sig därpå. Och kanske har det ej orätt i denna tro...

På backen utanför kyrkan står den gamla klockstapeln, öfverklädd med träspånor, som likna svartbruna fjäll. Hvarje lördagskväll klockan sex ringes där i helgsmålsklockan; dess toner ljuda då långt utåt nejden, bort öfver Lennans böljor, och förkunna, att helgdagens frid sänker sig öfver jorden.

Det var en mulen sommarafton; gråa skyar betäckte himmelen, och stillheten i den ljumma, vemodigt tunga luften var så djup, att man långa stunder lockades att sitta och liksom lyssna därpå. Borta i väster, vid solnedgången, hade molnen höjt sig, så att mellan bergen och skyarna syntes en smal, ljus rand, som glödde med ett brinnande gulrödt sken mot den järngrå himmelen och bergens djupblå färgskiftningar.

Bakom prästgården lågo stall, ladugård och det så kallade hebbret, matboden, ett fyrkantigt hus, hvilande på fyra höga pålar och med stege upp till dörren — alla rödmålade, anspråkslösa byggnader. En liten sandplan utbredde sig framför dem bort till skogen, som åt söder begränsade utsikten. På sandplanen promenerade hönsen af och an och krafsade i marken; vid ladugårdsdörren, tryckta emot väggen, sutto två alldeles likadana kattor, stora och rödgula, och betraktade med

likadana, sömniga, föraktfulla blickar hönsens vippande, hafsiga rörelser.

En liten flicka satt och lekte på sandplanen bland djuren. Hon hade i handen en bleckhink och en spade, och med den senare hällde hon sand i hinken och bankade för hvarje gång ett duktigt slag på sanden. Under tiden småsjöng och pratade hon för sig själf, nonsens, joller, som barn bruka tycka om att sätta ihop, då de äro vid belåtet lynne. »Så ska' en banka,» pratade hon och slog väldiga slag med spaden — »å så ska' en 'klanka' å 'lanka' å» ...

Ingen tycktes bekymra sig om henne; kvart efter kvart satt hon där med sin lilla röda hufva knuten under hakan och berättade långa historier för sig själf, under det de bruna ögonen lyste af belåtenhet och lifsglädje.

Plötsligt upphörde hon med sin lek, vände på sig, stödde de små händerna mot marken, så att de kommo djupt ned i sanden, och satt så ifrigt lyssnande, med ögonen fästa på prästgårdsbyggnaden.

Från den ena vindskupans fönster ljöd ut i aftonens stillhet en svag, mjuk fiolton. Luftvågorna buro den långt öfver Lennans vatten, där den dallrande dog bort i fjärran. Någon spelade där uppe bakom det öppna fönstret, först endast utdragna toner, påminnande om en fågels sorgmodiga lock inne i skogen, så melodier, ljufva, drömmande melodier, hvilka utan uppehåll eller afbrott flätades den ena i den andra.

Den lilla flickan på sandplanen satt alltjämt orörlig och lyssnade. Ibland kom där något vildt, sönderslitet i musiken, som hon visserligen ej förstod, men som tycktes underligt beröra henne, ty hon sammandrog sina fina ögonbryn, och de klara ögonen mörknade. Slutligen blef hon trött af att sitta så där med kroppen vriden och händerna nedborrade i sanden. Hon reste sig upp, slog händerna mot hvarandra för att skaka dem rena och sprang fram mot byggningen. Här ställde hon sig under vindskupan, satte bägge händerna som en lur kring munnen och ropade med klingande stämma:

»Fasterman . . .! Fasterman!»

Hon kröp ihop med kroppen, sträckte fram hufvudet och blef alldeles röd af ansträngning, så högt skrek hon.

Men ingen svarade utom de vemodiga fioltonerna. Då ropade den lilla flickan med ännu mera befallande stämma:

»Fasterman, kom ut! Fasterman, kom ut!»

Nu visade sig i fönstret en egendomlig figur, iklädd en grå, solkig nattrock och med en rökmössa på hufvudet. Han såg sig skyggt omkring åt alla håll och sade därefter, under det han alltjämt fortfor att spela:

»Hvad vill du mig, Lisa lilla?»

Hans röst var sträf och frånvarande liksom uttrycket i ansiktet, men då hans blick slutligen stannade vid den lilla flickan, flög där ett vänligt, blidt leende öfver de mörka dragen.

»Lisa vill, att Fasterman ska' komma hit ned, för Lisa vill *se*, hur det låter, när han spelar,» svarade Lisa med en min, som vittnade om den fastaste öfvertygelse, att hennes vilja skulle anses som lag.

Men spelmannen där uppe endast skakade på hufvudet och drog sig tillbaka; det var nästan som om den lilla flickan skrämt honom. I detsamma fick Lisa se en gestalt, som skymtade fram vid skogsbrynet bortom ladugården. Hon glömde nu i en blink »fasterman» och hans musik och sprang, så fort hennes små ben tilläto, öfver sandplanen bort till skogen.

»Har kära far nå'nting i fickan åt Lisa?» ropade hon flämtande redan på långt håll.

»Kära far», som icke var någon annan än pastor Bernhard Malm, komminister i Lennbo, stannade genast och började ifrigt att undersöka alla sina fickor. Men hur han gräfde, hittade han ingenting annat än näsduken, börsen och några hopskrynklade, halfskrifna papperslappar.

Lisa stod tyst bredvid och följde med den största uppmärksamhet pastorns rörelser. För hvarje ficka, som utan resultat vändes ut och in, blef hennes min mer och mer bekymrad, det strålande, segervissa leendet i hennes ögon slocknade, den lilla underläppen sköt längre och längre fram, och då den fruktlösa undersökningen var slut, stod hon där med sitt hängande hufvud och bedröfvade blick, en liten bild af gäckade, felslagna förhoppningar.

»Har kära far alls inte nå't åt Lisa?» frågade hon slutligen med en ton och en blick, som i sig gömde en hel värld af förebråelser.

Pastorn fortfor att rifva i sina fickor och vända ut och in på dem.

»Jag kan inte förstå det... kan inte förstå det,» mumlade han med en lika bekymrad och orolig min som Lisa, »det är obegripligt... jag bad ju 'Malvan' att ge mig en påse sviskon... och jag såg hur hon tog fram dem... och nog lade jag dem väl i fickan...»

»Men då ligger dom fäll där, far,» invände Lisa med obeveklig logik och en liten misstänksam skiftning i rösten, som tydligt visade, att hon inte alls trodde, att kära far bedt Malvan lägga några sviskon i fickan.

»Ja, visst skulle de det göra, min flicka lilla, det har du alldeles rätt i,» svarade pastorn på samma bekymrade, allvarliga sätt, »visst skulle de det. Men nu göra de det inte, och det kommer sig nog däraf, att kära far är en gammal nattmössa, som snart glömmer sin egen näsa. Men var nu inte ledsen, barnet mitt, kära far skall i stället berätta en historia för dig, tycker du inte det skall bli roligt?»

»Lisa tycker mera om sviskon än historier,» svarade den lilla med orubblig uppriktighet.

»Men nu har jag inga sviskon, kära lilla barn,» svarade pastorn och såg mycket olycklig ut, »men nästa gång jag går in till 'Malvan' lofvar jag, att du skall få en stor strut med sviskon.»

»Det lofva' far i jåns också,» invände Lisa misstänksamt.

»Ja, men den här gången är det *riktigt* säkert, du skall få två strutar... två stora strutar. Är du nöjd då?»

»Ja,» svarade den lilla, hvars ansikte småningom ljusnat och återfått sitt vanliga strålande leende, »Lisa ä' nöjd.»

Härmed fattade hon »kära fars» hand, och under det pastorn med långa steg gick fram till byggningen, trippade hennes små fötter bredvid honom, och hon pratade oupphörligt, allt emellanåt anställande betraktelser öfver sin egen lilla person och sina förhållanden.

Då pastorn genom en grind kommit in på gården framför boningshuset, släppte lilla Lisa honom genast och rusade emot hunden Trogen, som, viftande på svansen, sprang ut ur sin koja för att välkomna pastorn.

»Se så, se så, gossen min,» sade pastorn, då Trogen lade sina väldiga tassar mot hans bröst, »tack ska' han ha, tack ska' han ha!»

Trogen strök smekande hufvudet mot sin husbonde, som nu gick uppför den lilla trätrappan och satte sig på förstugubron. Lisa och Trogen började därefter sin vanliga lek på gårdsplanen.

Pastor Malm tog af sig mössan, strök ett par gånger näsduken öfver pannan och satt därefter en lång stund med hufvudet lutadt i handen och blicken fäst på västerhimmeln, där ännu den eldröda strimman glödde vid horisonten. Från smedjan,

som låg vid slutet af kyrkbacken, där vägen tog af åt Bjurån, uppsteg röken tung och bolmande i den mörka sensommarkvällen.

På vägen kom en tjock gumma pustande upp-för prästgårdsbacken. Det var mor Rutlin, smedens hustru; hon bar en korg på armen, var klädd i en svart klädning med röd bård och hade en lufva på hufvudet.

»God kväll!» ropade pastorn, så snart gumman kommit upp på gården, »god kväll och välkommen, mor Rutlin!»

Mor Rutlin nickade och strök pustande med handen öfver håret.

»Gusinner, pastorn, ä' ho', gammelmor, inne?»

»Tänker fäll de', hva' har hon för godt åt henne?»

»Å, ja' har baresta några ägg tell 'na,» svarade mor Rutlin och grinade till.

»Det var snällt, det,» sade pastorn och nickade, »ja, hon är nog där inne, tänker jag.»

Mor Rutlin tog upp korgen, som hon satt ned på bänken, och fortsatte vägen förbi huset in i köket.

Pastor Malm såg ut att vara en medelålders man, ehuru han i själfva verket icke var mycket öfver trettio år. Men den ovanligt långa, grofva gestalten var redan något böjd, och det magra ansiktet med sin bleka hy, sina starka drag, sin hårdt tecknade energiska mun, på hvars bägge sidor syntes tvenne skarpa fåror, tycktes ej tillhöra en ung människa. Det var endast i hans ögon

ungdomen satt kvar, hans mörka, själfulla ögon, i hvilka man tyckte att hela hans personlighet, med alla dess egendomligheter, liksom koncentrerade sig. Vanligen hade dessa ögon, då hans väsen var i lugn och harmoni, ett frånvarande, sorgset uttryck; men dessemellan kunde de skifta lika snabbt som Lennans böljor, och då de logo, verkade deras leende med samma kraft på hans mörka ansikte som solsken på en mulen höstdag. Men dessa ögon med den öppna, drömmande barnablicken kunde se fruktansvärda ut för den, som blef föremål för pastorns vrede. Och — till hans egen stora sorg — om det än fanns mången, som hade goda och kärleksfulla minnen från samvaron med honom, så fanns det ock mången, som kunde berätta, att när pastorn blef »sint», så fanns det just ingen mera än »gamla frun» som rådde på honom.

Då pastorn suttit en stund, rätade han hastigt på sig och såg sig omkring, liksom vaknade han ur djupa drömmar. Därefter öppnade han sin rock, som han haft igenknäppt ända till halsen, och framtog ur en plånbok två obrutna bref.

I detsamma kom en liten gumma, klädd i hemväfd klädning och hvit mössa knuten under hakan, ut på förstugukvisten, nickade åt pastorn och satte sig bredvid honom.

Pastorn nickade tillbaka och klappade den lilla gumman på handen.

Det var »gamla frun», pastor Malms mor, som bodde hos sonen och hushållade för honom.

Hon var en liten hopkrympt gumma, så liten att hon skämtande brukade säga, att hon snart inte mera kunde nå upp att »klappa» sin långe son. Men då svarade alltid sonen, i det han med sitt mest kärleksfulla, varma leende lutade sig öfver modern: »Om din hustru är liten, så böj dig ned och tag hennes råd! Så gör också jag med min kära morsgumma.»

För öfrigt kunde ingen misstaga sig om, att fru Malm och pastorn voro mor och son; det var endast olikheten i längd, som skilde dem åt, annars hade de samma magra, kantiga ansikte, samma grofva drag, samma energiska mun och framför allt samma själfulla, varma ögon. Man skulle dock kunnat säga, att det hos modern var energien, hos sonen innerligheten, som utgjorde det bestämmande draget i ansiktet.

»Här, kära mor, är någonting till dig,» sade pastorn, i det han räckte modern det ena af de bägge bref han höll i handen.

»Till mig?» upprepade modern, i det hon kastade en misstänksam blick på brefvet, »så-å, det var märkvärdigt!»

Hon tog emot brefvet, vände flere gånger på det, synade det noga från alla sidor, stafvade igenom utanskriften ett par gånger och lade det därefter på bänken bredvid sig.

»Nå, ska' du inte bryta det?» frågade pastorn småleende.

Frun tog upp brefvet och började ånyo syna det.

»Jag kan inte förstå, hvem det är ifrån,» mumlade hon och granskade ännu en gång utanskriften.

»Men det får du se, om du öppnar det.»

»Jag har inte mina glasögon, så jag kan inte se nu,» svarade frun, i det hon stoppade brefvet i klädningsfickan, »dessutom ska' vi äta kvällsvard nu, jag får läsa brefvet sedan.»

Hon steg upp, och sonen följde henne in i den lilla matsalen, där bordet stod dukadt med ölost och »pölsa», ett slags rätt af gryn och kött, som pastorn tyckte mycket om.

Efter kvällsvarden blef det för sent att läsa, och så hände det sig att brefvet obrutet fick vandra ifrån fruns klädningsficka till hennes byrå, där det sedan, inlåst i en låda, tillbragte natten.

Men då fru Malm morgonen därpå träffade sin son, var det hon som först talade om brefvet, hvilket hon i dag på morgonen i sin ensamhet läst.

»Ja, min käre Karl-Bernhard,» sade gumman, då hon hällde i kaffe åt sonen, »vet du, hvad det var som stod i det där märkvärdiga brefvet?»

Hon kallade alltid sonen med bägge hans namn, Karl-Bernhard, ehuru han af alla andra benämndes endast Bernhard.

»Nej, hur skulle jag det kunna veta?» svarade sonen småleende, »du har allt dragit försorg om, att jag skall få vara nyfiken därpå så länge som möjligt.»

»Se här, du ska' få läsa det själf,» sade frun, i det hon satte kaffepumpan på bordet och drog fram brefvet ur fickan. Därefter lindade hon upp en liten ullgarnssnodd, som hon virat kring kuvertet, och bredde så ut papperet framför pastorn.

Pastorn sköt upp glasögonen i pannan — han nyttjade alltid glasögon, utom då han läste eller betraktade någonting på mycket nära håll — och genomögnade därefter hastigt brefvet.

Då han slutat och med en häftig rörelse sköt ifrån sig papperet, hade hans ansikte, öfver hvilket nyss låg ett så vänligt och gladt uttryck, blifvit mörkt och misslynt.

»Nå, hvad säger du?» frågade modern, som satt sig ned midt emot pastorn och efter att ha jämkat sin mössa rätt började hälla i kaffe åt sig.

»Hvad jag säger?» upprepade sonen misslynt; »det är större skäl att fråga, hvad du säger. Hvad ämnar du svara?»

»Jag ämnar inte svara annat, än hvad *du* vill att jag skall svara,» sade den lilla gumman med sin milda stämma, under det att det bestämda draget kring munnen och uttrycket i ögonen lika tydligt utvisade, att sonen icke skulle komma att svara annat än just hvad *hon* ville.

»Nej, mor, du skall helt och hållet bestämma,» invände pastorn med samma misslynta ton. »Berodde det på mig, så blefve det ett tvärt *nej*. Hur kan du tro, att hon skulle kunna finna sig hos oss, och att vi skulle få annat än otrefnad af en

sådan där fåfäng, anspråksfull världsdam, en modedocka, en toka, som älskar bjäfs och grannlåt...?»

»Hur vet du, att Margareta är en sådan?» afbröt modern. »Det är många år, sedan ni träffades...»

»Det är nog sant, men jag minns, hurudan hon var då, en fåfäng, inbilsk liten flickunge, som krånade sig i sina vackra kläder...»

»Karl-Bernhard, Karl-Bernhard,» varnade modern, »du var fjorton år, när du träffade Margareta, hvad omdöme kunde du då ha?...»

»Barn ha ofta mycket träffande omdöme,» envisades pastorn, »deras instinkt är finare och sundare än de vuxnas. Jag kommer så väl ihåg, hur hon krånade sig i en ny sidenkappa, och hur hon sade: 'Är jag inte fin kanske?' Jag minns, hur mitt redbara pojkhjärta uppreste sig emot henne, och att jag fattade en sådan afsmak för den lilla gåsen, att, då hennes mor tvang mig att hålla henne i hand, passade jag på tillfälle att nypa henne, så att hon började gråta, hvilket naturligtvis gjorde, att jag ännu mera afskydde henne, stackars litet kräk. Hvad man ändå kan vara stygg som barn,» tillade han med ett medlidsamt leende.

»Ja, det går väl an,» menade modern, »värre är, då man är stygg som stor också. Och jag är rädd, att, om du säger, att hon nu inte får komma hit, så 'nyper' du henne värre, än du gjorde, när ni voro barn.»

»Nå, kära mor, jag säger ju inte, att hon ej får komma, det är ju du som bestämmer,» svarade pastorn och hans ansikte mulnade ånyo; »jag säger bara, att hon kommer att föra otrefnad med sig i huset. Tänk själf efter. Jag går här i mina tarfliga, slitna vadmalskläder, alldeles som en af bönderna, och jag kommer till bordet, alldeles som jag vill, utan att du, kära mor, gör någon anmärkning däröfver. Och jag vill sannerligen inte lägga några band på mig för hennes skull. Och våra måltider äro enkla, och tyst och enformigt är här, ingen omväxling, intet främmande... Tror du hon skulle trifvas ihop med Per Erssons i Vedsäla eller med Dordi eller mor Rutlin eller Karsens Lena eller någon annan af våra vänner och bekanta?»

»Jag tror, att hon för närvarande är sjuk och trött och nedstämd och icke behöfver och icke vill ha någonting annat än litet vänlighet och frisk bergsluft. Och de båda sakerna tänker jag vi kunna bestå henne.»

»Nåja, gärna för mig, mor lilla, det är på dig tyngsta bördan kommer. Skrif då i Herrens namn och bed flickan vara välkommen. Vi få väl tro, att det är Han som skickat henne, eftersom hon är sjuk och svag och luften här ju är välsignadt stärkande. Men det säger jag ärligt ifrån, att det bär emot för kött och blod att taga emot henne.»

»Min kära Karl-Bernhard,» invände modern med sin milda, bestämda röst, »om en sjuk, fattig,

gammal kvinna hade sagt till dig: 'gode pastorn, låt mig en liten tid få en plats i edert hus och stärka min kropp i den sköna bergsluften', så skulle du ha kommit emot henne med famnen öppen och, om så fordrats, afstått din egen säng åt henne. Hur vet du, om inte Margareta också är sjuk och fattig och behöfvande? Vet du inte, hvar den största och svåraste fattigdomen sitter, min gosse?»

»Det har du rätt i, mor, den största fattigdomen består visserligen i att älska världen med dess glitter och fåfänglighet. Men det är först när jag *känner* min egen fattigdom, först när jag *vill* ha hjälp, som någon kan hjälpa.»

»Och hur vet du, att inte Margareta är en sådan fattig, hjälpbehöfvande själ? Mig synes, att hon låter ödmjuk och bedjande i sitt bref. Du kände ej hennes mor, min kära kusin Britte-Louise, men jag vet hurudan kvinna hon var. Gud gifve vi alla liknade henne! Och Margareta var sin mors älskling... Tro du mig, min käre Karl-Bernhard, med Guds hjälp få vi inte ångra, att vi låta henne komma hit!»

Gummans hela ansikte strålade, och öfver de mörka, allvarliga ögonen kom ett mildt fuktigt skimmer. Det var som om förna, halft bortdunstade tillgifvenhetskänslor plötsligen fått lif igen i hennes själ, som om slocknade ungdomsminnen åter flammat upp och återspeglat sig i hennes ansikte, så att hvarje rynka därpå tycktes skimra af ett inre ljus.

Bernhard betraktade henne med ett ömt, nyfiket småleende. Ur den slöja af romantik, hvari barn alltid hölja sina föräldrars ungdom, framträdde för honom tant Britte-Louise's, Margaretas mors, ansikte som någonting underbart ljuft och intagande, och likt en mystisk legend omsväfvade honom minnet af att han hört henne beskrifvas såsom mycket ädel och mycket älskad, men också mycket olycklig och lidande.

»Ja,» sade han tankfullt och dröjande, »tant Britte-Louise var visst en god och ödmjuk kvinna. Men hvem säger, att Margareta är lik sin mor — tant Willebrand dog ju, när flickan bara var ett år gammal, och styfmodern har nog inte varit den som kunnat leda och utveckla en ung flicka . . .»

»Nej, det har du nog rätt i,» svarade gumman med ett för henne ovanligt ömt tonfall i stämman, »stackars Margareta, det är en stor olycka för ett barn, gosse eller flicka, att ej kunna minnas sin egen mor. Margareta är törhända i många fall missledd, men jag är säker på, att hon i grund och botten är en from och varmhjärtad flicka, som kanske behöfver endast litet kärlek och deltagande för att komma på rätta vägar. Den kära, milda, tåliga Britte-Louise, hennes dotter kan inte vara annat än ett godt barn!»

»Nå nå, kära mor, vi ska' inte mera tvista om saken,» sade Bernhard nästan rörd, »du har nog rätt, och *har* du det inte, så *får* du, jag vet det af erfarenhet. Vi skola skrifva och be Margareta

vara välkommen. Bara en sak: *när* säger hon sig ämna komma?»

»Redan i nästa vecka, om vi inte ha något emot det.»

»Hm — hm — jaså, det var tidigt, det,» svarade Bernhard, och hans ansikte mulnade ånyo. Så länge modern med sina minnen från fordom liksom spelade på hans hjärtas känslosträngar, var han nästan vekt stämd mot Margareta, men då verkligheten ånyo närmade sig, återvände han med barnets orubbliga envishet till sin första motvilja.

Efter några sekunders tystnad frågade han:

»Men hvad tror mor, att Johannes ska' säga, om vi tar ett så där ungt kvinnfolk i huset?»

Gumman Malm skrattade.

»Johannes, stackars gubbe, han gör som mullvaden, han kryper längre och längre in i sitt hål. Men det är sant, han har ju inte fått någon frukost, stackarn, jag glömmer rakt bort honom för Margaretas skull.»

Hon reste sig upp, gick bort till ett hvitmåladt skåp och tog fram en bricka, hvarpå hon satte en korg med bröd, en kaffekopp och ett fat med torkadt salt kött. Så öppnade hon dörren utåt köket och ropade: »Stina!»

Det förgick några minuter, innan Stina hörsammade kallelsen och kom in i rummet, ty Stina gjorde sig aldrig brådt med någonting, hennes lugn hade blifvit ett ordstäf på gården — och ändå hann hon med allt. Hon förenade i sin

person köksa, husa, ladugårdspiga, kusk och dräng. Prästgården hade ingen annan tjänare än Stina: hon ryktade Brunte, hästen, och kammade lilla Lisas silkeslena lockar; hon krusade fruns mössremsor och rengjorde ladugården, där Stjärnan, Monikan och Vivan alltid emottogo henne med ett belåtet råmande. Och som det nästan alltid är så här i världen, att ingen finns som ej har sin öfverman, så hade gamla frun, hvilken alltid med järnspira härskat i sitt hus, utan att hon själf märkte eller visste af det, fått sin öfverman i Stina. Ty fru Malm hade, liksom hennes son, mycket häftiga både antipatier och sympatier, och Stinas välde hade uppkommit därigenom, att det i hela socknen icke fanns någon — »Karl-Bernhard» naturligtvis undantagen, — som frun tyckte så mycket om och var så svag för som sin raska tjänsteflicka. Och att den, för hvilken man är mycket svag, alltid förr eller senare låter en komma under sitt välde är ett rön, som äfven gamla fru Malm fick besanna.

Stina var en lång, magerlagd flicka, med grofva, okvinnliga former, ljust, uppstruket hår, kantiga rörelser och vänliga, kloka ögon. Allt hvad hon företog sig gjorde hon med ordning och noggrannhet, men om sin egen person och toalett hade hon icke mycken omsorg. Klädd i en rutig bomullskofta, med ärmarna uppkaflade högt öfver armbågarna och med kippande skor på fötterna, kom hon nu in i salen, klef utan ceremonier fram till bordet och tog brickan, som frun iordning-

ställt. Därefter klampade hon uppför vindstrappan, ställde så brickan utanför ett af rummen där uppe, knackade på dörren och gick sin väg.

Efter några sekunders förlopp öppnades dörren försiktigt, ett hufvud stack ut, och ett par skygga ögon sågo sig misstänksamt omkring på vinden. Då denna befanns vara alldeles tom, kommo äfven en hand och en arm fram i springan och brickan drogs med en hastig rörelse in i rummet, hvarefter dörren så fort som möjligt stängdes, vanligen både med lås och nyckel.

Det var en underlig, drömlik tillvaro, som fördes där uppe i det lilla rummet bakom den slutna dörren.

För sex år sedan kom en våraften en släkting till Malms resande och bad att få ligga där öfver natten, hvilket han naturligtvis fick. Han var ett original, — och sådana fanns det för öfrigt godt om i släkten —, en musikvurm, som tagit direktörsexamen och spelade nästan alla instrument, och som nu var på väg till Särela församling, där han nyligen blifvit utnämnd till organist.

Morgonen därpå skulle han fara, vagnen stod redan utanför dörren, man väntade blott på, att den resande skulle komma ner och äta frukost. Men han kom icke, och då väntan blef alltför lång, gick Bernhard upp för att se, om han var sjuk. Där låg den resande ännu, fastän han sade sig må fullkomligt väl, och på hela den dagen steg han icke upp och syntes ej till. Vagnen fick köra

bort, och fru Malm skickade upp mat till alla måltider.

Följande dag och en vecka bortåt gingo på samma sätt; han låg i sin säng på vindsrummet, och församlingsboarna väntade förgäfves sin organist. Och vänta fingo de; vecka efter vecka, månad efter månad förgick, och ingen organist hördes af. Han låg orubbligt kvar, där han lagt sig; böner och föreställningar voro fåfänga, han tycktes icke en gång märka dem, och om fru Malm icke skickat upp mat till honom, skulle han ha legat där och svultit ihjäl.

Och i stället för att tillträda sin organistbefattning, blef han för sitt återstående lif kvar på det lilla vindsrummet i Lennbo prästgård; Malms nändes icke köra bort honom, och af sig själf gick han icke utom dess dörr. Hvad han gjorde där uppe, visste ingen, ty ingen utom Bernhard — och denne icke ofta — fick någonsin komma in till honom. Maten sattes på en bricka utanför hans rum, och så snart han ätit, sköt han ut brickan igen. Han hade haft med sig några tillhörigheter då han kom, några böcker, litet skrifmaterialier och sin fiol, och någonting mera tycktes han ej behöfva. Under dagens lopp spelade han aldrig, men ibland om kvällarna och ännu oftare om nätterna kunde man ifrån hans rum höra toner, så fulla af tungsint smärta, att de i nattens djupa tystnad ljödo som grafsånger öfver ett förspilldt lif.

Småningom hade han i prästgården blifvit ett slags inventarium, hvilket man aldrig ens tänkte på att göra sig af med. Han kallades numera icke annat än »Johannes», hans tillnamn var glömdt, ja till och med af folket i socknen fick han heta »prästbol-Johannes». Folket ansåg naturligtvis också, att Johannes var »fjullrug», det vill säga mindre vetande, och kallade honom därför äfven »fjåsen».

På sista året hade det emellertid blifvit en förändring för Johannes; han hade nämligen fått en vän i Lisa, som då kommit i huset. Den lilla flickan, som han i början skyggt och misstänksamt brukade iakttaga från sitt fönster, fick småningom en underlig makt öfver honom; hvad han icke tillät någon annan: att komma in i rummet, det fick hon göra, huru ofta och för hur länge hon ville, och lika sluten och frånstötande han visade sig mot alla andra, som försökte närma sig honom, lika vänlig och undfallande var han emot Lisa.

Alla dagar brukade den lilla flickan åtminstone en gång komma upp och hälsa på Johannes. Äfven i dag, sedan han ätit sin frukost och skjutit ut brickan genom dörren, fick han höra den vanliga knackningen af de små fingrarna, åtföljd af ett på en gång befallande och ömt bedjande »öppna, fasterman lilla!»

Och Johannes dröjde ej att hörsamma uppmaningen; dörren öppnades — försiktigt som alltid — och den lilla flickan gled in genom öppningen.

Sedan hälsade hon på sin gamle vän genom att gripa tag i bägge hans händer och, hållande sig fast i dem, klättra upp för hans ben ända till bröstet. Så kröp hon upp på en stol och började hålla små föredrag eller anställa betraktelser öfver rummet och »fasterman» själf.

»Hvarför har inte fasterman nå' böxer på sig?» frågade hon och kastade en undrande blick på de smutsiga kalsonger, som utgjorde Johannes' enda benbeklädnad.

Den stackars Johannes svepte nattrocken omkring sig, och hans djupa, stirrande ögon med den underligt inåtvända blicken blefvo ånyo sorgsnare.

»Därför att mina byxor äro sönder, lilla Lisa,» svarade han blygt och ödmjukt.

»Då ska' fasterman be Stina laga dom,» tillrådde Lisa förnumstigt. »Då Lisas böxer ä' sönder, sätter Stina lappar på dom — så här stora lappar!»

Och hon bredde ut sina armar för att visa fasterman, att hennes förmåga att rifva sönder och Stinas att laga var obegränsad.

Då Lisa pratat en stund måste fasterman taga fram sin fiol och visa henne den, ty hon ville *se* tonerna, sade hon. Men hvar sutto de? Hon vände upp och ned på fiolen och envisades med att de skulle sitta någonstädes. Och fasterman visade henne fiolen från alla sidor och förklarade och beskref den med ett orubbligt tålamod.

Måhända var det likheten i öde, som dragit dessa bägge, den skeppsbrutne mannen och den blomstrande lilla flickan, till hvarandra. Ty Lisa var, liksom Johannes, en vilsekommen gäst i det stora lifsvimlet. För två år sedan hade pastor Malm funnit henne i en stuga, där hon varit fosterbarn hos ett folk, så fattigt, att det knappast kunnat föda sig själft. Den lilla hade varit sjuk och utsvulten, och pastorn hade ej haft hjärta att lämna henne kvar, utan tagit henne med sig till hemmet, i hopp att sedan kunna finna något beskedligt folk, som ville taga emot henne. Men Lisa hade aldrig kommit ifrån prästgården; hon, liksom Johannes, hade stannat där vecka efter vecka, månad efter månad, och nu hade hon vuxit så fast vid allas hjärtan, ända ifrån gamla frun själf och ned till Brunte, att ingen mera tänkte på annat än att hon var en medlem af familjen. Bernhard kallade hon genast för far, och Johannes fick heta »fasterman», emedan det i en af granngårdarna fanns en gammal undantagsman som kallades så, och Lisa därför trodde att alla äldre, som gingo krokiga och hade grått hår, hette »fasterman».

Då Lisa tröttnat att prata och leta efter fioltonerna, hoppade hon ned från stolen och sade med den ömma, beskyddande ton hon alltid använde mot Johannes.

»Adjö, fasterman — nu går Lisa ut å plockar bär, å se'n kommer Lisa å ger fasterman å smaka.»

»Tack, lilla Lisa,» svarade Johannes med sitt tungsinta, vänliga leende, »det är snällt af Lisa, att hon tänker på mig!»

Därefter steg han upp, gick fram till dörren och öppnade den på glänt, långsamt och försiktigt, för att släppa ut den lilla flickan. Då han stängt dörren, stod han i flera minuter orörlig med handen på låset och stirrade framför sig med stel, frånvarande blick, under det han gång på gång drog suckar så djupa, att de borde hörts ända ned till gamla frun, som gick och stökade i rummet inunder.

Men gamla frun var för tillfället icke i lynne att tänka på Johannes och lyssna efter hans suckar. Hon satt vid klaffen till sin chiffonier och sammansatte med stor omsorg ett välkomstsvar på Margaretas bref. Annars brukade hon aldrig skrifva annat än i sin hushållsbok, där hon förde in sina räkenskaper efter ett af henne själf uppfunnet och endast af henne själf förstådt bokhålleri; hade hon någon gång ett bref att besvara, anförtrodde hon det alltid åt Bernhard. Men denna gång ville hon ej, att han skulle skrifva, ty hon var rädd att hans svar ej skulle bli så vänligt, som hon önskade att det skulle vara. Då hon slutat sitt bref och förseglat det med ett gammalt familjesigill, i hvilket var graveradt ett murgrönsblad och ofvanför detta inskriften: »I change only in death», började hon plocka fram lakan och örngått åt den väntade gästen och utvalde därvid omsorgsfullt de finaste och vackraste hon hade.

Tanken på Margareta och hennes ditkomst fyllde den lilla gummans hela hjärta med ömma, längtansfulla känslor. Det var icke blott det, att bilden af den unga flickan — den kära Britte-Louise's dotter — sammanhängde med hennes ljufvaste lefnadsdrömmar, hennes ungdoms starkaste tillgifvenhetsband; i samma stund hon läste Margaretas bref hade en annan tanke — en som hade mera med hoppet och framtiden att göra — slagit rot i hennes själ, fastän hon kanske icke ännu ville göra sig reda därför eller erkänna det.

Den lilla frun hade fantasimänniskans vidskepliga tro, att alla rubbningar i yttre förhållanden — en flyttning till annan bostad, en ny persons ankomst och dylikt — alltid skulle medföra en förändring äfven i lifvets riktning, en förändring vare sig till ondt eller godt. Hon trodde nu fullt och fast, att Margaretas besök hade en särskild betydelse; någon bestämd form tillät hon sig visserligen ännu icke att gifva åt sina aningar, men att de voro glada och lyckliga, det syntes på hennes belåtna ansiktsuttryck.

Och medan hon gick där och synade sina gamla lakan och örngått och med barnslig förnöjelse såg, hur hvita och väl tvättade de voro, kom där allt emellanåt öfver hennes läppar ett kärleksfullt: »Gud signe dig, lilla barn ... Britte-Louise's barn ... Nog ska' vi med Guds hjälp göra dig frisk och glad igen!»

II.

Mörkrets och ljusets makter. Lennbo-böndernas veto.

Söndagsmorgonen var klar och vacker. Bakom de östra bergen, Kinneråsen och Skäckberget, steg solen upp på en molnfri himmel och kastade sitt varma skimmer öfver Lennans stränder. I den leende morgondagern fingo de vidsträckta bygder, som utbredde sig framför Lennbo kyrka, en egendomlig stämning af glädje och trefnad. Ur de flacka dalgångarna, där stugor och bondgårdar, rödmålade eller grå, alla med en liten utskjutande förstugukvist, lågo kringspridda, syntes här och där en blågrå rökpelare, som lätt och rak steg uppåt i den genomskinliga luften; öfver ängsbitarna och åkerlapparna, hvilka bildade en karta af ojämna rutor, bredde sig söndagshvilan; på åkrarna stodo sädesskylarna liksom inslumrade i solskenet, och öfver de slagna ängarna kretsade stora flockar af kråkor i ostörd ensamhet. Skogarnas mörka grönska blef ännu djupare i den skimrande morgondagern,

och bergskedjorna vid synranden, där det vanliga skuggspelet af blåaktiga och violetta dagrar ännu ej börjat, aftecknade skarpt sina buktiga linjer mot horisonten.

På trappan stod pastor Malm med handen för ögonen, som bländades af den starka dagern, och såg ut öfver nejden. Det härliga sensommarvädret, som följt på en tids regn och tungsint mulna dagar, fyllde hans bröst med en känsla af glädje och lefnadsmod, han drog djupa andetag, och allt emellanåt kom där öfver hans läppar ett utrop: hur skön är icke din värld, o Gud... hur underbar din skapelse!

Men i dessa känslor blandade sig en smärtsam oro, som kom honom att nästan vilja gråta midt under den glädje han erfor.

Långt i fjärran, på vägar och stigar, såg han hur en och annan kärra kom farande, en och annan söndagsklädd vandrare kom gående för att bege sig till Guds hus. Men det var ej många, som i denna trakt hittade vägen till kyrkan; folket hade annat att göra än att höra på prästens predikningar, och medan denne talade till bänkraderna, där kanske ett par tiotal åhörare afbröto den enformiga tomheten, höllo bönderna hemliga offerfester för afgudar, som till kropp och själ smidde dem i nesliga bojor...

Och under det att pastorn stod här med sinnen och tankar liksom skärpta af det stämningsfulla i naturen, grep honom plötsligt förnimmelsen af den ohyggliga förbannelse, som hvilade öfver

denna sköna nejd — grep honom med denna egendomliga styrka, hvarmed gamla förhållanden, hvilkas ryslighet vanan förmildrat, ibland framträda för vår fantasi liksom nya och okända...

Och all den smärta, all den fasa och vederwilja vi känna, då lifvets ve tränger sig på oss i hela sin verklighet, genomströmmade hans själ och kom honom gång på gång höja sina sammanknäppta händer och utbrista: »Men hur kan det få förblifva så? Hur kan du tillstädja, Herre... Hvarför krossar du ej mörkrets makter?»

Ty det fanns makter, som behärskade hela denna bygd, makter, som tycktes kunna förlama själfva bönens vingar. Det fanns någonting hemlighetsfullt, som rufvade öfverallt, ett doldt, smygande ondt, som framskymtade hvart han än blickade. Det var som om i den blåaktiga röken, hvilken lätt och luftig likt en kyrkspira steg upp mot himmelen, blandade sig ångor från brännvinspannorna, hvilka kokade i nästen, hemska och undangömda som häxkök. De afmejade åkrarna hade ej släppt till sitt korn för att fylla bondens lada; säden hade skurits för att blandas i den helvetesdryck, som spelade människosjälar mörkrets furste i händer. Och lugnet och stillheten, som hvilade öfver nejden och som fyllde sinnet med en ljuf söndagsstämning, de voro i själfva verket icke sabbatshvila; för honom som stod där uppe och såg ut öfver bygden var det, som kunde han i själfva tystnaden förnimma den djupa, slöa sömnen af alla de drinkare, som på söndagsmorgonen

sofvo ruset af sig på logar och höskullar, i skogsbackar och vid dikeskanter, i smutsiga, kvafva lönkrogar, där solstrålarna tycktes smyga sig in blott för att belysa fräcka, pussiga ansikten, osnygga bäddar, nedsölade väggar och golf...

Var det icke i sanning hedendomens styggelse, som ännu satt kvar i folkets hjärtan? Var det icke mörkrets andar, som här drefvo sitt spel och höllo själar fångna i sitt garn? Bernhard tänkte på sägnen om trollen, som nattetid brukade kasta sten på kyrkan; sannerligen, dessa sägner gömde i sig en förfärande verklighet. Ur djupet af hedendomens natt utsändes ännu skaror af troll för att hindra Guds stridsmän att befria människosjälar från ondskans välde.

I detsamma började klockorna att ringa till högmässan. De skära, dallrande tonerna med sin milda, lockande klang frammanade ännu skarpare för honom den hemlighetsfulla striden mellan mörkrets och ljusets makter; det föreföll honom, som sammandrabbade just i denna stund dessa makter med en sådan kraft, att det knakade i fogningarna af den trosbyggnad, på hvilken hela hans lif, hans arbete och världsåskådning hvilade. Hvem skulle segra, och *när* skulle det segrande slaget stå?

En känsla af outsäglig ångest och vanmakt genomilade honom. I sex år hade han varit denna olyckliga församlings herde; i sex år hade han andligen och lekamligen brottats med bönderna, släckt deras brännvinspannor, satt hand- och fotbojor på

dem, slagit bössan ur handen på dem, då de försökte skjuta honom, predikat, varnat, hotat, kämpat i brinnande böner för deras arma själar. Och hvad hade han hittills vunnit med all sin strid, alla sina böner?

Kyrkklockans klang uppväckte hos honom en innerlig längtan att i bönen nalkas Gud, att kasta alla sina bekymmer, sin oro på honom och i umgänget med honom hämta den kraft han kände sig sakna i sig själf.

Han lämnade förstugukvisten och gick in i sitt rum, en liten tarflig kammare till vänster om matrummet, möblerad med endast några bokhyllor på väggen, ett skrifbord, en träsoffa och några likadana stolar.

Här lade han sig på knä framför soffan och började bedja, först med låg röst och ansiktet gömdt i händerna, så med allt högre och högre stämma och hufvudet upplyftadt. »O, mina barn, mina barn,» utropade han gång på gång, »mina älskade barn, hvilkas själar Gud gifvit mig att vårda, hur skall jag kunna frälsa er ur timlig och andlig nöd? Herre, ryck dem ur djäfvulens garn, befria dem från mörkrets makter... låt ljuset tränga igenom mörkret... låt morgonen gry efter den långa, dystra natten... förjaga styggelsen, som vill förgripa sig på ditt heliga rum... krossa dina fiender... O, Fader, rädda ditt olyckliga folk... gif mig deras själar... låt en tuktans och reningens ande blåsa fram öfver syndens nästen... ja, Herre, slå, tukta... rensa... skär... skär

djupt, om så behöfves, men väck upp dem som sofva, sänd af barmhärtighet ditt gissel, innan det är för sent, medan nådens tid ännu varar! ...»

Hans stämma blef allt högre och högre, och det uppåtvända ansiktet skimrade och flammade af den smärtsamma, orofyllda hänförelse, som besjälade honom. Han glömde tid och rum, han kände blott att han kommit in i ett väldigt brottande med starka, förfärande makter, att hans ord trängde in i andevärlden och med trons underbara kraft motade väldiga tillströmningar af det onda. Han kände en sällsam styrka genomströmma hela sin varelse; med bäfvande hjärta förnam han, hur han liksom mer och mer drogs in under Guds omedelbara inflytande, hur detta verkade i honom ett uppgående i den Eviges vilja, ett blixtlikt förstående af orubbliga vishetslagar, en hänförande förnimmelse af visshet om seger, icke genom egen kraft, genom egna bemödanden, utan genom bönelifvets hemlighetsfulla, krafthämtande förening med Gud.

All hans misströstan, hans ångest var borta. I det oändliga perspektiv bönen öppnat för hans inre blick såg han krossas och försvinna de tillfälligheter, som nyss plågat honom, och inskränkt, bunden af stoftets bojor som han var, tyckte han sig dock i sin ande förnimma Guds mäktiga, genom tidsrymderna ljudande härskareord till det onda: »Härintill» — så långt min vilja tillstädjer — »skall du gå, men *icke vidare.*»

Han bad ej längre med tydligt uttalade ord; hans andes gemenskap med den Osynlige var i detta ögonblick så stark, så allt omfattande, att han försjönk däri liksom i en oändlig hvila, en orubblig trygghet, som skulle kommit honom att lugnt trotsa de vildaste angrepp af alla mörkrets makter. Hans bleka ansikte med de kantiga dragen och det skarpa vecket kring munnen strålade af en tillförsikt, som gjorde honom skön, och mellan hans halföppna läppar kommo allt emellanåt utrop af hänförelse och lofprisande, liksom hade han bakom de slutna ögonlocken skådat sköna, profetiska syner: »Hur stor är din godhet... Gud... hur underliga dina vägar... Folken skola jubla... du ler åt de ogudaktige... Gud, min Gud och fader... led mig efter din oändliga vishet... i din gränslösa, namnlösa kärlek...»

Hur länge han legat så försjunken inför den osynliga härlighet hans trosbön frammanat, visste han ej själf, men en och annan vandrare och åkande, som ämnade sig till Guds hus, började nu att komma uppför vägen, som förbi pastorns bostad ledde till kyrkan. Många voro, som sagdt, de kyrkobesökande icke; den vilda befolkningen vårdade sig icke om att skrymta. Tyckte de mera om brännvinspluntan än psalmboken, så visade de det också öppet, och följaktligen gingo inga andra i kyrkan än de, som verkligen önskade att få höra Guds ord. Det var också de, som utgjorde den lilla stamtrupp af trogna vänner och tillgifna

församlingsbor, som stödjande och hjälpande med kärlek och förböner stod vid pastorns sida i hans svåra herdekall. De kände honom alla personligen, han hade tagit emot deras förtroenden i både glädje och sorg, utjämnat tvister och redt svårigheter åt dem, och de å sin sida hade ingen bättre och kärare vän än »vånn pastor» eller »kära far», eller kort och godt »Malmen», som de också kallade honom. De hyste en nästan vidskeplig föreställning om, att det icke fanns någon svårighet, som han ej skulle kunna reda, och kommo de i något riktigt bryderi, så bette det alltid: »Vi ska' höra hva' Malmen har å säga om'et.»

Då de nu gingo förbi hans rum och genom det öppna fönstret hörde ljudet af hans stämma, lade sig genast öfver hvarje ansikte ett uttryck af vördnadsfull andakt, alla smögo sig sakta förbi fönstret, och talade någon högt, eller kom det något stim från barnen, som tultade bredvid föräldrarna, höjdes genast ett varnande: »Tyst, tyst, han ber för oss!»

Tåligt sutto de också och väntade utanför kyrkan — ty det hörde till pastor Malms små svagheter att aldrig vara riktigt punktlig — ända tills de fingo se hans långa, kraftiga gestalt komma uppför backen och afteckna sig som en silhuett mot den klara himmelen; då gingo de in i kyrkan och togo sina platser, hvarefter klockaren med gäll röst och ackompanjerad af en gammal skrällande orgel tog upp ingångspsalmen, och gudstjänsten började.

Det var ett egendomligt, gammalt gudshus, Lennbo kyrka, lågt och skumt med mörka, nötta trätrappor, spindelväfvar i de smutsiga vinklarna och en underlig, obestämd doft af någonting instängdt, åldradt, som väckte stämningar från långt, långt, tillbaka gångna tider. Det spökade af minnen i den gamla kyrkan; medan man satt där i de rankiga, halfmurkna bänkarna och inandades den dammättade luften, kunde man ibland, hastigt och oredigt, som stämningar vakna och slockna, förnimma liksom ett hemlighetsfullt återljud af alla de steg, hvilka sekel efter sekel nött in sina spår i det gamla trägolfvet, känna liksom en fläkt af alla de tusende bönesuckar, som uppstigit genom de låga hvalfven. Hvart hade de gått, alla dessa släkten, som här bedit och kämpat, sökt och undfått tröst — hvar hade dessa människovågor — seklernas lefvande böljeslag — hamnat, då de vräktes upp mot den fjärran osynliga stranden? Ängsliga och oroliga susa dessa frågor genom själen, då man sitter i Lennbo kyrka och lyssnar på hvad det förflutna hviskar om, om alla skuldbelastade, som här gått ut och in utan att träffas af det heliga ord de hörde, om alla brott, som aldrig ångrades, aldrig försonades, om alla syndare, unga eller grånade, som en gång suttit här, men gått ned i det stora, djupa mörkret utan en stråle af det ljus, som allena kan skingra det.

Men då lyftes blicken till den törnekrönte gestalt, som hänger öfver altaret. Bilden är groft utförd, skulpterad i trä, målad med bjärta färger,

och kring hufvudet har han en massiv guldgloria, öfver hvilken läses en på muren ristad inskription: »Jesus Kristus i går och i dag, och Han desslikes i evighet». Och liksom de skummande vågorna brytas mot klippan, så lägga sig tankens ängsliga vågor till ro inför denna stora lifssanning, inför fyrbåken, som skall leda jordens släkten genom tidehvarfvens gåtfulla mörker...

Pastor Malm predikade ej på samma sätt som de andra sockenprästerna, hvilka i allmänhet endast läste upp en skrifven textutredning; han *talade* med sin församling, talade liksom med hvar och en särskildt, och det var ej ovanligt att, då han hade någonting att förehålla eller uppmana till, han vände sig direkt till en eller flere af sina åhörare. En gång till exempel hände det, att, då en bondhustru kom i kyrkan, iklädd hatt från staden i stället för den hufva kvinnorna vanligen begagnade, vände sig »Malmen» direkt mot henne och dundrade som en åska emot kvinnornas »otuktiga begär efter bjäfs och grannlåter i klädedräkten». Den lilla bondkvinnan, som satt där och yfdes öfver sin hatt, spände ögonen i pastorn och blef alldeles mörkröd ända upp i pannan; men sedan den dagen vågade ingen af kvinnorna komma till kyrkan i hatt.

I dag efter predikan, under hvilken pastorn talat om, hur Gud förde israeliterna in i Kanaan, vände han sig på det för honom egna personliga sättet till församlingen och sade, i det han lutade

sig mot kanten af predikstolen och flyttade blicken från den ene till den andre af åhörarna:

»Kära barn, vi ha nu talat om saker, så höga och underbara, att vi nogsamt förstå, att de ej kunnat utföras utan genom trons kraft. Ni vet nu allesammans hur varmt det ligger mig om hjärtat att få en ny bro öfver Bjurån; i tre år har jag arbetat därpå, men bönderna tycka mera om, att vagnarna stjälpa i forsen och bräderna ruttna sönder än att bygga en ny. I dag på sockenstämman ska' vi åter tala därom, men hålla de i med sitt nej, så bygger jag själf bron. Mina kära barn, ni ska' inte drunkna som kreatur för några envetna brännvinspannors skull. Men det vet jag för visso, att bygger Herren inte bron, inte bygger Bernhard Malm henne. Här gäller det att stå fast vid tron, för pengar har jag inte, och tid har jag inte. Men tron skall göra't. Låt oss nu bedja, att Herren välsignar detta företag!»

Och hela den lilla församlingen — gamla frun med lilla Lisa vid sin sida och bakom henne Stina, Per Ersson och hans hustru, ett gudfruktigt gammalt bondfolk från byn Vedsäla, tjänstflickan hos länsman Rapps, Ingrid, med hvilken Per Erssons son, Erik, snart skulle »göra visst», det vill säga förlofva sig; »Malvan», gamla mamsell Malvina Bendelin, som hade en liten diversehandel i Vallåker, byn öster om kyrkan, och som af folket aldrig kallades annat än »Malvan», smeden Rutlin och hans hustru, Per Magnus och Dordi, ett rikt

bondfolk från Vallåker, pastorns synnerligt goda vänner, samt några andra gubbar och gummor, alla knäppte de ihop sina händer, lutade sig ned och eftersade med halfhög stämma pastorns varma, trohjärtade bön.

Då klockare Beander — en gammal krokig gubbe med gikt i alla leder, blyringar i öronen och en brun, långhårig peruk på hufvudet — som i sin person förenade kantors-, klockare- och kyrkvaktarebefattningarna, sjungit slutpsalmen med sin spruckna stämma, som i skarpa, gnällande, alldeles lika starka toner liksom sågade af och an genom kyrkhvalfvet, steg församlingen upp och lämnade kyrkan, sedan dock alla först hälsat på eller nigit för pastorn, som nickade åt dem, tog dem i hand och gjorde några vänliga frågor.

Endast en satt orubbligt kvar, sedan de andra gått och kyrkan blifvit alldeles tom. Det var Ingrid hos länsman Rapp; hon hade krupit längst in i en bänk och satt nu nedböjd, med ansiktet gömdt i händerna.

Beander, som trodde att hon somnat, gaf henne en knuff i sidan och sade med myndig stämma:

»Opp me' de' stinta![1] Laga dej ut nu, så vi få täpp' igen kersa[2].»

Men Ingrid satt fortfarande kvar. Hon endast lyfte upp hufvudet, såg på Beander och sade stilla, men med en bestämdhet, som imponerade på den gamle kyrkvaktaren:

[1] Flicka. [2] Kyrka.

»Ne, je [1] väntar nu på vånn pastor!»

I detsamma kom Malm utför kyrkogången. Då han fick se Ingrid, gick han in i bänken och satte sig bredvid henne.

»Hur står det till med dig, kära Ingrid,» frågade han vänligt.

Ingrid skakade på hufvudet och såg till hälften bort, men svarade ej.

Efter ett par sekunders tystnad sade hon, i det hon vände sig mot pastorn och gaf honom en på samma gång genomträngande och frånvarande blick:

»Om en vett Herrens vilja å int' gör 'na, så ska' en li'a dubbelt straff, så står he [2] ju?»

»Ja, kära barn, så står det, och så skall det äfven gå den dåraktiga tjänaren, som med öppna ögon rusar mot sitt fördärf.»

»Än om en ä' så bortfloka [3], så en int' rekti' vett Herrens vilja? Om en ibland tror att Han vill ett å ibland nå' ann't, å så en int' vett hocke he ä'?»

»Herrens vilja vet man alltid, om man blott *vill* lyssna därefter. Men för att kunna höra den måste man vara *stilla* och *ödmjuk*. Kom ihåg det, barn, Guds röst höres icke i stormen, icke i dundret, utan i den sakta susningen. Icke i de svallande, oroliga känslorna, som drifva oss åt alla väderstreck, utan i den stilla andehviskningen i vårt hjärta.»

[1] Jag, uttalas midt emellan o, ö och é. [2] Det. [3] I knipa, bortkommen.

Ingrid satt orörlig och stirrade drömmande framför sig; pastorns ord lugnade oron inom henne, men för ögonblicket kunde hon ej förstå eller gripa dem, lika litet som en febersjuk förstår kraften i det läkemedel som räckes honom.

»Kära Ingrid,» fortfor pastorn och betraktade den unga kvinnan med en blick af innerligt deltagande, »jag vet nog, hvarpå du syftar och hur du har det. Men, mitt barn, det står så tydligt i ordet: 'Gå ut ifrån de ogudaktiga, haf intet att skaffa med dem — dragen icke ok med främmande'. Hur mycket mera gäller inte detta, då det är frågan om en förening för hela lifvet.»

Ingrid vände sig mot pastorn och tryckte lidelsefullt händerna mot hvarandra.

»Jo, fäll' ä' he så... har je int' sagt meg 'et bå' dag å natt?... Å ändå... ändå gett je' int' göra slut...»

Genom det lilla dammiga kyrkfönstret på motsatta sidan föll middagssolen in och upplyste den unga flickans vackra ansikte med de fina, mörkhyade dragen och de djupa, själfulla ögonen. Dessa ögon hade nu ett obeskrifligt uttryck af ömhet, ett uttryck som blef så mycket skarpare genom blickens mörka glans och genom munnens bestämda, nästan trotsiga drag, som vittnade om att kärleken för henne var ej ett flyktigt tycke, utan en djup känsla, som skulle bli beståndande för hela hennes lif.

»Stackars barn,» suckade pastorn för sig själf, »det blir en svår kamp att utkämpa...»

»Å så, sir han,» fortfor Ingrid med en stämma, hvari ödmjuk vädjan och okufligt egensinne blandades med hvarandra, »har han lofva' meg å mora, si, att *allri* mera vara i lag me' Lennbopojkarna. Vi har bedt tehopa, å han har sagt, att han int' *vill* göra meg å far å mor tocken sorg å jämmer mer. Å tess han sviker sitt ol [1], så . . .»

Hon afbröt sig med en djup suck och vände sig hastigt bort. Pastorn förstod, att det ej var tomma ord hon uttalade, utan att hon verkligen menade, hvad hon sade: att det var ett sista prof hon lät Erik i Vedsäla, sin barndomsvän och läskamrat, genomgå.

»Ja, mitt barn,» sade pastorn vänligt, i det han reste sig upp och lade sin hand på Ingrids hufvud. »Gud vare med dig och upplyse dig. Jag behöfver ej råda dig, ty du känner vägen lika väl som jag. I sådana hjärtestrider, som den du har att utkämpa, bör människan vara ensam med sin Gud, ty då lyssnar hon bäst till hvad han har att säga henne. Men hvad du gör, barn, en sak beder jag dig om: kväf icke andehviskningen i ditt hjärta. Kom ihåg det: hon är lika ömtålig och fin som hon är stark och manande. Gud vare med dig och styrke och upplyse dig!»

Han höll ett par ögonblick välsignande sin hand på Ingrids hufvud, så lämnade han bänken och gick ut ur kyrkan. Ingrid satt kvar, försänkt

[1] Ord.

i bön, med hufvudet nedböjdt, ända tills Beander kom och stötte henne i sidan. Då reste hon sig hastigt upp och begaf sig med snabba steg hemåt. Hon gick utför kyrkbacken, där hon mötte flere körande, som skulle på sockenstämma efter gudstjänsten, ned till Lennan, hvars vänstra strand hon följde en fjärdedels mil. Icke en människa mötte hon under hela tiden, vägen var tyst och enslig, till höger skvalpade Lennans böljor mot den sandiga stranden, till vänster lågo höga, mörka granskogar, inbäddade i mjuk, snårig mossa. Så krökte vägen, drog fram öfver fält och ängar, genom små byar, ur hvilkas gråa stugor röken steg upp mot den klara sommarhimmelen, ända tills hon kom till Blodmyren, en sumpig ängsbit med skog på alla sidor, som fått sitt namn af att där i gamla tider utkämpats ett blodigt slag. Här tog hon en genväg bort till Bjurån, där det lilla länsmansbostället låg, och där utsikten med ens öppnades öfver både norra och södra Lennan och de i fjärran blånande bergen...

Emellertid hade de vagnar, som Ingrid mötte i kyrkbacken, blifvit frånspända och insatta i det fallfärdiga skjul, som var byggdt tvärs öfver vägen midt emot kyrkan, och som tjänade till att under gudstjänsten hysa de kyrkobesökandes vagnar. Ägarna hade gått in i huset bredvid, en låg, fyrkantig, rödmålad stuga, hvars enda rum om hvardagarna gjorde tjänst som skolsal och om söndagarna upplåts till lokal för den socken-

stämma, som alltid plägade äga rum strax efter gudstjänsten.

På kyrkbacken lågo äfven ett par små stugor, kyrkstugor kallade, som ägdes af rika bönder i de aflägsnare socknarna och som på vintrarna, då det var kallt, eldades upp för att härbärgera sina ägare en stund före och efter kyrkobesöket. En af stugorna tillhörde Per Magnus i Vallåker.

Pastorn, som var självskrifven ordförande i sockenstämman, hade redan tagit plats på en gulmålad trästol, som stod framför det rankiga, omålade bord, på hvilket lågo fullskrifna papper och protokoll bredvid några mycket enkla skrifmaterialier.

Längs rummet stodo ett par bänkrader, och här hade de öfriga deltagarna i sockenstämman slagit sig ned.

På första bänken närmast pastorn satt Jutta-Olle, »den store lönkrögaren», pastorns svåraste motståndare. Ingen som kom in i rummet kunde undgå att lägga märke till Jutta-Olle, så egendomligt och markeradt var hans utseende. Under en låg panna, korsad af ett bredt ärr, framblickade ett par svarta, skarpa ögon, som aldrig sågo folk i ansiktet, utan, äfven då han talade med någon, irrade omkring åt olika håll; såg han ibland på människor, så kom där alltid ett på en gång misstänksamt och illslugt uttryck i hans blick. Det låg för öfrigt öfver hela hans person någonting hemlighetsfullt, trolskt, som på en gång skrämde och lockade. Hans korpsvarta, glänsande hår,

hans böjda näsa och stickande skarpa ögon kommo honom att erinra om någon stor, vild sagofågel, och det orubbligt elaka uttrycket i hans blick väckte underliga fantasier om en själ, som var bunden af onda makter.

För öfrigt var han en vacker karl med ståtlig, kraftig gestalt, regelbundna drag och svart, kort helskägg.

Han var socknens rikaste man, ja man kunde godt säga att kring hela sjön Lennan fanns ingen rikare än han. På olofligt brännvinsbränneri och på lönkrogar hade han förtjänat stora summor, summor som ryktet lät stiga ända till 100,000 rdr rmt. Säkert är, att det fanns öfverflöd på silfver och guld i hans kistor, och säkert är också, att i denna stund, liksom för öfrigt hela året igenom, lågo rundt omkring hans stuga, gömda i buskar och snår, brännvinspluntor, som väntade på de talrika kunder, hvilka väl kände till alla de gömställen, där de mot ditläggande af en slant kunde få afhämta sin portion af den fördärfbringande drycken.

Bredvid Jutta-Olle satt Ol-Persa i Söllnor, en liten gubbe, iklädd flottiga vadmalskläder och med yllehalsduk kring halsen. Han klippte ständigt med ögonen och ömsom spärrade ut och drog tillsamman näsborrarna, alldeles som om han velat vädra sig till någonting — någonting »elakt», ty han trodde alltid, att människor voro elaka och ville honom och hvarandra illa. Han skulle ha »klocknat», som folket sade, det vill säga kiknat

af skratt, om någon berättat för honom om en handling af kärlek och självuppoffring. Äfven han hade, påstods det, blifvit rik på lönkrögeri, men uppträdde som en riktig fattiglapp, hvilken knappast hade medel att äta sig mätt än mindre kläda sig snyggt. Då han talade, pep och gnällde han alldeles som en liten råtta, hvilken håller på att svälta ihjäl.

På bänken midt emot satt en äldre bonde, morbroder till Jutta-Olle, med hvars dotter, Marit, Jutta-Olle snart skulle »göra visst». Han, Per på Bratten, eller endast Per Bratten, som han kallades, emedan hans stuga låg på en stark sluttning, *bratt* på folkspråket, var mycket lik sitt systerbarn; man såg, att de tillhörde samma släkt, endast med den skillnaden, att Per såg mindre slug och mindre elak ut än Jutta-Olle.

Bredvid Per Bratten sutto Per Ersson i Vedsäla och Per Magnus i Vallåker, bägge två pastorns goda vänner och föremål för de öfriga böndernas förakt och misstro. För öfrigt var sockenstämman icke mycket talrikt besökt; på bänkarna sutto här och där en fem, sex bönder, alla med ett inbundet, slugt ansiktsuttryck, öfver hvilket dock för tillfället hvilade en slö likgiltighet, som hos en och annan småningom gick öfver i sömn.

Sedan pastorn uppläst och justerat protokollet från förra sockenstämman, började han genast inleda den fråga, på hvilken han nu i fyra års tid »käxat» och som han var fast besluten att i dag bringa till

afgörande, nämligen frågan om byggandet af en ny bro öfver Bjurån.

»Ser ni, go vänner,» sade pastorn, efter att ha framlagt alla de skäl han redan otaliga gånger upprepat för Lennbobönderna: att bron var genommurken, att den när som helst kunde ge anledning till en olycka o. s. v. — »det finns åtskilligt som ligger till sig med åren: kärlek, vänskap, trofasthet, de växa mer och mer i ett hjärta, som har öppnat sig för dem; ett godt vin blir förädladt, ju längre det ligger på fatet; så ock ett namn, som med heder bäres från släktled till släktled. Men hvad som bestämdt inte blir bättre med åren, det är gamla, murkna broar, och därför har jag ännu större skäl att nu uppmana er att bygga en ny, än jag hade för tre år sedan, då jag först begynte tala om saken. Bron blir sämre för hvar dag som går, och jag säger er, att bygga vi inte i rappet en ny, så kommer slutligen den stund, då en af edra kärror kör det gamla rucklet midt itu och med de murkna stockarna får göra sällskap ned i forsen!»

Ingen svarade, det blef en god stunds tystnad, då pastorn slutat att tala. Bönderna sutto där orörliga, med ett slutet, hårdt, otillgängligt ansiktsuttryck; pastorns ord studsade ifrån dem som pilarna från ett järnharnesk. Endast Jutta-Olle skiftade utseende; han gaf pastorn en hastig blick, och öfver hans mun drog ett mer än vanligt elakt leende, som tydligare än ord sade, att nog visste *han*, hvem han önskade skulle sitta i den kärra,

som en gång skulle köra sönder gamla Bjurå-bron.

»Nå, kära vänner, hvad säger ni?» fortfor pastorn, i det han såg sig omkring i rummet, och hans röst fick ett tonfall af otålighet, »låt nu se, att ni tar ert förnuft till fånga. Var nu inte 'som hästar och mulor, som hafva intet förstånd, i hvilkas mun man måste lägga betsel', utan handla som förståndiga människor. I viljen väl inte drunkna som kreatur, bron kan inte i längden stå, hvad finns det då rimligare än att bygga en ny? Om jag föresloge någonting, som inte anginge ert eget bästa, skulle det inte förvåna mig, om ni tredskades, men nu gäller det ju ert eget skinn. Yttra er, så få vi afgöra frågan... Ol-Persa... jaha... hva' har han att säga?»

»Je säger som så, je,» gnällde Ol-Persa, i det han blinkade och med de uppspända näsborrarna vädrade rundt omkring sig, »att fäll kan he nu vara bra att han, Malmen, vill laga broskrället, men je tickjer som så, je, att ä' he nu så, säger je, att öfverheten vill ha nå' som ä' viller [1] än he som ä', å som duga' åt oss i vånn tid, så får ho bigga broa själf. Vi fattiglappar å bönder, vi häkta [2] nu int' klämma tell me' nå' ackurat nu, då vi feck ge ifrån oss så mickje [3] når kersan varst [4] opplaga!»

Pastorn smålog; det var nu öfver tio år sedan — således före hans tid — som den märkliga hän-

[1] Bättre. [2] Förmå. [3] Mycket. [4] Blef.

delsen timat, att kyrkan blifvit rappad och fått nytt plåttak, men ännu hade han aldrig kommit med det allra enklaste och billigaste förslag, utan att han motats med berättelsen om, hur mycket kyrkans reparation kostat, och att bönderna därför icke kunde ha råd till något annat. Trängde han mycket på dem, det vill säga gjorde flere förslag, då kommo de också fram med tal om en byväg, som anlagts för femton år tillbaka; men byvägen hörde till reservtruppen, som de endast i trångmål använde, kyrkans reparation däremot körde de med på alla sockenstämmor.

»Är det ingen ann' som vill yttra sig?» återtog pastorn med allt otåligare stämma, »har inte Olle tänkt på saken, se'n vi talte därom?»

Pastorn vände sig mot Jutta-Olle, och bondens lömska ögon hvilade en sekund på pastorn med ett uttryck af samladt, ingrodt hat, men han såg genast bort, och hans blickar irrade som vanligt rundt omkring i rummet, medan han svarade:

»Je säger som Ol-Persa. Broa har duga' åt far'n å farfar'n, å he ä', anacka meg, int' nå'n som kan bevisa, att ho int' duger åt oss ock. Int' en skilling ger je tell e ara[1] bro.»

Pastorns ansikte mörknade mer och mer, och den blick, hvarmed han såg sig omkring i rummet, vittnade om, att ett oväder höll på att sammandraga sig.

[1] Annan.

»Envetna, dåraktiga människor!» utropade han och slog handen i bordet, »ni vet inte hvad ni gör! Bron är så murken, att den i hvar stund som helst kan ramla . . .»

»Låt 'a gera de ferst, så ska' vi bigge e ara se'n,» inföll en af bönderna.

»Men begriper ni då inte, att det icke är sagdt att den är så artig mot er att den ramlar, just när ingen finns på den, utan att det törhända blir någon af folket, som kör sönder den och kommer ned i forsen.»

»Fäll fiskar vi opp'en då,» svarade en annan med ett illmarigt grin.

»Go' vänner . . . människor . . . karlar . . . ge med er!» ropade pastorn utom sig. »Det är ju intet storverk jag föreslår er . . . Så sant Herren lefver, han skall straffa er, om ni tjurar längre . . . Hör på nu, det kan inte bli många skillingar på öreslandet . . .»

»Je häktar int' höra't,» svarade Ol-Persa och vädrade föraktfullt uppåt taket, »tror han, Malmen, att en fatti' bonde kan gräfva opp vägar å laga opp kersan å se'n bigge broar åtapå?»

»Men, godt folk, det är femton år sedan byvägen anlades, och tio år sedan ni laga' opp kyrkan! Ska' ni inte också komma och framdraga, att edra förfäder anlade stora landsvägen uppåt Vånga-älfven, och att det för jämnt hundra år sedan var några Lennbo-bönder, som sänkte sjön Silleren?»

Pastorns satirer förfelade emellertid alldeles sitt mål; icke en skiftning eller rörelse syntes på böndernas stela, likgiltiga ansikten.

»Per-Magnus, du som är en förståndig karl, hvad säger du?...» fortfor pastorn och vände sig till Per-Magnus, som på hela tiden icke sagt ett ord.

»Ja,» svarade bonden och ref sig i hufvudet, »je tickjer nu som så, att när broa står där, så står ho där, må vetta. Men ä' he nu så, att pastorn vill ha på anna' vis, så ä' he fäll nå' reson me't, å je ger då gärna min skilling tell'et. Annars ä' he då bra, om en kan spara på stifvern, må vetta...»

»Je säger *ne*,» inföll Jutta-Olle med ilsken envishet.

»Å he säger je ock... å je ock,» eftersade ett par af de öfriga bönderna. »Broa duger ännu för dom, som int' ä' herrskap...»

Men nu förlorade pastorn alldeles sin självbehärskning. En mörk rodnad flög öfver hans ansikte, och han reste sig häftigt upp.

»Ni eländiga, snåla lönkrögare!» utropade han och slog handen i bordet, »blygs ni inte att på det här sättet huttla med mig! Här är fråga om några riksdaler riksmynt, och då klämmer ni af alla krafter ihop pungen, som är full med pengar, som ni med edra eländiga pluntor sugit ut ur folket! Ännu en gång säger jag, blygs ni inte! Ert brännvin har gjort folket så armt och uselt,

att det raglar omkring på vägarna, och nu vill ni inte en gång göra bron hel och med ordentliga räcken, utan de stackars fyllbultarna, som ragla däröfver, skola drunkna som hundar. Men jag säger eder, att ni inte ska' bli herrar i den här fejden! Bron *ska'* bli nybyggd, hör på det, du Jutta-Olle, du store lönkrögare, som sitter med dina 100,000 rdr rmt, bron *ska'* bli byggd, lika visst som brännvinspannorna i fäjset[1] ditt ska släckas, hade du än hela satans anhang till hjälp att blåsa under elden!»

Pastorn var alldeles blek, och hans ögon flammade mörka och vredgade, då han spände dem i Jutta-Olle. Denne rörde icke en muskel i sitt ansikte, men det såg ut, som om hans svarta glänsande hår velat resa sig af ilska, och den blick, hvarmed han mötte pastorns, glödde af lömskt, koncentreradt hat.

»I helvete ska' broa biggas, men int' här,» skrek han, »vi bönder vill int' vetta åf nå' bro, å här ska' ho int' heller biggas. Men vill han, pastorn, bigga 'na på ett ställe, där he bir'n hetare om erena än här, så nog ska' je hjälpa'n tell å komma dit så kringt[2] som mejelit!»

Jutta-Olles ord, hvilkas hemska betydelse blef ännu skarpare genom det lömska uttrycket i ögonen och det elaka leendet på hans läppar, tycktes emellertid, i stället för att uppreta pastorn, återgifva honom lugn och besinning.

[1] Ladugården. [2] Fort.

»Nog nu,» sade han med värdighet och satte sig ånyo ned, »vi skola inte mera käbbla om denna sak. I fyra års tid ha vi hållit på därmed den ena sockenstämman efter den andra, men nu är det sista gången. Och för sista gången säger jag eder: bron *skall* bli nybyggd här i Lennbo socken, skulle än Jutta-Olle och *han*, i hvilkens våld alla lönkrögare och brännvinsbrännare gifvit sig, resa sig upp emot mig aldrig så mycket. Gamle biskop Rydeman — Herren välsigne hans själ i den eviga hvilan! — brukade alltid säga: '*perseveranti dabitur*', det är uttydt: åt den som håller ut skall gifvas. Och jag skall hålla ut och i Guds kraft genomdrifva mitt beslut, skulle jag än bygga bron öfver Bjurån med dessa mina bägge händer!»

Han höll bekräftande fram sina bägge händer och upplyfte ögonen, liksom hade han nedkallat Guds välsignelse öfver det beslut han fattat. Bönderna sutto fortfarande orörliga och oåtkomliga; endast Per Persson sammanknäppte händerna och böjde ned sitt hufvud liksom till bön.

Pastorn började nu att andraga åtskilliga småärenden, som skulle afhandlas på sockenstämman, såsom huruvida icke Måns Slör, fattighjonet som »gick på socknen» och nu i tio år haft värk i höften, kunde få litet hjälp att komma på sjukhus, eller om »Malvan» fortfarande skulle få begagna den gamla potatiskällaren utan ersättning o. s. v., och segt och omständligt diskuterades dessa frågor af dem bland bönderna, som brydde sig om att hålla sig vakna. Ett par af dem hade

nämligen, sedan den spännande brofrågan var afslutad, somnat in och ackompanjerade nu de andres tal med sina jämna, hårda andetag.

Sedan nu beslut fattats, att Måns Slör ännu en tid med sitt värkande ben skulle »gå på socknen», det vill säga forslas ifrån bondgård till bondgård, där han fick kvarblifva olika antal dagar, alltefter antalet öresland, för hvilka bonden skattade, samt att »Malvan» utan ersättning fick begagna potatiskällaren, var ändtligen stämman slut, och ordföranden uppmanade deltagarna att utse någon att justera protokollet, hvartill han föreslog Per-Magnus i Vallåker. De af bönderna, som voro vakna, instämde enhälligt i hans förslag.

»Nå, men Per Bratten då!» ropade pastorn med stentorsstämma till Jutta-Olles blifvande svärfar, som under diskussionen om Måns Slör och Malvan djupt insomnat, »hvad säger han, ska' vi ha Per-Magnus som justerar protokollet, eller hvad säger Per om'et?»

Bonden spratt till, lyfte långsamt upp hufvudet och såg på pastorn med en sömnig, slö blick. Men utan den ringaste tvekan, tvärsäkert och lugnt som alltid, kom det gamla kära, välbekanta svaret, som han visste skulle passa in på alla förslag, öfver hans läppar:

»Je säger då *ne*, je!»

Det var just inte ofta någon munterhet förekom på sockenstämmorna, men nu satte Pers svar skrattmusklerna i rörelse och framkallade ett bredt,

skälmaktigt grin på böndernas nyss så stela ansikten. Ol-Persa skrattade och pep som en råtta, och till och med Jutta-Olles mörka ansikte fick ett drag af munterhet.

Per Bratten, som gifvit anledning till denna ovanliga händelse, såg något flat ut, då han fick veta, att frågan blott gällt hvem som skulle justera protokollet, någonting för hvilket bönderna voro fullkomligt likgiltiga, och vid pastorns upprepade fråga gaf han under förnyad munterhet från de omkring honom sittande sitt bifall till förslaget.

Sedan pastorn gjort en kort bön, såsom han alltid brukade efter sockenstämman, upplöste han den, och bönderna togo med ett handslag afsked af honom och begåfvo sig ut för att draga fram kärrorna och spänna för. Under tiden utbytte de några korta ord om sina enskilda angelägenheter, om skörden och potatisen o. s. v. Jutta-Olle och hans blifvande svärfar tycktes ha mycket att säga hvarandra, ty en lång stund sedan deras vagn — de hade åkt tillsammans till stämman — skramlat uppför kyrkbacken, kunde man höra deras högljudda, tvistande röster.

Då pastorn låst in papper och böcker i ett litet väggskåp och gamle Beander, som gick utanför och patrullerade, stängt sockenstugan, gingo de tillsammans hem till prästgården, där middagen väntade och gamla fru Malm »puttrade» öfver, att Karl-Bernhard aldrig kunde passa på, och Stina med eftertryck försäkrade, att pastorn

finge skylla sig själf, om maten blefve både kall och elak.

Men maten var både god och varm — åtminstone tyckte pastorn så, och härmed voro såväl gamla frun som Stina tillfredsställda.

III.

Långväga resande. Gammelmors framtidsplaner. Drömmar under takåsen.

En förmiddag fram i veckan, då pastorn kom nerifrån Bjurån, där han varit för att göra undersökningar och beräkningar angående bron, såg han redan på långt afstånd, att utanför dörren till prästgården stod en skjutskärra med hästar från Lods gästgifvaregård. Det måste således ha kommit någon resande söderifrån, och han anade genast, att denna resande måste vara Margareta Willebrand. En känsla af häftigt, oresonligt missnöje genomilade honom och förjagade alldeles den glädje och den arbetslust han känt, då han stått nere vid Bjurån och skakat de murkna broräckena och tänkt på, att han med sina egna händer skulle slå en ny bro öfver den skummande forsen.

Hans lynne hade blifvit så nedstämdt vid åsynen af skjutskärran, att han i stället för att fortsätta backen uppför till gården, vek af åt

sidan och tog köksvägen, förbi ladugården och stallet.

På kökstrappan mötte han Stina, som i flygande fart kom springande ned från vinden.

»Hvem är det, som är här?» frågade han med en misstänksam blick på Stina, alldeles som om hon kunnat rå för hvad som inträffat.

»Mamsell Fröken från Stockholm,» svarade Stina viktigt och brådskande.

»Toka!» svarade pastorn skrattande, »nöj dig du med en titel. Heter den främmande fröken, så ska' hon inte heta mamsell, för det är just detsamma...»

»Frun kalla 'na' 'Fröken',» invände Stina tvärsäkert, »och en har fäll så mickje vett, att en int' gör seg lika förtrolig me' 'na som frun!»

I detsamma kom skjutsgossen insläpande med en stor järnbeslagen koffert. Stina grep hurtigt tag i ena handtaget, och så buro de två den uppför trappan till vinden, där Margareta skulle bo midt emot Johannes.

Pastorn gjorde ej några vidare frågor, utan gick in i sitt rum, till hvilket han omsorgsfullt stängde dörren, och där han snart fördjupade sig i läsning och skrifning.

Efter en stunds förlopp kom gamla frun och frågade, om han ej ville hälsa på Margareta, som nyss anländt, men han svarade endast, utan att se upp från skrifningen, att han ej hade tid.

Icke förrän middagsklockan ringt ett par gånger, kom han ut i matsalen.

Till hans stora förskräckelse var modern icke där inne; däremot varseblef han genast i gungstolen nära fönstret en ung flicka, mycket blek och med ett lidande, sjukligt ansiktsuttryck.

Han förstod, att det var Margareta, och hans första instinkt var att vända om, att gå ut till modern och förebrå henne, att hon lämnat honom så ensam — till den grad obehagligt fann han det att själf behöfva presentera sig för sin gäst. Men som han genast insåg, att det icke gick för sig, att en prästman bure sig åt som ett barn eller som en mindre vetande, gick han i stället beslutsamt fram till den unga flickan, framräckte sin hand och sade, utan en glimt af leende på sitt sträfva ansikte och med en röst, så torr och entonig, som om han läst upp en lagparagraf:

»Välkommen hit till Lennbo, Margareta Willebrand. Jag är din syssling, Bernhard Malm, och jag hoppas, att du skall kunna trifvas här hos oss och återfå din hälsa i den stärkande bergsluften.»

Den unga flickan reste sig upp, räckte Bernhard sin hand och rodnade lätt.

»Tack,» svarade hon med en obeskrifligt välljudande, låg stämma. »Ja, jag skulle känna mig mycket lycklig, om jag blefve litet friskare, ty det är en svår pröfning att ständigt vara sjuk.»

Hon rodnade på nytt, liksom tyckte hon, att hon talat för öppet och vidlyftigt om sig själf.

Bernhard stod orörligt kvar och fixerade henne. Hennes ord och utseende kommo honom att erfara

ett plötsligt deltagande, blandadt med denna känsla af nedlåtande ömkan, som mycket friska personer så ofta omedvetet känna för dem, som äro sjukliga och nervösa.

I detsamma kom gamla frun in med nyckelknippan, som hon aldrig lämnade ifrån sig, i ena handen och i den andra en korg med färskt uppskuret rågbröd.

»Se, Karl-Bernhard!» utropade hon ifrigt och ställde ifrån sig korgen, »Karl-Bernhard, detta är din syssling, Margareta Willebrand... Jaså, jag ser ni äro redan bekanta och ha hälsat på hvarandra.»

Bernhard svarade ej, utan gaf blott modern en förebrående blick, liksom hade han velat säga, att det var så dags nu att komma och presentera dem för hvarandra.

»Var resan tröttsam, Margareta lilla?» fortsatte frun, som tycktes mycket ifrig att underhålla samtalet.

»Ånej — jag låg under fyra nätter på gästgifvaregårdar, och så hade jag en bra vagn och duktiga hästar...»

»Hm... hm... jaså...» svarade frun, som gick omkring och ordnade bordet, »nå men... nå men... du fick väl inte fuktiga lakan, mitt barn?»

»Ack nej,» svarade Margareta småleende, »dessutom hade jag en stor filt att svepa in mig i.»

»Det var förståndigt, kära Margareta. Jag har så många gånger bedt Karl-Bernhard att taga

någonting varmt med sig, då han är ute på sina resor, men han lyder mig aldrig.»

Bernhard skrattade.

»Kära mor tror visst, att det är full vinter ute med snö och köld. Vi ha en varm, härlig sommar ännu, och sannerligen man behöfver några resfiltar att svepa in sig i.»

Margareta rodnade lätt, och ett drag af missnöje flög öfver hennes ansikte. Det föreföll henne, som om Bernhard med sina ord velat ge henne en pik för pjåsk och ömtålighet.

Gamla frun, som också kände sig obehagligt berörd af Bernhards ord, skyndade sig att, som hon trodde, öfverskyla dem genom att hastigt falla in:

»När man varit så sjuk som Margareta, kan man inte vara nog försiktig. Det är förståndigt af dig, mitt barn, att du är rädd om dig. Hur var det, det var ju inflammation i lungorna du hade?»

»Nej, det var först nervfeber, som alldeles sög ut mina krafter, och sedan alla möjliga andra sjukdomar. Men nu är jag verkligen frisk, endast svag och klen, och det hoppas jag skall gå öfver här.»

»Det hoppas jag med,» svarade fru Malm innerligt och gick fram till Margareta. »Kära, lilla barn,» fortfor hon ömt, i det hon strök med handen öfver Margaretas panna och slätkammade ljusa hår, »hvad du är lik din mor, den kära, kära Britte-Louise!»

»Är jag?» upprepade Margareta med en drömmande blick, »det ville jag så gärna vara. Men annars säga alla, att jag är ett riktigt porträtt af min far.»

»Det är Margareta också,» inföll Bernhard tvärt, »som jag minns farbror Willebrand, kan jag inte tänka mig ett barn mera likt sin far.»

Fru Malm gaf Bernhard en missnöjd, förebrående blick.

»Margareta *är* lik sin mor,» upprepade hon med en så afgörande ton, att det var tydligt, att ingen eller intet skulle kunna rubba denna illusion. »Men kom nu, mitt kära barn, och sätt dig till bords,» fortfor hon, i det hon tog den unga flickan vid handen och förde henne fram till bordet, »här är din plats, Margareta lilla, mellan mig och Karl-Bernhard; midt emot dig sitter en liten slarfvig flicka, som heter Lisa, och som aldrig kan lära sig att passa på, när klockan ringer.»

Dessa sista ord voro riktade till Lisa, som nu kom in i rummet, iklädd ett rent bomullsförkläde och med det lockiga håret nästan alldeles rakt af vatten och de små nytvättade kinderna skinande af såpa.

Sedan hon på fru Malms tillsägelse nigit för Margareta, ställde hon sig framför sin plats, sammanknäppte händerna, rynkade ögonbrynen och uppläste därefter, med blicken oafvändt och nyfiket fäst på Margareta, följande bön:

»För mat och dryck dig vare lof, o Gud,
Lär mig i tro att hålla dina bud.»

»Nu tänkte inte Lisa alls på, hvad hon läste,» sade pastorn, »du tackade Gud för en mat, som du ännu inte ätit, och under tiden tänkte du på ingenting annat än den främmande damen midt emot dig. Var det rätt gjordt, min flicka?»

Lisa såg en stund på prästen med stora, undrande ögon, hvilka småningom fingo ett uttryck nästan af sorg. Därefter sammanknäppte hon på nytt sina händer och sade ödmjukt:

»Gode Gud och käre far, förlåt Lisa!»

Men sedan tycktes Lisa anse, att hon uppfyllt all rättfärdighet, ty nu återvände hennes blickar med oförställd nyfikenhet till Margareta, som under hela middagen blef ett föremål för hennes undrande iakttagelser.

Måltiden utmärkte sig för öfrigt icke genom något lifligt samtal. Bernhard var tyst och frånvarande; endast då och då kastade han en snabb, forskande blick på Margareta, som, trots den envisa motvilja han kände för henne, ingaf äfven honom en viss undrande nyfikenhet.

Margareta sade icke heller mycket; hon hörde uppmärksamt på, när gamla frun talade, men så snart pastorn gjorde en rörelse eller fällde något yttrande, lyssnade hon genast intresserad därefter. Det såg ut som om hon suttit och inom sig undrat, hurudan han egentligen var, denne obekante släkting, om hvilkens många framstående egenskaper både som präst och människa hon hört så mycket talas. Att till dessa egenskaper icke hörde älskvärdhet och förbindlighet, därom hade hon redan

haft tillfälle förvissa sig; men var det verkligen möjligt att han kunde vara god och kärleksfull? Ännu hade hon icke sett annat än stränga och frånstötande miner på hans ansikte.

Gamla frun gjorde däremot allt sitt till för att uppehålla samtalet. Hon berörde alla möjliga områden, och när hon inte visste hvad hon skulle kunna säga, var hon just inte så noga med sammanhanget mellan de ämnen hon upptog. Karl-Bernhard gaf henne då en godmodig snäsa och frågade henne, om hon mindes ett par ord som hette: »goddag yxskaft»?

Men den lilla gumman låtsade icke märka sonens skämt, utan fortsatte oförtrutet sitt prat.

Då middagen, som den främmande gästen till ära bestod af en nyslaktad höna och blåbärskräm, var slut, återtog Margareta sin plats i gungstolen, medan Stina kom inklampande och dukade af, ty i den lilla prästgården fanns bara ett gemensamt sällskapsrum, som begagnades både till matrum och förmak. Ibland efter middagen brukade frun följa Karl-Bernhard in i hans rum, men som pastorn i dag icke gjorde någon inbjudning härtill, stannade man ute i matsalen.

Lilla Lisa gick genast fram till Margareta, stödde sina armar mot hennes knän och såg på henne med en förtroendefull blick.

»Kan moster 'låta' så där, som Johannes låter?» frågade hon slutligen eftersinnande.

»Hur 'låter' Johannes, och hvem är Johannes, min flicka lilla?» frågade Margareta småleende, i det hon böjde sig ned och kysste den lilla.

Som Lisas upplysningar om Johannes voro alltför fantastiska, för att Margareta skulle kunna förstå dem, åtog sig gamla frun i stället att göra en beskrifning öfver Johannes, hans lefnadsförhållanden och egenheter.

Margareta kände en obehaglig stickning i hårrötterna. Skulle hon verkligen bo ensam där uppe på vinden med den där halfgalningen till granne? Hon var nära att gifva till ett litet utrop af förskräckelse, men Bernhards närvaro hejdade henne. Hon kände, att, om hon nu sade någonting om sin rädsla för Johannes, skulle han börja drifva gäck därmed, alldeles som han nyss gjort med hennes försiktighet.

Emellertid blefvo Lisa och Margareta inom några ögonblicks förlopp de allra bästa vänner. Lisa kröp upp i Margaretas knä och började med den mest förtjusande närgångenhet att undersöka både hennes person och hennes toalett.

»Moster har en blå kjol... och en hvit halstrasa,» filosoferade hon och nöp i alla de föremål hon uppräknade, »och så har moster... en... två... tre... ringar på handen å två ringar i örena å...»

Bernhard satt ett litet stycke ifrån och kastade då och då en forskande blick på Margareta och den lilla flickan i hennes knä.

»Det är ett godt tecken, när barn och hundar tycka om en människa,» sade han halfhögt för sig själf.

Margareta skrattade. Han gjorde sina iakttagelser och reflexioner öfver henne, alldeles som om hon ej varit närvarande. Ja, nog hade människor rätt, när de sade att det var godt om original inom Malmska släkten.

»Barn och hundar tycka alltid om mig,» sade hon och såg på Bernhard med ett blygt, skälmaktigt leende, »men det kommer sig däraf, att *jag* tycker så mycket om dem.»

Karl-Bernhard reste sig nu tvärt upp och gick in till sig. I det intryck Margareta gjort på honom kämpade motvilja och sympati med hvarandra. Han fann den unga flickan fåfäng och världslig i sin klädsel och i sitt uppträdande. Hennes fina, kornblå ylleklädning, den lilla spetshalsduken, som hon efter tidens sed hade lagt öfver den bara halsen, de små svarta skorna, knutna med korsband kring vristen, de ljusa, väl upplagda lockarna, som likt en krans omgåfvo hela hennes hufvud, och framför allt ett pärlband, som hon bar kring halsen, allt stötte hans vid enkelhet och försakelse vanda öga. »Så skulle ingen blygsam ung kvinna uppträda,» tänkte han inom sig, men å andra sidan kunde han ej neka, att Margareta, trots sitt lugna och obesvärade uppträdande, just hade någonting blygsamt i hela sitt väsen, och att blicken ur hennes vackra blå ögon icke såg ut som om den varit van vid att återspegla annat än goda och

rena tankar. Den envishet, som var utmärkande för honom och som gjorde, att han hade svårt komma ifrån förutfattade meningar, tillät honom emellertid icke att erkänna, att Margareta gjort ett allt annat än obehagligt intryck på honom, utan då modern en stund därefter hade ett ärende in i hans rum och därvid genast framkastade ett: »Nå, hvad säger du om henne, min kära Karl-Bernhard?» svarade han blott:

»Hon förefaller mig att vara en ytlig och fåfäng ung kvinna.»

Modern gaf intet svar; hon kände sin son, hon visste af erfarenhet, att då Karl-Bernhard fått någon idé i sitt hufvud, voro motsägelser som bränsle på elden.

Efter middagen gick Margareta upp på sitt rum för att hvila en stund och ordna sina saker, men klockan fem ringde det å nyo i matklockan, och då samlades alla, till och med Stina och Karsens Lena, en »gammel-stinta»[1], som gick omkring och hjälpte i husen, och som hade sitt stamhåll i prästgården, för att dricka kaffe i salen. Här stod bordet dukadt med koppar rundt omkring en rykande kaffepanna och på midten en stor korg med nybakade skorpor och hvetebullar. Lisa läste som vanligt till bordet, hvar och en satte sig på sin plats och började doppa, och hur öfverfylld korgen än var, dröjde det ej många minuter, innan den var nästan tom. Sedan drucko alla påtår, och

[1] Gammal flicka.

fanns det något kvar i pannan, försmådde icke gamla frun att taga sin »tretår» också.

Margareta, som ej var van vid så här grundliga kaffedrickningar, satt och gjorde sina små iakttagelser öfver sällskapet och hade mycket svårt att hålla sig allvarlig, då hon såg, hur allas ansikten, till och med pastorns, liksom blommor i solsken mer och mer klarnade upp under inflytande af den kära drycken och det varma, nybakade brödet.

Som det var en vacker afton, föreslog fru Malm, att Margareta skulle gå ut litet och se sig omkring. Hon hostade därvid och gjorde små menande blinkningar åt Bernhard, men denne låtsade ingenting märka, utan gick som vanligt in i sitt rum och därefter med Trogen bort till byn Vallåker till sin gode vän Per Magnus, med hvilken han ville tala om den tillämnade nya bron.

Margareta, som den lilla gummans misslyckade manöver ej undgått, blef emellertid icke det minsta sårad, utan reste sig genast upp och sade gladt och obesväradt åt Lisa:

»Kom, Lisa lilla, vill du inte gå ut och gå med mig en stund och visa mig hvart jag skall taga vägen?»

Jo, det ville Lisa så gärna; brinnande af ifver rusade hon ut i köket och fick sin lilla »kråka» påknuten, hvarefter hon och Margareta tillsammans gingo ut. Lisa drog sin nya vän med sig öfverallt: i stall och ladugård, till höns och grisar, och gjorde henne personligt bekant med dessa alla

med deras namn, karakterer och lefnadsförhållanden.

Vid åttatiden ringde matklockan å nyo och man intog aftonvard, som bestod af sill, hårda smörgåsar och ölost. Därefter bad pastorn aftonbön, man sade hvarandra godnatt, och hvar och en begaf sig till hvila.

De ljusa sommaraftnarna voro nu förbi, det var mörkt redan vid niotiden, hvarför gamla frun, som följde Margareta upp på hennes rum, tog en sticka med tändsats i ändan, doppade den i en flaska, ett så kalladt dopp-eldon, som den tiden efterträdt bruket af eldstål och flinta, och hvars innehåll kom först tändsatsen och därpå stickan att brinna, och tände så ett talgljus, som jämte ljussnopparen stod på byrån framför fönstret. Den lilla lågan glimmade först svagt som ett eldkol, men sedan frun putsat ljuset, fick den ett klarare sken och spred ett vänligt, hemtrefligt skimmer öfver vindsrummet.

Sedan frun sett efter, att Margareta hade allting i ordning för natten, kysste hon den unga flickan på pannan och frågade henne, om Stina finge komma upp med morgonkaffe klockan fem, då alla i huset brukade stiga upp.

»*Får* jag inte sofva litet längre?» undrade Margareta med ett skälmaktigt leende.

»Jo visst, kära lilla barn,» svarade gamla frun vänligt, »vi äta icke frukost förrän klockan half sju, så Stina behöfver ej komma upp förrän sex, om du vill. God natt nu, Margareta lilla, sof

godt hos din gamla tant! Gud signe och bevare dig, barnet mitt!»

Hon kysste ännu en gång Margareta och trefvade sig därefter fram öfver den mörka vinden. Då hon gick förbi Johannes' dörr, knackade hon på och ropade:

»God natt, Johannes, Guds frid och välsignelse öfver hvilans stunder!»

Men ingen svarade; först en stund sedan frun gått ned för trappan, hördes där uppe ett svagt ängsligt ljud, liksom hade ett spöke suckat på den mörka, tomma vinden.

Då Margareta blifvit ensam, stod hon en stund orörlig och såg sig omkring i rummet. Det var ett litet enkelt rum, taket sluttade, så att man vid ena sidan af rummet kunde nå det med handen, och möblerna voro mycket anspråkslösa. Den enda dyrbara möbeln här inne var en mahognysäng, bred och rymlig och omgifven af hvita gardiner, som kunde dragas ihop rundt omkring bädden. För öfrigt funnos här endast ett par stolar med raka pinnryggar, ett bord och byrån med mässingsljusstakarna och ljussaxen.

En obeskriflig stämning af stillhet och hemtrefnad hvilade öfver hvarje föremål i det lilla rummet. Den stora sängen med sitt fina, snöhvita linne och sina sparlakan inbjöd till en djup, lugn slummer, allt var så tyst här inne, och talgljusets lilla låga spred ett mystiskt, sömnaktigt skimmer. Och rundt omkring den lilla prästgården, utåt skogar och ängar, där sädesskylarna stodo som

spöken i månskenet, bredde sig i den stjärnklara höstnatten landtlifvets stora, djupa, underbara hvila.

Margareta smålog, ett vänligt, drömmande leende. Det föreföll henne, som om hennes tankar och sinnen, uttröttade af stadslifvets oro, plötsligen försjunkit i denna hvila, som om bruset af hennes föregående lif med alla dess plågor och lidande, allt dess feberaktiga jäktande, tystnat af och hon ändtligen funnit den ro hon så väl behöfde både till kropp och själ.

Hon tog fram sin bibel och satte sig att läsa vid skenet från talgljuset, hvars veke hon allt som oftast måste snoppa.

Då hon slutat läsa, kastade hon sig på knä framför sängen och bad länge med ansiktet gömdt i händerna.

Men då hon reste sig upp, hade hon ej längre det vänliga, tillfredsställda uttryck, som nyss förut hvilat öfver hennes drag. Hon såg tvärtom missnöjd, orolig, ja nästan förtviflad ut.

»Hvad hjälpa mina böner,» mumlade hon, i det hon satte sig vid byrån och med hufvudet lutadt i handen stirrade framför sig. »Det är som att ösa med en snäcka . . . hela stora hafvet är ändå kvar . . . Stackars min älskade Louise, hvem lyfter lidandets börda från henne? Inte mina böner åtminstone . . . Stackars käre, gamle far . . . hvem hjälper honom att draga sin sorg? Gud . . . Men kan han vilja att vi skola lida så . . . Och alla millioner . . . millioner bördor som tynga oss . . .

Ack, om det funnes förbarmande ... om det funnes kärlek ...»

Hon pressade lidelsefullt händerna mot hvarandra; så lade hon bägge sina armar mot byrån, lät hufvudet sjunka ned mot dem och satt så kvart efter kvart, medan talgljusets veke blef allt längre och svartare och lågan så matt, att till och med det hvita sängomhängets konturer förlorade sig i skymningen.

Plötsligen for hon upp, snabbt som om ett skott träffat henne, och vände sig med af förskräckelse vidgade ögon till dörren. Utanför hördes ett häftigt, underligt ramlande, alldeles som om en mängd möbler dansat omkring eller kastats huller om buller. Och när detta buller upphörde, framträngde i stället, skarpt och tydligt genom den djupa tystnaden, ljudet af ett sakta tassande af och an utanför dörren.

I den unga flickans fantasi uppdök med blixtens fart den ena historien efter den andra om spöken och gengångare, som nattetid pläga dansa och föra väsen på ödsliga vindar. Förskräckelsen vidgade mer och mer hennes ögon, och hon drog sig baklänges, liksom af en omedveten instinkt att ha ryggen fri, och väntade så hvarje ögonblick att dörren skulle öppnas, och att i dess springa skulle visa sig någonting förfärligt, någonting som hon ibland förnummit i hemska, rysliga drömmar utan att kunna ge det namn eller form ...

Men hennes nästa instinkt var mera nykter; Johannes ... dåren, som bodde midt emot henne,

kunde det ej vara han, som gick där ute och tassade? Hon återfick förmågan att röra sig, sprang fram till dörren och sköt för rigeln; galningar kunde man ju utestänga, om det än vore omöjligt med spöken.

Hon pressade händerna mot bröstet, drog en djup suck af lättnad och smålog nervöst.

Men efter denna skrämsel lönade det ej att tänka på sömn; klen och nervös som hon var, hade hon i allmänhet svårt att sofva om nätterna, och nu då hennes hjärta dunkade och pulsarna skälfde och susade, visste hon af erfarenhet, att det endast var en vaknatt hon gick till mötes.

»Lugnet tycks fly mig här också,» tänkte hon bittert, under det hon började kläda af sig och kamma ut sitt ljusa hår, som hon sedan lade upp i papiljotter. Hon gjorde det med mycken noggrannhet, men utan en skymt af koketteri eller självbelåtenhet. Hennes ansikte hade sitt vanliga, allvarliga, inåtvända uttryck, medan hon stod framför spegeln och rullade de mjuka hårslingorna kring papperet.

Sedan kröp hon ned i sängen och började läsa först »Adèle et Théodore» af m:me de Genlis och då denna omkring klockan ett var slutläst, Tomas à Kempis. Hon läste, så att hon glömde både spöken och dårar, men då talgljuset brunnit ända ned i pipan, måste hon släcka det. Nu låg hon en stund med öppna ögon och plågades af en mängd tankar och fantasier, men så steg hon upp, drog från rigeln, så att Stina kunde komma in

med kaffet, och insomnade slutligen i en djup, tung sömn.

Därunder hade hon en egendomlig dröm. Hon tyckte, att hon stod på gården utanför prästgården, eller rättare något som hon visste vara prästgården, ty huset var henne alldeles främmande, underligt, sagolikt, som föremålen pläga bli i drömmen. Ett glänsande månsken göt sig öfver hela nejden och lyste så skarpt på hustaket, att detta nästan såg försilfradt ut. Högt uppe på takåsen bredvid skorstenen satt en katt, hvars kropp aftecknade sig som en silhuett mot natthimmeln. Nu började katten jama, och hans ögon, med hvilka han långsamt blinkade, glimmade till som eldkol. Men det var icke ett vanligt jamande, det var någonting trolskt melodiskt däri, som på ett obeskrifligt sätt väfde sig samman med silfverglansen på hustaket, med den lilla månbelysta förstugukvisten, med bandhundens morrande i kojan. Det var en stämning af hemlighetsfull romantik, hvardagslifvets, hemtrefnadens romantik, den som man förnimmer i tuppens galande, när solen går upp, i brasan, som fladdrar på spiselhärden, i ljusskenet, som lyser från fönstret under mörka höstkvällar; en stämning, öfver hvilken breder sig liksom en doft af trolldom och spökeri: tomtar som tassa i månskenet i källare och visthus, stammodern, som går igen och skramlar med nyckelknippan och ser efter att elden i tvättstugan är släckt om kvällarna, sägner om ett ljus, som vid midnatt brukar synas i fönstret, då någon af släkten skall dö . . .

Djupare och djupare drogs Margareta in i dessa drömmerier, synerna blefvo mer och mer fantastiska och formlösa, och allt starkare blef förnimmelsen af något underligt lockande bakom de enklaste företeelser. Det var ej längre katten på takåsen, som sysselsatte hennes inbillning; hon tyckte, att hon med ett ljus i handen stod framför en gammalmodig, hög chiffonier och, brinnande af ett barns mystiska nyfikenhet, undersökte dess lådor ...

Då väcktes hon af ett skrammel bredvid sin hufvudgärd. Men hon hade mycket svårt att riktigt vakna; hennes kropp var liksom domnad, men skakades af behagliga rysningar, som genomilade hennes lemmar, alldeles som om hon hört på en spökhistoria, och drömmens dunkla romantik vibrerade ännu i hennes hjärna. Och som ett eko af denna romantik hörde hon, hur tuppen gol och hönsen kacklade utanför hennes fönster, och då hon satte sig upp i bädden och gnuggade sig i ögonen, såg hon bredvid sig en bricka med rykande kaffe och skorpor och småbröd.

Hon kom nu ihåg hvar hon var och blef med ens alldeles vaken. En glad, medveten känsla af hemtrefnad och välbehag efterträdde alla de fantasier, med hvilka hennes hjärna sysslat under natten, hon sprang upp ur bädden, klädde sig hastigt och drack därefter kaffe.

Sedan fullbordade hon sin toalett, läste bön och kom ej ned förrän till frukosten.

Gamla frun hälsade kärleksfullt godmorgon, Karl-Bernhard var vänligare än dagen förut, och lilla Lisa, som hela morgonen frågat efter »moster fröken», kom emot henne med »stora famnen».

»Nå, har du sofvit godt, Margareta lilla?» frågade frun; sedan de satt sig ned vid frukostbordet.

»Inte riktigt,» svarade Margareta småleende, »jag hörde ett så förfärligt skrammel och tassande ute på vinden i går kväll, och det skrämde mig litet ... Jag undrar, om det kunde vara ... han ... som bor midt emot mig?» tillade hon tvekande.

Bernhard skrattade.

»Ånej, Johannes hvarken 'skramlar' eller 'tassar', det kan Margareta vara lugn för. Nej, detv ar nog kattorna, som förde väsen. Har mor glömt tala om, att vi ha två stora kattor, som bo på vinden, och som inte alltid äro tysta nattetid?»

»Kära hjärtegryn,» utropade gumman och skakade bekymrad på hufvudet, »att jag glömde säga dig det! Nu ha Kissen och Missan ställt till oreda igen. Häromsistens slogo de sönder min sköna bruna lerkruka, och nu ha de stört lilla Margaretas nattsömn! De stygga djuren, hvad skall man taga sig till med dem?»

Hon smålog ett ömt, bekymradt leende, som tydligen visade, att Kissen och Missan kunde slå sönder många »sköna lerkrukor» och störa många älsklingars nattsömn, utan att de behöfde frukta, att gamla frun skulle draga in på gräddmjölken, hvarmed hon alla morgnar trakterade dem.

»Det gör ingenting, att kissarna störde mig,» sade Margareta gladt, »nu vet jag hvad det är som bullrar utanför min dörr, och nu blir jag aldrig mera rädd därför.»

Hon tänkte på sin dröm om katten, som satt och jamade på takåsen; nu förstod hon, hvarifrån den kom: det var den lilla prästgårdens romantiska hemtrefnad, kissarna därute på vinden, gammelmor i sitt skafferi, månskenet utanför fönstret, som väft den in i hennes sömn.

IV.

»Malmens bro». »Under den Högstes beskärm och under den Allsmäktiges skugga.»

Under fjorton dagar hade Margareta vistats i Lennbo prästgård. Hon fann sig väl både af hemlifvets stillhet och af att andas bergsluften, som särskildt mot hösten var underbart ren och genomskinlig.

Det vida, storslagna landskapet med sina fria utsikter och blånande bergskammar verkade stärkande på hennes sinne och vidgande på hennes tankar; hon njöt af att sitta vid sitt fönster och se ut öfver bygden, att följa de ljusa eller mörka skiftningarna, som ständigt drogo fram öfver Lennans böljor, att se hur solen gick ned bakom bergen och färgade dem med sitt sällsamma växlande skuggspel, hur stjärnorna tändes i skymningen och månen steg upp bakom Kinneråsen och kantade dess topp med en smal silfverstrimma.

Ute kunde hon emellertid icke mycket vistas; det började bli för kallt att sitta, och hon orkade

ännu icke gå annat än helt korta stunder. Största delen af dagen tillbragte hon i sitt rum, och hon försäkrade gamla frun, att hon aldrig tyckt så mycket om ett rum som detta. Och detta, menade Margareta, berodde på dem, som under förflutna tider bott i det lilla rummet och därunder liksom kvarlämnat hemlighetsfulla andespår. Hon sysselsatte sig därför nu med att om Lennbo socken och kyrka läsa gamla historier och krönikor som Bernhard lånat henne, och hon blef mycket intresserad, då hon fick reda på, att just i Lennbo prästgård bott flere för »sin utomordentliga Dygd ock ganska stora Mennskjokärlek» omtalade prästfamiljer. Särskildt var det en prästhustru från 1700-talet, fru Barbro Salmius, hvilken stod omtalad som ett mönster för en god moder och en ädel kvinna. Hon hade haft tio söner, hvilka hon alla, trots fattigdom och svåra hemsökelser, uppfostrat till »redelige ock dygdesamme Män», och för sina församlingsbor hade hon varit en sannskyldig moder, till hvilken de kunnat komma med alla sina sorger och bekymmer. Krönikan omtalade också på det i våra öron så naivt klingande gammaldagsspråket, hurusom, när fru Barbro dog, »alle hennes tio söner under idkeligt gråtande buro dygdädla fru Barbro Salmius til hennes sista Hvilorum. Saliga äro de döde som i Herranom dö.»

Det roade Margareta mycket att läsa dessa gamla historier; hon lefde sig in i förgångna tider, hon tyckte sig känna denna prästfru, som, obemärkt och okänd af världen, utfört en så stor lifs-

gärning, och hon var öfvertygad om att här, just i detta rum, hade fru Barbro en gång bott. Ibland om kvällarna, då Margareta låg och tänkte, som hon brukade, innan hon somnade, kunde hon plötsligen känna ett intryck af djup, lycklig frid, liksom hade i luften omkring henne ännu vibrerat ett återljud af alla de böner, de välsignelser, de hjärtesuckar, som en gång uppstigit här inne. —

För Bernhard var Margareta icke till mycket besvär; ty hon var lika litet talträngd som sällskaplig. Visserligen kunde hon, då hon kom in på ett ämne som intresserade henne, eller då någon uppfordrade henne att säga sin mening, uttrycka sig lifligt, men annars tyckte hon mest om att sitta tyst och göra iakttagelser öfver andra eller försjunka i sina drömmar. Och efter middagen gick hon genast upp på sitt rum, så att då hade Bernhard tillfälle att, om han så ville, ostördt få röka sin pipa.

Första gången de kommo in i något lifligare samtal var, då Margareta lämnade igen de gamla böcker hon fått låna af Bernhard. De började då att tala om socknen och landskapet. Karl-Bernhard berättade om folkets seder och bruk, och Margareta, som lyssnade med stort intresse, gaf honom del af de tankar och reflexioner öfver bygdens och invånarnes karakter, till hvilka läsandet af hans böcker gifvit henne anledning. Tyvärr slutade detta första förtroligare tankeutbyte icke så bra som det börjat.

Margareta talade nämligen om fru Barbro

Salmius och uttryckte därvid sin varma beundran öfver hennes obemärkta, men på så många dygder rika lif. Karl-Bernhard lyssnade småleende; men så flög plötsligen, alldeles som om en tanke slagit honom, en skugga öfver hans ansikte, och han utbrast hänsynslöst:

»Min kära Margareta Willebrand, du beundrar fru Barbro Salmius, och därtill har du visserligen stora skäl; men kanske hade hon ej fallit dig så i smaken, om du sett henne på nära håll, ty hon var en mycket enkel och tarflig kvinna, som aldrig nyttjade annat än groft, hemväfdt ylletyg och som på hufvudet bar en hufva, såsom bondhustrurna brukade. Grannlåt och bjäfs, som stockholmsfröknar bära, förstod hon sig ej på.»

Margareta rodnade lätt; men hon blef icke alls misslynt, i hennes ögon kom tvärtom ett skälmaktigt, litet retsamt småleende.

»Men icke består väl en kvinnas dygd däri, att hon bär klädningar och hufvor som bondhustrurna?» invände hon.

»Nej, den *består* ej däri,» svarade Bernhard häftigt, »men enkel och anspråkslös måste den kvinna vara, som skall kunna bli till välsignelse för sin omgifning.»

»Jag har sett kvinnor, som varit mycket anspråkslösa i sin klädsel, men som ändå varit allt annat än goda och dygdiga,» sade Margareta på samma lugna sätt.

»Det har jag med,» svarade Bernhard hättigare och häftigare, »man blir icke dygdig därigenom

att man är enkel i sin klädedräkt, men däremot blir man för visso enkel, ifall man är en god och dygdig kvinna. Pärlband och dylika grannlåter äro icke behagliga för Herren.»

Margareta slog hastigt ned ögonen vid Bernhards ord. Det skälmaktiga uttrycket i hennes ansikte slocknade, och då hon efter ett par sekunder såg upp och fäste blicken på Bernhard, hade den ett djupt allvarligt, nästan sorgset uttryck.

»Det här pärlbandet fick jag efter min mor, det enda arf jag fick,» sade hon stilla, »jag har burit det alltsedan den dagen, då jag som en liten flicka stod vid hennes säng och hon fäste det kring min hals, och jag tänker bära det under hela mitt lif, ja sedan jag blifvit lagd i min graf också,» tillade hon med låg röst och såg ånyo ned.

Gamla frun, som tyst åhört deras samtal, blef så gripen af Margaretas ord, att hon började småsnyfta.

»Hur kan du så såra det stackars barnet,» hviskade hon, i det hon ryckte Karl-Bernhard i rocken och gaf honom en förebrående blick.

Karl-Bernhard svarade ingenting. Han drog ihop ögonbrynen, sammanpressade läpparna och satt tyst under återstoden af middagen.

Så snart man stigit upp från bordet och Lisa läst den vanliga bönen, lämnade Karl-Bernhard genast rummet och gick in till sig. Här hade han att bestå en svår strid mot trots och högmod; ehuru han i djupet af sin själ erkände, att han varit kärlekslös och ogrannlaga, fanns det så många

andra frestande stämmor, som pockade på att han hade rätt: att Margareta behöfde en tillrättavisning, att fåfänga var en last, en styggelse för Gud, att pärlband voro lyxföremål, *äfven* om de ärfts efter en kär moder. Men under det han satt där och tänkte och advocerade med sig själf, uppsteg för honom en bild ur den heliga skrift: kvinnan som slår sönder alabasterflaskan och gjuter dess innehåll öfver frälsarens fötter, och lärjungarna som så ogrannlaga förebrå henne hennes slöseri. Så där ogrannlaga hade äfven han varit, då han med sina hårda ord bannat Margareta, för att hon bar ett smycke, som var helgadt af ett dyrbart minne. Han rådde ju egentligen ej därför, då han icke visste, att hon fått pärlbandet af sin mor, men ändå kändes det plötsligen som ett styng inom honom, då han tänkte på hennes sorgsna röst och sina egna hårda, kalla ord.

Han förstod icke riktigt sig själf; van som han var vid ett kraftigt kämpalif, ett brottande mot synd och uselhet, en bönekamp mot onda andemakter, och obekant med hvarje annan uppenbarelse af det andra könet än moderns gemytliga, älskliga, men litet prosaiska väsen, kom denna första beröring med den fina, ömma, starka kvinnligheten hans inre att vibrera af hemlighetsfulla, underliga rörelser, hvilkas kraft han kände utan att förstå den. Han var uppbragt på Margareta, hans hjärna arbetade på en lång straffpredikan för henne, och ändå kände han sig dragen till henne, dragen af en oförklarlig, skygg nyfikenhet. Han

anade dunkelt och sväfvande, som man iakttager förnimmelser i det drömlika tillstånd, hvari själen befinner sig, då hon vaknar till en ny känsla, att det i lifvet fanns någonting, som *han* aldrig mött eller känt, att i det mest försakande, kärleksfulla, sträfsamma lif, det likväl kan fattas någonting för den, som ännu ej berörts af det oändligt fina, det för alla tider hjärtegripande, som gömmes i berättelsen om kvinnan, som göt den dyrbara smörjelsen öfver Kristi fötter.

Men han hade mycket svårt att erkänna, hvad som med oemotståndlig makt trängde sig på honom: att han varit ogrannlaga och kärlekslös. Och medan det veka, känsliga inom honom med begärlighet insöp dessa första fläktar af en annalkande vår, spjärnade hans hårda, trotsiga natur däremot med seg envishet. Först efter en lång kamp kände han, hur det som band honom lossnade, och hur han af fullt hjärta kunde erkänna, att han var en felande lärjunge, som behöfde tuktas och straffas.

Då han på eftermiddagen träffade Margareta, gick han genast emot henne, räckte fram handen och sade tvärt:

»Jag ber dig om förlåtelse, Margareta Willebrand, för att jag nyss med mina kärfva ord sårade och bedröfvade dig.»

Äfven Margareta räckte fram sin hand, i detsamma hon såg upp på honom med sitt ljusa, vänliga leende. Hon ville svara honom, men han släppte genast hennes hand, vände sig om och

skyndade in till sig. Åsynen af den unga flickan och ljudet af hans egen stämma och de innerliga ord han uttalade ingåfvo honom en så plötslig oförklarlig sinnesrörelse, att han måste skynda sig bort för att ej visa den.

Men alltifrån den stunden blef det en förändring i Margaretas och Bernhards sätt emot hvarandra. Det var som om ett genombrott ägt rum i deras ömsesidiga förhållanden: stelheten och kantigheten å ena sidan, skyggheten å den andra voro borta. De samtalade ofta med hvarandra, och om än dessa samtal stundom öfvergingo till meningsutbyten, så lifliga att de nästan kunde kallas tvister, aflägsnade de dem dock ej från hvarandra, utan drefvo dem i stället mot den punkt, som Bernhard, om än omedvetet och dunkelt, dock sett framskymta det ögonblick, då han ödmjukt erkände sin skuld för Margareta och därvid greps af en så oförklarlig sinnesrörelse.

Men gamla frun, som icke alls var psykolog och som således ej uppfattade, hvilken underström af sympati som småningom framkvällt under den skrofliga ytan af de ungas förhållande, gamla frun, hon riktigt våndades, när Bernhard och Margareta drabbade ihop. Hvarför kunde de inte hålla frid, de kära barnen? Och det var alldeles som om de funnit ett nöje i att såra hvarandra, de som bägge voro så hjärtegoda människor; gamla frun deltog aldrig i deras sammandrabbningar, hon önskade blott att till hvad pris som helst få frid emellan dem, och då de blefvo ifriga och häftiga,

vardt gammelmor i stället förtviflad, vred sina händer, såg upp mot taket och vände sig än till Margareta, än till Karl-Bernhard med ett: »Jaha, Margareta lilla, du har alldeles rätt i hvad du säger, jag tycker just som du, mitt barn, — jaha, min käre Karl-Bernhard, det är alldeles riktigt, ingen säger emot dig, Margareta tycker just detsamma, eller hur, min lilla Margareta?»

Och så följde en bedjande, förtviflad blick på Margareta, en blick, som tydligare än ord tycktes säga: »Kära barn, låt honom ha rätt, fast han inte har det!»

* * *

Emellertid var nu bron där nere vid Bjurån redan under byggnad. Per Magnus i Vallåker hade hjälpt pastorn att sätta arbetet i gång, han och en annan bonde blefvo borgensmän, och så foro han och pastorn in till staden och skaffade sig pengar. Sedan begåfvo de sig till Sörlänga, ett gammalt bruk i Särela vid stranden af Lennan, med masugn ända sedan 1600-talet, och genom förvaltaren där fingo de tag i några dugliga, nyktra karlar, hvilka efter pastorns plan skulle utföra arbetet.

Alltsedan den tid, då Faxe, en äfventyrare från södra Sverige, vanligen kallad »Vild-Faxen», var här uppe och tvingade bönderna att sänka sjön Silleren, någonting som de aldrig förlåto honom,

fastän sjöns botten nu var en bördig sädesmark, — alltsedan den tiden hade i mannaminne ingen händelse väckt så stort uppseende, som att »Malmen» på egen hand tog sig för att bygga en bro öfver Bjurån. Och vid alla tillfällen, då man kunde utbyta tankar, på »rockstugorna», d. v. s. då gummorna kommo tillsammans för att spinna, prata och dricka kaffe, på gillen och bjudningar, på kyrkbacken och i lönkrogarna, talade och frågade man om den nya bron, icke med intresse och nyfikenhet, utan med en seg, undrande misstänksamhet, som slutligen — ältad och gnuggad i en mängd fraser sådana som: »må tro han, Malmen, tänker å pressa oss etteråt», eller »kan nå'n säga hvarifrån pastorn tar alla pengarna te'et?» — alstrade och satte i rörelse de mest besynnerliga rykten. En »käring» trodde att pastorn ämnade bryta lös en bjälke ur alla stugorna i socknen för att bygga bron därmed; en annan berättade, att »vånn pastor» skulle göra som »Vild-Faxen» med Silleren, tömma ur Bjurån, så att man kunde gå däröfver på torra marken.

Så gingo där äfven andra rykten, visserligen mindre fantastiska, men i stället af den art, att, om de kommit fram till pastorn och om han haft en mindre energisk och oförfärad natur, skulle han afstått från att fortsätta arbetet. Det fanns nämligen de, som kunde omtala, att Per Bratten lofvat att bron aldrig skulle bli annat än halfbyggd, och att Jutta-Olle med en förskräcklig ed bedyrat att, långt innan bron blefve färdig, skulle

Malmen ligga och slefva i sig dy på bottnen af Bjurån.

Emellertid fortsatte pastorn arbetet med oförminskadt intresse. Bron skulle byggas på pålar, hvilka drefvos ned i strömmen. Den strida forsen gjorde arbetet både tungt och svårt, men svårare och farligare än allt annat var att om nätterna bevaka bron. Karlarna, som arbetade här, voro flottkarlar, vana vid köld och mörker; de bodde i små fyrkantiga hus, »spelflottor» kallade, som flöto på strömmen och med en kedja af stockar voro fastgjorda vid land. Här hade de sina förnödenheter, här lagade de sin mat, så att tidigt på höstmorgonen, medan det ännu var skumt, sågs alltid från det lilla huset uppstiga en rökpelare, till tecken att karlarna kokade sitt kaffe; här sofvo de om nätterna och turade om att, med bössan i hand, vaka öfver att ingen skulle anfalla bron.

En tid gick allt bra; pastorn var ständigt där nere, ty han var själf ingeniören, som gjorde upp brons konstruktion, och själf deltog han ibland hela förmiddagarna i arbetet, ifrigare och rastlösare än någon af karlarna. Hände det då att en bonde kom skramlande öfver den gamla, rödmålade bron, så saktade han gärna kärran och betraktade med långa, misstänksamma blickar pastorns tillrustningar där borta. Men pastorn nickade blott vänligt tillbaka; han var vid sitt allra gladaste lynne, ty arbetet roade honom, och han fröjdade sig åt att se, hur raskt det gick framåt.

Men en afton — det var i slutet af september, månen stod i nedan, och kvällarna voro kolmörka — kommo två karlar körande förbi länsmansbostället fram till korsvägen, där vägen delade sig åt de tre socknarna. Här stannade de ett ögonblick, hviskade någonting åt hvarandra och tittade uppåt »länsmans»; men då allt var tyst, veko de af nedåt Bjurån fram till det ställe, där den nya bron höll på att byggas.

Nere vid sjön var det något ljusare, så att de kunde urskilja de två små husen, hvilka strömmen dragit långt ut ifrån land. Från ett af dem uppsteg en rök, som den tunga kvällsluften dref omkring i hvirflar: karlarna där inne hade således ännu ej somnat.

En af de resande satte handen kring munnen och ropade ett dämpadt »ohoj» utåt sjön.

Det dröjde icke många minuter, förrän en karl kom roende i en liten eka, som likt en fisk gled fram i mörkret; han trodde att en olycka skett och att någon behöfde hans hjälp.

»Go' kväll!» sade den resande, då karlen närmade sig kärran, »d'ä stiggt och svarst ute i natt.»

»Ja, d'ä så,» genmälte karlen.

»En ser ackurat int' mer'n hann' för seg.»

»Ne, en gör fäll int' de'!»

»Je vett int' hur he ä' me krake'[1],» fortfor den resande och lutade sig fram mot hästen, »men nå' bortbytt ä' he me' en, han går int' öfver

[1] Kreaturet.

broa. Vill han ta'n å leda'n öfver broa, för he ä' nå' djäfvelstyg i luften, som krake' int' kan li'a . . .»

Flottkarlen gick fram till hästen, granskade misstänksamt både honom och hans ägare, men tog så utan vidare invändningar hästen vid tygeln och förde honom öfver bron. Hästen tycktes emellertid icke vara på något sätt abnorm, på sin höjd litet sömnig, ty han gick mycket långsamt och med hängande hufvud, men karlarna inne i kärran upprepade ett par gånger, att »he va' nå' bortbytt me' hästen å nå' djäfvelstyg i luften».

»Store gussla[1] ska' han ha,» sade, då de kommit öfver bron, den af de resande, som först talat. »Nu ä' krake' på backen igen. Se här,» fortfor han och tog fram en plunta, »här ska' han ha en stirkare tell å varma seg me'.»

Det var kallt och ruskigt på höstaftonen, små strida regndroppar föllo då och då, och karlen, som ifrån värmen vid brasan i det lilla flotthuset kommit ut i kölden utan rock på sig, huttrade och lät med välbehag den erbjudna drycken halka ned genom strupen.

Då han tagit några klunkar, ansågo sig de bägge vägfarande ha gjort en god »grundläggning» och togo fram två brännvinspluntor till, som de räckte karlen.

»Se här har han tell kamraterna! En må ha nå' å varma seg me' på den kalla sjen! Ja, go' kväll då, å tack så mickje för oss då!»

[1] Stor tack.

Karlen tog emot pluntorna, stoppade dem under armen och lomade tillbaka öfver bron, under det att de bägge resande manade på hästen, som nu höll på att alldeles insomna, och så körde de vidare.

Till de små flotthusen hade brännvinspluntorna kommit som eldgnistor i fnöske. Det smakade så godt att få en klunk brännvin, då man på ett par veckor icke sett en droppe däraf. Ingen af de fyra karlarna var egentligen drinkare, men de brukade taga sig en sup då och då, och frestelsen att dricka, då de blott behöfde sträcka ut handen efter brännvinet, blef dem öfvermäktig. Sedan de väl tagit de första klunkarna, blef det dem som att rulla utför en backe, i hvilken de ej kunde stoppa, förrän de kommit till slutet. Först när de ingenting mer hade att dricka, slutade de, men då var också den, som tog sista droppen, så öfverlastad, att pluntan föll ur hans hand och han själf tumlade omkull. Inom några minuter hade alla fyra försjunkit i rusets djupa, dvallika sömn: snarkande lågo de där på golfvet eller på de smala bänkarna i den lilla fyrkantiga, mörka skrubben, där elden slocknat och luften blef mer och mer iskall, allt som natten framskred.

Strax efter midnatt, då det var så becksvart, att stränder och skogar liksom slukades af midnattsmörkret, och Lennan och Bjurån framträdde endast som dunkla, konturlösa ljusningar, kommo från det håll, där de resande med brännvinspluntorna försvunnit, fyra karlar, hvilka med försiktiga

steg gingo öfver bron, ett ögonblick stannade fram för länsmansbostället, och då allt var tyst där, fortsatte längs stranden fram till det ställe, där den nya bron höll på att byggas och de små flotthusen lågo förtöjda.

Här tände de en blindlykta, gjorde loss en båt och rodde ut på strömmen.

Det var ett både svårt och farligt arbete att i det tjocka höstmörkret och med strömdraget runt omkring förstöra broanläggningen; men karlarna voro stora, starka och besjälade af hat och hämndlystnad. Ibland, då blindlyktan glänste till, framträdde, som en syn ur någon stygg trollsaga, Jutta-Olles vilda, elaka ansikte med de sammandragna ögonbrynen och de glimmande ögonen, som tycktes skjuta blixtar i mörkret. Han arbetade under den djupaste tystnad, sågade och bröt sönder virket och kastade det i strömmen, som pilsnabbt förde alla spillrorna utåt sjön. De nedslagna pålarna sågades midt af och klöfvos, så att de blefvo alldeles odugliga.

Då arbetet var slut, rodde karlarna i land, genomvåta och frusna, med hackande tänder. Men så hade de också lyckats att i grund förstöra den påbörjade brobyggnaden.

Sedan de fastgjort båten, stodo de ett par sekunder orörliga och lyssnande. Ett enformigt, sågande ljud afbröt nattens tystnad, men det kom endast från flotthusen, där karlarna sofvo så djupt, att deras snarkningar hördes ända till land.

Med ett kväfdt skratt fortsatte bofvarna vägen längs stranden fram till den gamla bron, försiktigt spejande uppåt länsmansbostället, som mörkret hindrade dem att ens urskilja. Samma tystnad och stillhet som nyss hvilade emellertid fortfarande däröfver; troligen sof länsman lika godt som karlarna där ute, och hvad bandhunden beträffar, hade de dragit försorg om att han fått »förpläga» sig med ett stycke kött, som antagligen skulle göra hans sömn tämligen långvarig.

Då de kommo midt på bron, stannade Jutta-Olle och hytte med den knutna handen mot det ställe, där de stympade pålarna ännu kvarstodo.

Ett rått skratt skorrade genom tystnaden, hvarefter de fyra männen aflägsnade sig och försvunno i mörkret.

Men karlarna där ute i flotthusen sofvo, som om dödens sömn bundit dem; de sofvo, långt sedan en blekgrå gryning skingrat mörkret och upplyst de kvarblifna lämningarna af den nya bron, öfver hvilka strömmen forsade med ett gäckande, öfvermodigt brus, likt ett eko af Jutta-Olles hånskratt.

Tidigt på morgonen i själfva dagningen, då post-Lars kom till länsman Rapps, fick han höra hvad som händt under natten: att bron var förstörd och Lord, bandhunden, förgiftad. En timme senare kom han till prästgården, där han genast omtalade den bedröfliga nyheten. Pastorn begaf sig ögonblickligen ner till bron, så att, innan solskifvan ännu nått öfver Skäckbergets flammande

spetsar, stod han och såg, hur spillrorna af hans arbete drefvos som spånor utåt Lennans böljor.

Han var blek af sorg och vrede. Visserligen hade han många gånger sagt sig själf, att han måste bereda sig på det värsta, men hans häftiga, känsliga lynne kom honom att icke kunna taga motgångar med den undergifvenhet han eftersträfvade och hvarom han så varmt brukade bedja.

Karlarna i flotthusen kommo genast på fötter och blefvo ögonblickligen nyktra, då pastorns handfasta tag om deras nacke kastade dem upp på golfvet. Hans vana öga upptäckte genast, att de varit stupfulla, och att någon på kvällen kommit och fyllt dem. Men han ville ej höra vare sig förklaringar eller ursäkter; utan ett ord knuffade han dem ned i båten, rodde dem i land, betalade den dagspenning de öfverenskommit om och körde så bort dem.

Sedan lånade han länsman Rapps kärra och begaf sig bort till Per Magnus i Vallåker.

Per Magnus i Vallåker var en förmögen bonde, som rådde om flere kreatur, hästar, kor och får, ägde åker och äng och ett hus med både »stuga», helgdagsrum och gästrum. Hans gård låg vackert vid sydöstra stranden af Lennan, i en trakt åt hvilken flere större eller mindre bondgårdar gåfvo ett trefligt och befolkadt utseende. Byn Vallåker var den mest välmående af byarna i socknen; brännvinsbrännande idkades ej så mycket här, och endast få lönkrögare funnos.

Per Magnus var en lång, vacker, medelålders karl, med regelbundna drag och blå, vänliga ögon, hvilka dock icke saknade det uttryck af förslagenhet, som var egendomligt för hela traktens befolkning.

Mor Dordi, Per Magnus' hustru, en liten bondkvinna med stora, vaggande höfter, rätt uppstruket hår och »lufva» på hufvudet, serverade genast kaffe, och under tiden berättade pastorn hvad som händt.

Per Magnus tog icke saken så hetsigt som pastorn; han nöjde sig med att grina till, rifva sig i hufvudet och säga med orubbligt lugn ton:

»Fäll' blir he då bekyttsamt[1] för'n tell å få broa färdi', tänker je!»

Mot denna ovedersägliga sanning hade pastorn ingenting att invända. Men då Per Magnus en stund därefter med samma lugn upprepade: »Fäll blir he nu likast[2] tell å vänta lite' me'na ännu, tänker je,» då brusade pastorn upp.

»Nej, min käre Per Magnus,» utropade han och slog i bordet, så att kopparna skramlade och mor Dordi for högt upp, »vänta det har jag gjort länge nog, nu ska' jag *handla!* Och om jag så skall bygga bron med mina egna händer, byggd skall den bli — om inte Herren själf lägger sig däremot. Men nu vill jag, att Per Magnus skaffar mig fyra andra, duktiga karlar, ty de här från

[1] Bekymmersamt. [2] Bäst.

Sörlänga, de dugde ju inte att hålla sig nyktra en gång. Kan han skaffa mig fyra sådana?»

Bonden ref sig i hufvudet.

»Fäll får je själf bli en åf dom,» sade han med ett på samma gång godmodigt och illmarigt leende.

Pastorn räckte honom ifrigt sin hand.

»Tack, Per Magnus,» sade han med fuktiga ögon, »han gör en god gärning, som Gud skall löna honom för. Men det var en, det, hvar ha vi nu de tre andra?»

»Så ska' vi ta Olof Niklasson hos Lopp-Anerses,» svarade han utan att tveka, »han ä' en häf[1] karl, å gudfruktig ock, petist, dom kallar, å han ska' göra pastorn en god hjälp, må vetta. Men dom andra två, dom får han skaffa seg själf,» tillade han med orubblig bestämdhet.

»Nå, jag får väl pröfva på då,» svarade pastorn leende, »tack och heder för handräckningen, Magnus! Och hvad kontanterna beträffar, så få vi ta af dem så länge de räcka, och sen se till, att vi kunna skaffa mera.»

Sedan de en liten stund vidare talat om saken och mor Dordi ännu en gång bjudit på kaffe, steg pastorn upp och tog afsked. Under dagens lopp kuskade han sedan omkring i socknen för att skaffa sig folk, hvilket också lyckades, så att, då han kom hem, hade han fått löfte af två duktiga och nyktra karlar, att de skulle arbeta på bron

[1] Duktig.

och om nätterna vaka i flotthusen med laddade bössor.

Nu började arbetet på nytt; pastorn och Per Magnus turade med att vara arbetschefer, och Jutta-Olle och hans anhang hördes icke af på en tid.

Men en dag, då prästgårds-Stina var nere i byn för att köpa talgljus hos »Malvan», hvars lilla bod var ett slags klubb, där man emottog och meddelade nyheter, fick hon höra, hur en karl berättade för en annan, att han dagen förut i skänkrummet på gästgifvaregården hört Jutta-Olle säga, att, så snart det åter blefve nedan, skulle han komma till bron och doppa alla som arbetade där så djupt, att de aldrig mera skulle sticka upp sina näsor, och djupast af dem alla skulle prästen själf bli doppad. Han var så het af sig, hade Jutta-Olle skrikit, så det skulle göra'n godt att få svalka sig litet på botten af Bjurån!

Allt detta omtalade nu Stina för pastorn, som genast beslöt att taga sina mått och steg. Han gaf äfven Stina en sträng befallning att ej säga någonting om hvad hon hört för fruntimren, hvilken befallning hon lydde så till vida, att hon omtalade det blott för Margareta, ej för gamla frun.

Ett par veckor förgingo. Ännu satt en blek månstrimma öfver trädtopparna och gaf en svag ljusning åt höstnätterna; så kom nedan med sitt stora, djupa mörker, som blef ännu större genom att himmelen var öfverdragen med tjocka moln.

Bernhard hade gjort i ordning sin bössa, och så snart han ätit aftonvard och sagt godnatt åt modern och Margareta, gick han in till sig för att kläda sig och gå ner till Bjurån.

Gamla frun stökade en stund i huset, såg efter att dörrarna blefvo stängda och att elden var släckt; så sade äfven hon och Margareta hvarandra godnatt och begåfvo sig till hvila.

Men Margareta, som, allt sedan hon hört Stinas berättelse om Jutta-Olles anslag, anade hvad Bernhard ämnade göra, och som hvarje afton spionerat på honom för att se, om han ämnade sig ner till bron, Margareta förstod, att i natt tänkte han vaka där nere vid Bjurån och själf taga emot Jutta-Olle och hans stallbröder.

Icke ett ögonblick tänkte hon på att lägga sig; då hon gått några steg uppför vindstrappan, vände hon om och smög sig med tysta steg genom den lilla förstugan in i salen. Här var alldeles mörkt; i kakelugnen glimmade det då och då i den svartnade askan, och en svag doft af talgos blandade sig med röken från Karl-Bernhards pipa. Margareta visste egentligen icke hvad hon ämnade göra; hon var upprörd och orolig och plågades på samma gång af en blyghet, som kom henne att instinktlikt draga sig undan till den bortersta vrån af rummet.

Genom nyckelhålet i Karl-Bernhards dörr såg hon ljus, men hon hörde icke ett ljud ifrån hans rum, så tyst rörde han sig.

Icke många minuter hade hon stått där, då Karl-Bernhard öppnade dörren och med en blindlykta i handen och bössan öfver axeln hastigt gick igenom salen ut i förstugan.

Utan att besinna sig ilade Margareta efter honom. Dörren till gården stod öppen; en kall, regnig höstblåst slog emot henne, och i det stora, gapande mörkret där ute såg hon blindlyktan röra sig af och an som ett irrbloss.

»Karl-Bernhard!» hviskade hon på en gång skyggt och häftigt.

Bernhard höll upp lyktan, så att dess sken skarpt föll öfver Margaretas ansikte.

»Margareta! Hvad vill du?» utropade Bernhard, och hans stämma hade en egendomlig blandning af retlighet, undran och sinnesrörelse.

Ja, hvad ville hon? Det visste hon icke själf. Hennes inre var i en våldsam skakning, strupen var sammansnörd af ångest, och hon kände ett lidelsefullt begär att ropa: »Gå inte, gå inte!» Men på samma gång fanns det en återhållande känsla inom henne, en känsla som gjorde, att, om han nu lagt bort bössan och sagt: »Ja, jag stannar,» skulle hon ha känt sig bittert besviken på honom.

»Går Karl-Bernhard?» hviskade hon slutligen skyggt och tvekande.

»Ja,» svarade han kort, »jag går nu för att bevaka den nya bron.»

Det blef några sekunders tystnad, i hvilken höstvindens tjut kring knutarna hördes ängsligt

skarpt. För Karl-Bernhard, som i det bjärta lyktskenet såg Margaretas ljusa gestalt framträda likt en vision ur mörkret rundt omkring, blef den unga flickan liksom en frestelse, mot hvilken han måste stålsätta sig. Var det månne icke en ingifvelse af onda makter, att han i denna stund, då allvarliga, höga plikter kallade honom, kunde, som ett barn efter en smekning, längta att Margareta skulle säga: »Jag är rädd för dig, gå inte!...»

»Farväl, Margareta,» sade han sträft och kort, i det han drog tillbaka lyktan och beredde sig att stänga dörren.

»Farväl,» svarade Margareta stilla och allvarligt, liksom hade hon genast anat hans tankegång, »Herren vare med dig och beskydde dig,» tillade hon därefter med låg, skygg stämma och såg hastigt ned.

Karl-Bernhard greps af häftig sinnesrörelse. Det ljufva och starka i Margaretas väsen, det som på en gång behärskade honom och böjde sig för honom, det vill säga den rena, fullkomliga kvinnligheten, som först med Margareta tagit gestalt inför hans ögon, drog honom i detta ögonblick af upprörda känslor med oemotståndlig styrka till den unga flickan. Men som alltid, då han blef upprörd, kunde han ingenting säga. Han tryckte blott häftigt hennes hand intill sitt hjärta, så hviskade han ett par gånger: »Farväl, farväl, Gud vare med oss!» släppte hennes hand, stängde dörren, hvars nyckel han stoppade i fickan, och skyndade därefter, åtföljd af hunden Trogen och med

lyktan lysande längs marken, öfver gården nedåt vägen.

Margareta trefvade sig i mörkret uppför vindstrappan och in i sitt rum. Här hade hon mycket svårt att få eld; stickorna och flaskan med svaflet, hvari de skulle doppas, voro borta, och hur mycket hon än letade, kunde hon ej finna dem. Slutligen fick hon fram några gnistor under den svartnade askan, och genom att tända ett stycke papper därpå lyckades hon ändtligen få ljus i rummet.

Nu öppnade hon sin bibel och började läsa nittioförsta psalmen. Om och om igen genomgick hon den och lät hvarje ord falla på hjärtat som en droppe helande och styrkande balsam. Och medan hon läste, var det som om alla Guds löften vuxit till en vidunderlig storhet och skönhet, »den Högstes beskärm» följde Karl-Bernhard som en osynlig änglavakt, »den Allsmäktiges skugga» omgaf honom som en jättestark mur, hvilken inga skott kunde genomtränga.

Sedan hon lagt ifrån sig bibeln, bad hon länge med sina egna ord. På detta sätt tillbragte hon natten; antingen läste eller bad hon, eller ock satt hon vid fönstret och blickade ut. Vid midnattstid upphörde regnet, och stormen sönderslet molnen, så att en stjärna här och där framglänste på den mörka himlen . . .

Slutligen syntes ofvanför Skäckberget en matt ljusning. Det var den första bleka gryningen, som småningom långsamt utbredde sig kring östra

horisonten. Ännu låg själfva landskapet, skogar och ängar höljda i mörker, men Lennans vattenmassor började framskymta ur dunklet, och mot den ljusnande östern aftecknade sig den ena efter den andra af bergskedjornas konturer. Allt starkare och starkare blef dagningen öfver Skäckberget; den första dunkelgrå skiftningen, som tycktes väfd af nattmörker och gryningsstrimmor, gick öfver i ett blekblått skimmer. Nu började detta skimmer att flamma och skälfva öfver bergsspetsarna, en svag rodnad steg upp och blandade sig däri, slöjan lyftes från skogar och ängar, kring Lennans stränder svepte sig hvita, ångande dimmor, och inom några ögonblick glödde hela Skäckberget af morgonrodnadens dunkelröda färgspel.

Stormen hade drifvit regndimman inåt landet; det var en klar och vacker soluppgång, men på marken låg öfver allt kringströdda gula löf och nakna grenar, som vinden slitit af träden, och Lennans böljor gingo mörka och upprörda, med hvitt skum på de af morgonrodnaden färgade vågkammarna . . .

Margaretas hjärta, som hela natten sammanpressats af oro och ångest, vidgades vid åsynen af detta naturens stilla, högtidliga majestät, i hvilket ännu intet buller från det oroliga människolifvet blandade sig. Tårarna kommo henne i ögonen, och i hennes tankar uppstego de sköna orden: »Himlarna lofsjunga din ära, och fästet förkunnar dina händers verk!»

Och likt en växelsång svarade inom henne en annan stämma:

»Icke en sparf faller till marken, icke ett hufvudhår krökes utan vår faders vilja.»

Medan hon satt där med hufvudet lutadt i händerna och blicken än spejande bortåt vägen, än fäst på bergets spetsar, hvilka nu förgylldes af den uppgående solskifvan, som kastade långa, glänsande strålar uppåt firmamentet, fick hon se Karl-Bernhard komma gående uppför kyrkbacken med bössan på ryggen och Trogen tätt efter sig. Han såg trött ut, ty han gick långsammare än vanligt, för öfrigt tycktes han vara oskadad och välbehållen.

Den ångest, som plågat Margareta, dunstade bort likt morgondimmorna kring Lennans stränder, och hon genomilades i stället af glädje och tacksamhet. Det var då icke förgäfves hennes bön frammanat »den Allsmäktiges skugga» omkring honom!

Så snart han kom upp på gården, drog hon sig genast tillbaka, så att han ej skulle få se henne i fönstret; en kvinnligt blygsam instinkt kom henne att vilja dölja, att hon så här suttit och spejat efter honom.

Då hon reste sig upp, kände hon hur uttröttad hon i själfva verket var; spänningen, som hittills uppehållit henne, gaf vika, en häftig yrsel kom henne att vackla, och hon kastade sig, halfklädd som hon var, ned på sängen. Inom några ögonblick föll hon i en djup, drömlös sömn, som icke

ens störde, då Stina kom upp med morgonkaffet. Men till frukosten infann hon sig punktligt, fin och omsorgsfull i sin klädsel som alltid, endast litet blekare än vanligt och med blå ringar kring ögonen.

Karl-Bernhard hälsade vänligt på henne, men han var hela dagen ordkarg och talade icke alls om, hur han haft det nere vid bron. Då kvällen kom och han sagt godnatt åt modern och på ett skyggt och upprördt sätt tryckt Margaretas hand, tog han liksom den föregående dagen sin bössa och begaf sig, åtföljd af Trogen, ned till Bjurån.

Det var en mörk, oländig väg han gick, och hade han ej känt hvarje råmärke, hvarje skogsdunge, ja snart sagdt hvarje träd så väl som han gjorde, skulle han ej ha kunnat gå den en sådan höstnatt som denna. Då han kommit förbi smeden Rutlins stuga, där härden nu var svart och elden slocknad, följde han först en stund Lennans strand, där vägen var lätt att hitta; det svaga ljussken, som de stora sjöarna, äfven under den mörkaste natt, kasta ifrån sig, vägledde honom, så att han och Trogen gingo tryggt och bekvämt som vid full dager. Men då han för att gena vek af inåt skogen, var det som om en stor, vid graf plötsligen omslutit honom, så becksvart var mörkret, så ljudlös natten där inne. Endast då och då hördes ett prassel, ett otydligt suckande, som i mörkret och tystnaden fick någonting overkligt, mystiskt. Öfver Blodmyren, som ingen mer

än pastorn skulle vågat passera nattetid, ty stället var »oknytt», som folket sade, det vill säga hemsökt af spöken, gick stigen mellan snår och buskar, och regnet hade gjort myren så träsklik, att Bernhard flere gånger sjönk ned ända till fotknölarna. Men han hittade utan svårighet; med långa, säkra steg gick han framåt, höll lyktan så tätt intill marken han kunde och följde uppmärksamt efter Trogen, som, fnysande och vädrande, letade upp vägen, och som, då hans stora tassar sjönko ner i myren, framkallade ett skarpt plaskande läte i skogens tystnad.

Plötsligen stannade Trogen och lät höra ett doft, ilsket morrande.

Pastorn hejdade genast sina steg och gömde lyktan under rocken, så att skogsmörkret som en mur reste sig omkring honom.

I detsamma small ett skott, dånande likt en åskknall; ett skarpt hvinande läte ljöd i hans öra, det var en kula, som snuddade så tätt intill honom, att håret vid hans tinning sveddes af.

Bernhard skakade på sig och for ett par gånger med handen öfver det svedda stället. Någon rädsla kände han ej, hans starka nerver och hans orubbliga förtröstan på Guds hjälp gjorde honom otillgänglig för en dylik känsla; men han insåg ögonblickligen sin ställning, — och behaglig fann han den ej. Han visste, att Jutta-Olles lönkrögareliga låg i bakhåll, och han visste också, att han ej hade någon reträtt, utan måste gå vägen rakt

fram, hur många kulor än skulle komma att susa omkring honom.

Emellertid hade Trogens morrande gått öfver i ursinnigt skall, och med nosen än vädrande längs marken, än sträckt uppåt, för att ge luft åt sin vrede, rusade han åt det håll, hvarifrån skottet kommit.

Men efter ett par sekunders förlopp kom han tillbaka till sin herre. Allt var åter tyst i skogen, icke ett spår af lönmördaren kunde upptäckas, det var nästan som om det förrädiska skottet uppstigit ur jorden.

Karl-Bernhard tog fram sin lykta och fortsatte sin vandring; som förut lyste han med lyktan längs marken, under det att Trogen vädrande sprang framför honom.

Icke fruktan, men en djupt allvarlig, högtidlig bäfvan hade kommit öfver honom. På samma gång han kände, hur döden från alla sidor lurade på honom, stegrades förnimmelsen af Guds skyddande närhet till en fullkomlig visshet, att han gick här, ledd af en fadershand, som skulle föra honom oskadad ur alla faror.

»Du skall ej behöfva frukta för nattens fasor... på ulf och huggorm skall du gå... ty Han skall gifva sina änglar befallning om dig, att de skola bevara dig på alla dina vägar,» upprepade han med hög röst för sig själf, medan han, så fort mörkret tillät, gick vägen framåt. Och då mellan granarnas toppar framglindrade en bit af stjärnhimmeln, tyckte han, att det stora eviga lugnet

där uppe smalt ihop med hans tankar till en outsäglig känsla af lugn och frid midt i jordlifvets mest brinnande kamp.

Några flere skott hördes ej af; han kom lyckligen öfver Blodmyren, passerade en vidsträckt äng och tog så vägen genom en annan skog, som han också kom igenom utan hinder.

Vid ena ändan af denna skog funnos ännu tydliga minnesmärken efter den tid, då svenskarna under Erik Pukes befäl kämpade för att afkasta sig danskarnas ok och de senare här befäste sig med skansar och löpgrafvar. Dessa skansar har tiden ej kunnat borttaga, de synas alltjämt likt vallar, hvilka man kan följa i en stor rektangel, som löper ett stycke in i skogen, öfver vägen och därefter längs dikeskanten på fältet midt emot.

Just då Bernhard kom ut på vägen, där den klara stjärnhimmeln skingrade mörkret, så att han kunde släcka sin lykta, började Trogen morra, och då pastorn vände sig om, fick han se en skugga röra sig bakom skansen vid skogsbrynet.

Ofrivilligt påskyndade han sina steg; men i nästa sekund stannade han tvärt, vände sig om och ropade med en stämma, som gaf eko i nattens tystnad:

»Jutta-Olle eller Per Bratten eller hvem af er, usle lönmördare, som gömmer sig där borta, låt mig och bron vara i fred, ty ni vinner vid den evige Gudens namn ingenting med att förfölja mig. *Bron blir ändå byggd*, jag har till mitt skydd en makt, som ni inte känner, och på den kan ni

inte rå! Låt därför mig och mitt arbete vara, säger jag er!»

Han skakade hotande handen emot vallen, därefter vände han sig om och fortsatte hastigt sin väg, följd af den alltjämt skällande och morrande Trogen.

Då han gått några steg, uppdök ånyo gestalten bakom skansen. Den höjde sig försiktigt och smygande, och just då Bernhard skulle svänga om kröken på vägen, riktades en bössmynning mot honom.

Men bössan klickade, så att Bernhard var försvunnen bakom krökningen, innan den skjutande hann att på nytt lägga an.

Utan några vidare äfventyr kom pastorn vid tiotiden fram till Bjurån. Här träffade han Per Magnus, Olof Niklasson och de andra arbetarna samt länsman Rapp.

Länsman Rapp var en liten, välväxt karl med muskler af järn och nerver af stål. Han passade till länsman, ty han visste icke hvad rädsla vill säga; han gick in i de värsta nästen, de sämst beryktade lönkrogar med samma lugn som han gick in till »Malvan» och köpte sig en rulle tobak. Väderkorn hade han som en spårhund, de listiga bönderna gingo aldrig säkra för honom, och då han i sin kärra, förspänd med en liten hetsig »norrbagge», jagade omkring i bygden för att fånga skälmar, lyste hans bruna ögon likt en jakthunds, som sätter efter villebråd.

Alla dessa sex: pastorn, länsman och de fyra karlarna, hvar och en beväpnad med sin bössa, vakade nu hela natten, så länge mörkret varade, nere vid Bjurån. Men Jutta-Olle syntes ej till den natten; vid tolftiden kom Ingrid hos Rapps ner med kaffe, sedan sofvo de sex männen turvis, och i dagningen skildes de åt.

Så höllo de ut i tre nätter. Men då ingen Jutta-Olle kom, började länsman Rapp tröttna och föredrog att få ligga och sofva i sin säng de nätter han ej var ute på ämbetsresor.

»Dessutom,» försäkrade han pastorn, »om du nu också bevakar bron, medan hon bygges, så kan du inte hålla på med det i längden, och hvad hindrar Jutta-Olle att sen sticka hela bron i brand?»

»Om den nya bron är färdig och den andra rifven, så tänker jag han skall ha försyn och låta den stå kvar,» invände pastorn.

»Den karlen har inte försyn för någonting utom sin egen fördel,» svarade länsman Rapp med en axelryckning, »och knappast för den en gång, när ilskan sätter åt honom.»

»Men det tör väl hända, att, om gamla bron rifves, så tycker han att det blir litet knogigt att vada genom strömmen, då han och Per Bratten ska' smuggla öfver sina brännvinskaggar.»

Pastorn höll orubbligt ut på sin post; hvarje natt vakade han öfver bron, och om förmiddagarna arbetade han så mycket hans tid tillät.

De enda försiktighetsmått, han vidtog, voro att han begaf sig litet tidigare ned till bygget,

medan ännu skymningen varade, och att han gick stora landsvägen i stället för genom skogen.

På flere dygn hade han ej sofvit mera än ett par timmar sammanlagdt. Hemma syntes han knappast till annat än vid måltiderna, och då var han alltid tyst och tankspridd. Hvarken moderns omsorger eller Lisas joller eller Margaretas vänliga frågor kunde rycka honom bort från de föremål, kring hvilka hans tankar kretsade. Han var fylld af en brinnande önskan att lyckas i det företag, på hvilket han nedlagt så mycket krafter, så mycket tid och penningar, och som han ansåg vara af så stor betydelse för alla de närmaste socknarna.

På detta sätt förflöto ett par veckor. Efter de bägge anfallen i skogen lämnade honom Jutta-Olle i fred, antingen detta nu berodde på att han, Olle, tröttnat på förföljelserna, eller att han verkligen kände att pastorn var starkare än han. Och slutligen kom, oaktadt länsman Rapps alla olycksprofetior, den dag, då den nya bron låg färdig, så att man kunde rifva den gamla och taga upp ett nytt vägstycke från landsvägen till Bjurån.

Hur mycket än bönderna hade emot allt, som ej var helgadt af år och sedvänja, måste de dock nu, sedan den gamla bron var borta, finna sig i att begagna den nya. Men det gick trögt att styra kärran dit ned, och de körde däröfver så långsamt, försiktigt och misstänksamt, som om de ej varit säkra på att allt stode rätt till med den. Då de emellertid småningom märkte, att bräderna under dem höllo och att det icke fanns någonting vare

sig i bron själf, eller i dess byggande, som var afsedt att skada dem, började de tycka att det ändå kunde vara lika bra att köra på hela som på halfruttnade plankor, isynnerhet som företaget inte kostat dem en vitten.

Sålunda blef den nya bron trots alla svårigheter och förföljelser slagen öfver Bjurån.

Af folket kallades den aldrig annat än »Malmens bro», och detta namn har den kvar ännu i dag.

V.

Lifvets ve.

Medan striden om brons vara eller icke vara pågick, hade Bernhard och Margareta, ehuru i tankar och böner innerligare förenade än de själfva ens förstodo, till det yttre varit mycket åtskilda. Men då Jutta-Olles anfall upphörde och arbetet gick sin jämna gång, fingo de åter tillfälle att komma in i samtal och diskussioner.

Bernhard undrade mycket öfver, hurudant Margaretas religiösa lif var. Att det felades henne någonting, att hon ej hade frid och visshet i sin tro, märkte han snart. Det var visserligen någonting barnafromt i hela hennes väsen, någonting innerligt blott i hennes sätt att böja ned hufvudet och sammanknäppa händerna då hon bad; men ibland kunde i hennes ord och blickar framskymta en underlig skarp bitterhet, så olika hennes mjuka uppträdande, att den verkade på åhöraren som en plågsam dissonans, en dissonans, om hvilken

man ovillkorligt måste fråga sig, hvarifrån den kom. Hvad Bernhard beträffar, kunde han ej gifva sig något svar på den frågan; många gånger under deras samtal föreföll det honom, som om Margareta varit nära att helt och hållet öppna sitt hjärta för honom, men just då han trodde sig säker på henne, just då han med en på samma gång ljuf och ängslig oro väntade, att det slutna i hennes natur skulle ge vika, gled hon på nytt undan honom och slöt sig ännu hårdare inom sig själf. Den förtroliga stämningen mellan dem brast sönder; Bernhard blef missnöjd och retlig; han förstod ej Margareta, och han kände en aggande smärta öfver att hon ej ville gifva honom nyckeln till sitt väsens gåta. Hvarför hade hon ej frid? Hvad var det som hindrade henne från att komma till ett fullt och afgörande troslif?

Och Margareta å sin sida kände trycket af Bernhards despotiska missnöje så starkt, att hon inom sig tänkte: »Aldrig, aldrig skulle jag gå till honom med mina hjärtebekymmer! Tror han, att han kan befalla öfver människosjälar, liksom han befaller bönderna att bygga en bro öfver Bjurån!»

En morgon, då vintern redan var i antågande, snön låg i stora fläckar på Kinneråsen och Skäckberget, och en blygrå himmel hängde likt ett snödigert jättemoln öfver nejden, kom Stina körande in på gården med Brunte och trillan; pastorn skulle nämligen fara till Sukkot, ett ställe som låg ungefär två mil därifrån, för att besöka en krympling, hvilken aldrig kunde komma från den lilla fläck

där uppe i bergen, där han nu lefvat i öfver fyrtio år.

Då Margareta, som insvept i en päls stod ute på förstugubron, af Stina fick höra hvart pastorn ämnade sig, greps hon af en oemotståndlig önskan att följa med.

»Tror Stina jag gör mycket besvär, om jag följer med pastorn?» undrade hon ifrigt och blygt.

Stina skrattade på sitt sluga, vänliga sätt.

»D'ä en le' väg, och så stigg [1] sen, baresta berg å backar, å så Vångan, som ä' elakt strid ve' de' här laget.»

Margareta, som af Stinas naturskildring fick en helt annan uppfattning af vägen, än att den var »stigg», sprang genast in i salen, knackade på pastorns dörr och ropade:

»Får jag följa med Karl-Bernhard bort till Sukkot?»

Pastorn blef så förvånad öfver Margaretas fråga, att han tvärt öppnade dörren.

»Kära barn,» sade han tvekande, »det är en besvärlig väg, och vädret ser tråkigt ut. Luften är full af snö, som skall ner, ty det ryker från Skäckberget, hvilket bevisar, att vi snart ha ett snöfall. Och där uppe i Sukkot träffar du ingen annan än gamle Skrel[2]-Anders och hans hustru, Sigga, och 'hönspojken', krymplingen, som jag skall hälsa på. Men vill Margareta ... så ...»

[1] Ful. [2] Långsam, trög.

»Jo, jag vill så gärna!» utbrast den unga flickan. »Får jag då?»

»Jo, det går nog för sig. Men sätt väl på dig, ty jag säger på förhand, att det blir en bister färd. Det blåser alltid skarpt där uppe på höjderna.»

Margareta skyndade nu upp på sitt rum och ordnade sig så fort hon kunde. Då hon kom ner, satt Karl-Bernhard redan på framsätet af trillan, iklädd en reskappa med stor krage och hade kring halsen en rödrutig långhalsduk, som fru Malm stickat åt honom. På förstugubron stod Lisa, med en stor schal knuten kring lifvet och de ljusa lockarna kringrifna af vinden; hela hennes lilla kropp skakade af återhållna snyftningar; hon hade fått höra, att »moster» skulle resa till Sukkot, och med barndomens hetsiga åtrå ville nu också hon stiga upp i vagnen och göra samma resa. Men häraf blef ingenting; trots hennes energiska motstånd lyfte Stina henne ned från hjulet, på hvilket hon redan börjat äntra upp, och bar henne fram till förstugubron. Och här fick hon stå och snyfta och hålla gamla frun i hand och känna sig som den allra olyckligaste och mest misshandlade lilla flicka, som någonsin funnits, medan »moster» och »kära far» ordnade sig till resan.

»Gråt inte nu, Lisa lilla,» tröstade gamla frun, »det är minsann ingenting att sörja öfver, att du inte behöfver kånka uppför alla backarna till Sukkot. Och så har 'farmor' alldeles nog med

att vara orolig för 'moster', som ger sig ut i ett sådant här väder . . .»

»Orolig skall du inte vara för mig, mor lilla,» sade Margareta småleende, under det Stina höll på att linda schalar och filtar omkring hennes ben och fötter. »Jag har det så bra, och jag är säker på, att resan blir mycket angenäm.»

»Ja, lycka till då och välkomna igen!» svarade gamla frun och nickade åt dem. »Margareta har väl bara ordentligt på sig? Vill du inte ha en schal till kring hufvudet?»

»Nej tack, lilla tant,» svarade Margareta, som var så omlindad med schalar och filtar, att hon ej kunde röra sig, knappast ens nicka till afsked.

»Nu sätta vi i gång,» sade pastorn och manade på Brunte, som först tog sig en liten »funderare», innan han ansåg det lämpligt att lyda, »farväl, kära mor, farväl, Lisa-barnet, gråt inte, så ska' far köpa dig en strut sviskon hos 'Malvan', när han kommer hem!»

Men sviskonstruten föreföll Lisa i detta ögonblick som en både dålig och opålitlig tröst, och då vagnen nu började rulla utför backen, bröt hennes sorg ut på nytt, så att det sista Karl-Bernhard och Margareta hörde, var den lilla flickans förtviflade skri, då Stina tog henne på sina armar och bar henne in i köket. Tyvärr kunde de icke se, att hon ett par minuter därefter satt på golfvet och matade Kissen och Missan och såg så lycklig och belåten ut, som om aldrig någon tanke

på en resa till Sukkot farit genom hennes lilla hjärna.

Emellertid rullade nu trillan i sakta lunk utför den långa kyrkbacken. Nedanför backen delade sig vägen åt två håll: den ena, den vänstra, åt Bjurån, den andra genom Lennbo socken, förbi byarna Albro, Vallåker och Sur bort till Sukkot, som låg i Särela socken. Öfver en half mil gick vägen nära södra Lennans strand, från hvilken man hade den härligaste utsikt öfver sjöarna och bergskedjorna, som omgifva dem. Än öppnade, än slöt sig denna utsikt, allt efter som vägen krökte sig; ibland utbredde sig i hela sin längd de väldiga vattenbäddarna med sina mörka, skummiga vågor, och i fonden syntes Kinneråsen med den skarpa, tvärstupande spetsen, som befolkningen kallade »Klacken». Ett stycke därifrån höjde Skäckberget sina två huf-lika toppar, nu alldeles öfvertäckta af snön, som bjärt stack af mot den blygrå himmelen.

Allt emellanåt stannade Karl-Bernhard vagnen för att visa Margareta landskapet och dess märkvärdigheter.

»Där på Kinneråsen skulle du stå en midsommarnatt och se midnattssolen,» sade han, i det han höll in Brunte och med piskan visade mot bergets spets, »det är en oförgätligt härlig syn ... rundt omkring många mil af sjöar, berg och skogar ... i öster hafvet, och vid horisonten solen, som icke går ned. Och så denna förunderliga klarhet, som våra nordiska sommarnätter ha ... ljusa

som vid fullaste dager, men ändå med någonting af nattens stillhet och drömmar. Ja, det är härligt, outsägligt härligt!»

»Är det svårt att komma upp på Kinneråsen?» sporde Margareta.

»Tämligen. Isynnerhet söderifrån och i all synnerhet för ett fruntimmer. Vägen är stenig och obanad; på sina ställen får man göra väldiga språng på klippafsatserna. Dessutom bo där så stygga troll,» tillade han med en skälmsk blick på Margareta.

»Gör det?» återtog Margareta skrattande, »å, hvad jag gärna ville se något! Har Karl Bernhard någon gång fått se ett troll?»

»Nej, det har jag inte. Men det finns andra, som sett eller rättare hört trollena på Kinneråsen. Det är en stor remna i berget — *den* har jag åtminstone sett, mörk och djup, så att man inte kan se bottnen med ögonen, hur mycket man än tittar ner. Nu förtäljer en sägen, att det var en förveten bonde som ville mäta Kinneråsklyftan; han tog ett nystan segelgarn, band en sten vid snörets ena ända och sänkte stenen med snöret ned i remnan. Men stenen nådde aldrig botten; i stället blet det ett 'uhiskeligt' oväder, och en röst hördes ropa ur remnan: 'Om du flere gånger vill mäta Kinneråsens remna, så skall du så blifva mäten, att du hädan ej skall kunna bära'. Bonden flydde hals öfver hufvud, och sen dess har aldrig mera någon vågat mäta Kinneråsremnan.»

»Jag undrar ej därpå,» svarade Margareta småleende, »för mindre än så kan man blifva skrämd.»

»Det finns för öfrigt här i trakten en stor mängd sägner om troll och jättar, isynnerhet från den första kristna tiden,» fortfor Bernhard. »Där till exempel på Skäckberget bodde två trollsystrar, som aldrig kunde samsas, därför slogo de berget, som förut hade blott en spets, midt i tu, så att det blef två spetsar. Men så kom den helige Staffan hit och förkunnade evangelium, och då hatade honom trollen på Skäckberget så hjärtligt, att de i sitt hat blefvo goda vänner igen och kastade ett stort klippstycke i remnan, som skilde dem åt, för att så kunna gå öfver till hvarandra. Den stenen, som skjuter ett högt stycke upp ur fördjupningen mellan de bägge bergspetsarna, finns där ännu i dag och kallas af befolkningen trollstenen.»

»Hvad det är underligt med dessa gamla sagor om troll och spöken,» svarade Margareta tankfullt, »det är någonting så lockande och öfvertygande i dem. Nu till exempel kan jag omöjligt föreställa mig annat än att det verkligen finns någonting hemlighetsfullt och underligt där uppe på Skäckberget. Tror inte Karl-Bernhard alls på sådant där?»

Karl-Bernhard svarade ej genast, han sammandrog begrundande ögonbrynen och slog ett par gånger med piskan mot landsvägen.

»Jag skall säga dig någonting, Margareta,» sade han slutligen, »att dessa gamla sägner ha en större betydelse än vi, förnuftiga och kloka nutidsmänniskor äro böjda att antaga. I människosläktets barndom, då vi kände mera och inte undersökte allting så noga och förnuftigt, som vi nu göra, då spelade fantasien lifligare, och alla de underliga andemakter, som röra sig inom och omkring oss, fingo lätt nog synliga uttryck antingen i bild eller ord och dikt. Hvad är till exempel sagan om Näcken annat än ett uttryck af den djupa evighetslängtan, som går genom hela naturen, 'kreaturens suckan', som aposteln talar om? Den är således *sann* den sagan, ty det andliga af den, det innersta i den, är sanning: det går en åder af längtan genom skog och berg, genom strömmar och forsar. *Naturen suckar*, och när vår ande känner detta oändligt djupt, då blir dess suckan till en stämma, som vi höra, en bild, som vi kunna se, därför att den mäktiga andevärlden inom oss skärper våra sinnen. Luther till exempel såg ju ofta med sina lekamliga ögon den lede fienden och kämpade mot honom med jordiska vapen, och för min del vill jag bekänna, ehuru jag ej gärna vidrör detta ämne, att det funnits stunder i mitt lif, då jag förnummit de onda makterna omkring mig så nära och så verksamma att, om de ej tagit en fullt synlig gestalt för mina ögon, så har detta endast berott på en brinnande allvarlig bön till Herren.»

»Och när hände det, vill inte Karl-Bernhard

berätta?» undrade Margareta skyggt, men med ögonen tindrande af nyfikenhet och intresse.

Bernhard böjde litet tankspridd på hufvudet. De lämnade nu strandvägen och togo af åt nordost, och medan Brunte långsamt och makligt skred uppför en backe, berättade Bernhard följande.

»Det var första året sedan jag kommit hit, således anno domini 1846. I byn Vallåker fanns i forna tider ett illa beryktadt gästgifveri, där man söp och spelade och svor hela nätterna igenom. Vid hvad tid på dygnet man än kom, rann brännvinsfloden, och man hörde ljudet af kort och tärningar, som slogos mot bordet. Men så dog gästgifvaren, gästgifveriet flyttades till annan ort, och en bonde köpte gården, som han sedan reparerade och flyttade in i. Men icke en natt hade han och hans hustru fred där; så snart det blifvit mörkt, började ett skrammel och ett buller, alldeles som när gästgifveriet hölls där. Bonden beklagade sig för häradsdomaren, som skrattade åt alltsammans och lofvade att en natt ligga där och drifva de elaka andarna på flykten. Men sedan han legat där en natt, förklarade han, att i det hålet ville han ej mera sätta sin fot. Bonden var storligen bekymrad och i sin nöd kom han till mig, som han hört omtalas som stark och oförfärad, sade han. Jag beslöt att hjälpa honom och gick i Guds kraft och med min bibel under armen bort till det illa beryktade huset för att tillbringa natten där. Naturligtvis sof jag ej, utan satt hela tiden med min bibel och vakade och

väntade. Det dröjde ej heller länge, innan bullret började, och hur vämjeligt det var, kan jag ej säga. Men jag föll på knä och bad länge och med hög röst, och innan jag slutat bedja, var allt tyst, och sedan dess har där aldrig hörts något buller. Hvad detta buller nu var, hvilka onda makter som framkallade det, lämnar jag därhän, men säkert är att *bönen* förjagade det. Bonden, som icke var någon annan än Per Magnus, flyttade tillbaka till sitt hus, och till den dag som är har han aldrig någon natt blifvit ofredad. Så kalladt 'förståndigt' folk skulle måhända le åt denna historia, men den som varit med därom i verkligheten, han skrattar sannerligen ej, han vet att det finns mycket i himmel och på jord, som vår filosofi ej förstår, han inser, att, om vi med vår tro kunna omfatta ett osynligt, stort och kärleksfullt andeväsen, som likt en fader älskar hvar och en af oss och styr våra steg, så faller det sig lika lätt att tro på en motsatt andemakt, så mycket mera som Guds ord ideligen talar därom, och som vi, Gudi klagadt, ofta nog förnimma denna makt i vårt hjärta! Jag håller dessutom före, att den, som någon tid bott här i Lennbo, han kan förvisso ej tveka om, att det finnes en ond andemakt så väl som en god, och att striden mellan dem är het och fruktansvärd. Gud hjälpe oss alla nådeligen i den striden, att vi må ha våra vapen klara och våra sinnen vakande! Amen!»

De hade nu kommit uppför backen, och Brunte stannade och pustade en stund. Margareta hade

med djupaste intresse lyssnat till Bernhards berättelse; hon hade blifvit blek, och hennes ögon, som oafbrutet voro fästa på den talande, glänste fuktiga.

»Ja,» svarade hon, då Bernhard tystnade, »för min del finner jag det ej svårt att tro på dylika saker. Jag förstår ej människor, som tala om 'naturligt' och 'öfvernaturligt', hur kunna vi, som begripa så litet, bestämma skillnaden däremellan? Men var inte Karl-Bernhard rädd att sitta ensam hela natten i det där hemska huset? O, jag skulle inte ha vågat det, om det gällt mitt lif!»

Hon ryste till och slöt långsamt sina skälfvande ögonlock.

»Å, jag kan inte säga, att jag kände mig mycket rädd. Jag har varit med om så många rysligheter i mitt lif, att jag slutligen blifvit härdad. Dessutom är Guds ord ett förunderligt vapen, Guds kraft ett förunderligt värn. De segra på alla spöken och hjälpa i alla faror, synder och svårigheter! Ja,» tillade han, och ett litet sorgbundet leende drog öfver hans läppar, »de kunna till och med hjälpa mot ett häftigt och svårt lynne, och ett sådant tyckes mig vara en svårare och envisare fiende än troll och gastar.»

Margareta smålog och satt en stund tyst och eftersinnande.

Vägen blef nu mer och mer brant, och landskapet fick en egendomligare och vildare karakter än det hade närmare Lennansjöarna. Åt söder

till utbredde sig hela Lennbobygden med sina höjder och sänkningar, och längs utåt synkretsen såg man spirorna af Särela och Strömnäs' kyrkor. Till höger om körvägen var en tvärstupande sluttning, som bildade liksom en dalgång, i hvars djup brusade den skummande Vångaälfven, genom hvilken Lennansjöarna sammanbundos med hafvet. Denna dalgång var mycket bred, men småningom höjde sig landskapet åt andra sidan och gick öfver i snåriga skogar, där allt emellanåt framskymtade små öppningar med en grå- eller rödmålad stuga och en åker- eller ängsbit, en »sval», som folket brukade säga. Och bortom skogarna löpte bergskedjor, som öfverallt begränsade synkretsen, med de blygrå snömolnen hängande ända ned öfver spetsarna.

Margareta hisnade, då hon blickade ned i Vången; det behöfdes ju blott att Brunte skyggade och droge åt sidan, så skulle de störta i djupet!

»Här skulle jag ej vilja färdas i mörkret,» sade hon med en lätt rysning, »har Karl-Bernhard någonsin gjort det?»

»Många, många gånger. Och många gånger har jag varit utsatt för faror också. Ett par gånger har jag blifvit angripen af illgärningsmän, ena gången lågo de gömda vid sidan och sköto på mig, andra gången skrämde de Brunte, så att vi höllo på att störta ned i Vången. Men Margareta behöfver ej bli orolig, det var i kolmörkret jag då färdades.»

»O, så förfärligt!» utbrast Margareta och bleknade. »Tänk att lefva i ett sådant samhälle af bofvar, att ständigt vara omgifven af dödsfara! Jag skulle aldrig, aldrig uthärda därmed!»

Hon ångrade sig, då hon sagt dessa ord; de halkade öfver hennes läppar, utan att hon själf märkte hvad de kunde innebära, förrän hon hörde dem uttalas.

Karl-Bernhard svarade ej genast, men efter några sekunders förlopp sade han med djupt, nästan strängt allvar:

»Du misstar dig, Margareta Willebrand, om du tror, att det är 'förfärligt' att lefva ett lif sådant som mitt. Ja, det skulle vara så, om jag ej hade Guds kraft att omgjorda mig med. Men nu säger jag dig — och jag tror ej att det är öfvermodiga ord jag talar — nu finns det ingenting i himmel och på jord som kan förfära mig. Då jag, utrustad i min Guds kraft, går till mitt värf, vet jag ej hvad fruktan är; jag har aldrig känt någonting sådant som rädsla. I andra Krönikeboken säger Herren genom sin profet till konung Josafat och till Israels folk: 'Frukten icke och rädens icke... ty striden är icke eder, utan Guds'. Så har han talat också till min ande; striden här i denna bygd, striden mot den synd och styggelse som här bedrifves, är icke min, den är min Guds, jag strider *i hans kraft*, därför har jag också löftet om hans beskydd. Hur skulle jag då någonsin kunna frukta?»

Han vände sig emot Margareta och såg på

henne med en djup, strålande blick, som gjorde hans mörka ansikte skönt.

Margareta slog hastigt ned sina ögon, och en fin rodnad spred sig öfver hennes kinder. Som en reflex af den oböjliga styrka, hvaraf hela hans väsen i detta ögonblick liksom genomströmmades, uppsteg i hennes hjärta en skygg, mera känd än uttalad tanke: med *dig*, vid *din* sida skulle icke heller jag frukta.

Ju brantare vägen blef, dess långsammare gick naturligtvis färden. Brunte var i allmänhet en fiende till alla backar, särskildt hatade han Sukkotvägen, icke emedan den var farlig och äfventyrlig, ty han var en lika modig häst, som hans herre var en oförfärad körsven, utan emedan han fann den besvärlig och »led». Så snart han kom till en backe, stannade han alltid, och det hjälpte ej att pastorn smackade och manade på honom — piskan nyttjades aldrig annat än att hotande svängas i luften — Brunte gick ändå icke, förrän han själf »behagade», och som han i dag behagade hvila långa stunder, var det ej underligt att klockan hunnit bli öfver tolf, innan de resande ändtligen fingo i sikte det ställe, dit de ämnade sig.

Sukkot — hvarifrån det egendomliga namnet kom, kunde man ej med bestämdhet säga, men som det återfinnes i bibeln och som här på stället bott flere klockare, är det troligt att namnet tagits därur — Sukkot var ursprungligen en liten by, men under seklernas lopp hade befolkningen dött ut och stugorna slopats, så att för närvarande

fanns här icke mer än en komplex af några gråa, förfallna byggnader, i hvilka bodde den så kallade Skrel-Anders, hans hustru Sigga, och »hönspojken», krymplingen, för hvilkens skull Bernhard kom hit upp. »Hönspojken» var en yngre bror till Anders, men han bodde icke hos Anders och Sigga, utan i en liten stuga ett stycke därifrån, där han delade rum med några höns, som utgjorde på en gång hans sällskap, hans sysselsättning och hans arbetsförtjänst; han pysslade om dem, matade och skötte dem, och så värpte de ägg åt honom, hvilka han fick sälja åt »gamla frun» och på så sätt förtjäna en slant. Det var därför han fick heta hönspojken. Rundt omkring sin lilla stuga hade han byggt en inhägnad af gärdsel, så att hela bostaden verkligen såg ut som en hönsgård. Golf fanns icke här inne, endast lerjord och halm, där hönsen lågo ut sina ägg, och där deras ägare sof om nätterna. I en vrå af rummet stod en murad spis, i hvilken nästan alltid, sommar som vinter, elden brann, så att luften i stugan var lika het som rökig. »Hönspojken» och Sigga kunde ej tåla hvarandra, och detta var orsaken till att dessa tre människor, ensamma och bortglömda i en vrå af bergstrakten, lefde i skilda bostäder.

Vildt och ödsligt var det här uppe; nere i dalen skummade Vångan; hvart man gick, hörde man dess brus, än doft och aflägset, än starkt och kraftigt likt ett vattenfall. Gick man uppför en sluttande »sval» bakom ladugården och öfver en bergig, oländig skogsbacke, så öppnade sig ett på

samma gång hemskt och skönt perspektiv af svarta, branta klippor, hvilka stupade rätt ner i Vången som i sin djupa flodbädd med skarpa krökningar slingrade sig långt bort i fjärran, där berg och skogar smälte samman i ett blåaktigt töcken . . .

En obeskriflig stämning af tungsinthet hvilade öfver landskapet. Hela omgifningens frånvaro af spår från människohandens arbete gjorde, att naturens karakter här framträdde i all sin ursprunglighet och med omedelbar styrka verkade på sinnet. Ur de djupa dalgångarna, ur flodbädden, där vattnet skummade hvitt mot de mörka klippväggarna, uppsteg liksom en ande af svårmod, som genomträngde ens tankar och lockade fantasien till hemlighetsfulla, tungsinta drömmar . . .

Ingen människa syntes till, då Bernhard och Margareta, efter att ha farit uppför en brant backe, körde in på gården. Dörrarna till »fäjset«, den gamla grå, mossbelupna ladugården, stodo öppna, en slaga låg på marken och visade att någon nyligen hållit på med att tröska. Stugan, som låg vinkelrätt mot fäjset, såg alldeles obebodd ut med sina tillbommade dörrar; det var för öfrigt någonting sofvande, dödt, bortglömdt öfver hela gården. Ett godt stycke ifrån stugan nedanför »svalen» låg hönsgården, från hvilken röken bolmade fram och af den tunga höstluften trycktes ned mot marken.

Sedan Karl-Bernhard hoppat af trillan och hjälpt Margareta att stiga ur, spände han ifrån Brunte, förde honom in i fäjset och gaf honom att

äta och dricka. Då detta var gjordt, gick han, följd af Margareta, bort till stugan och knackade på.

»Stig in!» svarade en sträf kvinnoröst.

Bernhard hörsammade genast uppmaningen.

»Guds frid!» sade han vänligt, i det han trädde in och stängde dörren efter sig och Margareta.

I rummet befunno sig »Skrel-Anders», hans hustru, Sigga, och en katt, som satt och mojade sig i spisen, där elden sakta pyrde. Anders rökte sin pipa, och som denna oupphörligt slocknade, hade han jämn sysselsättning med att linka fram till spiseln och försöka tända den igen. Sigga stickade strumpor, och för hvarje gång hon drog ut stickan, ref hon sig regelbundet därmed i hufvudet eller på halsen. Hon var en groflemmad medelålders kvinna med starka drag, rätt uppstruket hår och ett på samma gång elakt och naivt ansiktsuttryck. Hennes dräkt bestod endast af ett lintyg med långa ärmar och en svart kjol, kantad med rödt; de nakna fötterna voro instuckna i trätofflor, och på hufvudet hade hon en liten tätt åtsittande hufva.

»Gusinner,»[1] sade Sigga och nickade kort, utan att stiga upp, då pastorn kom in.

Anders, hvilkens hela tanke- och viljekraft tycktes vara samlad kring försöket att tända pipan, gjorde icke den minsta rörelse, utan lät blott höra ett lågt rosslande djupt nere i halsen.

[1] Goddag.

»Nå, hur står det till med er nu?» frågade Bernhard, i det han slog sig ned vid bordet midt emot Anders' plats och sköt fram en stol åt Margareta.

»Å, he ä' ymse he,» mumlade gubben, och upphörde för ett ögonblick att smacka med sin pipa.

Mor Sigga hade, allt sedan Margareta kommit in i rummet, icke en sekund tagit sina ögon ifrån henne. Den unga flickans utseende, såväl som hennes dräkt, väckte gummans lifligaste förvåning, men det var isynnerhet det blåa flor, Margareta knutit för ansiktet, som slog mor Sigga med häpnad.

Slutligen kunde hon ej längre stäfja sin nyfikenhet — något hvarom hon icke heller det minsta bemödade sig — utan gick fram till Margareta och ställde sig att se på henne med ett uttryck af undran, misstro och intresse, alldeles som om den unga flickan varit ett främmande, underligt djur, på hvilket ingen kunde bli klok.

»Hva' i fridens dar har ho' för egene?» sade hon slutligen och drog sin mun till ett barnsligt, illmarigt skratt.

»Jo, ser mor Sigga,» inföll Bernhard skämtande, »i Stockholm ha stintorna så fin hy, så de måste sätta en tocken där trasa — 'flor' kallas det — för sig, när de komma ut i blåsten.»

Men detta blef mor Sigga alltför löjligt; hon började storskratta, så att hon visade två rader tänder, hvita och skarpa som på ett rofdjur. Hvar Stockholm låg, om det var en stad eller en socken,

därom visste hon ej besked, men hon fann det så öfvermåttan lustigt, att det kunde finnas en plats, där alla »stintor» gingo med blå »halstrasor« för »egene», att hon riktigt kiknade af skratt däråt.

Margareta rodnade lätt; hon kände sig nästan blyg inför den stora, skrattande bondkvinnan, som verkade på henne likt en naturkraft, mot hvilken hon ej kunde värna sig.

»Ja se, mor Sigga,» sade hon slutligen, och hennes stämma ljöd egendomligt mild och melodisk mot bondkvinnans hårda skratt, »så bortskämda äro vi i städerna. Mor Sigga har kanske aldrig varit i någon stad?»

Sigga skakade på hufvudet och ref sig energiskt med strumpstickan.

»Va' he likt, he? Je har nu allri vuri' länger än tell kersa vår, je. Men Aners, han ha då vuri' tell stan, han!»

Ett otydligt rosslande rabbel midt under smackningarna vittnade om att Anders, trots sitt intresse för tobakspipan, följde med samtalet.

»Hva' säger han?» sporde Bernhard.

»Han säger att he va' ve' persmässan, når krake' strök me', som han va' tell stan,» upplyste Sigga, för hvilken, likasom för Anders själf, denna stadsresa var ett slags orubblig minnesvård bland det förflutnas händelser.

»Nå, hur är det med 'hönspojken' i dag?» sporde nu pastorn och vände sig mot mor Sigga med en allvarlig blick.

»Je vett int',» svarade kvinnan tvärt, och

hennes ansikte fick ett hårdt, kallt uttryck, under det hon, utan att lägga ifrån sig strumpan, gick fram till spiseln och lyfte på kaffepannan.

Anders mumlade en lång ramsa, hvilken ingen förstod mer än Sigga, som genast vände sig om och utropade:

»Le' å latvolen[1] ä' han, säger je deg! Har han gjort så mickje som sett etter krakera, den lorfven?»

»Det är syndigt och okristligt att tala som du gör, Sigga,» sade Bernhard strängt och allvarligt; »i stället för att du skulle bereda Petter ett hem här och vårda och hjälpa honom i hans olycka, så lägger du sten på börda och låter honom bo som ett kreatur där nere. Jag har varnat och bedt dig och uttalat Guds straffdomar för dig; nu är du så säker och djärf, men det skall komma en dag, då du signar ned för de orden: 'hvad I icke hafven gjort en af dessa minsta, det hafven I ej gjort mig'. Kom ihåg det!»

Men Sigga var alldeles oåtkomlig; det var som om hon öfverdragit sig med ett pansar af seg ilska, från hvilket pastorns alla ord studsade tillbaka.

»Je gett int' höra mer om'en,» mumlade hon föraktfullt och utan att vända sig om. I sex år, det vill säga, allt sedan pastorn kom hit, hade hon fått så många varningar, så många tuktande tillrättavisanden för sitt beteende mot Petter, att i

[1] Lat.

hennes hårda, misstänksamma sinne, småningom bildat sig en föreställning om att pastorn ville henne illa, att han intrigerade ihop med Petter, för att då Anders en gång doge, taga ifrån henne arfvet, och hvad pastorn än sade, hvilka milda bevekande ord han än använde, kommo de blott Sigga, att likt en igelkott sticka ut sina taggar till försvar.

Sigga lyfte ner pannan från spiseln, satte koppar på bordet och hällde i kaffe först åt Bernhard och Margareta, och sedan åt Anders och sig själf.

Anders var så darrhändt, att han knappast kunde hålla i koppen; och då han drack, skvalpade kaffet öfver och rann utför hans mungipor, och slutligen föll den kära pipan kall och svartnad ned på golfvet. Margareta skyndade fram, tog upp pipan, tände en sticka vid spiseln samt återvände därefter till Anders för att hjälpa honom att tända pipan.

Anders betänkte sig ett ögonblick. Genom hans hjärna flög en slö, misstänksamt undrande tanke, hvad det väl kunde betyda, detta afbrott i hans vanliga stapplande mellan stolen och spiseln för att tända pipan; men eftersom det ändå var pipan, som räcktes honom, och eftersom stickan han såg framför sig brann, så att man kunde tända med den, så var det väl ingen fara i att taga emot både den och pipan.

Han mumlade några ord, hvilka troligen skulle föreställa ett tack, tog med sina darrande händer

pipan och stickan och började därefter blossa och smacka som vanligt.

»Nu ska' vi gå ned till Petter,» sade pastorn slutligen och reste sig upp, »farväl så länge, Sigga, vi titta hit igen, innan vi resa.»

Hvarken Anders eller Sigga sade något eller ens rörde på sig, medan pastorn gick fram till dörren och öppnade den för Margareta, som med hastiga steg skyndade ut på gården.

»Är detta verkligen människor med odödliga själar?» sade Margareta tankfullt, under det hon och Bernhard tillsammans gingo öfver gården förbi fäjset och bort till svalen, bortom hvilken »hönspojkens» lilla stuga låg.

»Förvisso, Margareta,» svarade Bernhard med strängt allvar, »evighetsvarelser, som äro lika mycket värda, lika dyrt köpta som du eller jag. Hur kan du ens göra en sådan fråga?»

»Därför att det är som ett slocknadt lif,» svarade Margareta litet häftigt, »slött, hopkrympt hos Anders, förhärdadt hos Sigga . . . förtorkade grenar, som ej mer kunna bära frukt. Hur skulle ett evighetslif kunna tändas hos dem?»

»Margareta,» svarade Bernhard, i det han fäste en genomträngande blick på den unga flickan, och det stränga allvaret i hans röst gick öfver i en sorgset förebrående ton, »det är dåraktigt, ja förmätet att uttala dylika domar. Huruvida en gren är förtorkad och alla möjligheter till frälsning äro slut, däröfver ha vi icke att döma. Så länge nådens tid varar, ha vi blott att kämpa, bedja, tukta,

varna, bereda marken, den må vara aldrig så stenig, och när nådens tid är slut, då få vi lämna allt åt Guds kärlek, Guds oändliga barmhärtighet!»

»Men om än Guds nåd är oändlig, så — när den erbjudes och ej emottages, måste det ju bli någonting, som går förloradt?»

»Det är möjligt, men vi äga icke döma därom. Endast Guds öga ser till bottnen af företeelserna, vårt når aldrig längre än till ytan. Kan du till exempel väga orsak och verkan, möjligheter och svårigheter i ett lif sådant som Anders' och Siggas? Kan du öfverskåda hela den kedja af inre och yttre omständigheter, som måste tagas med i beräkningen, då man skall bestämma ett själslifs tillstånd? Tror du att jag, enfaldiga, kortsynta människa, kan stå här och känna, att i denna omständigheternas kedja länkarna gå tillbaka genom sekler, och att min ande kan bindas och förhärdas af synder, som mina förfäder besudlade sig med? Tror du, att jag skulle kunna ana mig till dessa ondskans underliga smygvägar? Och *Han*, som ser djupen af allt, Han skulle döma alla lika? Ack nej, det finns i skriften ett ord, som kastar ett ljus öfver frälsningens dunkla hemligheter: af den som litet har, skall litet utkräfvas. *Där*, Margareta, i *de* orden gömmes just oändligheten af Guds barmhärtighet. Han fordrar aldrig mera, än han ger. Och därför vågar jag säga, att han ej fordrar detsamma af sådana stackars andligen förkrympta varelser som Anders och Sigga, som

han fordrar af dig och mig till exempel, hvilka *kunna* fatta och emottaga kunskapen om hans nåd.»

Margareta svarade ej. De voro nu framme vid stugan, men innan de gingo in, sade Bernhard tvekande:

»Kära Margareta, jag har inte sagt dig någonting om den stackars mannen där inne, jag är så van vid honom, att jag ej tänker på, hur han ser ut, men för dig blir nog hans åsyn litet skrämmande . . .»

Han hann emellertid ej längre. Margareta ryckte till, och hennes ögon vidgades, och då Bernhard såg bort mot dörren, stod redan den så kallade »hönspojken» där och betraktade dem med skygga, undrande blickar.

Pastorn gick genast fram till krymplingen och lutade sig ned öfver honom.

»Goddag, Petter,» sade han, och hans anletsdrag fingo ett vänligt, gladt uttryck, »hur står det till med dig i dag, käre vän?»

»Hönspojken» lyfte långsamt sina stora, sorgsna ögon mot pastorn och drog munnen till ett tungsint leende.

»Åjo,» svarade han med en svag, gnällande, men på samma gång melodisk stämma, som kom honom att ännu mer erinra om någon besynnerlig sagofigur, som kryper fram ur sin håla, »he har då vurit nå't nära, som han sir . . .»

Margareta kunde ej närma sig; hon stod orörlig kvar några steg ifrån stugan och stirrade på

»hönspojken». Var det verkligen en människa, denna underliga varelse, hvilkens alla hemska, förvridna former så tydligt framträdde mot det lilla rummets mörka bakgrund? Benen voro krökta och uppdragna ända till öronen, så att kroppen utgjorde blott en sammangyttring af lemmar och bål, i hvilken hufvudet satt långt nedsjunket. Ansiktet var dödsblekt, smalt och magert samt omgifvet af okammadt, mörkt hår, som hängde långt ner på de uppdragna axlarna. Men det mest underliga och gripande hos denna oformliga varelse var ögonen. Margareta hade aldrig sett så sorgsna, så vältaliga ögon; stora, mörka, djupa, sutto de där i det bleka ansiktet likt olösliga gåtor, likt stumma, klagande frågor: »Hvarför . . . hvarför? . . . Hans ögon verkade som ett visst slags musik: då man en stund mött blicken ur dem, var det nästan omöjligt att ej brista i gråt.

För öfrigt gjorde hela hans personlighet ett trolskt intryck, som på ett egendomligt sätt sammansmälte med stämningen här uppe. Det var som om den stora vilda naturen fostrat och ammat honom; ödsligheten öfver de svarta, stupande klipporna framskymtade i hans ögon, man tyckte sig nästan kunna förnimma, hur iskalla vindar, fuktiga dimmor kommit hans lemmar att krokna af värk, hur mörka, ensamma vintrar och tunga höstnätter väft sitt vemod in i hans väsen.

Margareta ryste; hvar i detta namnlösa lidande fanns väl ett spår af Guds kärlek, hvem skulle ur detta sorgens näste kunna draga fram ens en skugga

af de bevis på Guds fadersomsorg, efter hvilka hennes hjärta trånade?

»Hönspojken», som alltjämt stod i dörren, med bägge händerna stödda mot marken, vände nu sina blickar ifrån Bernhard och fäste dem på Margareta.

»Här är en släkting till mig, som kommer för att hälsa på Petter,» sade pastorn vänligt, i det han böjde sig ned öfver »hönspojken» och klappade honom, »nu gå vi in i stugan och sätta oss att språka en stund.»

»Hönspojken» vände sig genast om och hasade sig in, följd af Bernhard och Margareta. I den lilla stugan, hvars luft var fylld af en kväfvande rök, blandad med fukt och hönslukt, fanns endast ett par sittplatser på en liten träbänk, där Bernhard och Margareta nu slogo sig ned, sedan hönsen först blifvit jagade därifrån. »Hönspojken» ställde eller snarare satte sig framför dem, med sina smutsiga händer tryckta mot lergolfvet. Pastorn gjorde några vänliga deltagande frågor, sade att han kommit för att köpa ägg åt gamla frun, och att han hoppades Petter hade samlat en »hel hoper» sedan sist. Men Petter svarade mycket enstafvigt; hela hans uppmärksamhet tycktes vara riktad på Margareta, från hvars ansikte han icke tog sina blickar.

»Ho' har fäll allri' förr sett någe' tocke här troll, int'?» sade han slutligen med ett leende, som kom en blixt af humor att glänsa till i ögonen och glida öfver de bleka, tärda dragen.

»Nej, kanske inte det,» svarade Margareta med låg, osäker röst, »men jag har sett mycket lidande ändå. Jag har en släkting, en ung vän, som i tio år legat bunden vid sin bädd och ej kunnat taga ett steg...»

»Hönspojkens» sorgsna leende blef ännu skarpare och fick liksom en tillsats af hån.

»Int',» svarade han misstroget och skakade på hufvudet. Det var honom tydligen omöjligt att tro, att herrskapsfolk kunde drabbas af en sådan olycka som hans.

»Jo,» svarade Margareta ifrigt, »i tio år har hon legat lam och plågad, ur stånd att kunna röra ens ett finger.»

»Har ho' bott i ett tocke här kripe[1] då?» sporde han ännu mera misstroget.

»Nej, det har hon inte,» svarade Margareta tvekande, »men hon har blifvit sjuk ändå...»

»Det är *Gud*, som lagt på henne sjukdomen,» inföll Bernhard, »kära Petter, så länge du tror att det är Anders' och Siggas fel, att du är sjuk, och bara anklagar dem, kan du aldrig få frid och ro i din själ. Det är inte min mening att urskulda Sigga, jag har många gånger förehållit henne hennes synd och hårdhet, men hon skulle dock aldrig kunnat tillfoga dig något ondt, om Gud ej tillstadt det och velat pålägga dig denna sjukdom som en pröfning. Hur många gånger har jag ej sagt dig detta, bedt och förmanat dig! Men både du och

[1] Näste.

Sigga äro som klipporna där ute, hårda och orubbliga!»

»Hönspojkens» hela ansikte förändrades plötsligt, då pastorn nämnde Siggas namn. Det på en gång milda och skarpa leendet, som gifvit honom en så egendomlig glimt af humor, försvann; dragen hårdnade till, och i ögonen framskymtade samma uttryck af inbitet hat som nyss hos Sigga. Då pastorn tystnade, mumlade han blott, i det han vände sig åt sidan och spottade: »Tvi åt den leskan! [1] Je gett [2] int' svara på'et!»

»Per, Per!» utropade Bernhard, i det han böjde sig fram emot »hönspojken», som i detta ögonblick, då den dolda ilskan spelade i hvarje drag, mycket liknade ett styggt, hemskt troll, »du har lefvat ett lif af idel sorg och elände — men detta lif är kort, och när det är slut, öppnar sig för dig det som aldrig slutar. Har du tänkt på, hurudant det lifvet, det eviga, gränslösa, kommer att bli, om du ej rycker upp vredens och hatets ogräs ur ditt hjärta? Kan du, trötte, plågade jordmask, en gång få gå in i Guds hvila, om din ande är så full af vreda tankar, som den nu är? Nej, säger jag dig, du skulle ej ens finna hvila hos Gud i hans rike, om du icke först låtit Kristus få omskapa ditt hjärta!»

Det hårda uttrycket i »hönspojkens» ansikte försvann, medan pastorn talade, dragen veknade, och i hans ögon framskymtade ånyo det vemodiga leendet.

[1] Otäckan. [2] Gitter.

»Ja, så får he fäll vara me' saligheten ock,» hviskade han med en stämma, så tung och sorgsen, att det lät som suckar från en redan fördömd ande.

»Nej, Petter, nej, du skall blifva frälst!» ropade Bernhard häftigt upprörd. »Min arme, lidande broder, Kristus har dött för dig, *just* för dig, och han skall lära dig den hemlighet, som visar dig vägen till Guds rike: att *förlåta*. Minns du, hur han förlät? Och minns du, *hvad* han hade att förlåta? En hel världs otacksamhet, förräderiet af en mänsklighet, som han älskade, så att han ville utgjuta sitt blod därför! Hvad är väl den oförrätt, du lidit, emot hans?»

Men Petter var obeveklig, pastorns ord studsade oförstådda tillbaka från hans hjärta.

»Fäll va' he nu på anna' vis me' han, Frälsarn, än me' meg,» svarade han. »Han va' *Gud*, han, å je ä' nu då baresta e fatti' syndig människa. Å fäll ä' je då knafft e rektin [1] människa en gång!»

»Akta dig, Petter,» sade pastorn och höjde varnande sin ena hand, »nu smider du vapen åt den onda makten! Gud har gifvit dig förstånd och en odödlig själ, och det är *det*, som gör dig till människa, icke om dina ben äro raka eller krumpna. Det är ditt onda hjärta, som nu förleder dig att smäda din Gud. Käre, käre vän, stå ej emot hans kallelse. Han vill taga emot dig och gifva dig den

[1] Riktig.

frid, du nu saknar, om du bara drifver hatet ut ur ditt hjärta!»

»Je kan int' anna' än tänka illt om Sigga, den trilska fulingen,» envisades han, »ho' lät meg ligga här krullig å eländi' å skällde meg för pjålug, å hade jag baresta fått plåstret, som Måns Slör, dignhjonet, feck, så...»

Pastorn smålog. Det var väl hundrade gången han hörde omtalas detta plåster, som i Petters inbillning mer och mer antagit karakteren af ett ofelbart läkemedel, hvars försummade användning utgjorde hans lifs stora, ohjälpliga olycka. Ingen läkare i världen skulle ha kunnat öfvertyga honom om, att till hans krumpna ben funnos andra orsaker; han trodde fast och orubbligt, som han trodde på lidandet och på döden, att, om Sigga för femton år sedan, då hans ben började krokna, hade rest till staden och skaffat honom »doktor Bexelii plåster», så hade han nu varit en frisk och färdig människa. Och emedan hvarken Sigga eller Anders brytt sig om att uppfylla hans önskningar med afseende på plåstret, hatade han dem nu bägge, i synnerhet Sigga, som han visste vara den styrande och bestämmande.

»Jag vet allt det där, käre Petter,» inföll pastorn, »och det var illa gjordt af Sigga, mycket illa. Men det är *just därför* att hon handlat illa mot dig, som du skall förlåta. Hade hon gjort dig bara godt, då funnes det ju ingenting att förlåta, eller hur?»

Petter teg och undvek att möta pastorns blick.

»Eller hur, Petter, har jag ej rätt, du kan ju inte förlåta andra än dem, som förorättat dig?»

»Nee, je vill int',» svarade Petter kort och hätskt.

Bernhard sade ingenting mera. Han böjde sig ned öfver sina sammanknäppta händer och stirrade tankfull i golfvet. Visserligen var han van vid att möta ett dylikt hårdnackadt motstånd, men han kunde dock aldrig stålsätta sig så, att han ej för hvar gång kände smärta däröfver.

Framför honom satt den lilla, oformliga krymplingen med det likbleka, svampaktigt fuktiga ansiktet och de underliga ögonen, hvilkas blickar tycktes skälfva af hat och ångest. Han liknade, där han satt, en af dessa sagans hemlighetsfulla gestalter, hvilkas bundna andar ha sin högsta tillfredsställelse och sin vildaste plåga i att synda och hata . . .

Hur skulle han väl blifva löst ur dessa bojor? Var det ej nog att hans kropp förvridits, skulle äfven hans själ krympa samman och vissna och beredas »att gå till sitt rum»? . . .

Margareta hade under Bernhards och Petters samtal stigit upp och smugit sig ut ur stugan. Ett stycke ifrån dörren låg en stor sten; på denna satte hon sig ned och gömde ansiktet i händerna. Efter några sekunders förlopp började hennes kropp att skaka och tårarna att sippra fram mellan fingrarna. Hela hennes inre var i ett våldsamt uppror;

trotsiga, förnekande frågor korsade hvarandra, längtan efter att själf erhålla och kunna gifva frid och tröst brände henne som en feber. Och midt i denna oro genomströmmade henne minnet af Bernhard och hans orubbliga tillförsikt likt en ljuf, lugnande musik...

Plötsligen spratt hon till vid en skarp, iskall vindstöt, som kom upp ur dalen och som hvinande svepte kring de branta höjderna.

Margareta darrade till och reste sig från stenen. Upptagen som hon varit af sina allvarliga tankar, hade hon ej märkt, hur kall luften var, förrän denna snövind träffade henne och kom henne att genomilas af en rysning, så häftig att till och med hennes läppar hvitnade.

»Hu, så kallt!» utropade hon skälfvande och svepte kappan omkring sig.

I detsamma kom Bernhard ut ur stugan och blef helt förskräckt vid åsynen af Margareta.

»Hur dåraktigt af dig att sitta så!» utbrast han, förebrående och ifrigt, »men ändå dåraktigare af mig att inte taga vara på dig. Mitt kära barn, du är så blek, att du skrämmer mig, vi skola genast fara hem, snart börjar det snöa, och mörkret faller på, men först skall Sigga få ge oss en kopp kaffe att värma oss med. Kom, nu skola vi säga farväl åt stackars Petter!»

Han talade fort och gick med brådskande steg, åtföljd af Margareta, som huttrade och gäspade af köld, fram till »hönspojkens» stuga.

»Hvilken stackare människan är,» tänkte hon,

»bara därför att jag nu fryser och erfar sådana kroppsliga obehag, *känner* jag inte samma deltagande för stackars Petter som nyss. Då ville jag göra allt för honom; nu tänker jag mest på mig själf och att så fort som möjligt komma i värme. Men sådan var icke Jesu kärlek, den var alltid stor och hel och icke beroende på olika känslor . . .»

»Nu, Petter, ska' vi ge oss af,» sade pastorn vänligt, men litet brådskande, »tag nu hit äggen, så få vi se hur många du har . . . Jag lägger in dem så här . . . korgen ha vi nere i vagnen . . .»

Han drog upp sin stora, brokiga näsduk, i hvilken Margareta och Petter räknade upp ett tjog ägg, som pastorn betalade med tjugufyra skilling.

»Fäll ä' he då för mickje,» sade »hönspojken» och såg på slantarna med sitt vemodigt skälmaktiga småleende.

»Visst inte. Håll till godo. Mor säger, att ingen har bättre ägg än du. Farväl nu, kära Petter, Herren vare med dig och hjälpe dig att bära ditt lidande och att förjaga allt hat och all bitterhet ur ditt hjärta.»

Han tryckte »hönspojkens» jordiga, skrumpna hand och klappade honom vänligt, hvarefter äfven Margareta sade farväl.

»Han, pastorn, tittar fäll tell meg snart igen?» undrade Petter.

»Det gör jag, vill Gud,» svarade pastorn vänligt, i det han upprepade gånger nickade åt Petter och därefter gick fram till dörren.

Men då han skulle stiga ut, hörde han, hur »hönspojken» kom hasande efter honom, och vände sig därför hastigt om.

»Pastorn,» sade Petter skyggt och tvekande, »je ska' då bju'a tell å int' tänka så illt om'na, Sigga!»

»Tack, kära Petter, det var en afskedsgåfva du gaf mig,» sade pastorn rörd. »Gud gifve dig kraft att utföra det beslutet, och du skall i ditt hjärta få en frid, som du nu inte anar eller förstår. Farväl, farväl, Gud vare med dig!»

De skyndade nu ned till Anders och Sigga, och sedan de druckit ett par koppar brännhett kaffe och värmt sig vid spiseln, satte de sig upp i trillan, bonade om sig med schalar och filtar och begåfvo sig på hemvägen.

Då de kommit ned för Sukkot-backarna och in på vägen längs Vångans flodbädd, afstannade blåsten, och ju längre de foro, dess lugnare och mera stilla blef det i luften. Men kring Kinneråsen och Skäckberget och Glomstenen på västra sidan om Lennan sammandrogo sig skyarna mörkare och tätare, och vid tretiden, strax före skymningen, började snön falla i stora, långsamt dalande flockar.

Margareta och Bernhard sutto alldeles tysta. Det hvilade en underlig, högtidlig stillhet öfver hela naturen; skogarna voro redan höljda i aftonens dunkel, och mellan granarnas orörliga toppar föllo de hvita flingorna och segnade ljudlöst ned på grenarna och på mossan vid trädens fot. Åkrar och ängar voro snart alldeles snöbetäckta, och borta

vid horisonten föll snön så tätt, att bergen bortskymdes. Men mellan sina höga stränder brusade Vången och slukade de glänsande flingorna i sina gråa, skummande vågor . . .

»Detta är förgängelsens språk,» hviskade Margareta slutligen med ett vemodigt leende, »det är bårtäcket som faller öfver den döda naturen.»

»Ja,» svarade Bernhard, och ett ljust, strålande uttryck upplyste hans allvarliga ansikte, »förgängelse och död, och däruti fördold uppståndelsens hemlighet.»

VI.

I tysta hjärtedjup. Strid och frid.

Under de dagar, som nu följde, hade Margareta en svår själsstrid att utkämpa. De olika tanke- och känsloströmningar, som så länge rört sig inom henne, hade genom besöket hos »hönspojken» kommit i ännu starkare svallning, och hennes längtan efter lugn och visshet ännu mera ökats.

Så långt tillbaka hon kunde minnas, det vill säga så länge hon känt och tänkt allvarligt, hade hennes lifs plåga varit tvifvel på den Guds kärlek, som bibeln talar om, och som prästerna uttolkade för henne. Hur glad hon än kunde vara till sitt yttre, gömde hon dock alltid i djupet af sitt hjärta detta tvifvel, som förgiftade hennes inre och skrämde tro och förtröstan på flykten. Hennes förmåga att djupt känna lidandet alstrade en motsvarande förmåga att känna deltagande, hvilken ökades däraf, att hennes närmaste och käraste vänner drabbats

af svåra sorger. Fadern, som Margareta innerligt älskade, var mycket olycklig i sitt andra äktenskap; hans hustru, vacker och fåfäng, var en kvinna, som icke förstod något annat än att vara en behaglig värdinna i hans salong och en omtyckt världsdam på baler och supéer. Dessutom var han sedan många år tillbaka hemsökt af en sjukdom, som gjorde hela hans lif till en enda stor plåga. Margaretas äldre syster hade gift sig med en man, som hon innerligt älskade, men som dog en månad efter deras bröllop. Dessutom var det nästan alltid någon sjuk i hemmet, och voro någon gång alla friska, så kommo i stället affärsbekymmer och spredo oro och ängslan.

Så hade Margareta en kusin, hennes käraste vän, henne om hvilken hon talat med »hönspojken», och som blef lam vid fjorton års ålder och nu i tio år legat orörlig, bunden vid sin säng.

Icke heller kunde Margareta i religiös väg hämta någon tröst hos sin omgifning. På det skede af andlig likgiltighet, som, likt en bottensats kvarlämnad af det sjuttonde århundradets skepticism och förnekelse, inträdde under trettio- och fyrtiotalen, hade visserligen, genom Rosenii och Scotts väckelsepredikningar, följt en tid af hänfördt troslif, som likt en pingstdagslåga flammat ut öfver hela vårt land, ifrån slott till koja. Men icke alla hjärtan hade nåtts af denna heliga låga; sömnaktighet och lojhet hade hållit många själar fångna, och till dem hörde hela den krets, hvari Margareta

lefde. Ingen af hennes familj besökte annat än undantagsvis en gudstjänst; endast hon själf, som allt ifrån sin tidigaste barndom haft en mäktig dragning till Gud, gick hvarje söndag i kyrkan, men hon fick vanligen gå ensam. Att tala om andliga eller ens allvarliga ting kom icke i fråga i hennes familj; hvarje söndag var där mottagning med dans och spelpartier, och nämnde man Guds och Kristi namn, så var det endast för att missbruka dem.

Alla dessa olyckliga yttre förhållanden hade naturligtvis haft en menlig inverkan på Margareta. Och för hvarje år kände hon också, hur den atmosfär af smärta, uppblandad med heta, osunda luftdrag från nöjenas värld, hvari hon lefde, småningom dref henne bort från Gud. Gud kunde ej vara kärlek, då han skoningslöst tillät så mycket kval, och om han ej var kärlek, då *ville* hon ej ens lära känna honom.

Men det egendomliga var, att ju mera hennes barndomstro rubbades och vacklade, ju längre hon tyckte sig komma från Gud, dess större blef hennes längtan efter honom . . .

Det myckna själslidandet hade undergräft hennes hälsa, och då hon föregående vinter drabbades af en svår nervfeber, blef hon efter sitt tillfrisknande därifrån så svag och medtagen, att läkaren förklarade en längre tids ombyte af vistelseort nödvändigt. Hon skref då, tvärt emot familjens önskningar, till sin mors syskonbarn, fru Malm, och bad att få tillbringa någon tid hos henne.

Och på detta sätt var det Margareta hade kommit hit upp.

Samvaron med Karl-Bernhard hade satt lif i ett till hälften domnadt och resigneradt själstillstånd. Då hon för första gången i sitt lif kom i denna nära beröring med en lefvande tro, en tro som yttrade sig i kraft och glädje, blef hennes egen längtan efter frid så mycket djupare och häftigare. Hon visste nu, att det verkligen fanns möjlighet till klarhet, och hon kände mer och mer inom sig en brinnande föresats att ej gifva sig ro, förrän hon kommit till denna klarhet, som gjorde Karl-Bernhard så lycklig...

Närmaste tiden efter besöket hos »hönspojken» var hon ovanligt tyst och sökte så mycket som möjligt ensamheten. En till förtviflan gränsande oro hade fattat henne. Hon längtade att få tala ut, att få råd och upplysning, att få anförtro Bernhard sitt själslidande. Men hon kunde ej; så snart hon skulle draga fram en känsla och tala därom, tyckte hon att det var, som om en hård hand rört vid hennes blödande inre. Hon led af denna inbundenhet, hon ville öfvervinna den, och dock, för hvarje gång hon hade något tillfälle till förtrolighet, för hvarje gång Bernhard sökte närma sig henne, drog hon sig tillbaka likt en sensitiva, som skyggt sluter sina blad.

Men en afton, ungefär fjorton dagar efter besöket i Sukkot, då hon var på hemvägen från en promenad bortåt Bjuråvägen, greps hon plötsligt af en bestämd förnimmelse, att *nu*, just *nu*

skulle hon kunna tala med Karl-Bernhard, och att hon genom ett samtal med honom skulle erhålla den frid, efter hvilken hon så mycket längtade.

All hennes skygghet var försvunnen; hon tyckte att det var som om något bundet, hindrande brustit sönder inom henne och att hela hennes själ strömmade öfver af glädje. Det var en gryningsstämning, som vibrerade inom henne, en förnimmelse af ljusets annalkande, då mörkret är som tätast...

Med snabba steg ilade hon hemåt, in i salen, till Karl-Bernhards rum, på hvars dörr hon knackade. Men pastorn var ej hemma; han hade rest bort och skulle ej komma hem förrän sent på kvällen, upplyste Stina, som hört hennes knackning.

Margareta kände, hur hennes hjärta krympte samman af missräkningens smärta; hennes önskan att träffa Bernhard hade som ett hetsigt begär genomträngt hela hennes varelse; hon tyckte sig så visst ha förnummit, att hon *just nu* var beredd till ett förtroendefullt samtal, att det *just nu* skulle bringa rika frukter — och nu hade Gud i stället stängt denna väg för henne. Tårarna stego henne i ögonen, och hon kände, hur hon i detta ögonblick kom längre bort från Gud än någonsin.

Hon gick ånyo ut, fastän det var mörkt och mulet och vägarna betäckta af drifvor, så våta och tjocka, att hon knappast kunde komma fram. Men hon arbetade sig genom dem med en ifver, som

hade hon därmed velat nedtysta alla de oroliga tankar, som rörde sig inom henne.

Då hon åter kom hem, var det redan alldeles mörkt, och gamla frun, som varit ängslig öfver att hon så länge stannat ensam ute, kom emot henne med armarna utbredda, tryckte henne intill sig och smekte henne så ömt och kärleksfullt, som om Margareta varit hennes mest älskade barn. Lilla Lisa kom också emot henne, klättrade upp på henne och ropade, att nu hade hon suttit här och väntat i »hundra» timmar på att »moster» skulle komma och berätta den där historien, hon för två dagar sedan lofvade berätta.

Margareta smålog, tog Lisa i knäet och började den utlofvade historien. Gamla fruns vänlighet och Lisas barnsliga smekningar verkade lugnande på oron inom henne.

Så snart hon ätit kvällsvard och läst bön tillsammans med gamla frun — Bernhard var ännu ej hemkommen — tog hon godnatt och gick upp på sitt rum.

Då hon suttit här en stund och läst, fick hon höra mjuka, svaga fioltoner vibrera genom tystnaden. I början förstod hon knappast hvad det var, dunkla fantasier om andeväsen, som spelade omkring henne, flögo genom hennes hjärna, men så erinrade hon sig Johannes, som bodde här uppe, och om hvilken Lisa brukade säga, att han kunde låta så vackert.

Hon lyssnade med återhållen andedräkt. Det var första gången hon hörde Johannes spela; allt

sedan hon kommit hit, hade han varit skyggare än vanligt, endast en gång hade hon i dörren midt emot sett skymten af ett blekt, sorgset ansikte, som genast dragit sig tillbaka, och fiolen hade hon ej hört. Men i afton spelade han öfver en timme, och Margareta satt orörlig och lyssnade, helt och hållet uppgången i de ljufva, milda tonerna, hvilka tycktes liksom berätta hans lifs sorgliga saga.

»O,» tänkte Margareta, »det är liksom taget ur mitt eget hjärta, det är en själ sådan som min, någon som sökt och inte funnit, någon som klappat, utan att det upplåtits, som bedit, utan att ha fått...»

Länge, länge, sedan tonerna tystnat, satt hon försjunken i sina smärtsamma tankar. Striden inom henne hade mynnat ut i en brinnande längtan efter Karl-Bernhard; den af henne själf ej erkända eller ens förstådda känsla, hon hyste för honom, hade sammanblandats med hennes djupa behof af frid. Och Johannes' underliga, obotliga längtan, som tonerna ingjutit i hennes känsliga sinne, kom henne att i detta ögonblick tycka sig vara omgifven af en öken af ensamhet, nedsjunken i en graf af kyla och kärlekslöshet.

Efter några minuters förlopp tog hon fram sin bibel och började läsa. Sedan skref hon ett bref till sin lilla lama väninna, och, egendomligt nog, trots sitt sönderslitna själstillstånd, nedskref hon tankar fulla af tröst och hopp, alldeles som hade

det varit någon annan än hon själf, som fört hennes penna.

Ett underbart lugn sänkte sig härunder småningom öfver hennes tankar, och i detta lugn tyckte hon sig plötsligen höra den frågan framtränga, stilla och högtidligt som orgelns toner i ett stort, tyst tempelhvalf: »men — var det hos *människor*, du skulle söka tröst, var det Karl-Bernhard, som skulle gifva dig hvad ditt hjärta önskar — är det icke den Evige själf, som skall stilla din evighetslängtan?» —

Hon öppnade ånyo sin bibel och började läsa...

Liksom himlarymden i oändlighet är fylld af idel ljusa, strålande stjärnvärldar, af hvilka likväl afståndet och vår skumma blick hindra oss att se mera än en del, så är det äfven med den andliga himlarymd, som kallas bibeln: en stor del af dess stjärnor, de eviga sanningarna, äro liksom bortskymda af vår andes begränsning, och blott allt efter som vår själ vidgas och vårt väsen helgas, få vi se dessa sanningar, den ena efter den andra, framglindra i full klarhet.

Medan Margareta läste, var hennes ande liksom omgifven af ett tätt mörker, som bortskymde sanningen. Hon uttalade orden, men hon förstod dem ej, de sade henne intet, bragte henne ingen tröst.

Hon läste sida efter sida, läste med ett slags förtviflad envishet.

Då — utan att hon förstod hvarför eller hvarifrån — genombäfvades hon plötsligen af en känsla af outsäglig glädje. Det var som om en stor klarhet förjagat mörkret; hon läste dessa ord: »Kommen till mig, I alle som arbeten och ären betungade, jag vill vederkvicka eder, och I skolen finna ro till edra själar» — och på ordet »*alle*» föll liksom en ljusstråle, klar och glänsande såsom från en stjärna. Hur ofta hade hon ej läst dessa ord, utan att de sagt henne någonting, endast ökat hennes förtviflan, men nu, *emedan hennes stund var kommen*, blefvo de den formel, som löste henne ur tviflets hemska förtrollning.

Hennes intensiva förmåga att känna lidande och deltagande kom henne att i detta ögonblick af andligt uppvaknande lika intensivt känna trösten i Guds ord.

Denna värld i synd och kval tyckte hon sig, liksom i en vision, se sjunka ned till Jesu fötter, slutas i hans famn, tryckas till ett hjärta, som slog *för alla*, som kände *med alla*, som förstod *allt*, barnets tårar såväl som syndarens förtviflan . . .

Hon blef så lycklig, så upprörd, då hon för första gången i sitt lif förstod denna öfversvinnliga kärlek, att hon brast i gråt, en ljuf, nästan salig gråt . . .

Småningom stillades tårarna; en outsäglig frid omslöt henne, timme efter timme satt hon där, tyst och orörlig, utan att mera tänka eller

grubbla, endast försjunken i denna sköna förvissning om Guds kärlek, som helade alla hennes hjärtas sår.

Slutligen steg hon upp, gick och lade sig och somnade fort.

Under natten drömde hon, att hon såg en stor stjärna gå upp öfver Kinneråsen och långsamt skrida fram på himlahvalfvet. Och allt efter som den rörde sig, kastade den ett förunderligt klart sken på de ställen den gick förbi; Skäckbergets bägge spetsar lyste klara som en midsommarnatt, Kinneråsen, Trollåsen, Glomstenen, alla dessa berg, som utbredde sin kedja kring synkretsen, framträdde det ena efter det andra i en sällsam magisk belysning. Slutligen stannade stjärnan öfver det hus, där Margareta bodde. »Betlehemsstjärnan!» utropade hon flera gånger i sömnen, »Betlehemsstjärnan!»

Då hon vaknade, kände hon en jublande glädje, sådan hon aldrig förr erfarit. Hon var som en fånge, från hvilken bojorna fallit, och som fri och lycklig ser sig omkring i världen och för första gången känner, hur stor och skön den är . . .

Hon klädde sig hastigt, läste och bad och gick därefter ut. Det snöade fortfarande, vägarna voro illa banade, men trots det tunga väglaget gick hon med lätta steg — hon tyckte, att hon skulle kunnat flyga, så lycklig kände hon sig.

Då de möttes vid frukostbordet, såg Bernhard genast den förändring, som inträffat i Margaretas

själstillstånd; hennes uttrycksfulla ansikte kunde ej dölja de känslor, som behärskade henne.

Så snart de ätit, tog han Margaretas hand och frågade med upprörd stämma:

»Mitt barn, hvad har händt, har du fått frid, Margareta?»

»Ja,» svarade hon, och en fin rodnad spred sig öfver hennes ansikte och gjorde det ännu älskligare.

Därefter berättade hon honom, hur allt tillgått, allt hvad hon genomgått den föregående aftonen, och hur slutligen det nya lifvet tändts inom henne.

Då hon tystnat, sammanknäppte pastorn sina händer och sade högtidligt:

»Margareta Willebrand, du är ett käril, som skall blifva till heder i krukomakarens hand, en alabasterurna, skär och genomskinlig, i hvilken Kristi kärleks låga skall brinna ren och klar. Må Gud välsigna dig nu och alltid och i evighet!»

Han böjde sig ned och kysste ömt och vördnadsfullt hennes panna.

»Mor,» sade han därefter, i det han vände sig till gamla frun, som gick ut och in och dukade af frukostbordet, »en stor glädje, ja den största som finnes, har kommit in i vårt hem. En själ har fått frid, en människovarelse, som tvistade med sin skapare, har böjt sig för honom och blifvit ett ödmjukt älskande barn. En trotsig ande har lärt sig att säga: 'huru outransakliga

äro ej dina vägar, o min Gud, men just emedan jag ej *förstår* dem, *tror* jag, och emedan jag tror, älskar jag, och emedan jag älskar, vill jag gifva mig helt åt dig.' Kom, kära mor, kom, Margareta, skola vi gå in i mitt rum och bedja tillsammans!»

Alla tre gingo nu in i Bernhards rum, knäböjde och bådo länge.

Då de slutat och gamla frun reste sig upp, strålade hennes ansikte, så att alla dess skrynklor tycktes skimra af glädje, och med tårar i ögonen utropade hon:

»Nu skulle jag med gamle Simeon vilja säga: 'Herre, låt din tjänare fara i frid,' så nöjd och lycklig är jag! Men så tänker jag, att jag ännu kan bida en liten stund, ännu kan väl för mitt hjärta finnas det som är skönt och lyckligt och fröjdefullt och som Herren skall låta sin tjänarinna få se.»

Om Bernhard och Margareta förstodo, hvad den gamla menade, låtsade åtminstone ingen af dem därom; de kysste henne blott kärleksfullt, tryckte hvarandras händer och gingo så hvar och en till sina göromål.

Men ifrån den dagen blef Margareta ännu innerligare förenad med den lilla prästfamiljen. Den mur, som dittills åtskilt Margareta och Bernhard, var nedbruten, de kunde nu tala med hvarandra och känna, att de uppfattade lifvets djupaste och allvarligaste frågor på samma sätt,

och de anade bägge, fastän de ännu ej klart tänkt den tanken till slut, att vissheten om denna andegemenskap slagit en brygga mellan deras hjärtan, en brygga, som af intet skulle kunna nedbrytas.

VII.

Kvinnfolksmöte. »Poppan» och »dignhjonet». En hemsk historia.

Det blef detta år tidigt sträng vinter. Lennan, som vanligen ej brukade frysa till förrän i julhelgen, lade sig redan strax efter Andersmässan. Men nu, liksom alltid, gjorde sjön motstånd, då decemberkölden trängde på; det var som om dess oroliga böljor velat i det längsta kämpa mot isens fjättrar. I vikar och längs stränderna hade sjön visserligen »ränt ihop», som folket sade, och de mörka skummiga vågorna voro isblandade, men där utegingo de ännu fria och trotsiga och sände genom Vången sina tunga vattenmassor ut till hafvet.

Men en kall decembermorgon, då solen satt likt en eldröd kula öfver Skäckberget, och den bländande snön, som täckte skogar, fält och byar, rödfärgades af skenet därifrån, uppsteg en tjock dimma ur Lennansjöarna. För öfrigt var luften klar och ren, ja till och med stränderna voro oberörda af dimman, men de bägge sjöarna lågo där likt tvenne sjudande jättegrytor, ur hvilka imman tätare och tätare vällde fram.

»Si så,» sade post-Lars, som i den tidiga morgonstunden vandrade genom drifvorna med sin gamla nötta väska öfver axeln, och på fötterna renskinnsstöflar, »nu må he fäll b'i allvar åf! He va' olämpa så tidigt sjen ränner ihop i år.»

Och stintorna, som långt före »dagrann»[1] voro uppe och stökade i fäjset, tänkte, då de gingo för att hämta vatten ur källan, att inte förde det något godt med sig att sjön rände ihop så tidigt och att det fallit snö, medan ännu löfträden voro gröna, ty ett sådant år skulle många unga dö och mången brud mista sin brudgum.

I flera dagar och nätter kokade det i Lennans vattendjup; dimman steg mer och mer ända till flera famnar öfver ytan, och äfven i det klaraste väder bortskymde den solen, som denna tid på året endast ett par timmar höjde sig öfver bergskedjan. Och om nätterna knakade och råmade det i djupet, alldeles som hade hemlighetsfulla makter varit i rörelse och kämpat för att binda Lennans oroliga böljor.

Slutligen en morgon var dimman försvunnen likt ett stort, nattligt sjöspöke, som kommer och går, ingen vet hvarifrån eller hvarthän, — och Lennansjöarna lågo stilla och bundna, öfverdragna af ett jämnt, glänsande istäcke.

Nu lade sig midvinterköld och midvintermörker, tungt och rufvande, öfver naturen. Trolska, underliga voro de långa nätterna; kring sofvande djup och höjder sveptes denna nordens mystik, som

[1] Gryningen.

gjuter en vemodsfull längtan, en rysande nyfikenhet i sinnet. Spöklikt kallt och klart föll månskenet öfver de frusna sjöarna och kom dem att blänka likt speglar åt trollen, hvilka under dylika nätter lämnade skrefvorna och läto sina stora, skrämmande skuggor glida öfver bergssluttningarna. Vid horisonten uppstego stjärnorna med ett skarpt, tindrande sken; en efter en höjde de sig öfver fjällspetsarna, och för hvarje gång var det, som om ett eldljus glänst till på himmelen.

Men allt detta trolska skimmer bleknar, då norrskenet, »nordblys», som folket säger, under höst- och vinterkvällar flammar på firmamentet. I obeskrifbara former och färger jagar det genom rymden; röda och blå strimmor synas bakom bergen, skjuta uppåt med mystisk snabbhet och utbreda sig till en jättestor strålkrona. Eller ock betäcker det hela rymden, där blekgula flammor jaga af och an, slockna, tändas, hvirfla i sällsamma former, än som ljusknippen, än som buktande ormar af eld, än som massor af elektriska strålar...

Då svindlar ens inbillning, man lyssnar ej mera på, hur natten väfver sina sagor om trollen i Kinneråsens klyftor, man tycker sig indragen i en evighetsdröm, det är, som brunne himlarnas djup, som om lågorna från en världsbrand genomskure rymden...

Men norrskenet slocknar, stjärnorna blekna, och i den iskalla, gråa morgongryningen försvinna drömmar och sagolif för att vakna på nytt, då skymningen åter breder sig öfver jorden...

Under denna tid af mörker och kyla, då endast sällan resande syntes på vägarna, där snöplogen ofta hade svårt att komma fram, i synnerhet denna vinter, ty snön hade fallit tätare och ymnigare än på flera år, då karlarna söpo mera än vanligt, och brännvinspannorna kokade under de långa, mörka nätterna, då brukade kvinnfolken allt som oftast tillbringa hela dagar och veckor med hvarandra, det vill säga gå på så kallad »rockstuga». Detta gick så till, att alla kvinnorna i byn samlades hos någon af de förnämsta bondhustrurna, dit de kommo redan tidigt på morgonen, kvarstannade till kvällen och hade med sig arbete och kost, »molanmat»[1], som de brukade säga. Och därför att arbetet mest bestod i att spinna, så att hvar och en måste ha med sig en spinnrock, kallades dessa kvinnfolksmöten »rockstuga» eller »gå på rockstuga».

Man kan i dessa »rockstugor» spåra en frändskap med det så kallade »elfvakaffet» i städerna. Samma drift att på ett behagligt sätt fördrifva tiden, att få höra och meddela nyheter och skvaller, besjälade så väl bondhustrurna som herrskapsfruarna i städerna. Och här i Lennbo, liksom i den fyra mil därifrån belägna staden, utgjorde kaffet den stimulus, som satte tungorna i gång och lifvade sinnena. Ty så länge rockstugan varade, stod kaffepannan och puttrade i spisen, och så snart någon kände sig lysten efter en tår, gick hon utan krus bort till spisen och hällde i åt sig.

[1] Torr mat.

Ibland brukade »käringarna», det vill säga hustrurna, samlas för sig i stugan och stintorna nere i fäjset, men lika ofta, i synnerhet på senare tider, voro de på rockstuga tillsammans.

»I morgon, min lilla Margareta,» sade gamla frun en söndagsafton till Margareta, »i morgon är jag bjuden på rockstuga till mor Sissel i Kulnora, vill du följa med?»

»Det vill jag gärna, om jag får,» svarade Margareta intresserad, ty hon hade hört gamla frun och Karl-Bernhard tala om dessa kvinnfolksmöten, och hon var nyfiken att själf få se, hur det gick till på dem.

»Låt då blott ej din tunga löpa i väg för hastigt,» sade fru Malm och höjde leende fingret mot Margareta, »mycket glam och snack får du höra på rockstugan, och af alla de rykten, onda eller goda, som löpa omkring i byn, äro nog de flesta hopsatta där.»

»Jag skall bjuda till att vara försiktig, mor lilla,» svarade Margareta skrattande, »inte brukar jag just tala mycket på *våra* rockstugor hemma i Stockholm, jag menar våra kaffebjudningar, och jag skall väl ej bli mera pratsam här.»

Morgonen därpå, strax efter frukosten, begåfvo sig gamla frun pch Margareta bort till mor Sissel i Kulnora. Margareta bar spinnrocken, som hon nyligen lärt sig att handtera, och gammelmor, som ej orkade spinna, hade sin stickstrumpa med sig.

Då de, följande backen från prästgården upp till kyrkan, kommit förbi den sistnämnda, stannade de ett ögonblick för att pusta ut.

»Se, så underligt, hvad är det?» utbrast Margareta, i det hon vände sig om och pekade utåt Lennan.

Lennan-sjöarna voro ej nu så klara och spegelblanka som under första tiden sedan de tillfrusit. Remnor och oregelbundenheter syntes öfverallt, och strax bortom land såg man på isen en egendomlig höjning, som sträckte sig långt ut åt sjön. Då Margareta böjde sig ned, kunde hon se genom höjningen, alldeles som genom ett hvalf, och därunder gick sjön öppen likt en lång, smal ränna i isen.

»Det kallas af folket för 'broxen',» sade gamla frun, »Lennan är full af strömdrag, som bilda vakar, och därför höjer sig isen på ömse sidor och ränner ihop och bildar liksom ett hvalf öfver vaken. Mig gör det alltid glad i sinnet, då jag får se en 'broxen', för det tyder på att våren snart är här.»

»O, kära lilla mor; vi äro ju midt i vintern, snö och is och köld öfver allt!»

»Men solen har vändt åter, mitt barn, och dagarna längas mer och mer. Snart skall du få höra hur hackspetten trummar på de torra grenarna, och det är ett tecken, att vintern är förgången.»

Kulnora var en af byarna närmast kyrkan, och den stuga, dit gamla frun och Margareta ämnade sig, var en af de första i byn. Här bodde mor Sissel, hennes gubbe och deras stinta, lill-Bella kallad, därför att hon, trots sina tjugufem år, var

så liten till växten som en tolfåring. De öfriga af mor Sissels döttrar voro redan gifta med bondsöner i Särela och i Lennbo, och sönerna hjälpte fadern med att sköta gården. Det var en rymlig stuga de hade, med renskuradt och granrisbeströdt golf, men utanpå grå och omålad. Ty här i bygden ansågs det vara en högfärdslyx att ha målade stugor, men också en skam att ej ha golfven snygga och renskurade. Från förstugukvisten hade de en »snäll»[1] utsikt, tyckte de själfva, de sågo nämligen ingenting af Lennan, ty fäjset låg alldeles midt för, och det hade de enkom lagt dit för att »skimme bort den stigge sjen», som de sade.

Blom-Johan, som mor Sissels man kallades — af hvad anledning, kunde ingen närmare bestämma, några sade att det kom sig däraf, att han i sin ungdom friat till klockare Bloms i Särela dotter och fått korgen — Blom-Johan var en på det hela taget ansedd och aktad bonde, hvilket ej hindrade att han var känd som lönkrögare och dessutom misstänkt för mordbrand. Fryntlig och vänlig var han emellertid mot alla, med undantag naturligtvis af dem, som på ett eller annat sätt hade med Svea rikes lag att skaffa, ty dem betraktade han helt enkelt som skadedjur, hvilka han hade både rättighet och skyldighet att värna sig mot och, om möjligt, utrota.

I dag och följande dagar voro Blom-Johan och några af hans stallbröder uppåt landet på

[1] Vacker.

marknad, där han skojade med hästar och kor och söp bönderna fulla.

Då Margareta och gamla frun kommo in i stugan, var den redan full med kvinnfolk, icke endast från Kulnora, utan äfven från byarna i grannskapet, Rimflo, Skällmyra och Söllnor. I spisen brann elden, öfver hvilken kaffepannan stod och puttrade, och spinnrockarnas hjul och kvinnornas tungor surrade med samma fart om hvarandra.

Men så snart prästgårdsfolket inträdde, blef det alldeles tyst i stugan och fortfor att vara så medan fru Malm, åtföljd af Margareta, gick omkring och hälsade, tog alla i hand och efterhörde hvar och en familjs välbefinnande.

»Ho' ska' fäll ha seg en kaffeskvätt först, vett je,» sade värdinnan, mor Sissel, och nickade åt gammelmor, »å ho' ock,» tillade hon och vände sig mot Margareta, »si här, håll tell goas me' hva' som bjus!»

Hon hällde nu i kaffe åt sina gäster, och sedan först kopparna tömts och så påtår blifvit drucken, tog frun fram sin stickstrumpa, och Margareta satte spinnrocken i gång. Det gick litet trögt i början, ty Margareta kände sig blyg för stintornas ögonkast, men småningom kom hjulet i regelbunden rörelse, och ullen spanns jämn och fin mellan hennes fingrar.

Under tiden hade också pratet och glammet kommit i jämn, oafbruten fart.

»Tocke stiggt vär' vi har,» sade mor Inga, hustru till Sakris Hurtig n:r 50, soldaten på roten,

»he ä' nymåna' i dag, kan säja om de int' ska' b'i på anna' vis i morron?»

»Int'!» svarade mor Gertrud, hustru till Svartens-Erik i Rimflo, en liten skinntorr gumma, som ansågs »lärd» och hemma i spådom och läkekonst, »så säger bondpraktikan: 'måndagskväll gör tisdagsvä'r, å onsdag följer å me'.»

»Hörde ni hva' han, pastorn, sa' i kersan i söndags?» undrade mor Brita, Per Brattens hustru, en medelålders kvinna med fint, blekt ansikte och sorgsna, milda ögon, »så mickje som je har grunna' på 'et... en ska' skaffa seg tockna skatter, sa 'an, som int' rost å mal fördärfva, sa 'an.»

»Ja, he ä' nu då så rektigt, så,» menade mor Sissel och suckade djupt, »ja, si gåfvan har han nu, vånn pastor.»

Och härmed drog hon ännu en djupare suck, hvars orsak emellertid hvarken hon eller någon annan skulle kunnat närmare angifva. Men mor Sissel suckade alltid, när religionen kom på tal, hon ansåg det vara lämpligt och vördnadsfullt att sucka då, alldeles som att niga för pastorn och buga sig, då Kristi namn nämndes i kyrkan.

»Har ni fått mickje smör, då?» undrade en annan gumma, som tyckte mera om att hålla sig till praktiska ting.

»Va' he likt he?» svarade mor Sissel vresigt, »krakena, dom ä' nu rakt som bortbytt för meg. Sagga du!» ropade hon öfver rummet åt stintan, som satt nere vid dörren och spann, »feck du nå'n skvätt åf krake' i dag?»

»Aller e' smola,» svarade stintan och skakade på hufvudet, »ho ä' nu rakt som en tom kagge, den leskan!»

»Je ska' säga er hvarför,» inföll mor Gertrud och sköt brillorna upp i pannan, »ni har inte bonat om 'underjordiskorna', som dom vill ha 'et int'. Je vett själf, hur ampra dom varst en gång je int' gaf dom nå' go'a tell jul. Krakena dom sina, å kalfven strök me' i bråkaste. Men så la' je i julkvällen nå' go'a åt dom i fäjset, å se'n så varst dom beskjällin, å krakena feck ohiskjelin me' mjelk. Så en ska' int' borstas[1] me' underjordiskorna. å int' ska' en gå på vitterväg[2] utan att först säja 'tvi' öfver vägen!»

»Ja, baresta en int' får höra 'trollhunn',» sade Britta-Lena från Faxemo, byn närmast Bjurån, »för he kan en då rakt bi illhåga åf! Inga, vånn bopiga, hörde'n en gång skälla tre gånger, då ho' höllt på å boföra[3] krakena, å he varst då den le'aste sommar ho' haft i sin dar, för krakena dom va' int' go' hvarsken tell å mjelka eller kalfva, må vetta.»

»Ja, he fens nu mickje skräckelse bå öfver å under jolen[4],» sade Svartens-Eriks Kaja, en lång, vacker stinta med mörka, klipska ögon, »men har en baresta int' gått sta' å vänna borst[5] själen sin tell den lede, så . . .»

Hon fullbordade ej meningen, utan satte hastigt spinnrocken i rörelse och kastade en illmarig blick

[1] Vara kitslig. [2] Trollväg. [3] Föra djuren till fäbodarna. [4] Jorden. [5] Sälja.

på Marit, Per Brattens dotter, som satt ett stycke därifrån och ifrigt spann.

»Fenns he nå'n tocken, då?» sporde ett par af stintorna nyfiket.

»Fäll fenns he allti',» svarade Kaja och sneglade ånyo på Marit, »Jutta-Olle, han har nu mugga[1] me' djäfveln länge, han, säger dom.»

Marit, stintan, som hittills icke alls deltagit i de andras prat, såg nu upp från spinnrocken och frågade häftigt och skyggt:

»Hocken säger he, då?»

»Glåma[2] int' så me' egena, stinta,» sade Kaja skrattande, »vänt' baresta, ska' ni få höra. Han, Olle, har en bok me' kuckel[3] å olämpa så ygga[4] saker, å me' den boken ser ni... Ja, du kan förtälja, hur he geck tell me'et, du Britta-Lena, som har gåfvan...»

Britta-Lena stannade spinnrocken, strök med handen under lufvan och drog sin mun till ett belåtet leende. Hon tyckte om att stintorna erkände hennes berättaretalang.

»Ja, så här geck he tell me'et,» började hon. »Först så la' han en lapp, som han hade skrefvet på me' sitt eget blo', in i låse på kersan, så geck han tre gånger rundt om kersan me psalmboka under fettern, å så på tredje natten visa seg djäfveln för'en, å då varst he aftaldt he som sku' talas mellan dom, å Olle han sålde sin själ åt djäfveln å feck i stället en tocken där bok å varst

[1] Hålla på med. [2] Spärra upp. [3] Trolldom, signeri. [4] Ryslig, hemsk.

så illslipa', så han ä' go' tell göra hocken han vell hogstolen[1] å kåsug[2]. Å så säger dom, att, när han har ondt i hågen åf'et, så dricker han, tell han mister allt vett, å då svär han, så de' ryker om gape' på'n, å så går han på, tell djäfveln får 'en så fast, så han int' mer kan sluta å svära, å då får han de' tecknet på seg, att e blå låga åf eld slår upp bakom huggu[3] på'n. He har nu Erik i Vedsäla å Per-Magnus å flere tell bå' hört å sett!»

Alla stintor och käringar hade småningom, medan Britta-Lena berättade, stannat sina spinnrockshjul och sutto nu och lyssnade med spänd uppmärksamhet.

»Huggdå!» ropade de och sågo förskräckta på hvarandra, då Britta-Lena tystnade. Men Marit satt där orörlig, med brinnande kinder och nedslagna ögon; ty Jutta-Olle var hennes syskonbarn, åt hvilken fadern redan för länge sedan sålt henne, och hon visste, att innan vårgrönskan två gånger hunnit smycka Lennans stränder, skulle hon ha stått brud åt den hemske mannen, som gifvit sin själ åt djäfvulen...

Bakom henne satt modern, lika skrämd och upprörd som Marit, men hennes ögon hade ett mera harmset uttryck än dotterns, och i stället för att nedslå dem såg hon sig omkring på de samlade kvinnorna med en ångestfull förebrående blick.

[1] Förtrollad. [2] Tokig. [3] Hufvud.

»Ja, int' sku' je vara hogsen tell å bi käring[1] åt Jutta-Olle, så mickje ä' då visst!» ropade en af stintorna med en skadeglad blick på den vackra Marit, »fäll ä' he nu likare å gå som gammelstinta hela sitt lif!»

Då afbröts plötsligen sladdret af en manlig stämma, som hördes bortifrån spiselvrån. Det var visserligen en svag och darrande stämma, men den tillhörde dock en man, och detta gjorde att den genast fick stintornas tungor att stanna.

Det var farfar i huset »poppan» kallad, hvilken bodde här som undantagshjon och som nu höjde sin stämma och vredgad utropade:

»Håll truten på er, stintor! Ni ä' tockna rallbyttor, så he vill nu ingen regal kar ha er till käring, så mickje ä' då visst! Je menar ni får sitta där som gammeljenter allihop, fast ni nu ä' så katuga åf er.»

Alla stintorna började storskratta; endast Marit satt där tyst och allvarsam och trampade sin spinnrock.

»Hör ni far,» ropade Ella, dottern till Sill-Mattias i Rimflo, och gaf »poppan» en skälmaktig blick, »kan ni säga meg, hvarför ni frå' morron tell kväll sitter å muggar me' pipan ve' spisen där?»

Gubben såg några ögonblick begrundande in i elden.

»Je menar att he ä' ett stiggt begär,» svarade han slutligen filosofiskt.

[1] Hustru.

»Ser ni far!» utropade Ella och gaf spinnrocken ny fart, »å je menar att he ä' ett stiggt begär åf oss stintor att jåsa[1] å olla[2] lite', men int' ä' he nå' å ge seg öfver så dant för, int'! Fäll ska' vi vara så knepuga, så vi får oss en gosse, å en som ä' karsker[3] tell, så mickje ä' då visst!»

»En gosstok tänker je int' å b'i,» sade Britta-Lena och knyckte på nacken, »men ä' he nu så, att guckan[4] spår sant, så får je då en före barsmäss!»[5]

»Hur spådde han då?» undrade stintorna nyfiket.

»Jo, je stod i våras under trä, där han satt, å då sa' je som en ska' säga:

'Gucka! sitt på kvist,
Säg sant, säg förvisst,
Hur många år
Ja', Britt-Lena, ogift ska' gå?'...

å då gucka han baresta en gång, kan vetta.»

Stintorna skrattade och sågo på Britta-Lena med nyfikna blickar, men då upplät plötsligen lill-Bella sin mun och sade med klagande stämma:

»Ni ska' int' lit' på den leskuga[6] fågeln! Fire gånger har han sagt att je sku' bli gift, å int' varst je nå gift ändå! Je ågrer meg baresta, att je va' så fåkunnig å frågte'n!»

Vid dessa ord brast det lös en ohejdad munterhet i stugan. Stintor och käringar började

[1] Sladdra. [2] Prata. [3] Duktig. [4] Göken. [5] Bartolomeimässa, den 24 aug. [6] Ledę.

storskratta, knuffa hvarandra i sidan och snegla på lill-Bella.

»Lill-Bella, du!» sade Ella och sparkade henne på smalbenet, »int' b'ir du gift, int'! Du ä' för osynlig, pyret mitt, int' vell nå'n ha deg, int'!»

Men nu blef det en annan låt därinne; lill-Bella gaf till ett långt, ursinnigt tjut, och mor Sissel började gräla på de andra stintorna med en fart, så att orden trillade ur hennes mun som det malda kaffet ur kvarnen. Och det såg ut som skulle stormen ej snart lägga sig; lill-Bella tjöt och grät så kraftigt, att ett uthungradt dibarn kunnat afundas henne, hon gjorde uppehåll endast för att ej storkna, men så tog hon en ny ansats och fortsatte sitt jämrande, förtviflade: äh . . . äh . . . äh . . . uh . . . uh . . . uh . . .!

Naturligtvis ökade detta ännu mera munterheten där inne, men midt under det stintorna skrattade och lill-Bella tjöt, och mor Sissels munkvarn var i sin vildaste fart, afbröts alltsammans plötsligen genom att dörren öppnades och stintan, som höll på att »dona» i fäjset, ropade inåt stugan:

»Dignhjonet[1] ä' här!»

Mor Sissel for upp och stampade med foten. Såväl skratt som gråt afstannade ögonblickligen; lill-Bella lät för säkerhets skull höra ännu ett par dyningar af tjutet, men sedan tyckte hon, att hon gråtit så mycket som var lämpligt, och i det hon framkastade ett vresigt: »jämmeli', ä' han här igen,

[1] Så kallas den som går på roten.

den lorfven?» torkade hon sig om näsan och satte ånyo spinnrocken i rörelse.

Mor Sissel gick fram till dörren, som hon öppnade på glänt.

»Godda', Måns!» ropade hon och stack ut hufvudet genom den halföppna dörren, »krassla se in nu då!»

Måns Slör, »dignhjonet», som mor Sissel i dag efter tur och ordning skulle emottaga och, emedan hennes man hade sex öresland[1], behålla i sex dygn, kördes hit af bonden, som förut haft honom i tre dagar. Och som den stackars Måns, trots doktor Bexelii underbara salva, icke ens kunde stå på sina fötter, hjälptes han nu ned ur kärran af bonden, som därefter räckte honom två blanknötta, smutsiga kryckor och ett litet bylte med kläder, detta jämte kryckorna hans enda tillhörigheter.

Måns »krasslade» sig nu med bondens tillhjälp uppför trappan och in i stugan.

»Go' kväll,» sade han med hes, rosslig stämma, i det han ödmjukt stannade vid dörren.

Det var ingen där inne, som lade märke till den stackars gubbens inträde; man var så van vid att se honom komma släpande på sina kryckor ifrån stuga till stuga, hemlös och skeppsbruten, alltid ovälkomnad då han visade sig, alltid vänligt och gladt afskedad, då han gick. Några af stintorna och käringarna nickade åt honom, men de

[1] Dignhjonet skulle alltid kvarstanna i gården så många dagar, som ägaren hade öresland.

flesta fortforo att låta tungorna löpa och hjulen surra utan att lägga märke till den inträdande. Endast gammelmor och Margareta hälsade vänligt och pratade några ord med honom.

Mor Sissel brydde sig icke heller om Måns; han fick stå som han stod där nere vid dörren, utan att matmodern bad honom stiga fram eller anvisade honom någon plats. Slutligen, då ingen sade något, släpade han sig med stor möda fram till spisen, lade med darrande händer sina kryckor längs muren och kröp därefter upp i spiselvrån, där han hade sin gifna plats midt emot »poppan», som satt litet förnämare på en stol framför elden.

»Go' kväll!» sade Måns, då han kom fram till »poppan».

»Gusinner,» svarade denne och nickade ett par gånger.

De sutto en stund tysta midt emot hvarandra; »poppan» smackade med sin pipa, och Måns, som darrade af köld efter att flera timmar ha färdats i en tunn, nött vadmalsrock utan filt eller fäll omkring sig, kröp så nära elden det var honom möjligt utan att bränna sig.

Slutligen tog »poppan» sin pipa ur munnen, såg en stund begrundande på Måns och sade därefter:

»He tickje meg[1], att han har vursti än mer kröl[2], sen je sist såg 'en.»

Måns teg och stirrade på »poppan», alldeles som om han behöft fundera en god stund, innan han kunde fatta och utreda den gjorda anmärkningen.

[1] Det tyckes mig. [2] Dålig.

»Fäll har je då he, må vetta. Men he knallar seg fram, sir han,» sade han slutligen.

Åter blef det en lång paus, under hvilken surret af spinnrockarna och af stintornas och käringarnas prat verkade söfvande på de gamle där borta vid spisen och kom dem att allt emellanåt nicka till.

Så sade »poppan», i det han ånyo tog pipan ur munnen och granskande betraktade Måns:

»Han bliskjar [1] så illt me' egene, har han nå' stiggt i dom?»

»Nee. Je tickjer nu baresta att he ä' konstigt att je int' mer ä' så häf [2] tell å se me' dom,» svarade Måns filosofiskt.

Härmed voro alla samtalsämnen uttömda, och en lång oafbruten tystnad inträdde. »Poppan» satt framåtlutad med pipan i munnen, stirrade halfsofvande i elden och vaknade emellanåt upp för att lyssna på kvinnfolkens sladder och hytta med handen åt dem eller söndermala några ofattliga smädelser mellan de tandlösa, smackande käkarna. Måns satt där likt en gammal raggig huskatt, och hade han kunnat spinna af belåtenhet, skulle han ha gjort det. Det stackars »dignhjonet» njöt af att få sitta så nära elden, som stekte honom, så att det osade flott af hans gamla rock, och hans skrumpna ansikte liknade ett gammalt brunstekt äpple. Ty värmen skulle tina upp hans stelfrusna värkande lemmar, som vanligen voro

[1] Blinkar. [2] Duktig.

så pinade af reumatism, att han icke ens med kryckorna kunde röra sig, utan likt ett bylte måste forslas från gård till gård, från spiselvrå till spiselvrå. Och nu skulle han få sitta här och »gona» sig i sex hela dagar, och om det ville sig väl, skulle han kanske också få någon liten bit ur mor Sissels hebbre[1], där det fanns så många läckra saker, torrkött och bröd och bullar. Måns kände sig så innerligt lycklig, där han satt, och när så mor Sissel började röra på kaffepannan, och Måns, sedan alla andra druckit, också fick sig en tår, då spred sig ett leende af sällhet öfver hans drag, och försjunken i en känsla af oändligt välbefinnande, satt han där med koppen i sin darrande hand och smackade så långsamt han kunde på sin sockerbit.

Emellertid kom nu kaffepannan allt oftare och oftare i rörelse, och de så kallade »kånkaskarna», de röd- och blåmålade askar med lock, hvari »molanmaten» förvarades, blefvo öppnade, och man började mumsa en bulle eller ett stycke bröd och slita i en bit »torrkött», salt, torkadt kött, som var mycket brukligt bland folket, och som var så segt, att, då man bet i det, kändes det som hade man satt tänderna i ett stycke läder.

Så röktes det nästan öfver lag här inne; alla käringarna hade sina krit- eller järnpipor, ur hvilka de tidt och ofta drogo ett bloss, så att fram emot aftonen stod röken som en tät, orörlig dimma

[1] Matbod.

uppe vid takåsen. Och hade allt skvaller och prat här inne kunnat taga synlig gestalt, så skulle en ännu tätare dimma ha lagt sig öfver stintor och käringar.

Rockstugorna voro också sedan urminnes tider kända såsom härdar för prat och skvaller i socknen, och i den gamla krönika, som Karl-Bernhard lånade Margareta, heter det på tal därom: »Och dessa Qvinfolks-möten göra det at mången uti slika glamsamma och förtroliga samkväm mera säger än hon med säkerhet veta kan, hvaraf sker at et ovisst skvaller snart flyger öfver hela Socknen och Landet omkring såsom en ofelbar och wisser sannsaga».

Gamla frun hade hela tiden språkat med gummorna, frågat dem hur deras kor mjölkade, hur deras gubbar mådde, om de fingo mycket lin o. s. v., och det fanns ingen här inne, som var det minsta besvärad af hennes närvaro. Men Margareta kom sig ej för att tala med någon, utan satt tyst och lyssnade på de andras prat och spann långsamt och ovant på sin rock. Själf var hon hela tiden föremål för de öfrigas misstro och nyfikenhet; ty invånarna här i socknen hyste för allt, som var »utsocknes» och »herrskapslikt», en med förakt blandad misstro, så stark, att ordet »donka», det vill säga herrskapspiga, för dem blifvit ett slags okvädinsord, som de använde, då de ville beteckna någonting riktigt tillgjordt och obehagligt.

Men ibland stintorna var det en, till hvilken Margareta kände sig sällsamt dragen, och med

hvilken hon hela tiden sökte att komma i samtal, nämligen Marit Persdotter, hon som skulle gifta sig med Jutta-Olle, och som nyss varit föremål för de andra stintornas afundsjuka pikar. Den unga kvinnans sorgliga öde väckte ett sådant deltagande hos Margareta, att hon under hela dagen ej tänkte på annat, och så ofta hon kunde, smög hon sig till att betrakta Marit.

Hon tyckte sig aldrig ha sett en mera intagande varelse. Att Marit var vacker, det visste Margareta förut, ty hon hade många gånger hört henne omtalas såsom socknens »snällaste»[1] stinta, och det vill säga mycket här, där folket var utmärkt för sin skönhet. Men det var icke blott skönheten som nu fängslade Margareta; det var den underbara poesi, det obeskrifbara behag, som likt ett trolskt skimmer omgaf den unga bondkvinnan.

Ty som en sagans prinsessa såg hon ut, den fagra Marit. Hennes gestalt var smärt och rak, med mjuka, kvinnliga former och välbildade lemmar. Det rika, mörkbruna håret, som var rätt uppstruket, så att det strållika hårfästet skarpt markerades mot pannan, var enligt bruket i socknen täckt af en liten hufva och föll sedan i djupa vågor långt nedom midjan. Hennes ansikte med de skärbleka kinderna och den låga, hvita pannan, under hvilken ett par oskuldsfulla, djupa, litet undrande ögon framblickade likt två stora blåsippor, hade en vac-

[1] Vackraste.

ker oval med fina, mjuka drag. Det enda ej fullkomligt sköna i hennes ansikte var näsan, den hade en barnslig böjning uppåt, men denna lilla oregelbundenhet gjorde henne blott ännu mera intagande.

Och denna tjusande varelse, ur hvilkens ögon tycktes framblicka en ren och oskuldsfull själ, hon skulle bli hustru åt Jutta-Olle, detta vidunder, hvars blotta åsyn varit nog att flera gånger skaffa Margareta hemska drömmar. Margareta ryste vid föreställningen härom; hon tänkte på en sång, som hon en gång hört om dufvan, som höken fångat, och i hvilkens mjuka, hvita bröst han borrar sin skarpa klo... Stackars ljufva, oskyldiga Marit, fanns det då intet medel att rädda henne från den vidriga roffågeln, som redan kretsade omkring henne, färdig att slå ned på sitt byte...

Endast en gång fick Margareta säga några ord till Marit. Det var medan käringarna och stintorna höllo på att gräfva i sina kånkaskar, och Marit hade gått och lånat ett tennstop af mor Sissel för att hälla upp mjölken. Då hon höll på därmed, stötte någon till henne, så att hon skvalpade ut mjölk öfver Margareta; den stackars stintan blef så förlägen, att rodnaden likt ett norrsken flög öfver hennes ansikte, och hon stirrade på den fina prästgårdsmamsellen med det mest skrämda uttryck i sina stora barnaögon.

»Det gör ingenting, Marit lilla,» sade Margareta leende, »vill du taga handduken och hjälpa mig, så syns det ej.»

Marit satte ifrigt ifrån sig stopet, och sedan hon fått låna ett »handkläde» af mor Sissel, lade hon sig på knä framför Margareta och började torka och gnida klädningen.

Margareta ville så gärna säga någonting mera, men hon visste ej hvad; hon var blyg själf, och Marit hade genom sin ljufva skygghet någonting nästan afvisande i hela sitt väsen.

»Tack, Marit lilla,» var allt hvad Margareta sade, då Marit slutat, och något vidare samtal kom ej i gång.

Vid skymningens inbrott gingo gamla frun och Margareta hem, men de öfriga stannade ända tills de ätit aftonvard, druckit ett par koppar kaffe och rökt några pipor till.

Luften i rummet var nu outhärdlig, med afseende både på temperatur- och på luktförhållanden. Tobaksröken uppe i taket sammanpackade sig mer och mer och drog sig, långsamt bolmande, fram emot spisen, där elden, till Måns' stora förnöjelse, ständigt pyrde i kubbarne; oset från de små talgdankarna, hvilkas rykande vekar endast undantagsvis snoppades, blandade sig med utdunstningen från alla dessa människor, med kaffe- och tobaksångorna och med den fräna smutslukten från »dignhjonets» kläder, som torkade och svedes vid elden.

Ingen annan än en inföding skulle ha kunnat uthärda luften här inne, men stintor och käringar tycktes finna sig väl härmed; den enda lukt, som stack dem i näsan, var Måns' svedda smutslukt.

»Assa då, hur han löfter[1], den spiflöga!» ropade mor Sissel allt emellanåt och spottade åt sidan.

Mot slutet af aftonen började stintorna sjunga, under det att spinnrockarnas surr ljöd som ett hemtrefligt ackompanjemang till sången. De kunde en hel del visor på bygdemål, och många af dem hade klara, friska stämmor.

Till sist sjöng Britta-Lena med en liten förändring i refrängen den gamla St. Staffans-visan:

»Vi önska eder alla en fröjdefull natt.
Från olyckor alla bevare er Gud!»

Så stannade spinnrockarna, och uppbrott ägde rum. Alla gingo omkring och skakade hand med mor Sissel, lill-Bella, »poppan», ja till och med dignhjonet, och under tiden upprepade alla med ungefär samma tonfall: »go' kväll, go' kväll, gusinner, gusinner!»

Så skildes man åt; stintor och käringar spredos åt olika håll, men ännu långt bort på vägen kunde man i den kalla, klara januarinatten höra Britta-Lenas stämma: »Från olyckor alla bevare er Gud... bevare... er Gud...»

Mor Britta och Marit hade ungefär en kvarts väg att gå, innan de kommo till sin stuga i Skällmyra. Vägen bar nästan oafbrutet uppåt, ty byn Skällmyra låg ännu högre än kyrkan, med fri utsikt öfver hela bygden och Lennan-sjöarna.

De bägge kvinnorna gingo hela tiden tysta vid hvarandras sida. Månskenet kastade underliga,

[1] Luktar.

fantastiska skuggor öfver drifvorna: än långa, spöklika, från granar och tallar, än korta och skarpa från husgaflarna, än sneda strimmor från vägskälen och milstolpar. Allt var så tyst i den månljusa kvällen, det enda ljud som hördes var de bägge kvinnornas skarpa, knarrande steg på den hårda snön.

Då de kommit så nära hemmet, att de sågo spiselelden flamma genom fönsterrutan, sade plötsligen Marit med en ton så stilla och enkel, som hade det varit fråga om att köpa en halsduk eller något dylikt:

»Mor, kan he int' b'i på anna' vis, än att je å Olle ska' bi govänsfolk[1]? Je har nu tocken aga[2] för'n, den dörgen[3].»

Hon ryste till och vände sig hastigt bort ifrån modern. Kanske var det blott månskenet, som glänste i Marits ögon, men de skimrade, som hade de varit fulla af tårar.

»Marit, pyret mitt,» sade mor Britta vänligt tröstande, »ge dej nu int' öfver för 'e! Fäll ä' he nu Guds vilja att så b'ir. Allri e' smöla höll je åf'en, Per, när vi varst govänsfolk, å int' e' smöla viller[4] har he vuri' tell å vara käring åt honom än åt Olle. Men he har nu knaggla' seg fram, sir du, å je tänker he ska' göra så för deg ock. Gud hjälper, sir du, om en baresta *tror*.»

Marit svarade ej; det var visserligen en klen tröst mor Britta gaf dottern, då hon för henne

[1] Förlofvade. [2] Fruktan. [3] Otäcking. [4] Bättre.

öppnade utsikten att i sitt äktenskap bli lika olycklig, lika sparkad, blåslagen och misshandlad som hon själf blifvit, men om tanken på att uppresa sig mot mannens och Olles vilja icke ens fanns till hos mor Britta, så var den hos Marit icke annat än en svag, skygg undran, som genast nedtystades af moderns ord.

Hon drog en djup suck, det glänsande skimret i hennes ögon började dallra och sönderbrytas, och tårarna, som hon så länge bekämpat, föllo stora och tunga utför hennes kinder.

Emellertid voro de nu framme vid stugan; Marit torkade sig i ögonen med förklädessnibben, och hennes ansikte återfick det milda, undergifna uttryck, som var henne eget.

Mor Britta öppnade försiktigt dörren; elden brann i spisen, och i sängen midt emot — den breda sängen med målade gaflar och tak och sparlakan — hade Per kastat sig med stöflar och långrock, och nu sof och snarkade han som bäst utan att märka de bägge kvinnornas inträde.

Mor Britta förstod genast, att han kommit full hem från bytesmarknaden borta i Faxemo.

VIII.

Gammelmors fantasier bli verklighet. Vid helgsmålsklockans ljud.

»I dag,» sade gamla frun en morgon, då hon ifrån köket kom in i salen, klädd i sin vanliga hushållsdräkt, en liten stickad, tätt åtsittande mössa, en gammal, blanknött långkofta med bälte kring lifvet, renskor på fötterna och på händerna stora, grå ullvantar, »i dag har jag för första gången hört hackspetten; då dröjer det ej länge, förrän vintern är förbi.»

Margareta, som stod vid fönstret och såg ut, vände sig hastigt om.

»Så roligt, mor lilla! Jag börjar sannerligen att längta efter att få se någonting annat än snö och is, hvart jag blickar. Det skall bli härligt att få se denna trakt i vårdräkt! Hvad allt skall vara vackert då! Sedan får jag väl tänka på att begifva mig hem,» tillade hon sakta, med en kväfd suck.

Frun satte ifrån sig gräddskålen, kom fram till Margareta och betraktade henne ömt, under det hon sakta strök med handen öfver hennes kind.

»Kära, lilla barn, hvad det gör mitt hjärta godt att höra, att du trifts här och mått bra af luften. Du har också blifvit som en annan 'stinta', fet och knubbig och skär om kinderna!»

Margareta smålog och smekte ömt den lilla gummans skrumpna, af arbete hårda hand. Hon var verkligen, hvarken till kropp eller själ densamma, som då hon kom dit. Den frid hon nu ägde i hjärtat genomströmmade hela hennes varelse; allt det oharmoniska, söndersplittrade, som förr ibland kunde framskymta i hennes annars så blida och ljufva väsen, hade försvunnit i samma ögonblick, hon fattat hemligheten af Guds uppenbarade kärlek.

Hvad Bernhard tänkte och kände, då han såg henne på detta sätt utveckla både kroppens och själens fägring, därom fick ingen, icke ens gamla frun, veta något. Margareta följde ibland med honom på hans färder till sjuka och fattiga, och fastän resorna ofta voro ganska besvärliga och väderleken svår, såg han aldrig hos henne något tecken till misslynthet eller ens trötthet. Under dessa resor samtalade de mycket och förtroligt, men uteslutande om religionen eller åtminstone i allvarliga ämnen. Icke ett ord om kärlek hade ännu fällts emellan dem. Bernhard var för naturlig och rättfram för att förstå sig på några af

dessa mystiska häntydningar och känsloyttringar, som vanligen utgöra preludierna till ett frieri; när han väl en gång beslutat sig för att han ville ha Margareta till sin hustru, då skulle han helt enkelt och okonstladt fråga henne, om hon ville blifva det. Men ännu hade han ej kommit därhän, och skulle han ej någonsin göra det, så finge de känslor han hyste för Margareta lefva och dö i hans hjärta, utan att någon bekännelse om dem komme öfver hans läppar.

Gamla frun hade rätt i sin spådom, att vintern snart skulle vara förbi; det dröjde ej länge, innan de välkända tecknen till vårens ankomst började visa sig. Det knakade och brakade i Lennans ismassor, ibland ljöd det som kanonskott nere i djupet, och stora remnor visade sig på ytan. »Isen sjunker,» sade Lennboborna, då de sågo hur remnorna vidgades och det mörkblå vattnet höjde sig öfver iskanterna. Och så fortfor isen att »sjunka» mer och mer, de blå strömdragen blefvo större och större, isblocken drefvos undan, inåt vikarna eller bort till Vångan, som skummande och dånande jagade utåt hafvet. På fält och ängar sken solen under middagsstunden så hett, att snön smälte undan långa sträckor, och höstsädens grönska framlyste med en smaragdlik glans mot den hvita snön; inne i skogarna sipprade och strömmade det öfverallt af bäckar och åar, myrar och kärr stodo dränkta i vatten, mossan på bergväggarna dröp af fukt, och ur den

ångande jorden uppstego vårens friska, underbara dofter...

Så kommo stormarna, som helt skulle bryta vinterns välde. Lennans blågrå böljor vräkte sig ursinniga mot isstyckena, jagade dem, sönderbröto dem, sköljde öfver dem, liksom hade de velat begrafva dem i djupet. Inne i skogarna brusade och dånade det, som om alla mörkrets makter varit lössläppta, under de ännu hvita bergspetsarna drogo de tunga molnen i en vild hetsjakt, och strömmar af iskallt regn piskade mot jorden och mot sjöns upprörda böljor.

Men så afstannade stormen, striden mellan de bägge makterna var slut, och våren hade segrat. Skyarna brusto sönder och skingrades, solen lyste fram, och en söndagsmorgon, då befolkningen tittade ut på förstugukvistarna och klockorna ringde till ottesång, låg hela den vidsträckta Lennbobygden, med sina fält och ängar, sina dalar och sluttningar, öfvergjuten af en klar, skimrande vårluft.

Och på prästgårdstaket satt en liten ärla och pickade och vippade med stjärten, liksom hade hon velat berätta en glad nyhet.

»Det blir långt lin i år,» sade Stina, då hon med ämbaret i hand kom ifrån stallet, där hon varit och gifvit Brunte att äta, »d'ä först' gång je ser 'kuckerällan' i vår, å ho' sitter på take', de lilla pyret!»

»Nå, hur blir det, om hon inte sitter på taket?» frågade Margareta, som stod på förstugubron, då

Stina gick förbi och gjorde sina betraktelser öfver årets skörd.

»Då b'ir de' kort lin, om ho' sitter på backen,» upplyste Stina.

Nu blef det under en tid det härligaste väder, ett sådant som drifver naturens nyväckta lif till utveckling och äfven ger människan ett stänk af oemotståndlig lifsglädje. Friska, doftande vindar drogo fram öfver landet, torkade de dydränkta vägarna, sögo upp vattnet ur myrarna, hjälpte solen att framlocka gräs och blommor, att få björkarnas och asparnas löf att spricka ut. I den lilla dunge af löfträd, vanligen »hagen» kallad, som omgaf prästgården, började fåglarna kvittra, högre och högre för hvarje dag, och redan hade man hört skriket af göktytan, bland folket allmänt kallad »körkar», emedan det ansågs att när han började skrika, vore tiden att köra och så inne för bonden...

En morgon, då Margareta satt på förstugukvisten och betraktade de små ärlorna, som hoppade och vippade på sandplanen, kom post-Lars vandrande uppför backen med väskan på axeln och skorna i handen; för att spara dem gick han nämligen barfota en så här vacker vårdag. Han nickade åt Margareta, och som han i trettio år gått med postväskan socknarna emellan och därför var som »barn i huset» i prästgården, tillät han sig skämtande bifoga:

»Fäll har ho' nå' bref från kärestan sin.»

Margareta skakade på hufvudet och försäkrade småleende, att hon ingen »käresta» hade.

»Fäll får ho' en då, å he i bråkaste, tänker je,» svarade Lars lakoniskt och gick in med väskan.

Margareta hade emellertid verkligen bref, men icke af den art Lars antydt, utan från fadern, som önskade att hon med det snaraste skulle återkomma till hemmet.

Då Margareta slutat brefvet, sjönko hennes händer ned i knäet, och hon satt en lång stund orörlig och stirrade drömmande framför sig.

Så drog hon en djup suck, reste sig upp och gick in i matrummet. En frisk doft af björkar slog här emot henne; Stina hade på morgonen varit ute och hämtat en »fora» ungbjörkar, med hvilka hon prydt rummet. Den stämning af hemtrefnad och vårglädje, som fyllde det lilla rummet, där solen föll in genom fönstret och den trebenta kaffepannan stod i kakelugnen och rök, stegrade ännu mera den smärta hon kände vid tanken på att lämna Lennbo . . .

Vid frukostbordet omtalade hon, hvad som stått i brefvet, samt tillade med sväfvande röst, att hon således kanske måste fara hem redan i denna vecka, medan det vackra vädret varade.

Icke många ord svarades på denna underrättelse. Gamla frun suckade ett par gånger: »Jaså, lilla Margareta, jaså», och kastade en hastig blick på Bernhard. Denne sade ingenting, men hans ansikte mörknade, och under hela frukosten fort-

for han att tiga, så som han kunde tiga, intensivt, envist, ända tills hans tystnad för omgifningen kändes som en tryckande åskluft. Så snart han ätit, steg han upp och gick in i sitt rum och begaf sig därefter, utan att säga någonting vare sig åt Margareta eller modern, ut på en lång vandring.

Ett par dagar förgingo under en för både Bernhard och Margareta plågsam misstämning.

Så kom söndagen. Alla begåfvo sig som vanligt till kyrkan, Bernhard för att predika, de andra för att bevista gudstjänsten. Det var nu bestämdt, att Margareta skulle resa i början af veckan, och medvetandet därom lade liksom en sordin öfver hela huset. Karl-Bernhard såg mörk och dyster ut, Stina gaf till känna sin sorg på vanligt sätt, det vill säga genom att snörfla, så snart hon kom in i salen, och gamla frun, som nu först på allvar fruktade, att Karl-Bernhard skulle låta Margareta resa utan att fria till henne, suckade under hela frukosten så ängsligt och bekymradt, att Lisa helt förvånad frågade: »Hvarför 'låter' bästmor så där?»

I den sinnesstämning, hvari Bernhard för närvarande befann sig, var det honom omöjligt att predika, såsom han annars brukade; tanken på den förestående skilsmässan släppte honom icke ett enda ögonblick. Han kände själf, att Margaretas bild stod skymmande mellan honom och Gud; hans böner, hur ordrika och känslosamma de än voro, hade ingen ressonans, det var som om de

ej kunnat svinga sig uppåt, utan tunga och själlösa fallit ner på hans hjärta, där en enda tanke vibrerade, orolig och pickande, som ett feberpulsslag.

Då gudstjänsten var slut, gingo Margareta och gamla frun tillsammans hem, bägge tysta och nedslagna.

Det härliga vädret fortfor alltjämt; vårvindarna krusade Lennans vatten, öfver hvilket hvälfde sig en klarblå himmel, och solstrålarna gjorde den annars friska luften nästan het i middagsstunden.

Ett stycke framför prästgården, strax bredvid vägen som ledde bortåt Bjurån, stodo tvenne tallar med säten rundt kring stammarna. De bägge tallarna, hvilkas egendomligt utbredda kronor gåfvo en angenäm skugga, äfven på den varmaste sommardag, buro de underligt klingande namnen: »lilla och stora Per Stabbe». Så berättar sägnen om dem. För många år sedan bodde här i socknen två bönder, som bägge hette Per Stabbe; den ene kallades »lilla» och den andra »stora» Per Stabbe, och bägge tyckte om samma flicka. Men flickan kunde ej bestämma sig för, hvilken af dem hon ville ha, hvarför de fingo plantera hvar sin tall, och den skulle hon taga till man, hvilkens tall växte högst, ty det, menade hon, vore ett tecken till, att han ändå hade bästa turen i världen, äfven om han vore aldrig så kort till växten. Så planterades då de bägge tallarna, som fingo namnen lilla och stora Per Stabbe. Men lilla Pers tall

växte och blef hög och stor, och han fick flickan, stora Pers däremot blef marig och lågväxt. Så fingo tallarna byta namn, och lilla Pers fick heta stora Per Stabbe, och på trädstammen hängde ända till för några årtionden tillbaka en trätafla med inskriften: »Then sig förnedrar, han varder upphöjd!»

En härlig utsikt hade man från sätet under stora Per Stabbes lummiga krona; långt i fjärran kunde man se Bjurå-vägen, som följde Lennans strand, och i den genomskinliga vårluften framträdde bergskedjan och dess snöiga toppar med en underbar, trolsk klarhet.

Margareta följde ej gamla frun in, utan gick och satte sig under stora Per Stabbe för att betrakta denna utsikt, som blifvit henne så kär, och åt hvilken hon måhända snart för alltid skulle säga farväl.

Hennes hjärta sammanpressades af sorg; det härliga vårvädret, den leende naturen, där allt tycktes vara endast lycka och glädje, gåfvo en smärtsam stegring åt den vemodiga stämning, som fyllde henne, och kommo tårarna att allt emellanåt uppstiga i hennes ögon. Hon hade alla dessa dagar blott väntat på, att Bernhard skulle säga någonting — var det möjligt, att han ämnade låta henne resa utan ett ord? . . .

Men i sitt rum låg Karl-Bernhard på knä och kämpade i bön. Då han kom hem ifrån kyrkan, var han i en sådan sinnesstämning af ovisshet och ångest, att han själf insåg, att det måste bli ett

slut härpå. Han skyndade in i sitt rum, stängde väl till dörren, föll på knä och började med sammanknäppta händer att högt bedja:

»Käre Fader, gif mig ett tecken, såsom du gaf dina tjänare i det gamla förbundet, när de äskade det af dig. Jag går nu och begär Margaretas hand. Vill du, att hon skall bli min hustru, är *hon* den hjälp du utsett åt mig, gör då så att hon ögonblickligen och utan tvekan svarar ja. Ty gör hon det, så tar jag emot min brud som en gåfva af din hand! Amen.»

Då han reste sig upp från bönen, hade all tvekan, all oro försvunnit; hans ansikte var lugnt, med ett fast, beslutsamt uttryck. Af Stina fick han veta, att Margareta satt under Per Stabbe, och utan dröjsmål skyndade han sig att genast uppsöka henne.

Han fann Margareta sittande på bänken, med hufvudet lutadt i sin ena hand. Då hon fick se Bernhard, spratt hon till, rodnade lätt och reste sig till hälften upp. Men han tryckte henne ned på bänken, ställde sig framför henne och sade, utan inledning, med allvarlig, högtidlig stämma:

»Margareta Willebrand, jag är en fattig, obemärkt prästman, och mitt lif är fullt af försakelse och vedermödor. Därtill kommer, att jag har ett häftigt lynne, som jag till min blygsel och förödmjukelse ej alltid kan bekämpa. Jag har ofta sårat dig och ber dig nu om förlåtelse härför; särskildt de sista dagarna har jag varit hård och ogrannlaga emot dig. Men ändå frågar jag dig

nu: vill du bli denne fattige prästmans hustru, vill du blifva den hjälp, Herren utsett åt honom i hans ofta tunga och mödosamma kall?»

Margareta satt ett ögonblick orörlig med nedslagna ögon, liksom kämpade hon för att öfvervinna sin sinnesrörelse. I tallen öfver deras hufvuden hördes i tystnaden en liten fågels mjuka, jollrande kvitter.

Så reste hon sig upp, lade den ena handen öfver sina ögon, räckte Bernhard den andra och svarade ett blygt, men fast och beslutsamt: »Ja».

Det var en fullständig bönhörelse, ett tecken som ej kunde misstydas; icke en skymt af tvekan fanns i Margaretas ton, hon hade gifvit honom ett så fullt, visst, ur hjärtat gående »ja», som någonsin en kvinna svarat på en mans bön.

En känsla af lycka, ljuf och innerlig som vårvindarnas smekning, genomströmmade Bernhard; tvekan och misströstan försvunno för alltid och lämnade rum för en klippfast visshet, att det var Gud själf, som gaf honom hvad hans hjärta önskade.

»Margareta,» hviskade han, och hans ögon strålade af en svärmisk hänförelse, då han drog den unga flickan intill sig och tryckte en kyss på hennes panna, »nu är du min trolofvade, och i denna stund upptecknas i himmelen det förbund, vi bägge slutit med hvarandra.»

Margareta var alltför blyg och upprörd för att kunna svara; men då Bernhard med en skyddande innerlighet lade hennes hufvud mot sitt bröst, smög hon sig närmare intill honom, och samma känsla

af lycka och visshet, som nyss gripit honom, fyllde äfven hennes själ.

Medan de stodo så upptagna af hvarandra, hördes ånyo i tystnaden den lilla fågelns kvitter i tallen öfver deras hufvuden.

»Det är 'lill-jea', lyckofågeln!» utropade Bernhard, under det Margareta upplyfte sitt rodnande, leende ansikte och med blicken sökte den lille sångaren där uppe, »det var ett godt tecken, kära Margareta,» tillade han barnsligt, »det betyder lycka att 'lill-jea' sjunger, hör, nu sjunger han igen, den lilla lyckofågeln, kvittrar sin vårsång för två hjärtan, som ha funnit hvarandra! Margareta, min lilla Margareta, du skall aldrig få höra några bröllopshymner, och aldrig skola några fester firas till din ära, och fattigdom och sträfvan vänta dig innanför mina dörrar, men vi skola inte glömma att 'lill-jea' sjöng för oss, och att den skönaste vårhimmel speglade sig i Lennans böljor, då vi två trolofvade oss med hvarandra. Och först och sist skola vi alltid minnas, att det är Gud, som knutit vårt förbund! Må han nu och alltid välsigna det! Amen!»

Därefter gingo de upp till modern för att gifva henne del af den glada nyheten. Den lilla fruns ansikte fick ett mycket komiskt uttryck, då Bernhard omtalade hvad som inträffat. I de tindrande, kloka ögonen glänste först till en skälmaktig stråle, liksom hade hon velat säga: »detta har *jag* gjort, detta är hvad *jag* genast uträknade, då Margaretas bref kom hit»; men denna stråle slocknade genast

och lämnade rum för ett djupt allvar, och i det hon sammanknäppte sina händer, utropade hon med darrande stämma:

»Du har aldrig gjort mig annat än glädje, min käre Karl-Bernhard, men nu uppfyllde du mitt hjärtas allra käraste önskan. Herren välsigne eder, mina bägge älskade barn!»

* * *

En vecka därefter reste Margareta hem till Stockholm, där hon för fadern omtalade Bernhards frieri och bad om hans samtycke därtill. Hon fick det äfven, ehuru först efter många invändningar och åtskilliga strider inom familjen, och redan samma år, på sensommaren, stod hennes och Bernhards bröllop.

Det firades dock ej i Stockholm, ty Bernhard ville ej resa så långt, isynnerhet som hans mor skulle haft svårt att följa honom, utan Bernhard och Margareta möttes på halfva vägen, det vill säga i en prästgård i Uppland, där de hade gemensamma släktingar, och där vigseln förrättades i den största enkelhet, i närvaro af endast Margaretas far och syskon samt Bernhards mor. Strax efter bröllopet, sedan Margareta under tårar tagit afsked af de sina, reste hon och Bernhard samt gamla frun norrut, och en lördagsafton, då Lennans böljor logo som fagrast i solnedgången, kommo de tillbaka till sitt blifvande gemensamma hem.

Då de närmade sig kyrkan och fingo i sikte klockstapeln, hejdade Bernhard plötsligen skjutsgossen.

»Vänta ett ögonblick!» utropade han och såg på sin klocka, »vi skola dröja här i fem minuter.»

Margareta betraktade honom undrande. Hans ögon hade detta barnsligt svärmiska uttryck, som de ibland kunde få, och som utgjorde en så skarp motsats till hans kraftiga gestalt och hans grofva, litet sträfva ansiktsdrag.

»Hvarför?» frågade hon småleende.

»Låt honom hållas,» sade gamla frun, som genast förstod, hvarför Bernhard stannade vagnen, »du skall strax få se.»

Bernhard svarade ej, utan böjde blott leende på hufvudet och följde med ögonen visarne, ända tills de hunnit fram till sex.

»Kör nu, min gosse,» sade han, i det han stoppade in klockan och nickade åt skjutsgossen.

I långsamt mak körde de nu framåt. Just som de kommit så långt att den lilla prästgården framskymtade, började helgsmålsklockan ringa.

»Jag ville, att helgsmålsklockan skulle välkomna dig, Margareta,» sade Bernhard litet upprörd, »jag ville, att den gamla klockan, hvars ljud skrämmer ondskans makter att fly, och som ringer in Guds frid och kärlek öfver vår bygd, skulle vara den första hälsningen min kära hustru fick emottaga!»

Han böjde sig småleende framåt och fattade Margaretas hand; hon besvarade hans handtryckning med tårar i ögonen, och under det helgsmåls-

klockans toner, skära och djupa, dallrade genom den stilla aftonluften, körde de in på gården, där de med jubelrop emottogos af Stina, Lisa och flere af sockenborna, som samlats däruppe för att hälsa pastorn och hans hustru välkomna.

IX.

I strid mot mörkrets makter.

Lennbo prästgård bestod af sex rum, förutom kök och pigkammare; nämligen sal, gamla fruns och Karl-Bernhards rum samt expeditionsrum på nedre botten och på vinden två gafvelrum. Då Bernhard gifte sig, öfvertog gamla frun hans rum, och hennes, som var något större, ordnades till sängkammare. Lisa låg tills vidare i en klädkorg ute hos Stina; ena gafvelrummet fick stå som gästrum åt resande, som hälsade på för längre eller kortare tid, och det andra innehades af Johannes.

Dagen efter hemkomsten till Lennbo, genast efter frukosten, medan Bernhard satt i sitt expeditionsrum och hörde på folkets klagomål och andraganden, tog gamla frun Margareta in i sitt rum, lämnade henne högtidligt nyckelknippan och sade:

»Nu, min lilla Margareta, är det du, som tar regementet här. Jag skall sitta som 'undantag' i

mitt rum, och jag hoppas, att du och Karl-Bernhard bli beskedliga mot gumman.»

Margareta böjde sig ned, kysste ömt den gamlas händer och svarade tvekande:

»Men, kära mor, blir inte tiden lång för mor, som varit van att ha så mycket att styra och ställa med...»

Gumman skrattade och blinkade ett par gånger hemlighetsfullt. Så gick hon fram till ett gammalt hvitmåladt skåp och öppnade dess ena dörr. På hyllorna stodo en mängd böcker, dels bundna, dels oinbundna, de flesta nötta och vittnande om flitigt begagnande.

»Här ser du hvad jag skall göra,» sade gamla frun förnöjdt och pekade på sina böcker. »Jag skall läsa så mycket jag vill och har lust till! I hela mitt lif har jag längtat därefter, men Herren har velat, att jag i stället skulle sköta grytor och pannor och mjölkbunkar, och hans vilja var nog den bästa. Vi kvinnor, vi passa nog bäst till att, som gumman Lenngren säger, se efter att såsen inte fräser öfver. Men nu infaller min loftid, sedan min käre Karl-Bernhard fått en god och trogen hustru, och nu får jag sitta här i mitt rum och läsa hur mycket mig lyster. Ögon har jag, Herren vare lofvad, som en ungdom, och när det tryter mig böcker, skall nog min gamle vän, kommerserådet Lodin i Stockholm, skicka mig några nya.»

Den lilla gumman såg så förtjust och lycklig ut som en skolflicka öfver sina ferier, under det hon omsorgsfullt stängde skåpdörren och stoppade

nyckeln i fickan, alldeles som om hon varit rädd, att någon skulle förgripa sig på hennes bokskatt.

Såsom gamla frun sagt, så blef det: Margareta öfvertog hushållet, och den gamla, som man ända dittills sett gå omkring i kök och källare, satt nu största delen af dagen på sitt rum, läste och stickade och njöt af sina »ferier». Hennes bibliotek, som hon till största delen ärft efter sin far, bestod af postillor af Luther och Retzius, predikningar af Lehnberg, Thomander m. fl., Stjernhielms, Dahlins, Kellgrens, fru Lenngrens dikter, romaner af fru Schwartz och Fredrika Bremer samt äfven åtskilliga äldre vetenskapliga verk. Dessutom funnos där nyligen utkomna andliga skrifter af de väckelsepredikanter, som under de sista decennierna uppträdt i vårt land.

Alla dessa böcker läste nu den lilla gumman ifrån pärm till pärm, och då hon gått igenom bokförrådet, började hon på nytt igen. Hon tillhörde en släkt, som under ett par århundraden bland sina medlemmar räknade flere präster och åtskilligt »lärdt folk»; det var hennes stolthet att tala om sin farfar, domprosten Asselin, som skref afhandlingar på grekiska och latin, eller sin farbror, »doktor Lars», som var medlem af vetenskapsakademien och reste i Orienten för att studera fornlämningar, och hon ansåg själf, att, om Gud icke skapat henne till kvinna och således bestämt henne för giftermål, hushåll och barn, skulle hon ha gått i sina förfäders fotspår. Och de, hvilka stodo på mycket förtrolig fot med henne, visste att

hon i sin byrå förvarade åtskilliga gulnade papper med af henne författade »ode till sällheten och kärleken», »hymn till morgonrodnaden» m. fl. dikter i den gustavianska stilen, hvilka, enligt hennes egen tro, under andra förhållanden måhända skulle fått ett bättre öde än att begrafvas i en byrålåda.

Margareta hade i början svårt att sätta sig in i att det var hon, som nu skulle bli härskarinna i prästgården. Hon kände sig i synnerhet rädd för Stina, som — hon visste det ju af erfarenhet — näst Brunte, var den mest styrande i hela prästgården. Men Margareta hade öfver människor en makt, som hon ej själf visste om, och som till det mesta härrörde däraf att alla, som kommo i hennes väg, kände en underlig rädsla för att på något sätt såra henne. Det fanns ingen mera än Karl-Bernhard — måhända just till följd af att han en tid sträfvat emot hennes inflytande — som någonsin sårat Margareta; hennes finkänslighet och grannlagenhet voro så starka, att de liksom framkallade dessa egenskaper hos den omgifning, hvari hon lefde.

På Stina hade detta inflytande en nästan magisk verkan; hon skulle förr låtit hugga af sig ett finger än att med vett och vilja ha på något sätt bedröfvat sin unga matmor. Besvärlig och tyrannisk var hon visserligen i sin kärlek; en förebrående eller blott en mindre glad blick från Margareta kunde komma henne att gråta häftigare och mera ihållande än själfva Lisa, men så behöfdes det blott några vänliga och förklarande ord för att få henne god igen.

Under hela förra vintern hade Margareta icke sett Johannes annat än ett par gånger, då hon stod ute på vinden och han stack ut hufvudet genom dörren och lika hastigt drog det tillbaka, och äfven nu förgingo ett par månader, utan att hon fick komma in till honom. Men en afton, då hon i Stinas ställe gick upp med hans mat, öppnade han själfmant dörren och gjorde intet motstånd, då Margareta steg in. Förgäfves sökte hon dock att komma i samtal med honom, han blott skakade på hufvudet och såg på henne med sina underliga, sorgsna ögon. Sedermera kom Margareta ofta upp till honom, och efter dessa besök hörde man honom alltid spela, ofta till sent på nätterna, något som var ett bestämdt tecken till, att hans känsla och tankar voro i rörelse.

Lisa var den, som gjorde Margareta mesta besväret och förorsakade största ledsamheterna. Nu, då Margareta skulle vara som mor för den lilla flickan, gick det ej an att liksom förra året endast leka och skämta med henne, men detta var någonting, som Lisa icke alls tagit med i beräkningen. Hon ville leka och skämta, och bortskämd som hon blifvit af pastorn och gamla frun, hade hon dittills helt och hållet fått följa sina instinkter och tillbringa sin tid i fullständig frihet, antingen i stallet hos Brunte eller hos Stina eller hos klockare Beander eller för öfrigt hur det behagade henne. Det blef också en högljudd jämmerlåt, då Margareta satte henne på en stol vid salsbordet och tog fram en abc-bok för att lära henne bokstäfverna. Och hur mycket Margareta än sökte locka

henne med förespeglingen om, att det skulle bli roligt att själf kunna läsa, höll Lisa orubbligt fast vid den åsikten, att den där »stigge» boken med sin »tupp, som värpte,» var uppfunnen särskildt för att plåga små flickor, som längtade att få gå ner till Brunte eller leka i sanden. Men hur mycket Lisa än klagade och hur trögt det än gick med läsningen, måste hon ändå på bestämd tid hvarje dag sitta en stund och »peka» i abc-boken.

Det dröjde ej länge innan Margareta blef hemmastadd äfven med husets yttre förhållanden, blef vän med dess vänner och fick reda på deras vanor och förhållanden till prästgården. Sedan föregående vinter kände hon ju dem alla: Måns Slör, »dignhjonet», som kom på sin bestämda tid och till Stinas harm under ett par veckor fick ligga i fållbänken i köket; »Malvan», som regelbundet hvarje söndag åt sin middag i prästgården, Per Magnus och mor Dordi i Vallåker, till hvilka pastorns allt emellanåt voro bjudna på middagar med traktering och välfägnad, som kunnat räcka för fjorton dagar; Per Ersson i Vedsäla och hans hustru, mor Karin, Eriks föräldrar; klockar Beander, smederna Rutlin och deras gummor samt först och sist post-Lars, som för hvarje gång han kom med den nötta, skinande väskan, som pastorn öppnade, skulle ha en kopp kaffe medan han väntade, och som, i och med detsamma Margareta blef fru åt pastorn, betraktade henne, liksom prästgården och dess invånare samt för öfrigt hela socknen, som sin privata tillhörighet.

Ordrik var han just icke, gamle post-Lars, men han var känd för att med sina omdömen om folk kunna »slå hufvudet på spiken». Om Margareta sade han blott: »ho' ä' allt rektin, ho', pastorns käring», och det betydde detsamma, som att Margareta var en af hans favoriter, för hvilka han alltid hade en liten skämtsam blinkning eller ett vänligt grin.

Med ståndspersonerna i orten umgingos Bernhard och Margareta mycket litet. Mellan den nyligen tillsatta prästen i Särela, kyrkoherden Tesch, och pastor Malm fanns föga eller ingen sympati. Särela prästgård hörde till dem, som det på 50-talet fanns godt om, där man dansade på söndagen, när far kom hem ur aftonsången, där prästen oklanderligt skötte sina yttre ämbetsplikter och där alla medlemmarna voro lika andligt döda som de flesta af församlingsborna. Kyrkoherden Tesch var för öfrigt en angenäm sällskapsmänniska, som spelade piano och kort, och som icke försmådde att vara med om brukspatron Mossbergs på Sörlänga ungkarlsfester.

Kyrkoherden i Strömnäs, Oselius, var ett gammalt original, som sedan många år tillbaka hade vikarie och själf icke gjorde annat än läste, samlade mynt och skötte sin hälsa med en viss bestämd diet, som bestod i morotspannkaka och honungssmörgåsar, samt med promenader, hvilka han företog på så sätt, att han gick ett fastställdt antal hvarf kring trädgården och, för att slippa räkna dem, vid hvarje hvarfs slut kastade en sten

på marken. Då stenarna som lågo i hans byxficka var slut, visste han att han gått ett vägstycke på tre kvarts mil; då samlade han upp sina stenar, gick in och gömde dem till nästa dag.

Hans hustru var lika underlig som han; hon gjorde ingenting annat än läste romaner och vattnade sina blommor. Om kvällarna spelade hon preferens med sin man, och för att förenkla spelet hade de tagit bort de svåraste reglerna.

Men alla dessa hade Malms naturligtvis intet gemensamt intresse.

De enda, som Margareta ofta träffade, voro Rapps; länsmannen kom ofta till prästgården i och för ämbetsgöromål, och den lilla frun, som sedan förra vintern fattats af en entusiastisk sympati för Margareta och minst lika ifrigt som gamla frun önskade, att hon och Bernhard skulle bli ett par, kom genast efter hennes ditkomst och sökte henne. Andra gången de träffades föreslog hon att de skulle »bli du», och sedan infann hon sig åtminstone en gång i veckan i prästgården. Hon hakade sig fast vid Margareta med ett slags passionerad vänskap; sedan hon kom dit, hade hon ej haft någon af sitt kön och sin ålder, med hvilken hon kunnat umgås förtroligare, och det blef nu en outtömlig källa till trefnad och glädje att ha någon, för hvilken hon kunde utgjuta alla sitt hjärtas bekymmer. Det var icke utan att hon tröttade Margareta; den lilla länsmansfrun, som bar det romantiskt klingande namnet Inez, kunde nämligen icke tala annat än om ett ämne: alla de

rysligheter och vedervärdigheter, för hvilka hon och hennes man sedan sin bosättning på orten varit utsatta.

»Kära Inez, nog öfverdrifver du ändå,» kunde Margareta ibland säga, då de sutto i salen med sina arbeten och kaffet kokade ute i köket och den lilla fruns tunga fabricerade den ena berättelsen efter den andra om lönmord, öfverfall och mordbrand, »icke äro *alla* här i socknen bofvar?»

»Hvarenda en!» utropade Inez och gjorde en bekräftande rörelse med hufvudet, »vänta, du får väl se, när du varit här några år. O, om du visste, hvad jag lidit, om du bara visste!»

Hon drog en djup suck och hennes ögon fylldes af stora tårar.

»Stackars liten,» svarade Margareta vänligt. »Men nog finns här ändå bra människor. Per Magnus och Dordi till exempel, och Blom-Johan . . .»

»Blom-Johan!» afbröt Inez föraktfullt, »ja, utom att han och Fars-Mari, lönkrögerskan, som han köpte en gård af, tillsammans kucklade ihop en mordbrand för att bli af med ett ruckel, som de hade högt assureradt. Kallar du honom för en bra människa?»

»Nej, det gör jag inte,» svarade Margareta nedslaget, »men Per i Vedsäla och mor Karin, dem vet du väl ingenting ondt om?»

»Per i Vedsäla läser i bibeln från morgon till kväll, så att han har inte tid att hitta på några skälmstycken,» svarade Inez med samma föraktfulla ton, »men alla andra äro skälmar och bofvar

här. Och så har man ju inga människor att vara tillsammans med; gamle Oselius är barn på nytt, och Teschens äro så fåfänga och förnäma, att de se ned på en som på riktiga stackare. O, hvad det var för en lycka, att du kom hit!»

Och så slutade hon med en entusiastisk omfamning, som Margareta besvarade så vänligt hon kunde. Men det plågade denna att ständigt höra talas om befolkningens uselhet. Hennes solskensnatur älskade att leta upp det ljusa och goda, och hur mycket ondt hon än såg omkring sig, misströstade hon dock icke om, att det ändå skulle lyckas henne att upptäcka och framdraga mycket, som vore godt och bra. Men detta förstod icke Inez; hon skrattade blott, då Margareta talade om, att det kunde finnas något godt hos Lennbobönderna; för henne voro de ej längre individer med möjligheter till förändring och utveckling, utan blott ett enda stort kollektiv af ondska, och hennes käraste dröm, hennes mest brinnande längtan var, att mannen skulle få någon annan befattning och hon således kunna komma bort därifrån.

Emellertid fick äfven Margareta, trots sitt förhoppningsfulla mod, göra den erfarenheten, att bönderna voro styfsinta, och att det icke var lätt att komma på förtrolig fot med dem. Deras nedärfda, ingrodda motvilja mot allt hvad »herrskap» hette, kom dem att genast betrakta Margareta med misstänksamma blickar. Hennes fina ansiktsdrag, späda gestalt och små händer gåfvo henne också ett påfallande »herrskapslikt» yttre, och mer än en

af de brunhyade, storväxta Lennbokvinnorna tänkte inom sig, då de sågo Margareta: »Hva' dåga[1] kan he fenns i ett tocke där pire?» Men Margareta lät sig intet bekomma, hon gick omkring i stugorna, gjorde sig bekant med deras invånare, hjälpte, när någon var sjuk, och om hon än ibland kände sig blyg, då hon såg, hur nyfiket och misstänksamt folket stirrade på henne, lät hon dock aldrig modet falla.

Den första gärning, hvarigenom hon fick insteg hos folket, ja till och med skaffade sig dess respekt, var att hon lyckades få bukt på mor Rutlin. Mor Rutlin hörde också till dem, som betraktade prästgården med en viss känsla af äganderätt; hon kom och gick när hon ville, bjöds alltid på kaffe och hjälpte till vid alla högtidliga tillfällen, det vill säga storrengöring, slakt, tvätt o. s. v. På grund af sin duglighet stod hon högt i gunst hos gamla frun; men hon hade ett svårt och despotiskt lynne, och detta gjorde, att, om än Stina värderade hennes hjälp, lågo dock hon och gumman i en nästan oafbruten fejd med hvarandra.

Att mor Rutlin icke var ägnad att skapa någon äktenskaplig lycka, faller af sig självt; men hennes man, smeden Rutlin, hvars smedja låg i slutet af backen, åt Bjuråvägen till, hade ett filosofiskt lynne, som kom honom att taga sina missöden i äktenskapsväg med mycken sinnesro. Han var den flitigaste och skickligaste arbetaren på många mils

[1] Duglighet, kraft.

omkrets; ifrån morgon till kväll stod han i sin smedja och lagade sockenboarnas söndriga lås, hjuldon, kärror, m. m. Om höst- och vinterkvällarna lyste elden från hans smedja långt utåt vägen, under det att gnistorna sprakade mot den mörka himmelen, och hade man varit ute och vandrat i kylan, så fanns det ingenting trefligare än att titta in en stund hos Rutlin, sitta på någon gammal trästubbe och se, hur den gamle smeden med sin blåsbälg dref upp elden till en hvitglödande flamma, under det han mellan tänderna gnolade en obegriplig gammal visa:

Dådron, dådron, dådron dej!
Stjärnorna på himmelen
Slockna ej — slockna ej . . .

Folket påstod, att Rutlin var så flitig, emedan han tyckte om att få vara i lugn i sin kära smedja och slippa hemmet, där hustrun förde sitt »regeringa». Hur härmed förhöll sig är ej lätt att säga, men det är åtminstone icke alldeles oantagligt, att folket gissat rätt.

Emellertid hade Rutlin en några år yngre bror, som också var smed, och så långt den nuvarande generationen af sockenbor kunde minnas tillbaka, hade de bägge bröderna alltid varit rivaler. Anders — så hette den äldste — tog emellertid småningom allt arbetet åt sig, och under det han mer och mer förkofrade sig, blef i stället Niklas, den yngste, fattigare och fattigare. Förhållandet var nämligen, att Niklas tyckte mera om att ligga och draga sig

i sängen, medan den beskedliga mor Kerstin kokade kaffe åt honom, än att stå och anstränga sig med släggan. Och allra mest tyckte han om lönkrogen hos Blom-Johans; där trifdes han som en råtta i ett osthål; allt mera sällan kom han därifrån på annat sätt än hemburen om kvällarna, och det började höra till sällsyntheterna, att hammarslag ljödo från hans smedja, eller elden upplyste härden.

Nu må dock ingen tro, att Niklas skref sin fattigdom på den räkningen att han var lat och supig; ingalunda. I hans hjärna hade någon gång för länge sedan fastnat — och fastnat så, att ingen jordisk makt skulle rådt därpå — den öfvertygelsen, att det gått illa för honom bara därför, att Anders tagit allt arbetet åt sig.

Och mor Kerstin, som aldrig själf haft några åsikter om saker och ting, fann naturligtvis denna uppfattning alldeles riktig. Anders hade »tagit» allt arbetet, och därför hatade hon honom och ännu mera hans hustru, eller kanske snarare jämrade hon sig och klagade öfver dem, ty hat var icke förenligt med mor Kerstins beskedliga lynne. Mor Rutlin däremot, hon kunde både hata och gräla, och hon hade nu i ett par decennier öfvat dessa »förmågor» på sina släktingar.

De bägge svägerskorna hälsade aldrig på hvarandra; träffades de, så spottade de liksom efter ett elakt möte med troll eller vittjor. Och då någon af dem var på rockstuga, talade hon under hela tiden icke annat än onda och bittra eller

jämrande och klagande ord om den andra. Deras förhållande hade blifvit till ett ordstäf i hela socknen, så att, om man ville beteckna, att två människor riktigt afskydde hvarandra, sade man ej, att de »lefde som hund och katt» eller något dylikt, utan som »Rutlinska käringarna».

Emellertid blefvo Niklas och mor Kerstin slutligen så fattiga, att de knappast kunde lifnära sig; smedjan stod svart och tom, och gubben låg antingen med pluntan bredvid sig på »botten»[1] hos Blom-Johan, eller ock satt han hemma och idislade den gamla refrängen, att Anders tagit allt arbetet ifrån honom.

Det första Margareta gjorde, då hon blef något mera bekant med mor Rutlin, var att förehålla henne hur ovänlig och hård hon var mot sin fattiga svägerska, som ju inte kunde hjälpa att mannen söp och gjorde henne olycklig. Men hon fick icke något annat svar på sin straffpredikan än ett outsägligt föraktfullt:

»Den blaffsan![2] Je säger bara he, tal' allri' om'na.»

Margareta försökte ej vidare att hålla några förmanande tal. Men en afton, då hon efter ett besök hos mor Kerstin, kom in till mor Rutlin, som satt och väfde, sade Margareta lugnt och bestämdt:

»Vet mor, att mor Kerstin ligger sjuk sedan ett par dagar, och att det är så fattigt i stugan,

[1] Vinden. [2] Ovårdsam kvinna.

att hon inte en gång kan koka litet soppa åt sig? Nu ska' mor vara snäll och göra det i stället. Var god och tag fram hafregryn och sätt på soppan.»

Mor Rutlin blef så häpen, att hon ögonblickligen hejdade skytteln, vände sig om och såg på Margareta med en min, som om denna bedt henne taga ned nymånen, som satt där ute på himmelen och glänste öfver trädtopparna.

Men Margareta upprepade blott på samma bestämda och ändå nästan barnsligt milda sätt:

»Var god, mor, och sätt på litet soppa, så skola vi tillsammans gå med den till den stackars mor Kerstin.»

Nu hade emellertid mor Rutlin hunnit hämta sig.

»Tromme[1] je he gör!» utropade hon, i det hon ånyo gaf skytteln fart och började väfva med en kraft, som om hon haft mor Kerstin till inslag i väfven.

»Mor *måste*, jag går inte härifrån förr,» sade Margareta, i det hon kom fram till väfstolen, tog gumman i armen och tvang henne att släppa skytteln, »gör som jag säger, kära mor, om hon inte vill bli bortvisad från Kristus på den yttersta dagen. Mor Kerstin, den stackars föraktade mor Kerstin, kan bli ett fruktansvärdt vittne på den dagen, om mor inte nu hjälper henne.»

Mor Rutlin sköt trotsigt ut läppen och sneglade på Margareta. Men det var någonting i den

[1] Egentl. *tro mig*, nekande utrop.

milda, genomträngande blicken, som kufvade gummans halsstarrighet; hon svor visserligen ett par förbittrade eder, men hon steg ändock slutligen upp, och fastän det gick långsamt och under fortsatt svärjande, satte hon vatten på elden och gick ut i »hebbret» efter litet gryn.

Medan grynen kokade, började mor Rutlin på nytt att väfva, och Margareta satte sig bredvid och pratade med gumman.

Då soppan var färdig, silade moran bort grynen och hällde den i en stenkruka, hvarefter hon och Margareta begåfvo sig bort till Niklas' och Kerstins stuga, som låg ett godt stycke därifrån, bortom kyrkan.

Det var kallt och mörkt i stugan, då de trädde in; några sura pinnar, som lågo och pyrde på spiseln, förmådde hvarken värma eller lysa. Mor Kerstin låg på sängen, invirad i en mängd smutsiga trasor, och Niklas satt på en stol och stirrade slött framför sig.

Margareta hälsade vänligt; men mor Rutlin sade icke ett ord, utan såg sig blott omkring i rummet med en blick af outsägligt förakt.

»Se här!» utropade Margareta ifrigt, »här kommer mor Rutlin med soppa åt mor Kerstin! Det skall värma och göra bröstet lenare.»

Hon tog en kopp ur det lilla röd- och blåmålade hörnskåpet, hällde i af den ännu varma soppan och räckte den sjuka.

Mor Kerstin vände långsamt på hufvudet.

»Ä' he ho', Rutlinskan, som ha' kokt'a?» rosslade hon med en blick så misstänksam, som om hon trodde att mor Rutlin ämnade förgifta henne.

»Ja, det är det,» svarade Margareta småleende, »det är hon och jag! Mor Rutlin tyckte det var synd om mor Kerstin, därför kokte hon soppan, smaka nu, ska' mor få känna, hur god den är.»

Men Kerstin såg lika misstänksam och butter ut, men hur det var, sörplade hon ändå i sig koppens innehåll.

»Ja, hade int' han, Rutlin, tagit allt arbete från Niklas, så ha' he fäll int' vurti' så krallugt[1] för oss som he nu ä', int'.»

Mor Rutlin, som hela tiden stått tyst och sett på, hur Niklas, halffull och darrande, kraflade sig fram till spiseln, spratt till vid mor Kerstins ord, alldeles som en gammal stridshäst vid en signal.

»Han, Rutlin, har int' tagit nå' arbete från er,» for hon ut och hötte med handen mot mor Kerstin, »he ä' en djäfv'elns lögn, din leska. En druler[2] har han vari i all sin dar, han, Niklas, så he va' nu allri' nå' arbete å ta ifrå'en, int'.»

»Jo-o, han, Rutlin, stal arbete' från Niklas,» envisades mor Kerstin, hvilkens tankar, mera än vanligt inskränkta genom sjukdom och svält, med

[1] Eländigt. [2] Lat och drumlig människa.

ett slags lidelse klängde sig fast vid denna gamla innötta föreställning.

»Nee, he ä' Niklas, den krölen, som supit sej å käringa si' i elände,» påstod mor Rutlin.

»Ne,» fasthöll mor Kerstin, »he ä' Rutlin, som tog arbete' från oss, ho' kan fråga'n, Niklas, om he int' ä' sant, som je säger,» tillade hon, vänd till Margareta.

Mor Rutlin gaf till ett hårdt, hånfullt skratt. Med mor Kerstin nedlät hon sig visserligen att tvista, om icke annat så af gammal vana; men på Niklas skulle hon ej ha velat spilla ett enda ord.

»Se, hur han danglar, de' spiflöga,» sade hon och pekade med tummen mot spiseln, »fäll kan en tro, att han vett hva' han säger, alltid . . .»

Men Niklas, i hvilkens omtöcknade medvetande den gamla välbekanta refrängen småningom inträngt, medan gummorna grälade, upprepade nu, där han satt vid spiseln och darrade, ett svagt, vemodigt: »Han, Rutlin, tog allt arbete åf mej.»

»Kära mor Kerstin,» sade Margareta kärleksfullt, »det gör mig så ondt om er, men det är nog för att Niklas varit lat och supig, som det gått illa för er, ty hvad människan sår, det får hon ock uppskära. Men det är icke mindre synd om er för det, ett lidande är ju mycket svårare att bära, då man själf är skuld därtill. Stackars mor Kerstin,» fortfor hon, i det hon böjde sig ned öfver gumman och tog hennes hand mellan sina, »vi ska' försöka ställa det litet bättre för er,

Niklas ska' börja arbeta och öfverge Blom-Johan, och . . .»

På detta sätt fortfor hon att trösta och uppmuntra den stackars gumman, och ehuru mor Kerstins slöa tankar ej kunde följa med hvad Margareta sade, hade den lilla prästfruns vänliga sätt och milda, kärleksfulla ögon en lugnande inverkan på henne.

Mor Rutlin stod hela tiden bredvid och såg på med en hånande blick.

»Assa då, att ho' kan ge seg tell å röra ve' den dingkasan[1],» tänkte hon föraktfullt, »tvi åt'e'!»

Men icke desto mindre kunde hon ej taga sina ögon från Margareta, hon lyssnade nyfiket på hennes ord, och då Margareta steg upp och efter att vänligt ha tagit afsked af mor Kerstin och Niklas lämnade stugan, följde henne hack i häl mor Rutlin, stor och vresig och trumpen, som en morrande newfoundlandshund.

»Mor Rutlin,» sade Margareta, då de hunnit en bit från stugan, »i morgon går ni med litet soppa och torrkött till mor Kerstin, eller hur?»

Hon sade detta lugnt, utan öfvertalning, alldeles som om det varit en sak, som fallit af sig själf.

Mor Rutlin blef så förvånad, att hon icke genast kom sig för att svara.

[1] Gödselhög.

Men efter ett par ögonblick sade hon vresigt och misstänksamt:

»Ja, int' säger je då 'ja' tell'et, int'!»

»Men mor, gör det ändå,» invände Margareta vänligt.

»Je säger int' ja,» envisades gumman.

Margareta sade ingenting mera, utan tog afsked i prästgårdsbacken, hvarefter mor Rutlin fortsatte vägen bort till smedjan.

Men dagen därpå gick mor Rutlin af sig själf till den sjuka med en korg, innehållande soppa och torrkött. Icke ett ord sade hon, då hon kom in i stugan, hon blott satte korgen på bordet, tog Niklas, som låg och sof, i kragen, ruskade honom vaken och tvang honom att gå efter några vedpinnar och elda i spiseln. Sedan gick hon sin väg utan att ens bevärdiga sina släktingar med en hälsning.

Så fortsatte hon i flere dagar; ibland, då hon kom till stugan, träffade hon Margareta där, och då stannade hon alltid kvar för att höra, hur denna läste högt ur bibeln, under det mor Kerstin låg och vaggade med hufvudet och Niklas stönade och pustade, som om han, och icke hans hustru, varit den sjuke.

Och medan mor Rutlin satt där och nyfiket betraktade Margareta och lyssnade till hennes milda, välljudande stämma, kommo där så underliga tankar öfver henne. Enfaldig och herrskapslik, det gick hon då förstås inte ifrån att Margareta var,

men nog var det någonting »agsamt»[1] hos henne i alla fall. Hon hade hört talas om gudsmänniskor, som kunde binda »trolltyg» och få bukt med »vittjor» och »underjordiskor»; månne den nya prästfrun var en tocken?

Det vore orätt att säga, att mor Rutlin med någon slags kärlekskänsla fäste sig vid Margareta; bondfolket är i allmänhet ej så lättrördt, att dess känslor i brådkastet utveckla sig till någonting medvetet och positivt. Men den styfsinta Lennbokvinnan hade fått sin öfverman i den lilla prästfrun med de fina ansiktsdragen och de milda ögonen; omedvetet som ett barn böjde sig mor Rutlin för det välde Margareta alltid utöfvade på dem, som kommo i hennes närhet.

På nästa rockstuga berättades det som en stor nyhet, att mor Rutlin gick med kött och soppa till mor Kerstin, och att Niklas stått i sin smedja och lagat ett lås och en nyckel åt prästfrun. Och då Stina kom ner till »Malvan», var den lilla gumman mer än vanligt nyfiken och talträngd, och medan hon vecklade in såpan och laxen, som Stina köpt, frågade hon ifrigt:

»Nå, ä' de' sant, som dom säger, att mor Kerstin å Rutlinskan ä' sams igen?»

»Int' vet je,» svarade Stina lakoniskt, »men dom säger nu så!»

»Ja, kan en tänka nå' konstigare,» fortfor den lilla gumman med en min så viktig, som hade hon

[1] Vördnadsbjudande.

fått höra talas om att två fientliga krigsmakter slutit fred, »dom, som aldrig gjorde annat än spotta' på hvarandra. Kan säga om nå'n af dom har blifvit 'väckt'?»

»Int' vett je,» svarade Stina på samma lakoniska sätt, i det hon tog sitt paket af »Malvan», »men he händer.»

Margaretas bästa vänner voro emellertid Per Ersson och mor Karin i Vedsäla. Till dem kom hon ofta för att hälsa på och prata med de bägge gamla, hvilkas gudsfruktan och redbarhet utgjorde en skarp kontrast till den omgifvande befolkningens lefnadssätt. Byn, där Per Erssons bodde, Vedsäla, låg nämligen icke långt från Söllnor, den by, som jämte Skällmyra och Kulnora utgjorde själfva brännpunkten för lönkrögeriet. Med ett gemensamt namn kallades denna trakt »obygden» eller »väst på sock'n», i motsats till »est på sock'n», där den hyggligare befolkningen bodde. Ibland, då Margareta gick igenom Skällmyra och Kulnora, mötte hon Jutta-Olle eller hans hushållerska, Karna, som hjälpte honom med lönkrögeriet; och om det än var midt på dagen, kände hon dock alltid en spökrädsla, som kom henne att blekna och knäna att vika sig, då hon fick se Jutta-Olles högresta gestalt och svarta, slätstrukna hufvud eller Karnas magra ansikte och spejande, oroliga rofdjursögon.

Otrefligt såg det också ut här uppe i lönkrögarebygden. Stugorna, hvilka vanligen bestodo af små komplex af flere vinkelrätt eller oregelbun-

det liggande byggnader, voro omålade och gråsmutsiga. Någonting sådant som en blomsterrabatt eller trädplantering förekom ingenstädes; ogräs var allt hvad som växte på gården, liksom det sköt fram mellan springorna på väggarna och på taket. Det var någonting dödt och hemskt öfver hela denna trakt; endast sällan såg man en människa, karlarna, de som arbetade, voro nere i åkern eller i fäjset, och kvinnorna sutto inne i stugan. Här och där voro dörrarna tillbommade och nycklarna urtagna; stugorna lågo där öfvergifna af sina ägare, som sutto »på häkte» och afvaktade sin dom för ett eller annat blodsdåd.

Då man gått förbi dessa byar och kom in i Vedsäla, blef trakten gladare och ljusare. Flere af stugorna här voro rödmålade, och det fanns till och med ett par, som hade några buskar och blommor utanför fönstren.

Till dessa hörde Per Erssons lilla stuga. Så fattiga han och mor Karin än voro, var deras stuga likväl treflig och inbjudande både till det yttre och det inre, alltid renskurad och med ett par buskar och några blommor planterade utanför fönstren. Men arbeta fingo de; far plockade sten ur sin lilla åkerlapp, sådde och skar och tröskade ensam, och mor spann och »donade» i stugan hela dagarna igenom. Ett enda barn hade de, Erik, Ingrids käraste; det var »en arger pojk», som folket sade, det vill säga hurtig och duktig, men till föräldrarnas sorg hade han blifvit indragen i lönkrögareligan, och hur mycket än de och Ingrid

bådo, varnade och hotade, gick hans väg allt oftare bort till Skällmyra, förbi Jutta-Olles stuga. Och han, som för ett par år sedan, vid den tid Ingrid började lyssna till hans tal om kärlek, aldrig ens smakade brännvin, han visade sig nu icke sällan i berusadt tillstånd, ja vid sista mickelsmässmarknaden hade han till och med kommit in i ett blodigt slagsmål, och att han icke fick plikta härför med häkte, berodde på, att, då länsman anlände, låg han och sof ruset af sig i ett gyttjigt dike, och att ingen sedan anklagade honom.

En morgon, några veckor efter marknaden, då Margareta kom för att hälsa på hos Per Erssons, fann hon mor Karin, som satt och spann vid spisen, badande i tårar. Gumman gjorde ett litet uppehåll, då Margareta inträdde, sade: »Goddag» och fortfor därefter att lika ifrigt spinna och gråta. Tårarna runno stora och tunga utför hennes bruna, skrynkliga kinder, under det att spinnrocken surrade och katten på spiselkanten sakta ackompanjerade. Far, som satt framför bordet vid fönstret och läste i sin bibel, lät icke heller störa sig af Margaretas ankomst, utan nickade blott och fortsatte läsningen.

»Hur är det nu, mor Karin,» sade Margareta vänligt, i det hon klappade gumman på axeln och slog sig ned på en stol bredvid henne, »säg mig, hvad som händt.»

»Ho', Inga, va' här i går om afton å sa' att ho' vill göra slut,» sade gumman stillsamt, allt under

det tårarna fortforo att rinna och spinnrocken att surra.

Från fönstret hördes gubbens röst, entonig och högtidlig:

»Herre Gud, hvilken hämnden tillhörer, Gud, hvilken hämnden tillhörer, bete dig.

Upphöj dig, du världens domare: vedergäll de högfärdiga det de förtjäna.» —

I detsamma öppnades dörren och Erik trädde in. Han var en vacker yngling, smärt och välväxt, med fina drag och mörkblå, glänsande ögon under skarpt markerade ögonbryn. På hufvudet bar han en liten mössa, som satt skjuten i nacken; för öfrigt var han klädd i en vadmalsrock och en brokig yllehalsduk, som låg lindad flere hvarf kring halsen. Då han fick se Margareta, rodnade han och hälsade med en tvär nick. Därefter gick han och satte sig midt emot fadern på andra sidan bordet samt tog upp sin pipa, som han omsorgsfullt putsade, stoppade och därefter tände. Allt emellanåt sneglade han bort till Margareta och modern; det låg någonting trotsigt och vårdslöst i hela hans uppträdande, men svårt var det icke att se, att därunder gömde sig samvetsoro och förlägenhet.

Gubben fortfor att läsa med hög röst:

»Herre, huru länge skola de ogudaktige, huru länge skola de ogudaktige pråla?

Och få högmodigt tala? Och alle ogärningsmän få berömma sig? Herre, de förtrycka ditt folk och plåga ditt arf.

Änkor och främlingar dräpa de, och faderlösa döda de.

Och säga: Herren ser det intet, och Jakobs Gud aktar det intet.

Märker dock, I galne ibland folket; och I dårar, när viljen I vise varda?» —

Eriks af naturen vänliga och glada ansikte fick, medan fadern läste, ett hårdt, nästan elakt uttryck, ett hånlöje glänste fram ur hans ögon, och han sköt trotsigt ut underläppen, under det han sakta mumlade:

»Tocke' raggel får en höra här frå' morron tell kväll! Å så tårar å lip frå' moran, je gett int' komma hitterne mer!»

Gubben slutade emellertid icke att läsa, förrän han gått igenom hela psalmen; då lade han långsamt igen bibeln, sammanknäppte händerna och satt så en stund med slutna ögon och mumlade halfhögt en bön.

Då gubben slutat bedja blef det för ett par sekunder alldeles tyst i rummet, mor Karins spinnrock hade stannat, man hörde blott kisses sakta kurrande i spisen. Erik satt och blossade på sin pipa och svor inom sig långa eder; han förstod att fadern bad för honom, och i hans nuvarande sinnesstämning retade detta honom, så att han skulle velat taga den gamle i nacken och ruska honom af ilska.

Margareta hade under hela tiden suttit och gifvit akt på Eriks ansiktsuttryck; hon förstod, hur han kände sig till mods, och hon tänkte att det

blott skulle skada, om hon nu blandade sig i hans förhållanden och gjorde honom förebråelser för det lif han förde. Men då hon en stund pratat med mor Kerstin, steg hon tvärt upp, gick fram till Erik och sade vänligt öfvertalande:

»Vill inte Erik komma till prästgården och taga tjänst som dräng där? Det börjar bli för mycket för Stina att sköta om allt ensam.»

Erik sneglade misstänksamt på henne och svarade utan att taga pipan ur munnen:

»Tack så mickje, men je har nu vursti' sams me' Per Bratten, att je ska' komma tell'en å dona i fäjset åt'en.»

Margareta ryckte till, och mor Karin ropade, i det hon slog ihop händerna:

»Jämmerli, pojk, hva' har du å beställa me' den ogudliga karen! Je blir nu så bekytta[1], når je hör'e, så je kan då int' säga...»

»Sitt nu int' där å barma er, mor!» ropade Erik vresigt. »Per Bratten ä' en kar' som int' ä' fladdri[2] åf seg, int'! Han har lofva meg e stuggu[3], om je baresta kommer tell'en, så tell våffermarkna'n tänker je vi kan gifta oss, Inga å je...»

»Jostaligen, pojke, så du bladdrar!» fortfor mor Karin och vaggade af och an med hufvudet. »Inga som va' här i går om afton å sa', att ho' int' mer vill ve' deg.»

»Den där örat planterat hafver, skulle han

[1] Ängslig, bekymrad. [2] Opålitlig, ostadig. [3] Stuga.

icke höra? Den där ögat gjort hafver, skulle han icke se?

Den där hedningarna näpser, skulle han icke straffa? Den där människorna lärer, hvad de veta,» interfolierade gubben med en djup suck.

»Men Herren vet människornas tankar, att de fåfängelige äro.»

»Käre Erik,» sade Margareta upprörd och ifrig, »du inser nog, att Ingrid aldrig gifter sig med dig, om du har något med lönkrögarne att skaffa. Om du tar tjänst hos Per Bratten, så mister du Ingrid, det vet du lika väl som jag.»

Erik kastade med en häftig rörelse pipan utåt bordet. Han hade blifvit alldeles blek, och det trotsiga, fientliga uttrycket i hans ögon kom dem att se nästan svarta ut.

»Vill ho' int' ha en, den leskuga stintan, för att en gör som en själf vill å int' som ho' vill, så får he fäll vara då,» svarade han hårdt.

»Erik, Erik, nu gör du dig själf lika stor sorg som henne! Ni hålla ju af hvarandra bägge två, låt nu inte bittra ord skilja er åt... allt kan ju ännu bli bra... gör nu som jag säger, Erik, kom till prästgården, jag skall göra dig sams med Ingrid, det lofvar jag, och vi skola söka ställa på bästa sätt för er, pastorn och jag...»

»Erik du, je vånne du aldri' sett lifve', om du nu säger ne'!» utbrast modern med sammanknäppta händer.

Eriks trotsiga uttryck hade småningom gått öfver i ett trumpet och misslynt; han satt där

orörlig, med hufvudet nedböjdt, och stirrade envist i golfvet.

»Ger ho' meg e stuggu då som Per Bratten?» frågade han slutligen med en illmarig blick på Margareta.

»Jag kan inte lofva dig någonting bestämdt, kära Erik,» svarade Margareta vänligt, »blott det kan jag lofva, att vi skola göra allt hvad vi kunna för din och Ingrids framtid. Nog känner du pastorn så mycket, att du vet, hur väl han vill dig och att han vill göra allt för att hjälpa dig?... Låt bara bli Per Bratten, du *vet*, att han vill dig intet godt... du vet, att han är en dålig man, som lefver på andras fördärf... låt honom vara, käre Erik, och kom till oss i stället...»

Margareta stod ett stycke ifrån och såg på honom med sina milda, bevekande ögon, som voro fyllda af tårar. Men Erik vände bort hufvudet och svarade ej; långsamt reste han på sig, tog pipan och gick fram till spisen för att tända den.

Då detta var gjordt och han dragit några bloss, hvarunder mor Karin andlöst följde alla hans rörelser, sade han slutligen buttert: »Ja, fäll får he b'i som ho' vill då,» och gick därefter ut ur stugan.

Gumman slog ihop händerna af glädje, och gubben utbrast med darrande stämma:

»Tacker Herranom, ty han är mild, och Hans godhet varar evinnerligen!»

Sedan Margareta ännu en stund pratat med de gamla, som gräto af fröjd och tacksamhet, tog

hon afsked och begaf sig hemåt. Hennes hjärta var beklämdt, ty fastän Erik gått in på det förslag, hon gjort honom, kände hon sig likväl orolig för hans framtid. Hon visste, hvilken underlig makt dessa lönkrögare hade öfver dem, som blott en gång kommit i deras våld. Likt giftiga spindlar sutto de och lade ut sina nät; hon hade genom Bernhard hört talas om mera än en af socknens unga bondsöner, hvilka börjat sitt lif som goda och hederliga människor, men som blifvit indragna i lönkrögareligan och nu voro anklagade för de ohyggligaste ogärningar. Skulle det komma att gå så för Erik, han, som ännu var en så bra pojke och som vunnit en sådan flickas kärlek som Ingrids? Skulle det ej bli Bernhard och Margareta möjligt att med Guds hjälp hindra mörkrets makter i deras förstörelseverk?

Vid hemkomsten omtalade hon allt för Bernhard, som genast gick in på hennes förslag att taga Erik till dräng. Visserligen insågo bägge två, att detta förslag ej skulle kunna sättas i verket utan sammandrabbningar med Stina, hvilken alltid betraktade det som en personlig förolämpning, då någon ville bispringa henne med arbetet; men det kunde nu ej hjälpas. Stina fick ej, hur gärna hon än ville det, alldeles arbeta ut sig, och Erik i Vedsäla *måste* komma till prästgården för att räddas undan Jutta-Olle och Per Bratten.

Efter middagen begaf sig Margareta bort till länsman Rapps för att tala med Ingrid. Hon träffade henne nere vid ån, där hon låg och klappade

kläder i skymningen. Margareta började genast tala om Erik och bedja Ingrid taga tillbaka de hårda ord hon dagen förut yttrat hos Per Erssons, men hur bevekande Margareta än talade, svarade Ingrid blott ett kort »ne-e», och för hvarje gång hon sade nej, slog hon till med klappträdet så hårdt, som om hon därmed velat krossa till döds sin ungdomskärlek.

»Allri' — allri',» sade hon slutligen, »han ä' en *ogudaktig* man, som rakt *vill* sitta me' bespottare. Herren säger, att vi int' ska' ha å skaffa me' tockna. Hur ska' en då kunna gifta seg me'en? He va' synn nog att je hållt åf'en. Je har gråti' å sörjit, så vette höllt på å gå ur huggu' på me', men nu vett je vägen, som je ska' gå, å je tänker int' gå nå'n ann.»

»Kära Ingrid,» svarade Margareta bevekande, »om du icke redan gifvit Erik ditt löfte, skulle jag aldrig sökt öfvertala dig att trolofva dig med en man, som vore främmande för Gud och Kristus, det förstår du väl, om ni än hölle aldrig så mycket af hvarandra. Det vore ju stridande mot Guds ord. Men nu tror jag *icke*, att det är Guds vilja, att du öfverger honom. Kära Ingrid, haf litet tålamod med honom ännu; om du nu släpper honom, trotsig och förvillad som han är, går han kanske genast förlorad!»

»Å hocken säger, att han int' går förlorad ändå?» frågade Ingrid på samma hårda sätt.

Margareta spratt till. Måhända hade hon orätt i att bedja Ingrid hålla ut ännu en tid? ...

»Han kommer till oss i prästgården som dräng,» sade hon slutligen tvekande.

Ingrid slutade tvärt med klappningen och såg upp.

»Gör han he? Ja, se he va' då på anna' vis,» sade hon och såg på Margareta med en så genomträngande blick, som hade hon i hennes ögon velat läsa sitt kommande öde. »Har han lofva' he då?»

»Ja,» svarade Margareta litet modigare, »han har lofvat att lämna Per Bratten och komma till oss. Och om nu bara du inte förskjuter honom, så skola vi med Guds hjälp söka rädda honom. Han är ju i grunden en så god och rättskaffens pojke, Erik. Och, kära Ingrid, Gud har kanske utvalt dig att med din kärlek och dina böner hjälpa honom fram till Herren.»

»Ja, har han lofva' å komma tell prästbole, då vill je då på Guds makt ännu en tid hålla ut me'n,» svarade Ingrid och började ånyo att klappa.

Med detta besked gick Margareta hem, och ett par dagar därefter kom Erik verkligen som dräng till prästgården. Stina var utom sig och bad genast att få flytta, men hur det var stannade hon, och sedan hon i några dagar sett ond och misshandlad ut, fann hon sig i sitt öde och lät Erik hållas där nere i fäjset och stallet.

Erik skötte sig bra; det tycktes verkligen ha blifvit en bestämd vändpunkt i hans lif, man såg honom aldrig smaka brännvin, och han undvek synbarligen att ens gå åt »obygden» till. Han

var städad och stillsam i sitt uppträdande, och om söndagarna gingo alltid han och Ingrid och de gamla tillsammans i kyrkan.

I den lilla stugan i Vedsäla härskade stor glädje. Mor Karins spinnrock surrade ännu flitigare än vanligt, och farsgubben, som under hela den sista tiden icke läst annat än bot- och klagopsalmer, han satt nu där borta vid sitt bord, där dagern föll öfver bibeln, så att han kunde se att läsa, och predikade med hög, ljudelig stämma:

»Kommer, låter oss glädjas Herranom och fröjdas för vår salighets tröst.

Låt oss med tack komma in för hans ansikte och fröjdas för Honom med psalmer!»

X.

Hemlighetsfulla stamtaflor. En nattlig fest.

I midten af 1600-talet kom till Lennbotrakten ett okändt folk, man och hustru och fyra söner, som slog sig ned i socknen och småningom blef bofast där. Att döma af deras utseende måste de haft tattarblod i sig, ty de voro alla mörkhyade och vackra, med svarta, mandelformade ögon och regelbundna drag. I förstone betraktade socknens invånare dem med misstroende, men då de fyra sönerna växte upp, vackra, ståtliga, trotsiga och obändiga som vilda örnungar, blef det dem ej svårt att dåra Lennboflickorna, och innan kort hade de allesamman, med ondo eller godo, nästlat sig in bland folket och gift sig inom bondsläkterna.

Det var någonting förunderligt med dessa tattare, att allting lyckades för dem. Hvar de kommo in i en familj, följde dem rikedom, välmåga och framgång. Efter ungefär tre generationers förlopp,

under hvilka de genom gifte mer och mer grenat ut sig och blandat sig med ur-invånarna, hade deras släkt blifvit den mäktigaste och rikaste »väst på sock'n». Sin egendomliga typ bibehöllo de orubbad liksom judarna; hvar de genom gifte blandade sig med folket, uppgick infödingarnas typ i främlingarnas, så att man genast på de regelbundna dragen och de mörka, mandelformiga ögonen kunde se, att den eller den familjen härstammade från Hans Persson i Hyla, stamfadern, som för ett par århundraden sedan flyttade dit.

Den fysiska kraft, som utmärkte dem och kom dem att trycka en viss stämpel på flere byars invånare, var blott en parallel till deras moraliska; ty likt ett giftämne spred sig under århundradenas lopp det vilda, hänsynslösa trotset i deras lynnen bland befolkningen och nedsmittade den ena familjen efter den andra.

Många sägner gingo om denna släkt, sägner, som förtäljde att den ursprungligen härstammade från trollet Vässle på Kinneråsen, han som kämpade mot kristendomens ljus med den helige Staffan. Så berättade en sägen, att trollet, för att befrynda sig med människorna och i deras blod ingjuta sin ondska och sitt hat till Kristus, röfvat en bondflicka, stängt henne inne i berget, gift sig med henne och blifvit fader till en mängd halftroll, som han sedan släppte ut bland människorna. Det fanns verkligen i sakristian förvaradt en gammal stamtafla öfver denna trollsläkt, fäder och söner i flere led, och många funnos, som trodde att sista

ättlingen af denna släkt icke var någon annan än Hans Persson i Hyla.

Hyla-släkten, alltifrån Hans Persson, hade, äfven den, sin stamtafla förvarad i kyrkboken, och när man läste den, tyckte man att håren ville resa sig, så många anteckningar funnos där om brott, fängelsestraff och dödsdomar. Två af Hans Perssons sonsöner hade begått en kyrkstöld, som för den fräckhet och illslughet, hvarmed den utfördes, blef omtalad öfver hela landet. Strax därefter begicks inom själfva Hyla-släkten ett hemskt mord, som, ehuru aldrig klart utredt, af folkmedvetandet stämplades såsom dubbelt fader- och brodermord.

Flere af Hyla-släkten hade också suttit på lifstidsfängelse, och ett par af dess medlemmar, till straff för sina brott, mist hufvudet. En halshöggs vid råmärket nere vid Bjurån, där ännu lämningar funnos kvar efter stupstocken, och denna afrättning hade varit sådan, att den ej lätt gick ur folkets minne. Det påstods nämligen att länsman Berg, som vid den tiden var länsman i Lennbo och som till följd af sin ämbetsplikt var tvungen att närvara vid afrättningen, därunder sett någonting så rysligt, att han blifvit hvit i ansiktet som ett lärft och för sitt återstående lif grubblande och nedstämd.

Huruvida dessa historier voro sanna eller ej, därom kunde ingen lämna något närmare besked, men ett är visst: ingen vare sig vän eller obekant lyckades någonsin förmå länsman Berg att tala om denna afrättning.

Vid den tid, då brännvinssupandet här liksom i andra delar af vårt land hade sin mest ohyggligt lidelsefulla karakter, så att säden kastades i brännvinspannorna och kvinnorna fingo gå och repa omogna ax för att kunna baka en kaka bröd åt sina barn, som svulto, medan fäderna söpo bort hälsa och lif, vid den tiden fingo också brotten i »obygden» en märkbar stegring. Brännvinsfloden, som ohejdadt strömmade ur pannorna, hvilka dag och natt stodo och kokade i fäjset, var som olja åt de flammande lidelserna i folkets lynne. Brott, slagsmål och våldsamheter utbröto likt afgrundslågor, och lagens arm var vanmäktig gent emot det vilda lif befolkningen här uppe förde.

Så kom husbehofsbränningens afskaffande i början af 1850-talet, och därmed inträdde ondskan i en ny form — den form hvari den för närvarande idkades af Jutta-Olle, Per Bratten, Blom-Johan med flera, nämligen lönkrögeriet.

Per Bratten var sonson till mördaren och stortjufven, som afrättades vid Bjurån, och han liksom hans brorson, Jutta-Olle, tillhörde den gren af Hyla-släkten, som slagit sig ner i byn Skällmyra och som med ett gemensamt namn kallades Jutta-släkten. Denna släkt utmärkte sig icke blott för sitt brottsliga och lidelsefulla lif, utan äfven, isynnerhet kvinnorna, för en ovanlig grad af yttre skönhet. Tattaretypen var genom den oupphörliga uppblandningen med den ljusletta befolkningen kring Lennansjöarna, om än ej utplånad, dock mildrad. Ögonen voro oftast mörkblå, mandelformade och

med svarta fransar, håret brunt och hyn underbart klar och genomskinlig. Per Brattens dotter, Marit, var ett fullblodsexemplar af denna bedårande skönhet. Modern, Britta Olofsdotter från Särela, hade gifvit henne i arf sina milda ögon, sitt intagande väsen och sin barnsliga fromhet; men af fadern eller rättare af hans släkt hade hon fått såväl sin romantiska fägring som de stänk af lidelse, hvilka ibland framskymtade i hennes veka lynne och vittnade om att där på djupet fanns en ännu dämpad eld.

Marit var ej tåld af sin mors släkt, hon tillhörde »Hylarna», och detta var nog för att bli föraktad af det hederliga bondfolket, som visserligen icke var alldeles främmande för lönkrögeri och oloflig brännvinshandel, men af hvars samtliga medlemmar ingen enda gjort sig skyldig vare sig till tjufnad, mord eller mordbrand. Det är sant att Olof Ersson, Marits morfar, själf gifvit sitt samtycke till dotterns giftermål med Per Bratten, men därtill hade han varit nödd och tvungen. Per Bratten hade nämligen kommit en natt för tjugu år sedan och brutit sig in i sin blifvande hustrus hem, satt mynningen af en laddad bössa för Olof Erssons panna och sagt: »Om ni, Olof Ersson, int' ger meg Britta tell käring, så skjuter je er!»

Och som Olof visste att Pers ord icke voro blott tomma hotelser, utan att han, om svaret blefve nekande, genast skulle låta skottet smälla af, gaf Olof sitt samtycke, och Per och Britta

blefvo gifta, fastän Britta, som hon en gång sade åt Marit, inte tyckte om honom »e' smöla».

De bägge släkterna lefde för öfrigt i öppen fiendskap och besökte hvarandra aldrig; endast när mannen var borta och skojade på marknader, vågade sig Britta bort till Särela med sin lilla flicka, men då mannen kom hem och fick reda på hvar hon varit, måste hon plikta härför med att Per gaf henne skällsord och slag, sådana att hennes jämmer och nödrop kunde höras genom hela byn. Olof Ersson visste, att Per Bratten var misstänkt icke blott för stöld och lönkrögeri, utan äfven för mord, och Olof kunde ej fördraga att vara släkt med en sådan; Per å sin sida hatade Olof, så att det till stor del var för att draga Marit bort från hennes mors släkt, som han ordnat giftermålet mellan henne och hennes syskonbarn Jutta-Olle.

Härtill fanns dock ännu en orsak; Marit var så kallad »landtarfva», det vill säga hon skulle komma att ensam ärfva sina föräldrar, och för såväl Per som Jutta-Olle, hvilka drefvo sina affärer tillsammans, var det fördelaktigt att gården stannade inom släkten. Att de skulle ha frågat Marit, hvad *hon* tyckte om denna anordning, föll ingen in, icke ens henne själf. De enda ord af klagan eller uppror, som någonsin kommo öfver hennes läppar, voro de hon yttrade på hemvägen från rockstugan hos mor Sissel.

Per Brattens stuga låg vid gränsen mellan byarna Kulnora och Skällmyra, endast några famnar

ifrån Jutta-Olles. Den bestod af en tämligen stor byggnad, gråsmutsig, nedrökt och mossbelupen. Bjälkarna voro maskätna, och då aftonsolen lyste på de små fönsterrutorna, glänste dessa i regnbågens alla färger. Dörrarna stodo tillbommade, och icke en rörelse hördes från huset, allt föreföll så öfvergifvet och ödsligt, som om invånarna varit borta eller döda.

Men inne i stugan sysslade Marit, mor Britta och lill-Bella, stintan från Blom-Johans, som var här och hälsade på, och Per själf var ute i fäjset, där brännvinspannan kokade, så att en blågrå skvallrande rök steg upp genom skorstenen och blandade sig med marseftermiddagens skymning.

Stugan bestod af tre rum. Första rummet, till hvilket man kom in från förstugan, kallades stugan, eller köket. Där fanns i ena hörnet en stor spis, i hörnet midt emot en hög, uppbäddad säng med konstrikt broderade lakan och ett grant storblommigt täcke; ingen låg någonsin i denna säng, den stod där endast som prydnad och ögonfägnad. För öfrigt funnos i rummet ett röd- och blåmåladt hörnskåp samt en dragkista med pappersblommor, speldosa och besynnerliga grannlåter af lera och porslin.

För att komma till det andra rummet måste man gå ned ett par trappsteg. Det kallades »svalen», eller genomgångsrummet, och här vistades familjen mest. Stora bjälkar korsade hvarandra i taket, och golfvet var svart och maskstunget. Om

somrarna var detta rum vanligen klädt med björkar, om vintrarna med granar. Här intogos alla måltider vid ett aflångt träbord, som stod framför fönstret; bakom en längs rummet gående låg afbalkning stodo ett par sängar, i hvilka husets samtliga invånare brukade sofva.

Från svalen gick man uppför ett par trappsteg, hvilka upptogo hela rummets bredd, och kom så in i »fäjset», ladugården, där »krakena» stodo i sina bås och hönsen sutto på pinnar. Fäjset var mycket lågt, en jättebjälke delade taket midt itu, halm, jord och spillning betäckte golfvet, och vid ena väggen stod en stor pannmur, i hvilken tillagades »sörpning», maten åt kreaturen.

Men pannmuren spelade också sin roll vid brännvinets beredande. Med brännvinsbrännandet gick nämligen så till: först tillagades mäsken i pannmuren af malt, potatis och jäst, som kokade i ungefär två dagar; och så hälldes mäsken i en brännvinspanna, som sattes öfver en »brassande» eld. Brännvinspannan såg ut som en stor kopparflaska med ett kupigt lock, brännvinshufven, försedt med två långa, smala, böjda pipor. Då brännvinet började att droppvis rinna ner genom dessa bägge pipor, var det ett tecken till, att det var färdigt, att helvetesdrycken var tillredd.

Per, som stod och vaktade brännvinspannan, var själf icke nykter; han for ibland åt sidan och söndermalde en lång ed mellan läpparna, men hans ögon hade en underlig glans och ett uttryck af koncentreradt intresse, då de följde de stora,

klara brännvinsdropparna, som föllo ned ur pipan. Det gick långsamt, men så var också nu brännvinet färdigt, och länsmannen, den argbiggen, hade icke fått nys om att Per Bratten i morgon skulle vara flere kannor rikare på brännvin än i dag.

För öfrigt var här ändå ingen brist på brännvin. I svalen lågo ett par kaggar gömda under en golfplanka, och på »botten», vinden, lika många gömda på enahanda sätt. Till att servera sina kunder hade Per ingen annan hjälp än mor Britta och Marit, som han tvang att gå och lägga pluntorna i buskarna och taga reda på de skillingar, som lades dit till betalning, och Niklas, en lång, rödhårig dräng, som Per ämnade köra bort, så snart han lyckats få någon annan i stället. Det var Niklas' plats han erbjudit Erik i Vedsäla, således var det icke underligt att dennes föräldrar och Margareta satte sig emot att han antog den.

Niklas, i dag som nästan alltid halfrusig, raglade omkring med en kvast i handen och försökte sopa undan den värsta smutsen, men allt emellanåt tog han en öfverhalning och stötte emot spiltorna eller pinnen, på hvilken hönsen sutto och sofvo, så att dessa yrvakna flögo upp och började flaxa med vingarna.

»Ut me' deg, ditt långa drög!» skrek plötsligen Per, så att det skrällde i det låga rummet, »je ska' baska deg, så de svi'er i skinne', om du går här å dromlar. Ut me' deg å se etter att plun-

torna ligger där dom ska', när folke' kommer å ska' ha dom.»

Niklas rätade ett par gånger på sig, blinkade och harklade liksom för att skaka af sig ruset, släppte kvasten i golfvet och raglade så ut för att göra som husbonden tillsagt honom.

Men inne i svalen och stugan höllo mor Britta, Marit och lill-Bella på att putsa och ordna, som om de väntade storfrämmande. Golfven voro nyskurade och beströdda med granris. I stugan var framsatt ett långt bord med tallrikar och skedar samt »bullar» och bröd af alla slag. På spisen stodo flera pannor och kokade: fläsk, gröt, välling och fisk, och i ugnen gräddades en väldig ostkaka.

Tysta och allvarliga voro mor och dotter; icke ett ord växlades emellan dem, knappast ett leende eller ett skiftande uttryck flög öfver deras drag, de endast arbetade, snabbt och ihärdigt, skurade, fejade och lagade maten. Äfven lill-Bella var tyst, men så snart hon kom i närheten af Marit, skrattade hon till och knuffade henne med armbågen i sidan. Då såg Marit upp med sina stora, frånvarande ögon, men så gled plötsligt ett stelt, uttryckslöst leende öfver hennes läppar, alldeles som om hon ansett det för sin skyldighet att tillkännagifva, att hon förstod hvad lill-Bella menade med sin knuff. Och då skrattade lill-Bella ännu ifrigare och mumlade ett par gånger för sig själf: »He må je då säga, att b'ir int' je ock govänsfolk me'

nå'n pojk tell nästa våffermarkna', så ä' he fäll nå' trolltyg, som binder meg!»

Vid den tid, då de vanligen lade sig, det vill säga klockan åtta, stängde de dörrarna och begåfvo sig in i svalen för att gå till hvila. Inga, pigan, hade redan lagt sig, Niklas sof i fäjset hos »krakena», men Per kom in, så full han var, kastade sig i en af sängarna bakom afplankningen och började genast snarka. Lill-Bella stannade kvar öfver natten, och hon och Marit kröpo ned i samma bädd och drogo fällen upp till hakan. De hviskade och fnittrade litet med hvarandra, men eljes sade man just ingenting; allt gick som vanligt, Per snarkade, mor Britta läste med entonig stämma aftonbön ur en gammal flottig bönbok, veken på talgljuset blef allt längre och svartare, så att den lilla sömniga lågan upplyste endast den läsande och föremålen närmast henne, under det att återstoden af rummet, bjälkarna i taket, det lilla fönstret med sina i bly infattade rutor högt uppe på väggen, sängarna och de stora fällarna, allt var höljdt i skugga. Slutligen sade mor Britta »amen» och lade ihop bönboken, så spottade hon på fingrarna och släckte ljuset, hvarefter hon, tyst som en katt, klädde af sig och kröp ner under fällen. Inom några ögonblick sofvo alla; fars snarkningar afstannade, nattens tystnad och hvila bredde sig öfver stugan, under de maskstungna golftiljorna började råttorna att knapra, och från fäjset hördes allt emellanåt ett doft buller, då »krakena» vände på sig i sina bås.

Men i hvardagsstugan kokade pannorna på spisen, där elden pyrde i de väldiga knubbarna; ostkakan var upplagd och framsatt på bordet, som stod där prydligt och inbjudande med sina fat, sina tallrikar och skedar och sin stora »välkomma» på midten. Och ute var natten klar och ljus; högt uppe på himmelen, öfver takåsen, satt fullmånen och lyste med en skarp, iskall glans i den frostiga marsnatten. Liksom i sagan, då fullmånen ingått och man väntar trollets hemkomst och gästabudssalen står pyntad och bordet tillredt, så tedde sig Per Brattens stuga för vandraren, som gick förbi och blickade in genom fönstret.

Klockan tio hördes flere hårda slag på dörren till stugan. Marit, som endast lätt slumrat, vaknade genast, steg upp och gick för att öppna.

Det var Jutta-Olle. Han var iklädd den dräkt, bönderna nyttjade endast vid högtidliga tillfällen, en kort jacka med guldknappar, knäbyxor, också med guldknappar samt röda tofsar, skor och strumpor och på hufvudet en liten, kalottlik, svart och röd mössa. Under ena armen höll han ett stort skrin; det var »gåfvoskrinet», som han förde med sig, då han nu kom för att efter landets sed »göra visst», eller trolofva sig med Marit. I skymningen vid dörren, som endast då och då upplystes af lågan från spisen, föreföll han lika trolsk som det hemlighetsfulla gästabudet och den månljusa natten där ute. Underligt vacker var han med sin högresta gestalt, sitt bleka, regelbundna ansikte, sina

mörka, elaka ögon och det sotsvarta, glänsande håret under den lilla mössan.

Han och Marit nickade åt hvarandra; därefter vände han sig genast bort, så att Marit, som var klädd endast i ett kort linne och hade bara fötter och ben, fick gå tillbaka till svalen, utan att han ens kastade en blick efter henne. Han skulle själf ansett sig sämre än en dräng, om han tillåtit sig något dylikt.

Emellertid blef det nu rörelse nere i svalen. Mor slog eld och tände talgdanken. Far, som sofvit ruset af sig, steg upp och klädde sig, Inga och lill-Bella, sömniga och yrvakna, foro upp ur bädden och kastade på sig kjol och kofta. Till och med Niklas där ute i fäjset väcktes och kom instapplande för att vara med om förlofningsfesten.

Nu gick hela sällskapet, lyst af den rykande talgdanken, in i »stugan».

»Go' kväll,» hälsade mor Britta, i det hon räckte Olle sin hand.

Denne besvarade hälsningen och upprepade därpå samma ceremoni med de andra.

Under tiden tändes ett grenljus på bordet, hvarefter Jutta-Olle ställde gåfvoskrinet på en stol och öppnade det. Alla familjens medlemmar stodo rundt omkring och sågo på med spänd nyfikenhet.

Det var en hel mängd olika saker, som visade sig, då skrinlocket öppnades. Tjocka, brokiga silkesband, knappar, näsdukar, en psalmbok, garnhärfvor,

lin m. m. och slutligen en schal i granna röda och blå färger.

Lill-Bella, som stod med hufvudet framåtsträckt händerna på ryggen och ögonen tindrande, gaf till ett rop af förtjusning.

»Fäll har je då allri' sett tocke' gåfvoskrin! Han ä' int' barfota, han, Olle!»

Marit var mera likgiltig än lill-Bella, men i det sorgsna, resignerade uttrycket i hennes ögon blandade sig likväl ett visst nyfiket intresse. Då Jutta-Olle höll upp schalen för henne, flög ett leende öfver hennes läppar, och hon nöp ett par gånger med barnslig förnöjelse i det tjocka, ulliga tyget.

»Jestaligen, så grant!» ropade lill-Bella, alldeles bländad af den vackra schalen, »tocken en vill je då ha i mitt gåfvoskrin, når je ska' tell å göra visst en gång.»

»Se först tell att du får nå'n pojk, som vill ha deg, du lill-pyre!» sade Jutta-Olle med en hånfull blick på den kortväxta stintan, som knappast räckte Marit till axeln.

Lill-Bella öppnade munnen, sköt ut läppen och beredde sig att gifva till ett jämrande tjut. Men i detsamma rullade mor Britta upp de brokiga banden; då glömde flickan alldeles bort att gråta, ja hon glömde till och med att sluta läpparna och stod där orörlig och stirrade på banden med mun och ögon »gapyppna», som folket brukar säga.

Då skrinet var undersökt och alla sakerna granskade och beprisade, satte man sig ned vid bordet för att äta. Inga, pigan, lyfte af pannorna och passade upp tillsammans med Marit och lill-Bella, och grundligt gick det till med ätandet. Endast en tallrik bestods åt hvar och en, och på den fingo gröten, fläsket, vällingen och ostkakan efterträda hvarandra. Niklas satt längs ner vid bordet och slefvade i sig alltsammans med fingrarna eller direkt ur tallriken, någon sked eller gaffel hade ej bestått honom. Mycket talades just icke; man åt med eftertryck och allvar, mor trugade och Jutta-Olle slukade den ena portionen efter den andra. Lill-Bella var den enda som rörde på tungan; hon hviskade och fnittrade och knuffade allt emellanåt Marit i sidan.

Då man hunnit ett stycke in på måltiden, började drickandet. Pluntorna gingo ifrån man till man, och allt djupare togos klunkarna därur. Efter en stunds förlopp föll Niklas ner från stolen, Per gaf honom då en spark, så att han tumlade under bordet, och där blef han liggande och gaf sin närvaro tillkänna endast genom tunga, snörflande andedrag.

När Jutta-Olle fått ett visst mått af brännvin i sig, började han skräfla och skryta.

»He må je då säga,» utbrast han, i det han med benen utbredda lutade sig bakåt på stolen och stack en tumme i västhålet, »att he ä' e snäll stuggu ho', Marit, får å dona i, når ho' å je

komma i lag! Int' tocke här bosa[1], int', svarst i bå' golf å tak!» tillade han och såg sig omkring med ett föraktfullt grin. »Å pengar har je så mickje, så je kan smocka befallningsman full i egene, om je ä' hogsen tell'et! Å krakera mina, som je köffte på marknan, dom ä' så stinna, så fette rekti' ryker om dom.»

»Håll truten, din luribus,» ropade Per och sträckte ut sig på samma sätt, »Marit, ho' ä' landtarfva, så ho' får nu hvareveliga smöla här i stuggu', å e' granneli[2] stinta ä' ho', så ho' kan få en kar på hvar finger å hvar tå, om ho' vill'et! He duger å få nå' tocke' tell käring, din flabber, å pengar har je me', he ska' ingen säga att Per Bratten ä' barfota, han ä' en kar som ä' häf me' silfver å gull i kistan å brännvinskaggar på botten... Å en kar ä' han, som ska' ge befallningsman på hvitegene, om han tittar hit... Tjo!»

Härmed tog han ännu en klunk och satte ned pluntan så hårdt, att hon höll på att springa i bitar.

Nu började de, skrikande öfver hvarandra, att berätta historier om, hur de lyckats draga länsmannen vid näsan, då denne varit ute för att lägga beslag på deras kaggar och brännvinspannor. Härunder skrattade de så, att det kunde höras långt ut i byn, och ju mera de drucko och berättade, dess mera upprymda blefvo de. Allra roligast hade Olle åt minnet af den gången, då

[1] Svinstia. [2] Vacker.

han och Ol-Persa sköto på länsman Berg och länsman Gistrén från Strömnäs i Vallåkers gästgifvaregård, och då länsman, när han sedan satte folk efter honom, fann honom helt lugnt sofvande i sin säng. Han visste, att alla förstodo, att det var han som skjutit, ty de kände igen hans bössa, som låg kastad utanför gästgifvaregården, men ingen kunde bevisa någonting, eftersom man ett par minuter efter skottets aflossande fann honom lugnt sofvande i sin säng. Det var just detta, som roade Jutta-Olle mest af allt: att öppet trotsa lagen, men att göra det så listigt, att ingen kunde anskaffa några fällande bevis emot honom. Af hjärtat hade han också skrattat den gången han lyckades draga länsman Gistrén vid näsan, och då han nu, upphetsad af mat och brännvin, för hundrade gången berättade sin historia, skrattade han ännu våldsammare, så att Marit, som stod vid spisen och flyttade pannorna, tyckte att det var mera »okuslint», än om en stor tjur bölat här inne.

Då de hållit på en god stund att skräfla, skryta och skratta, kommo de plötsligt i tvist om en ko, som Per nyligen köpt på marknaden, och som han påstod ha två hvita fläckar i bringan.

»Nej, säger je, ho' har bara en,» svarade Olle och stampade med foten, »en fläck har ho', å jämmerlin å eländi' ä' ho', som Ol-Persas kärring!»

»Ne säger je, ho' har två fläckar, hvita som snö!» skrek Per och slog handen i bordet, »å allri' såg du ett grannare krak!»

»Håll truten din!» skrek Olle ännu högljuddare, »*en* fläck har ho', häktar du int' å räckna ett eller två, når he int' ä' rischdalrar du ska' klämma fram, din ensinnta[1] flabber[2]?»

Så höllo de på en god stund; deras stämmor blefvo allt mer och mer hesa och skrällande och blickarna slöa och uttryckslösa. De svuro långa, ihållande eder, hytte allt emellanåt med händerna och spottade åt hvarandra.

Slutligen reste Per sig upp för att öfverfalla Olle, men han, Per, var nu så full att han ej ens kunde stå på benen, utan genast tumlade omkull. Där blef han liggande, ingen hjälpte honom upp, Olle satt orörlig och bredbent och hånskrattade, under det att Per småningom följde Niklas' exempel och började snarka.

Då Marit, som för ögonblicket var ensam inne i stugan — lill-Bella och Inga lågo och sofvo i svalen, och mor Britta satt och läste i bibeln — såg Olle sitta där rusig och vämjelig och fadern ligga dödfull vid hans fötter, greps hon plötsligen af en isande fasa. Utan att säga ett ord, tyst som en ande, smög hon sig ned i svalen och genom fäjset ut på gården.

»Tvi, tocke' stiggtig!» mumlade hon och ryste ifrån hufvud till fot.

Marsnatten var iskall, och hon skakade af köld, ty hon hade ej haft tid att kasta på sig mer än en tunn kofta öfver axlarna. Men hon brydde

[1] Envis. [2] Storskräflare.

sig ej om att hon frös; med snabba steg gick hon vägen framåt bort åt kyrkan till. Det var månljust och stjärnklart och så ljudlöst tyst, att hon oupphörligt hörde sina steg på den frusna marken och sitt hjärtas dunkande, oroliga slag. Hvart hon ämnade sig, visste hon ej; hon gick blott för att komma så långt bort, att hennes öron blefve kvitt ljudet af de druckne männens skrik och skratt i faderns stuga.

Då hon kommit så långt, att hon kunde se kyrkan och klockstapeln, som klart upplystes af månskenet, blef hon rädd och vände. En känsla af förfärande ödslighet grep henne plötsligt och sammanpressade hjärtat; hon tänkte på trollen, som brukade kasta sten mot kyrkans mur, och på Olle, sin trolofvade, som folket påstod en torsdagsnatt försvurit sig till den onde...

Med snabba steg ilade hon hemåt, smög sig genom fäjset och tittade försiktigt in i svalen. Där satt mor Britta och nickade på en stol, lill-Bella låg i sängen och sof, och talgdanken brann sömnigt med lång, svart, rykande veke. Genom dörren till stugan kunde Marit höra de rusiga karlarnas tunga, stönande andetag.

Så tyst som möjligt gick Marit öfver golfvet uppför trappstegen till stugan. Gömd bakom dörren blickade hon in i rummet; på fållbänken vid ena fönstret låg Jutta-Olle kastad baklänges och sof, skenet från spisen, där elden höll på att slockna, flämtade öfver hans långa, kraftiga gestalt och tillbakakastade hufvud med de järnhårda, trotsiga

dragen och de slutna ögonen. Jackan och västen med de förgyllda knapparna voro uppfläkta, och den lilla mössan nedfallen på golfvet. Niklas och Per lågo äfven och sofvo, Niklas fortfarande under bordet och Per strax bredvid Olle.

Tyst som hon kommit, smög Marit sig bort igen. I svalen tog hon en fäll och gick därefter ut till »hebbret», visthuset, där hon kröp upp och lade sig att hvila, insvept i fällen. Hon somnade genast och vaknade ej förrän i dagningen, huttrande och skakande af köld. Med fällen omkring sig skyndade hon ned för den lilla stegen, som förde till hebbret. Det var alldeles i gryningen; Lennan, som hon kunde se från höjden där hon stod, låg öfvertäckt af en snöig ismassa, och rundt omkring horisonten framträdde bergskedjan stålblå och skarp mot den silfverskimrande isen. Öfver Skäckberget syntes en blekröd strimma, som mer och mer utbredde sig.

Marit skakade i den kalla morgonstunden, och med hastiga steg skyndade hon bort mot fäjset för att gå in och börja stöka i ordning åt kreaturen, ty hon antog att Niklas ännu låg och sof ruset af sig.

I detsamma fick hon se dörren till stugan öppnas och Jutta-Olle komma utraglande. Han var hemsk att skåda i den grå morgongryningen. Mössan hade han glömt där inne, det svarta, glänsande håret stod omkring hans hufvud som fjädrarna på en roffågel, och den elaka, skarpa blicken i hans ögon framträdde nu genom brännvinsrusets dimma slö och rufvande.

Gömd bakom husknuten betraktade Marit sin trolofvade, som med raglande steg gick utför backen.

Ett leende, på en gång vemodigt och hånfullt, flög öfver hennes läppar.

»Fäll ä' ho', lill-Bella, toki' etter karar å tocke',» mumlade hon, »men kan säga om ho' sku' vara hogsen tell å gifta se me' en tocken bervarg?[1]»

[1] Egentl. »björnvarg», d. v. s. otäck, ryslig människa.

XI.

Jakt på lif och död.

Det var tidigt på morgonen den 25 juli, Jakobusdagen. I byn Vallåker, öster om kyrkan, hölls jackmässmarknad, och från byarna rundt omkring kommo bönderna körande för att handla på marknaden, köpa upp matvaror, idka byteshandel, skoja med hästar och först och sist smussla med brännvinskaggarna.

I »Malvans» lilla bod, som låg alldeles bredvid det så kallade torget, det vill säga en stor sandplan, där stånd och bord nu stodo uppställda i rader, rådde från tidigt på morgonen, innan ännu folket börjat komma till marknaden, rörelse och brådska. »Malvan» själf snodde omkring som en hvirfvelvind mellan sin lilla bod och rummet innanför, där kaffepannan stod och puttrade på spisen, och så snart någon tittade in till henne för att prata litet och höra, om hon hade några färska nyheter, skulle han eller hon genast in i rummet och få sig en kopp kaffe.

»Malvan», som hon kallades af hela befolkningen i socknarna omkring, hette egentligen Malvina Bendelin och var en gammal mamsell, en gammaldags, oförfalskad gammal mamsell af det slag, som nu mer och mer försvinner, och som kunde skvallra och dricka kaffe som ingen annan i de tre socknarna. »Malvans» bod, som låg endast ett stenkast ifrån gästgifvaregården, var också ett slags klubb för folket i trakten; alla, som kommo söderifrån och togo in på gästgifvaregården, tittade in till Malvan och köpte sig en rulle tobak eller för några skilling snus, kvinnorna, som behöfde ett par härfvor garn eller häktor och nålar, vandrade gärna en eller en half mil för att få prata en stund med Malvan och dricka en tår kaffe hos henne, och stintor och pojkar hade ett godt öga till henne, emedan hon alltid bjöd dem på karameller ur en glasburk, som orubbligt stod i det hörn af fönstret, där solen gassade som hetast och feta välgödda flugor surrade som ifrigast. Malvan och hennes lilla hus med de gulfärgade väggarna, det utskjutande taket och järngallren för fönstren var ett slags inventarium i de tre socknarna, hvilket invånarna för allt i världen ej skulle ha velat mista; år från år beviljade socknestämman henne att gratis få begagna potatiskällaren vid torget, och år från år roade sig tjufpojkarna i byn med att skrika åt henne: »Hör I moster, hva' ska' I ha tockna där maskiner för gluggarna era,» och lika oföränderligt hytte hon

åt dem med handen och svarade: »För tjifverna, vett ja', era fjåser[1]!»

Redan vid sjutiden på morgonen kommo länsman Rapp och fjärdingsman Mattson körande upp till marknaden. Det var ännu tämligen stilla på torget, endast borta vid gästgifvaregården gick folk ut och in. Gästgifvaregården var en gammal förfallen byggnad, som fordom varit röd med hvita knutar och fönsterkarmar, nu öfvergick allt i en smutsbrun färgton, och trappan upp till förstugubron var så bräcklig, att den knakade för hvarje gång någon af de redan halfrusiga bönderna vinglade upp och ner på den.

Länsman Rapp hoppade ur trillan, lämnade tömmarna åt Mattson och gick därefter in till Malvan.

»Nej se, godmorgon!» ropade Malvan, då hon fick se Rapps skälmaktiga ansikte titta in genom dörren, »he va' då riktigt gement åf en att komma och titta te mej! Stig in, stig in!»

Den lilla gumman, hvilkens små spelande ögon och långa spetsiga näsa kommo henne att mycket erinra om en vessla, strålade af glädje, under det hon, andfådd och ifrig, skyndade fram till tagelsoffan, som stod midt emot disken, slog några tag därpå med förklädet för att torka af dammet och bad länsmannen sitta ned.

»Tack, tack,» sade länsman Rapp, i det han kastade sig ned i soffan, stack händerna i byx-

[1] Tok.

fickorna och sträckte ut benen, »nå hur står det till med hälsan i dag då?»

»Tackar som frågar, befallningsman,» svarade gumman och neg, där hon stod framför Rapp med bägge händerna instuckna under förklädet, »ve' mina år, så...»

»Å, hon pratar om år,» sade Rapp skrattande, »rask och kry som en ung stinta, rakt af yngre för hvart år. Håller hon på så här några år till, så får man rakt af köpa in henne på barnhuset...»

»Asch, så befallningsman nojsar,» fnurrade Malvan och försökte att med en missnöjd min dämpa det belåtna uttrycket i ögonen.

»Ja, de ä' för svåra de karlarna, och jag tycker att Moster har gjort klokt i att ge dem katten. Men hur är det, ska' det inte bli någonting af med... hm... moster förstår... med sergeant Pohl?»

Sergeant Pohl var en gammal afskedad krigare, litet försupen och mycket giktbruten, som bodde i en stuga ett stycke ifrån Malvan, och som ryktet gjort till hennes beundrare och friare.

»Ja' säger då, den befallningsman, han pratar och pratar,» svarade gumman, som fick allt mer och mer svårt att dölja sin belåtenhet. »Men synd ä' de' om gubben Pohl, de' ä' visst och sant, inte för ja' vill ha'n, bevare mej väl,» och hon slog ifrån sig med bägge händerna, »men nog skulle han få de' litet trefligare ställdt, om han hade nå'n som bona' om'en lite', de' ä' då visst å sant. Ja'

tycker nu allti' att gamla ungkarlar, di ä' då rakt som fågel på kvist.»

»Ja visst, de' ä' för innerligen synd om dem,» svarade Rapp med en skälmaktig blinkning, »tänk bara hvad moster skulle göra de' snyggt och trefligt i hans stuga, som nu ser ut som ... tvi ...»

»Ja visst, ja visst,» svarade gumman, och hennes händer under förklädet snurrade rundt om hvarandra som ett spinnrockshjul, »nog skulle en se te att golfvet hans blef skuradt mer än en gång hvart tredje år, de' ä' då visst och sant, inte för ja' vill ha'en, nej inte för allt smör, som säljs på markna'n i dag, nej då, men nog skulle han få skuradt å tvättadt allti' ... Å nog skulle ja' koka annat kaffe åt'en än han nu har, de' kan befallningsman hälsa'n, om de' kommer på tal. Å tvåhundra rdr rmt har ja' på banken ... så nog kunde han slicka sig om mun, de kan befallningsman också säja'n, om de kommer på tal ... Men, inte ä' ja' den, som ä' angelägen, int', så mickje kan ja' då säga ...»

Länsman Rapp skrattade, så att han hoppade där han satt i soffan, under det den lilla gumman snurrade omkring i boden, och ögonen rullade i hufvudet på henne, och orden trillade som ärter mellan hennes läppar. Men plötsligen tvärtystnade hon, ty dörren öppnades försiktigt på glänt, och Ol-Persas ansikte med de fnysande näsborrarna syntes i dörrspringan. Då han fick se länsman Rapp, ville han genast draga sig tillbaka, men länsmannen var honom för snabb i vändningarna.

Som en pil flög han upp ur soffan, högg Ol-Persa i kragen och drog honom in i rummet.

»Goddag, Ol-Persa!» utropade han och slog gubben på axeln, så att dammet yrde om vadmalsrocken, »hur står det till i marknadsbrådskan, du gamle hederlige hästskojare och lönkrögare?»

Ol-Persa svarade ej, han gaf blott länsmannen en hvass, skygg blick, vädrade med näsborrarna och lät höra ett underligt, fräsande ljud, mycket påminnande om lemmeln, det lilla ilskna djuret, som, då någon nalkas det, fräser och spottar och skäller för att försvara sig.

Därefter gick han fram till disken, tog med mycken omständlighet fram några skillingar ur en flottig läderpung och gnällde under tiden:

»Vill ho', Malvan, ge meg hit en rulle me' tobak?»

Malvan tog fram en rulle tobak, som Ol-Persa misstänksamt granskade, under det han med den andra handen nöp i slantarna.

»Hva' kostar he?» sporde han därefter och sneglade på Malvan.

»Femtio öre,» svarade Malvan kort och öfverlägset. Hon hade just nyligen af sergeant Pohl fått en lektion i det dittills i socknen okända decimalsystemet, hvarvid hon med stor möda inhämtat örets värde och betydelse, och hon kunde nu ej motstå frestelsen att skryta med denna sin kunskap. Men detta skryt slog mycket illa ut.

»He va' dirt, he,» svarade Ol-Persa och lät

höra sitt fnysande föraktfulla läte, »på markna'n kosta' he bara tjugufire skillingar. Adje, adje.»

Härmed stoppade han in slantarna, knöt ihop pungen och kilade ut, under det han i förbifarten kastade en misstänksam blick på länsmannen, som ånyo fick sig ett godt skratt.

»Ja, nu säger jag som Ol-Persa, 'adje, adje',» sade Rapp, i det han reste sig upp, »men det säger jag också, moster, skryt inte för mycket med sin lärdom i räknekonsten, för då gå kunderna ifrån henne, gubbarna här tycka inte om nyheter, det vet hon väl, de komma nog att ännu i många år tycka, att d'ä för dyrbart att betala med ören!»

»Tack ska' han ha,» svarade Malvan vresigt och kastade rullen i lådan, »ja' har nu fått nog åf dom där dumheterna me' örena, som Pohlen tratta i mej i jåns. Tjugufyra skilling narra han af mig för de', den gamle pjålern! För reksten vet dom aldrig hva' dom vill, öfverheten, en ska' få se att i rappet kommer di å gör påbud, att vi ska' börja med skillingar igen! Dum va' ja', som hörde på hva' gamle Pohl bladdra' om!»

»Stackars moster!» sade länsman Rapp och nickade medlidsamt åt gumman. »Ja, måtte det gå bättre med handeln längre fram på dagen! Adjö, adjö!»

Då länsman Rapp kom ut, var marknadslifvet redan i full fart. Stintor och käringar gingo af och an framför ståndén och betraktade varorna, under det de handlande med högljudda rop och under skratt och skämt utbjödo sina olika artiklar.

Här stod en västgöte och bredde ut sina tyger, dräll, bomulls- och ylletyger till klädningar och förkläden, och framför honom stannade gärna stintorna och drefvo byteshandel, lämnande honom lin och strumpor i stället för ett stycke tyg till ett förkläde. Men fort gick det icke med handeln, det blef alltid långa öfverläggningar och hviskningar och många misstänksamma »nypningar» i tyget, och nog fick västgöten tala för sin vara, innan den gick öfver i Lennbostintornas ägo.

Bagare och karamellgummor hade satt upp flere stånd med kringlor och bullar och bakelser och karameller i alla storlekar, inlindade i granna, utsirade papper med taflor, som föreställde brinnande hjärtan, eller tvenne händer, som höllo i en ring. Och kring dessa stånd samlades barn och ungdomar som flugor kring en sockerbit; alla hade de skaffat sig åtminstone ett par skillingar att köpa karameller för på marknaden. Så stodo där äfven stånd med solidare varor: kopparkärl och bleckkärl, strumpor och ylletröjor, kängor, »hufvor», förkläden, matvaror, tvål etc.

Slutligen fanns det en vara, osynlig för en med förhållandena obekant marknadsgäst, men så mycket mera både syn- och kännbar i sina verkningar, en vara, som hade större omsättning än någon annan, nämligen brännvinet. Brännvin smusslades på alla håll, det »tjufdracks» inne på gästgifvaregården, i kärrorna, med hvilka bönderna kommo farande, lågo gömda kaggar och pluntor, och brännvinsfloden rann oafbrutet som en underjordisk, osynlig

källåder. Allt lifligare och lifligare blef det fram på dagen; i rykande fart kommo hästskojarne farande utåt vägarna, halffulla skramlade de in på marknaden, där de släpade omkring sina magra kreatur, som de under skrik och svordomar bjödo ut till byteshandel. Omkring Per Bratten stod samlad en klunga af dylika handlande, som skreko och väsnades, så att det gaf eko långt utåt nejden. Per hade med sig två hästar, magra att skåda, men eldiga och liffulla, som om de haft kvicksilfver i benen. Ögonen rullade och gnistrade i hufvudet på dem, näsborrarna fnyste och vidgades, och Per hade all möda att hålla dem, så skälfde de och sleto för att komma lösa.

»He säger je då!» skrek Per med sin hesa, rosslande stämma, under det de vilda hästarna ryckte i honom, så att han tumlade än till höger, än till vänster, »att he ä' ett par bolstarka å uselt så granna krak, som je bju'ar på! Se baresta på dom!»

»Håll munläre' på dej, din skräfvelhank!» skrek en af de andra karlarna, »supna ä' dom, krakena dina, he kan en nu se, om en int' ä' blinn på bägge egene! Brännvin har du hällt i dom, din gneter, si, tocken ynkjedom, baresta ben å skinn.»

»Hva' gafflar ni om!» inföll Per med ännu gällare stämma, »tockna krak får I si er om etter, säger je ... ditt supna drög ... supen ä' du själf ... si på'n, hva' ger ni för'n?»

Småningom öfvergick trätan till en kör af skällsord och svordomar, som rullade likt åskknallar öfver marknadsplatsen. Men plötsligen fick alltsammans ett slut, därigenom att en af Pers hästar, yr och vild af allt det brännvin Per hällt i honom, greps af koller, slog omkull sin husbonde och sparkande och flåsande rusade sin väg, sedan han först gifvit Per ett slag i hufvudet med hofven och kastat omkull ett marknadsbord. Det blef en fruktansvärd villervalla, skrik, oväsen och jämmer öfver det omkullslagna marknadsbordet. En mängd pojkar, hänförda af det bullrande uppträdet, satte hojtande och jublande efter hästen, som likt en galning flög omkring på åkern, och Per, som blödde ur ett djupt sår, fördes in i gästgifvaregården för att förbindas af Malvan, hvilken bland sina många andra talanger var i besittning af »gåfvan» att förbinda sår och hämma näsblod, ja i värsta fall kunde sätta ihop ett afbrutet ben, en talang, som hon vid hvarje marknad regelbundet fick tillfälle att utöfva.

Vid tolftiden hördes ett rop: »nu kommer komejan», hvilket rop blef en signal för marknadsfolket att rusa ut ur ståndén och stugorna och omringa en liten trupp taskspelare, som kom vandrande in i byn och som under benämningen »komejan» var en på marknaden lika oundgänglig företeelse som karameller och hästskojare. Det var en mycket anspråkslös liten trupp, en karl och en kvinna samt två små flickor, den ena blekare och magrare och mera hålögd än den

andra. Omgifna af det nyfikna, gapande folket, utbredde de nu nedanför värdshustrappan en gammal matta, hvarefter de började sina taskspelarekonster, som bestodo i att den ena af de små flickorna dansade på ägg och karlen kastade knifvar, under det hustrun sjöng och slog på en »tambour de basque», och den andra flickan gick omkring och tiggde slantar. Sedan begaf sig hela sällskapet, både åskådare och utförare, så många som fingo rum, bort till gästgifvaregården, och där fortsatte »komejan» sina upptåg under skrål och dryckjom.

Länsman Rapp hade ej stannat länge på marknaden. Då han kom ut från Malvans bod, gick han ett slag omkring ståndén och pratade litet med gummorna, som han mötte, tittade efter i ett par kärror, om där lågo några brännvinskaggar, och spände därefter för sin norrbagge för att köra uppåt bygden. Men han lämnade kvar Ole Mattson, fjärdingsmannen, som klädt ut sig med lösskägg och glasögon och spelade drucken för att okänd kunna gå omkring och leta reda på brännvinskaggarna.

Då länsman Rapp åkt ett stycke på vägen mellan Vallåker och Söllnor, byn där Ol-Persa bodde, fick han se rök uppstiga emot den klara sommarhimmelen just från det ställe, där Ol-Persas stuga borde ligga. Han höll inne sin häst och satt några ögonblick och betraktade röken, som, lätt och rak, likt en blågrå pelare steg upp i rymden. »Hm,» tänkte han och tryckte piskskaftet

mot hakan, »den där blå färgen ser mig misstänkt ut... det vore inte olikt honom, den illmaringen, att passa på just nu under marknaden, jag har sannerligen lust att glädja honom med ett litet besök.»

Härmed gaf han lösa tömmar åt den lilla norrbaggen, som stod där och klippte med öronen, och körde i rask fart vägen framåt bort till byn Söllnor, som låg en god fjärdedels mil ifrån Vallåker, strax bredvid Skällmyra.

Röken fortfor alltjämt att stiga upp från Ol-Persas; den hade en egendomlig, blåaktig färgton, sådan som röken brukade ha, då brännvinspannorna kokade i fäjset och som mera än en gång för länsmannen skvallrat om de vidriga hemligheter, bönderna sökte gömma för honom.

Då han kom in i byn och så nära Ol-Persas stuga, att han hade den i synhåll, fick han se den lille bonden själf komma ut och gå emot honom på landsvägen. Ol-Persa lunkade framåt med små, hastiga steg och såg ut, som hade han ett viktigt ärende att meddela länsmannen.

»Godda', befallningsman,» gnällde han och drog ena mungipan på sned, »ä' han, Berg, ute å fälas[1] åt den härn si'a i dag?»

»Rapp heter jag, och inte Berg, det har jag sagt dig hundra gånger, din gamla räf!» ropade Rapp förargad och klatschade med pisksnärten i luften.

[1] Färdas.

Ol-Persa drog mungipan ännu mera på sned. De föregående befallningsmännen i socknen hade hetat Berg, och det var därför hans orubbliga öfvertygelse, att alla befallningsmän i hela landet hette Berg, och att Rapp endast dref med honom, när han påstod något annat.

»Jaså,» svarade han med en illmarig blick, som tycktes säga: 'Ja, meg lurar du ändå int', »jaså... jaha... så va' he, Rapp va' he, ja, ja, nu ville je så mickje be'n, befallningsman, å int' komma in tell meg, för vi ha nu tocke styr där inne, kan vetta, ho', stintan vånn, liggjer där i kopporna, må vetta...»

Rapp brast ut i skratt, under det han hoppade ur trillan och slog tömmen kring hästens ben.

»Nej, min kära Ol-Persa, den gubben gick inte! Det där var ett alltför gammalt och utnött knep. Ni får lof att hitta på någonting annat att skrämma mig med, kopporna är jag inte längre rädd för. Den här gången ska' du allt bli lurad, min gubbe!»

Med dessa ord gick han in i stugan, åtföljd af Ol-Persa, som ånyo drog sin mun till ett hånleende.

Då länsmannen kom in i köket, satt Ol-Persas »käring» och spann vid ena fönstret, och framför spisen stod stintan och kastade in löf och kvistar, hvilka brunno med en klar, fladdrande låga. Men någon brännvinsbränning eller några kaggar fann han ingenstädes, ja icke ens en brännvinsplunta. Röd af förtrytelse gick han omkring och snokade

öfverallt i vrårna, stampade i golfvet för att få tag på den planka, bönderna alltid brukade ha lös för att därunder gömma brännvinskaggen, men allt utan framgång. Hade Ol-Persa något brännvin hemma, så förstod han åtminstone konsten att gömma det väl.

»Je tror nu att han, Bergen, ä' den som ä' värst lura',» sade Ol-Persa, som med sitt mest illmariga leende åsett länsmannens fruktlösa undersökningar.

»Din gamla kanalje,» ropade Rapp och knöt handen mot Ol-Persa, »hur vågar du på det sättet drifva med mig, hvad var det för historier med kopporna, ni ä' ju friska som allt annat ondt krut, vet jag?»

»Jo, he ska' je nu säga'n,» svarade Ol-Persa med oföränderligt lugn, »he tickje meg som så, att han, Bergen, int' har nå' å dona om här i *mi' stuggu*, å därför så smacka' je hop'et om kopporna, sir han. Så mickje han vett he tell en ara gång, då han ger seg ut för å snoka igen!»

Vid dessa ord fick Ol-Persas illmariga uttryck en tillsats af lömskt, hämndlystet hat, och den blick, med hvilken han bekräftade sina hotelser, hade något af ett ilsket rofdjurs begär att få hugga till.

Länsmannen svarade ej; han söndermalde en ed mellan tänderna, satte med en eftertrycklig rörelse mössan tillrätta i nacken och lämnade utan ett ord stugan. Utkommen på vägen kastade

han sig upp i trillan och körde med lösa tömmar vidare.

Han hade kommit in i sitt värsta »länsmanslynne»; Ol-Persas oförskämdhet retade och eggade honom att söka nya tillfällen att utöfva sin myndighet mot dessa bönder, som så ofta satte hans tålamod på prof. »Ert lömska pack,» mumlade han, medan han körde vägen framåt, »vi ska' väl ändå se, hvem som blir den sista att 'lura', ni eller jag!»

I Skällmyra, icke långt ifrån Jutta-Olle, bodde en gammal för detta soldat Knagg och hans hustru, hvilka bägge voro kända som ett »duktigt lönkrögarefolk». Isynnerhet hustrun hade rykte om sig att vara slipad och förfaren i handteringen; hon skötte utminuteringen af brännvinet, lade pluntorna i buskarna och kasserade in pengarna och hade ett förunderligt skarpt väderkorn att varsko mannen, så snart länsmannen nalkades deras trakt, och att i tid gömma undan och utplåna alla spår af den förbjudna varan.

Utanför Knaggs stuga stannade nu länsman Rapp, hoppade af och gick tvärt in i stugan. Han visste genom ett par vittnens utsago, att Knagg sedan dagen förut gömde flere kaggar brännvin hemma hos sig.

Emellertid hann han ej längre än upp på förstugubron, ty hustru Knagg kom genast emot honom, stängde dörren bakom sig och gjorde en djup, försmädlig nigning.

»Godda', befallningsman,» började hon med ett elakt hånlöje på läpparna och i ögonen, »fäll va' he så fördannt å få se'n här midt under markna'n. Kan säga om je får durra sta[1] å be'n vara så gemen å stiga in å dricka en kaffeskvätt?»

»Kaffe kan jag få en annan gång,» svarade Rapp, i det han knuffade undan gumman och trängde sig in i stugan, »hit med brännvinet, käring, jag vet att du och Knaggen har en hel hoper tjufgömdt här inne! Fram med det bara, annars ska' jag klämma till, så ni inte glömmer det!»

»Grufva[2] meg, om je har så mickje som ett gusslån brännvin i stuggu,» svarade gumman med tillgjordt klagande stämma och de hånleende ögonen skelande på länsmannen, »ne då, sen han, Lars, sluta' upp me' å supa, ha vi int' en sprint brännvin, baresta en plunta tell krakena, må vetta!»

»Hit med den då,» svarade länsman Rapp vresigt, under det han gick omkring i rummet och stampade för att hitta på den välbekanta lösa plankan, »och sen ska' du upp och visa mig hvad du har på botten.»

»Där har je assinte[3], befallningsman,» försäkrade gumman med samma smilande röst, »he ä' nu baresta fjäs[4] å tocke . . .»

»Brännvin ä' de värsta skräp af allt,» inföll

[1] Våga, drista. [2] Ve mig. [3] Alls ingenting. [4] Skräp.

länsmannen befallande, »seså, gör nu inga undanflykter, utan upp med dig på botten, så får vi snoka igenom den.»

»Fäll får han he mickje gärna för meg då,» svarade gumman, i det hon gick upp på stegen, som ledde till vinden, eller »botten», som folket här sade. Länsmannen följde henne hack i häl, och då han kommit dit upp, genomletade han under tystnad och följd af gummans spefulla blickar hvarenda vrå, vände upp och ned på alla föremål, knackade i golf och väggar, men alltsammans utan framgång. Den gamla vinden med sina af tiden svartnade bjälkar, sina spindelväfvar i hörnen och sina klädesbylten och sitt sönderslagna husgeråd, såg ut som om den aldrig hyst ens en brännvinsplunta mellan sina väggar.

»Fördömda käring!» utropade Rapp, »hvar gömmer du ditt brännvin? Jag vet, att du i går fick hit en hel hop med djäfvulstyg, hvar gömmer du det?»

Gumman skakade på hufvudet med samma beklagande min och hånleende ögon.

»Fäll ä' he nå'n som sett i sine, som har bladdra' om tockna historier för befallningsman,» menade hon.

Rapp svarade ej, han mumlade blott några otydliga ord mellan läpparna och gick därefter ned från vinden. Sedan gjorde han en grundlig undersökning öfverallt i stugan, vände ut och in på likt och olikt, snokade i alla vrår och på backen utanför, men ingenstädes fann han ett spår af bränn-

vin, utom den nyss omtalade pluntan till kreaturen, som innehöll endast några droppar af en grumlig vätska, och som gumman själf kom och lämnade honom med ett ödmjukt: »Var så bra, befallningsman!»

»Dra' i väg, så långt den räcker!» ropade länsmannen, i det han slog till pluntan, så att den rullade utför golfvet, och gick därefter med långa steg ut ur stugan samt for sin väg.

Hans lynne hade blifvit ännu sämre genom det misslyckade besöket hos Knaggens, och icke blef det bättre, då han i slutet af backen vände sig om och fick se hustru Knagg stå på förstugubron och niga och på det vänligaste vifta med förklädet till afsked. När han for förbi Ol-Persas stuga, stod denne också ute på förstugubron och ropade till afskedshälsning: »Dom sku' ha kasta' hetdrank i egene på'n, som dom gjorde med Dal-Bergen!»

»Det där tjufpacket kan reta gallfeber på en abborre,» tänkte han, under det han klatschade på sin norrbagge och i halft sken begaf sig bort till marknaden igen.

Då han kom dit, höll »komejan» som bäst på att uppvisa sina konster. Den lilla flickan med sina nakna ben och armar, smala som pinnar, och de smutsiga, brokiga klädtrasorna hängande öfver den skelettlika kroppen, utförde just sin äggdans, och rundt omkring henne stodo karlar och kvinnor och barn och åsågo hennes konststycken med gapande munnar och tindrande ögon. Fjärdings-

man Mattson, som alltjämt spelade halffull, hade blandat sig med dem och stirrade lika intresserad som de på den dansande flickan. Men han tycktes hafva ögon både fram och bak, ty på samma gång iakttog han allt som tilldrog sig omkring honom. Särskildt hade han sin uppmärksamhet fäst vid en punkt till vänster om gästgifvaregården. Där stod nämligen en stor, svarthårig gestalt och gräfde i sin kärra tillsammans med några andra bönder, som samlat sig omkring honom. Det var Jutta-Olle, som nyss kommit till gästgifvaregården; allt emellanåt hörde man hans och hans stallbröders hesa stämmor och råa svordomar tränga fram och blanda sig med marknadsstimmet.

Mattson visste, att Jutta-Olle hade en stor laddning brännvin med sig i kärran. Han, Olle, hade nämligen icke kommit dit den vanliga marknadsvägen, utan söderifrån, från byn Lod, där han, enligt hvad det försports, legat öfver natten på gästgifvaregården för att genom denna omväg afleda uppmärksamheten från att han varit inne i staden och försett sig med brännvin till marknaden. Fjärdingsmannen väntade blott nu på att länsmannen skulle komma för att få lägga beslag på den förbjudna varan, men icke ett ögonblick lämnade han Jutta-Olle och dennes stallbröder ur sikte.

Då han fick se länsmannens kärra närma sig, skyndade han sig bakom gästgifvaregården och gensköt Rapp, så att denne ej hann svänga om hörnet och således ej kunde bli sedd af

Jutta-Olle, som stod på andra sidan gästgifvaregården.

»'Storkrögarn' ä' här,» hviskade han brådskande och ifrigt, »står där bakom knuten; har kärran full med stygg-tyg, så nu kan vi när som helst knipa'n.»

Länsman Rapp hoppade af kärran och gnuggade händerna, under det hela hans ansikte plötsligen lyste upp af belåtenhet. Nu skulle då ändtligen han också få slå ut en trumf, och det en som dugde! Med snabba steg smög han sig om knuten, åtföljd af fjärdingsmannen.

Men om denne hade haft ögon i nacken, och om Rapp var kvick i vändningarna, så stod Jutta-Olle dem icke efter i något afseende. Likt en spårhund hade han vädrat sig till både Mattsons utkik på honom och länsmannens ankomst, och just då de bägge lagens handhafvare svängde om gästgifvaregårdens hörn och skyndade fram för att slå ner på Jutta-Olle, fingo de se hans kärra i skenande fart rulla bort på vägen till Bjurån.

Länsman Rapp gaf till en vild ed, rusade som en blixt tillbaka till sin kärra, kastade sig upp däri och satte efter Jutta-Olle.

Nu blef det en hetsjakt utefter landsvägen, så att dammet stod likt ett moln kring kärrorna, hjulen knakade, och löddret skummade om hästarnas betsel. Lika sluga, energiska och helt och hållet besjälade af en ursinnig önskan att besegra den andre voro de bägge två, förföljaren som den förföljde, fast beslutna att ej gifva efter. Blanka af

svett, med sidorna skälfvande, lågo de stackars hästarna längs marken, pådrifna af körsvennernas piskor; vid hvarje krökning på vägen slängde kärrorna, så att det såg ut som om alltsammans skulle störta i diket, men efter ett par sekunders slingringar återkom jämnvikten, och så fortsattes färden i skenande fart. Afståndet hölls tämligen jämnt mellan kärrorna; en gång såg det ut som skulle länsmannen få öfvertaget, men så lyckades Jutta-Olle att få samma försprång igen.

Vid Svartens-Eriks stuga i Rimflo störtar emellertid plötsligen länsmannens häst. Det stackars djuret skälfver som ett asplöf i hela kroppen, ögonen stå blodsprängda ut ur sina hålor, och de vidgade näsborrarna flämta och kippa efter luft. Men Rapp har icke något deltagande för sitt djurs lidande, snabbare än tanken kastar han sig ur kärran och lämnar den och hästen åt sitt öde; framför Svartens-Eriks stuga står en förspänd trilla, han vet ej hvem den tillhör, men därefter frågar han ej nu, blixtsnabbt störtar han sig upp i den och ger den halfsofvande hästen ett så väldigt piskslag, att denne i vild fart rusar utåt vägen.

Nu har länsmannen friska krafter att kämpa med, hästen springer ursinnigt, och till sin glädje märker Rapp, att han småningom tar igen hvad han förlorade genom att hans häst störtade. Det gäller blott att hinna Jutta-Olle, innan denne når fram till en skogsväg, som strax bortom Bjurån tar af bort till Särela, ty har Jutta-Olle väl kommit in på den, då blir han den segrande, hans

häst är van att springa på oländiga vägar, och den här hästen känner ju länsmannen icke ens till... Obarmhärtigt låter han piskan dansa öfver hästens svettdrypande rygg, själf står han halft upprest i vagnen, med tömmarna upplyfta liksom för att bättre jaga framåt; med ögonbrynen sammandragna och blicken skarpt koncentrerad mäter han oupphörligt afståndet mellan sig och Jutta-Olle... än tycker han att det minskas, än att det ökas... han ser hur Jutta-Olle anstränger sina yttersta krafter, hur hans häst skälfver och flåsar... nu är han framme vid bron, hästens hofvar dåna däremot i brakande fart... om några sekunder är han inne på byvägen, där den djupa, mörka skogen skall rädda honom. Länsmannen söndermaler en ed mellan tänderna, hans svarta ögon glöda af harm, han drifver ännu en gång på sin häst, men han känner, att han håller på att förlora spelet...

Då varseblir han på andra sidan bron, några famnar framför Jutta-Olle, en fora med timmer, som långsamt kör vägen fram. Hans skarpa öga igenkänner genast körsvennen: det är Per Magnus från Vallåker. Som en pil far han upp i vagnen, ger till ett »ohoj», som dånar genom skogen, och pekar med sin utsträckta piska på Jutta-Olle. Den sluge Per Magnus, van vid dylika förföljelsescener, uppfattar genast ställningen; icke förr hade länsmannen varskott honom, än han med ett kraftigt ryck i tömmarna vänder foran på tvären, så att vägen spärras för den flyende lönkrögaren.

Blek af raseri, med hvitögat lysande under den kolsvarta pupillen, gör Jutta-Olle ännu ett försök att komma undan; utan att bry sig om att hans häst i hvarje ögonblick är färdig att störta, låter han under vilda rop piskan susa kring det svettdrypande, skälfvande djuret för att tvinga det ned i diket. Men i samma ögonblick är länsman Rapp framme vid kärran, hugger hästen i tygeln och tvingar Jutta-Olle att stanna...

»Den här gången var jag ändå listigare än du, din räf!» ropade länsman Rapp, och den skadeglädje, han förgäfves sökte dölja, kom hans ögon att riktigt tindra af belåtenhet och ökade än mera Jutta-Olles raseri.

Under en hel störtskur af eder och förbannelser hoppade denne ned från kärran, och hade han följt sitt hjärtas begär, skulle han ögonblickligen kastat sig öfver länsmannen och slagit honom till marken. Men som han för tillfället var nykter, kom han att erinra sig, att det skulle stå honom dyrt, om han förgrepe sig på lagens handhafvare. Han nöjde sig således med att svärja och väsnas, under det länsmannen, biträdd af Per Magnus, undersökte hans kärra och drog fram den ena brännvinskaggen efter den andra.

»Se så,» sade länsmannen, då han tömt hela kärran på den dyrbara lasten, »nu får du resa hem till ditt igen och glädja dig åt dina angenäma marknadsminnen! Det kommer att bli en dyrbar jackmässa för dig, det här, min käre Jutta-Olle.»

Jutta-Olle blängde med hvitögat och gnisslade

med tänderna mot hvarandra, men han svarade ej, utan hoppade blott upp på kärran och körde hemåt. Men då han kom fram till bron, vände han sig om, knöt handen mot länsmannen och ropade:

»He ska' du allt få betale meg dirt, din dolska öfverhet!»

Länsmannen skrattade och ryckte på axlarna; han var i en alltför belåten sinnesstämning för att bry sig om hvad Jutta-Olle pratade. Med en förnöjd min räknade han kaggarna och hvad böterna därför skulle komma att inbringa honom, under det Jutta-Olles hotelse och åtföljande rad af svordomar ljödo för honom ungefärligen som en på afstånd mullrande åska, som träffar ens öra utan att beröra ens fantasi och medvetande.

XII.

Belägringen vid korsvägen.

Augustimånen stod full och klar öfver bergskedjan vid nordöstra himlaranden; en hemlighetsfull stillhet bredde sig kring nejden, Lennans oroliga vågor hade insomnat och återspeglade månstrålarna, hvilka likt ett bredt glänsande guldband drogo fram öfver den lugna vattenytan. Vid udden, som sköt ut i sjön strax bredvid Bjurån, försvunno månstrålarna, men så döko de upp igen i forsen, i hvars hvitskummiga böljor de glittrade som bleka, skälfvande eldgnistor.

Några stenkast ifrån ån låg ett gulmåladt trähus med långt utskjutande takås och en stor förstugukvist. Det låg där ända sedan 1700-talet, då det, enligt hvad folket sade, innehades af skarprättaren. Denna sägen bekräftades af att icke långt därifrån, alldeles vid gränsskillnaden mellan de bägge socknarna Strömnäs och Lennbo, där enligt vedertaget bruk alla afrättningar skulle äga rum,

ännu lågo några ruttna stockar, som ansågos vara lämningar efter en gammal stupstock. Under de sista årtiondena hade länsmannen i socknen brukat inneha det lilla huset, så att det slutligen fått namn, heder och värdighet af länsmansboställe.

Länsman Rapp var denna afton — som för öfrigt nästan alla aftnar — ute i tjänsteärenden, och hans fru satt i köket tillsammans med Ingrid och Britta-Lena från Faxemo.

Hon kände sig ängslig till mods öfver mannens dröjsmål: fastän hon varit gift i sex år och var van vid, att han dagligen färdades ute på vägar och stigar och ibland icke ens kom hem till natten, kunde hon nu lika litet som annars öfvervinna den bäfvan, som alltid fyllde henne, då han var borta.

Ty hvad kunde inte hända honom just i dag? Det är sant, att han väl hundra gånger gått fri, men kanske skulle han den hundraförsta gången drabbas af olyckan, och kanske inträffade den hundraförsta gången i dag?...

Olyckor och faror lurade ju öfverallt omkring honom. De lurade inne i skogarna, där den vilda befolkningen lade sig i bakhåll för att under mörka höstaftnar rusa fram och öfverfalla de vägfarande; de väntade på honom vid dikeskanten, där han när som helst kunde få se en bössmynning dyka upp; de mötte honom i stugorna, då han kom för att lägga beslag på brännvinskaggar eller »panta» eller lägga handbojor på någon upptäckt brottsling, vid hvilka tillfällen folkets hat och hämnd-

lystnad alltid voro i en mer än vanligt jäsande rörelse . . .

Och alla dessa berättelser om blodsdåd och illgärningar, som likt en lefvande krönika sedan årtionden tillbaka lågo på befolkningens läppar, uppstego för henne den ena efter den andra, medan hon satt här och väntade på sin mans hemkomst. Med pinsam tydlighet såg hon framför sig rummet i den gamla gästgifvaregården i Vallåker, där fjärdingsman Mattson höll på att bli ihjälskjuten af en bomb, som kastades in till honom på natten. Bomben träffade honom ej, fastän en skärfva däraf gick alldeles tätt förbi hans hufvud och tillbucklade klockan som hängde på väggen. Men *om* den dödande skärfvan hade gått endast en linje längre ned, och det kunde den göra *en annan gång* . . .

Och om Jutta-Olle, den eländige lönkrögaren, som, det visste hon, hatade hennes man och hade svurit att hämnas, finge den ingifvelsen att skjuta på honom, såsom han gjorde på länsman Berg, då denne lagt beslag på hans brännvinspanna, kunde det ej hända, att kulan då träffade sitt mål i stället för att gå in i motsatta väggen, som den gjorde den gången Berg skulle »knäppas»? . . .

O, hvad det var rysligt att tänka på allt detta, hvad det var hemskt att i inbillningen frammana de långa, ensamma vägarna mannen hade att färdas, de mörka skogarna, där månskenet framtrollade så fantastiska, underliga skepnader, den

djupa tystnaden, som hvilade öfver allt, och i hvilken hvarje ljud hördes så olycksbådande skarpt och betydelsefullt ...

Allt emellanåt steg hon upp och gick ut på förstugubron för att speja bortåt den månbelysta landsvägen. Hon hade verkligen skäl att vara orolig nu, ty klockan var öfver tio, och John hade lofvat att vara hemma vid niotiden.

Men allt var tyst och orörligt, och hon såg icke en varelse utom »gammel-kiss» — en svart och gul huskatt, hvars ålder och härkomst ingen kände till — som satt på förstugubron och stirrade på månen med underliga glänsande ögon, alldeles som om han varit sysselsatt med att utforska stjärnvärldens hemligheter.

Vid korsvägen framför förstugubron, där vägarna från de olika socknarna sammanlöpte, stod en vägvisare, hvars skarpa skugga liknade ett stort kors, som dystert och graflikt föll öfver vägen. Från forsen hördes det ständiga brusandet ängsligt skarpt i tystnaden rundt omkring. Den unga frun ryste till: var det möjligt att ingenting hände hennes man i denna underliga månskensnatt, då allt omkring henne var så besynnerligt ängsligt, så fullt af aningsfulla, dystra stämningar?

»Gammel-kiss, gammel-kiss,» hviskade hon, i det hon böjde sig ned och strök med handen öfver kattens gulsvarta päls, »säg mig, om du tror att det händer husbond' någonting?»

Men gammel-kiss låddes icke märka henne;

han satt orörlig och fortfor att med sina outgrundliga ögon stirra på månen.

Inez drog en suck, reste sig upp och gick in i köket.

Här flammade elden i spisen, där Ingrid kokade kaffe för att trösta sin matmor, medan denna väntade på »befallningsman».

Britta-Lena satt i pinnsoffan med fru Rapps femårige gosse i sitt knä. Hon berättade sagor för den lille gossen, och han var så förtjust, att han hoppade och skrek och ögonen lyste af förnöjelse.

»Mera... mera!» ropade han, så snart Britta-Lena tystnade, »jag vill höra mera om troll och gastar och sådant där... Britta-Lena ska' berätta mer... för d'ä' så roligt, så...»

»Ja, så va' de nu me' he om henne, jättekvinnan Folma,» fortfor Britta-Lena med entonig röst; »ho' va' dotter tell Vässle i Kinneråsen, ett ohiskjelint troll, å ho' va' e' olämpa så le' trollkona, ho' också. Nu ska' Sten få höra hur ho' gjorde...»

»Nå, hva' gjorde hon då?» utropade Sten, mer och mer intresserad.

»Jo, he ska' Sten få höra. Ho' å hennes far, Vässle, dom bodde på Klacken på Kinneråsen, å dom bor där än den dag som ä', sir Sten. För ibland om morron ryker he från Klacken, å då ä' he trollet, som steker strömming åt far'n sin, må vetta. Men på den ti'en, som je talar om, satt Folma å grufva seg, för dom kristna begynte

å bigga kerser, å he va' int' nå' som ho', Folma, tickje om, int'.

»Å så en dag, när dom höll på å mura kersan, tog ho' en olämpa så stor sten ur klippan å plöst'en[1] tvärs öfver Lennan bort tell kersan. Men stenen, han kom allri' fram, han stanna i Lennan, å där kan han ses den dag som ä', där ligger han som ett stort åbäkje som glåmar[2] upp ur sjen . . .»

»Men hvarför skulle Folma vara så ond på kyrkan?» undrade Sten.

»Ja, kan säga he,» svarade Britta-Lena betänksamt, »ho' tickje fäll att he va' ledt å se'na . . .»

»He va' därför att ho' va' ett hedniskt kvinnfolk,» upplyste Ingrid, i det hon vände sig om och såg på Britta-Lena med ett litet öfverlägset leende, »därför li'a ho' int' att Herrens Kristi ljus kom in i landet. För dom hedna har nu allti' vurit hatuga[3] mot dom kristna, å så ä' dom den dag som ä' . . .»

»Inte finns de några hedningar nu, inte?» inföll Sten.

»Jo, he fenns så,» svarade Ingrid strängt, »alla, som int' förtrösta på Herren å int' älska Herren Jesus, ä' hedningar, fast dom kallar seg kristna. Å tocke' folk fenns he nu mickje åf.»

Den lilla länsmansfrun, som satt nere vid dörren och hörde på flickornas samtal, ryckte

[1] Kastade. [2] Tittar. [3] Hatfulla.

oförmärkt till. Hon visste ej om det var på henne Ingrid syftade, men hon kände sig träffad af hennes ord, ty hon insåg att hon i detta ögonblick icke alls litade på att Gud skulle beskydda hennes man, ja hon hade icke ens bedt därom. Men hennes hjärta var så oroligt, och tankarna flögo omkring som uppskrämda fåglar, så att hon icke kunde hålla dem samman till bön.

Lille Sten såg på Ingrid med sammanrynkade ögonbryn och undrande blickar; därefter vände han sig hastigt mot Britta-Lena och utropade:

»En saga till, söta Britta-Lena! Men de ska' vara om 'riktiga' hedningar, inte så'na som Ingrid talte om, inte...»

»Ja, kan säga hva' en nu ska' hitta på?» undrade Britta-Lena, i det hon bekymrad strök med handen under hufvudklädet. »Ja, så va' he då om prästen, som allri' kom fram tell ottesången. Vill Sten höra he då?»

»Ja... ja, *söta* Britta-Lena!»

»Ja, he va' nu på den ti'en trollen höll på tell å tappa regeninga, å he va' julotta, å klockorna hade ringt, å folket satt i kersan å vänta på prästen. Men stund på stund geck, å klockarefar geck upp å ned på gången å ticktje[1] nu he va' ledt att prästen dröjde. Men he va' nu så, att he va' en okuslin[2] väg prästen hade tell å fara, skogslejes, på gaddar[3] å stigar, där en int' va' säker på hva' en sku' få se. Å så va' de he

[1] Tyckte. [2] Hemsk. [3] Liten väg.

att trollen hade gett seg den lede på, att prästen int' sku' komma fram tell kersan.

»Så kom han då tell blo'myra, som nu för jämna ha' vurit oknytt[1]. He va', som je sa', brådt på morron, ogement kallt va' he, å månen satt å glysa[2] högt uppe på himmeln. Prästen, han körde på, han, tvärs öfver blo'myra. Men när han hållit på en stund, tänkte han att he va' nå' på skre[3], för he tog nu ingen ände me blo'myra, länger och länger varst ho', ju värre prästen körde. Å så höll han på å körde å körde i spåren etter seg, å kom allri' fram tell ottesången. Men når folket hade vänta' i en timme, geck dom ut på backen, å då feck dom se på himmeln ett ohiskjelit[4] norrblys[5], drypande rödt som blod. Då förstod dom att nå' händt me' prästen, å så geck hvar och en hem till sitt. Men prästen hörde ingen åf; han hade missfarit i spårena sina på blo'myra, å där varst han kvar.»

Britta-Lena tystnade och strök med handen under hufvudklädet, hennes vanliga rörelse, då hon började eller slutade tala.

Lille Sten, som suttit med ögonen vidöppna och spända, drog en djup suck, ryste till och kröp längre in i Britta-Lenas famn. Hela hans barnafantasi var i en skälfvande rörelse; den förskräckliga blodmyren, öfvergjuten af decembermånens kalla ljus, den stackars prästen, som, vanvettig och förhäxad, jagade ihjäl sig i sina egna spår,

[1] Hemsökt af spöken. [2] Lyste. [3] Galet. [4] Förskräckligt. [5] Norrsken.

norrskenet på kyrkbacken, hemskt och oförklarligt som en underlig drömbild, allt brände sig in i hans själ till ett af dessa på en gång lockande och rysliga barndomsminnen, hvilka, hur nyktra och förståndiga vi än sedan må bli, alltid i vår inbillning kvarlämna liksom en bottensats af dunkla, spöklika sagostämningar.

»Nej, min gosse lilla,» utropade hans mamma, i det hon kom fram och drog ned Sten ur Britta-Lenas knä, »nu ska' vi inte mera hålla på med sådana här hemska saker, för då sofver du inte i natt. Det finns inga troll, Sten lille, det vet du så väl, och hvad Britta-Lena berättade var bara en saga. Se så, kom, nu ska' du gå och lägga dig!»

Hon tog den lille gossens hand och försökte draga honom med sig, men Sten stretade emot allt hvad han kunde, och ovisst är, hvem som afgått med segern, om inte i detsamma all strid upphört till följd af att ett häftigt hundskall afbröt kvällens tystnad. Inez släppte genast gossens hand och skyndade med ett rop ut på förstugubron.

Fullmånen stod nu högt uppe på himmelen, så att hela nejden liksom badade i dess sken, och de tre korsvägarna framträdde hvitaktigt ljusa mellan trädstammarnas mörker. Lloyd, den stora newfoundlandshunden, som fått efterträda den, hvilken Jutta-Olle och hans anhang förgiftade, då de förstörde »Malmens bro», stod nedanför förstugu bron och skällde ursinnigt utåt den ena vägen.

Inez ställde sig bredvid Lloyd och lyssnade och spejade åt det håll, hvarifrån hon visste att mannen skulle komma.

Slutligen upptäckte hennes vana öra det dofva bullret af på afstånd rullande hjul. Hon drog en suck af lättnad och väntade med hjärtat dunkande och blicken spanande in i det månskuggiga dunkel, där vägens linjer förlorade sig.

Nu närmade sig ljudet, så att hon tydligt hörde hjulens rullande mot marken, och slutligen framträdde ur skymningen där borta konturerna af en häst och en vagn.

Både hon och Lloyd sprungo ned till grinden, men hon hade icke hunnit dit, förrän hon med en ilning af smärta och missräkning upptäckte, att det icke var hennes man som kom.

Blek och uppskrämd ställde hon sig med armbågen stödd mot grinden för att vänta, tills vagnen kört förbi, under det Lloyds skall blef allt ursinnigare och ursinnigare.

Då kärran närmade sig, såg hon att det var Per Magnus i Vallåker, som var på väg till en by på andra sidan bron.

»God kväll, Per Magnus!» ropade hon, i det hon vinkade åt honom med handen, »har han sett till befallningsman?»

Per Magnus höll in hästen och nickade bekräftande.

»Fäll har je he,» svarade han och böjde sig litet fram ur kärran, »han ba' meg, befallnings-

man, att säga frun, att ho' int' feck va bekytta[1] för'en, han har fått nå'n beställning på ara[2] si'an sjen, sa'an,» Per Magnus pekade bort öfver Lennan, »så han hinner fäll int' hem förrn på morronsi'an, sa' han.»

»Tack, Per Magnus,» svarade den unga frun, hvilkens blekhet doldes af månskenet, »ack, ack, ack, hvarför kunde han inte få fara hem i afton, jag vet inte hvarför, men jag är mer än vanligt ängslig...»

Per Magnus ref sig i hufvudet och grinade illmarigt.

»Frun ska' nu int' stå här å barma seg öfver'n,» sade han, »befallningsman har nu tocken aga[3] me seg, så ung han ä', så...»

»Hvad hjälper det?» afbröt den unga frun häftigt, »hvad hjälper det, om han har aldrig så mycken aga med sig, om han är aldrig så duktig och kraftig, det håller inte ifrån honom lönmördare-kulor och knifstyng, snarare tvärtom.»

»Har ho' int' hört hva' dom säger i socknen om befallningsman, att han ä' 'hård'?» afbröt Per Magnus med ett skälmaktigt leende.

»Nej, hvad är det?» undrade Inez misslynt, otillgänglig som hon för ögonblicket var för allt skämt.

»Jo, he ä' nå' trolldom me'n,» fortfor Per Magnus på samma skälmaktiga sätt, »han har nu gått fri så många gånger, så dom tror att int' nå'

[1] Orolig. [2] Andra. [3] Respekt.

anna' än silfverkulor bit' på'n. Så dom lär nu int' mer göra seg bry å skjuta på'n, sir frun.»

»Ack, kära Per Magnus, så väl är det icke,» suckade Inez, »skjuta göra de nog, om inte annat så för nöjes skull. Vet Per Magnus hvad det är för beställning han har?» tillade hon.

»Je vett int'. Dom bladdra nå' om Jutta-Olle där nere, men je häkta[1] int' höra på, för he ä' nu allri' annat...»

»Nej, d'ä' aldrig annat,» suckade den lilla frun och vaggade ängsligt af och an med kroppen, »om han åtminstone hade tagit Lloyd med sig.»

Per Magnus såg sig eftersinnande omkring.

»Ja, hva' he angår, så kan hunnen vara bra för frun ock,» svarade han kort. »Ja, go' kväll då, å tack så mickje för meg då,» tillade han därefter, i det han nickade åt frun, ryckte i tömmarna och manade på hästen.

Inez besvarade hans afskedshälsning och ställde sig därefter på samma sätt som nyss, med armbågarna stödda mot grinden, och lyssnade efter den bortfarande vagnen. Alla dessa ljud, som under dagen föreföllo så vanliga: hästhofvarnas dånande mot bron, det i fjärran bortdöende rullandet af vagnshjulen, framträdde i nattens tystnad så underligt skarpa och betydelsefulla.

Med en suck lämnade hon grinden och gick långsamt fram emot förstugubron. Klockan var nu half elfva, det var således tid på att gå och

[1] Orka.

lägga sig.' Hon begaf sig därför bort till stallet tvärs öfver vägen, där den lilla norrbaggen, som tjänstgjorde vid mannens ämbetsresor, hade sin bostad. Här såg hon efter elden och stängde omsorgsfullt dörren till både stallet och vagnshuset. Sedan skrufvade hon luckorna för fönstren, hälsade på hos Lloyd, som nu låg och sof i sin koja, och gick därefter in i köket till flickorna.

»Britta-Lena stannar väl här i natt, kan jag tro?» frågade hon vänligt.

»Ja, om int' frun säger ne tell'et, så tänkte je ligga hos Ingrid i natt. Je vett int' hur he ä', men je ä' nu int' nå' hogsen å gå hem öfver skogen i kväll, int'.»

»Nej, stanna du kvar,» svarade frun, »när befallningsman är borta, är det godt att vi ä' flera kvinnfolk.»

Hon tog nu lille Sten vid handen, sade godnatt åt de bägge flickorna, stängde dörren till förstugubron och begaf sig därefter in för att lägga sig.

Det lilla länsmanshuset bestod af kök, länsmanskontoret, förmak och en liten matsal, allt på nedre botten; en trappa upp, det vill säga på vinden under takåsen, lågo tvänne rymliga gafvelrum, och det ena af dem hade länsman Rapp och hans fru till sängkammare.

Här stod äfven Stens bädd, och sedan Inez läst bön med den lille gossen, skyndade hon sig att kläda af honom för att så fort som möjligt få honom i säng. Sten pratade oafbrutet om trollet

Folma och prästen, som gick vilse på blodmyren o. s. v., men slutligen tog dock trötthetен öfverhand, och han hade knappast hunnit i säng, förrän han djupt insomnade.

Inez klädde nu hastigt af sig, kröp ned i bädden, vände sig mot väggen och försökte somna. Men detta gick lättare för hennes lille gosse än för henne. Inslumrandets ögonblick förslappade hennes viljekraft, och den kväfda oron vaknade ånyo. Bilder från de förflutna timmarna, förvirrade och osammanhängande, löjligt eller hemskt fantastiska, drogo genom hennes af den annalkande sömnen halft upplösta medvetande. Än såg hon ett ångestfullt främmande ansikte tätt intill sitt, än flög genom hennes fantasi bilden af de murkna lämningarna efter stupstocken uppe vid gränsskillnaden i skogen, än knäppte det öfver hennes hufvud, än susade och prasslade det i luften omkring henne.

Men som hon hade en frisk kropp och icke visste hvad nervsvaghet vill säga, gåfvo inom kort dessa fantasier vika för den påträngande sömnen, och hon försjönk i en slummer, lika djup och sund som lille Stens, en slummer, under hvilken dagens händelser och känslor icke ens i drömgestalt förföljde henne.

— — — — — — — — — — — — — — —

Plötsligen vaknade hon och satte sig med en häftig rörelse upp i sängen. Hon hade en oredig förnimmelse af att hon sofvit i långa tider, att hon legat nere i någonting djupt, mörkt, tyst, och

att just nyss öfver hennes hufvud ljudit ett förskräckligt rullande dån, som väckt henne ur den djupa sömnen. Hvar var hon? Hvad hade händt? Hvad var det för sällsamt ljud som väckt henne?

Förvirrad såg hon sig omkring, under det hennes medvetande långsamt mornade sig. Månstrimman från springan mellan gardinen och fönstret, som, då hon somnade, föll öfver hennes fötter, hade nu flyttat sig uppåt hufvudgärden, det kunde således icke vara mera än ett par timmar, sedan hon somnat ...

Då träffades ånyo hennes öra af samma ljud som väckt henne: ett smattrande, ohyggligt dån af skott, hvilka tycktes aflossas det ena i det andra, från olika håll, så att hela huset liksom insveptes i det hemska bullret. I detsamma hörde hon äfven ett annat ljud: ett skarpt, hvasst hvinande, som sköt fram alldeles tätt öfver hennes hufvud och efterlämnade en underlig skälfning i luften ...

Hon hade aldrig förr hört detta ljud, men däremot ofta fått beskrifningar därpå. Hennes man hade en gång hört dess olycksbådande sus tätt invid sin kind, den natten i skogen, då han med nöd undkom tre lönmördarekulor.

Hon förstod därför genast, att det var en kula, som susat öfver hennes hufvud, och att utanför stod folk, som, uppfylldt af hat och hämndlystnad, besköt hennes hem.

Ett underligt lugn kom plötsligen öfver henne, där hon satt i sängen med det skarpa, hvinande ljudet i öronen, ett lugn, sammansatt af barnslig nyfikenhet och hopplös, slapp resignation. Måste hon icke ändå dö nu? Fanns det en möjlighet till räddning, då kulorna så här smattrade omkring henne? Kulorna, det var då sådana man använde i krig? Ett så underligt, skärande, hvinande läte! ... Skulle det inte komma snart igen ...?

Hon kände ett begär att krypa under täcket och helt lugnt vänta på det dödande skottet; men då, efter några ögonblicks tystnad, skjutandet ånyo började, försvann den förlamning, som gripit henne, en vild skrämsel infann sig som en reaktion efter det onaturliga lugnet, och hon störtade upp ur sin bädd och fram till Stens säng. Hon hade nu icke mera än en tanke: att rädda sitt barn, att komma undan kulorna. Med skälfvande händer lyfte hon upp den lille gossen, som sof lika lugnt som om ingenting händt, tryckte honom tätt intill sig och skyndade ut på vinden.

Här mötte hon Ingrid, som, påklädd, men i strumplästen, kom uppför trappan. Ingrid var alldeles likblek och ögonen brunno oroligt, men öfver den fast tillslutna munnen låg ett drag af lugn, kall beslutsamhet.

»Ingrid ... Ingrid ... hva' ä' de'?» hviskade frun, i det hon halft vanmäktig af rädsla och ansträngning sjönk ned på en af takbjälkarna. Lille Sten vaknade nu och såg sig omkring med små, sömniga ögon.

»D'ä' folket, som ä' här för å skjuta på befallningsman,» svarade Ingrid, »he ä' nu för att han la' beslag på Jutta-Olles brännvinskaggar, må vetta... dom ska' ta hämnd för'et, må vetta... hela gården ä' full me' kärror, dom svär å skjuter, som om nå'n Gud allri' funnits i deras tankar. Å he har han då för resten int' heller.»

Ett sorl af röster, svordomar och rop på befallningsman trängde hit upp och bekräftade, hvad Ingrid sade. Strax därpå hördes ånyo ett par skott.

Den lilla frun for ihop och tryckte skälfvande gossen intill sig.

Lille Sten såg sig vaken och nyfiken omkring.

»Hva' ä' de', mamma?» undrade han, »ä' de' trollen?»

»Ja, min gosse, sådana troll som det finns nu för tiden: elaka, skamlösa människor, som vill oss ondt och som ha glömt Guds bud och straffdomar. Såg du hvilka det var, Ingrid?»

»Ja,» svarade Ingrid med otydlig röst, »i månljuse' såg je dom allihop. He va' Blom-Johan, å Per Bratten, å Jutta-Olle, å Sill-Mathias, å Svartens Erik, å — ja, he va' fäll fler tell, tänker je... Allihop hade dom bössor, å skrek gjorde dom, att om int' befallningsman kom ut, ska' dom skjuta ner hela gården...»

»Ingrid... Ingrid...» snyftade den lilla frun, som satt där i sitt nattlinne och skälfde af kyla och ångest, »hvad ska vi ta oss till... vi bli

ihjälskjutna, de tränga in i huset ... de uslingarna, de skurkarna, o, ett sådant folk ... ett sådant näste ... hvarför ... hvarför har vi kommit hit ... hva' ska' de' bli af oss ... hva' ska' de' bli af oss?»

»Ge seg nu int' öfver,» svarade Ingrid, och draget kring hennes mun blef ännu beslutsammare, »håll seg nu stilla här uppe, så ska' je gå ut å lirka me' dom.»

Hon tog af sig sin schal och svepte den omkring frun och gossen. Sten sade ingenting; han såg blott på Ingrid med stora, förskräckta ögon och kröp darrande intill modern.

»Hvar ä' Britta-Lena?» hviskade frun. »Kan hon inte komma hit upp?»

»Ho' dök ner i källarn ve' första skotte',» svarade Ingrid föraktfullt, »å je tänker ho' lämnar'n nog int' i rappe'.»

Ingrid gick nu med hastiga steg utför trappan. Fastän hon föreföll så lugn, slog hennes hjärta häftigt, och de stora, starka händerna voro fuktiga af sinnesrörelse. Men det var icke egentligen rädsla som förorsakade denna sinnesrörelse, det var någonting annat, något som också kom hennes ögon att tåras och strupen att sammansnöras. Hon hade nämligen bland karlarna där ute tyckt sig se en välbekant gestalt, som hon minst af alla skulle vilja se i ett sådant sällskap ...

»I Guds namn går je ut till dom ... i Guds namn ska' je tala tell dom ... Gud ska' ge meg kraft,» upprepade hon gång på gång för sig själf,

medan hon gick genom förstugan och salen fram till dörrarna, som vette utåt gården, framför hvilken karlarna stodo samlade.

Just som hon lade handen på låset, small ett par skott efter hvarandra, och ett af fönstren bredvid henne sprang sönder, så att glaset med ett klingande ljud flög inåt rummet.

Ingrid kände en kall ilning längs ryggraden, och det började sticka i hennes hårrötter, alldeles som om håren velat resa sig. För första gången grep henne fruktan, hon glömde allt annat, och hon skulle helst ha velat vända ryggen åt karlarna och springa och gömma sig i den djupaste vrå hon kunnat finna. Men hon besegrade ögonblickligen sin svaghet; den ansvarskänsla, medvetandet om att vara den enda modiga och kloka i huset, ingaf henne, kväfde rädslan och återgaf henne lugn och besinning.

Hon öppnade raskt dörren och trädde ut på förstugubron.

Hela planen utanför grinden var full af kärror, hästar och karlar. De flesta af karlarna hade bössor i handen och sågo ut att vara mer eller mindre berusade. Svordomar och rått skratt blandade sig om hvartannat och ljödo som skorrande dissonanser i nattens högtidliga tystnad.

Månskenet var icke så klart som nyss, dock tillräckligt för att Ingrid kunde känna igen dem allesammans och för att de skulle kunna se henne, där hon stod ensam mot en mängd druckna sällar med laddade bössor.

Då hon kom ut, blef det först ljudlöst tyst i den larmande hopen, och allas blickar vändes mot henne; det var tydligt, att hennes djärfva uppträdande slog dem med häpnad.

Men så ropade plötsligen en hes, gäckande stämma:

»Djäkeln annacka deg, din leska[1]! Hit me' befallningsman, annars knäpper je deg!»

Ett skrän af hotande röster instämde, och ett par bössmynningar höjdes mot Ingrid.

Men Ingrid lät dem icke komma vidare; åsynen af den gosse, hon tyckte om och som nu stod där drucken och svärjande, gjorde henne hänsynslös och likgiltig för all fara.

»Ä' ni karlar, ni?» ropade hon med stark klingande stämma, som öfverröstade sorlet där nere, »ä' ni karlar, som vill skjuta på en ensammen stinta? Ta' å skjut etter gammel-kiss i källargluggen, tocken gärning hampar sig bäst för slika inkjelin[2] manfolk som ni!»

Ingen svarade på Ingrids gäckande utfall; det blef ånyo alldeles tyst bland den nyss skrålande hopen. Ingrid fortfor i samma ton:

»Gå hem, säger je! Ni har int' nå' här å beställa. Så sant je lefver ä' befallningsman int' hemma. Här ä' int' nå' ann än je å frun, som ni skrämt från vette' me' ert skjutande. Res hem, säger je, hvar å en tell sitt.»

[1] Led kvinna. [2] Ömklig.

Icke heller nu kom där något svar. Ingrids hela personlighet tycktes verka hypnotiskt på karlarna; i detta tillstånd af djurisk slöhet och vild hämndlystnad hade dock de flesta af dem kvar så mycken sans, att de kände sig träffade af den unga kvinnans modiga uppträdande. Utan att säga ett ord vare sig åt Ingrid eller åt hvarandra lomade småningom den ena efter den andra bort till kärrorna, vinglade upp på sätet och gaf hästarna lösa tyglar.

Snart hade ljudet af den sista kärrans skramlande dött bort, och nattens tystnad, afbruten endast af strömmens oroliga forsande, bredde sig ånyo öfver nejden.

Med en djup suck lämnade Ingrid förstugubron och gick in i huset för att uppsöka sin matmor.

Så snart hon kom in, fick hon se Britta-Lenas hufvud dyka upp ur källaregluggen.

»I Jöss namn, har dom gått nu?» ropade flickan och tittade upp med förskräckta, stirrande ögon.

»Ne, he har dom då int', dom ha gått i *djäfvelns* namn, har dom,» svarade Ingrid strängt.

»Ja, men *gått* har dom då?» fortfor Britta-Lena på samma sätt.

»Ja, gått har dom nu,» svarade Ingrid kort, »se he ä' nog likast du häfver deg opp ur källarn i rappe'.»

Britta-Lena hörsammade kallelsen, under det hon på samma gång försiktigt såg sig omkring,

liksom hade hon i det längsta fruktat något skurkstreck.

»He va' då fäll ena dolska gvinare[1]!» utbrast hon, under det hon med handen slätade sitt hår, som stod likt ett skogssnår omkring henne, »ge seg tell å skjuta på stintor och käringar. Assa då, slika karar!»

I trappan mötte Ingrid frun, som klädt på både sig och Sten och som nu, då hon märkte att allt var tyst och att karlarna farit sin väg, kom ned från vinden.

Ingrid berättade hela förloppet och öfvertalade sedan frun att gå och lägga sig, hvilket råd denna också följde. Efter en stunds förlopp lågo såväl hon som hennes lille gosse försänkta i en djup sömn, uttröttade som de voro af nattens tilldragelser.

Och i köket låg Britta-Lena på en af bänkarna med munnen »gapyppen» och snarkade, så att det lät, som om Lars stått nere vid stallet och sågat ved det ifrigaste han förmådde.

Men Ingrid kunde ej sofva den natten; hon satt på kökstrappan med ansiktet gömdt i handen, och allt emellanåt kom där en tår framsipprande mellan hennes fingrar och rann ned på armen.

Hon satt där timme efter timme, under det de andra sofvo; hon satt där, medan månen gick ned bakom skogsranden och tuppen började gala och en svag ljusstrimma syntes på östra himmelen.

[1] Kräk.

Och hon satt där ännu, då hvita dimmor stego upp ur Lennans vattenbäddar och morgonrodnaden glödde öfver de blå bergshöjderna.

Hon grät sina första bittra, hopplösa tårar — den gäckade kärlekens tårar. Ty nu visste hon, att Erik Person i Vedsäla, som hon hållit så hjärtligt af, allt sedan de som barn stodo på gången tillsammans, var en ohjälpligt förlorad människa, en som gifvit sig i det ondas våld, och att han och hon nu voro för tid och evighet åtskilda.

Klockan åtta kom befallningsman hem, och då var Ingrid sig lik igen, färdig att arbeta som vanligt. Hennes ögon sågo blott litet röda och trötta ut, men det var ju icke att undra på efter en så orolig natt.

Hon och befallningsman gingo nu igenom huset för att se, hvad som blifvit skadadt och leta reda på kulorna.

Och då de slutat sina undersökningar, hade de räknat sexton sönderskjutna rutor och hittat tio kulor.

Men ingen eller intet hade blifvit skadadt, icke ens något af husgeråden.

»Ja, det va' då en förbaskad tur,» sade befallningsman, i det han satte sig ned vid frukostbordet och med god aptit och vid det bästa lynne började äta, under det Inez, litet blek och upprörd, men småleende, pratsam och lycklig öfver att ha sin man hemma igen, hällde i kaffet åt honom.

Men Ingrid menade, att det inte var någon »tur», ty det var ett dumt och okristligt ord, utan en Guds nåd var det.

»Å en Guds tuktan ock,» tillade hon för sig själf.

— — — — — — — — — — — — — —

På eftermiddagen, sedan Ingrid fullgjort alla sina göromål, och då Britta-Lena satt och vaktade köket, begärde hon lof af frun att få gå bort på en stund.

Det var en vacker sommarafton; Lennan låg stilla och klar och speglade de blå bergen, och öfver granskogen hvilade den annalkande skymningen som en lätt slöja. Men Ingrid gaf icke akt på naturens skönhet, där hon med snabba steg och nedböjdt hufvud vandrade vägen framåt. Hennes ansikte hade en prägel af djup smärta, allt emellanåt glänste ögonen till af tårar, men kring läpparna låg ett bestämdt, nästan hårdt drag. Hon hade hela natten kämpat i brinnande böner, men nu kände hon icke längre någon ovisshet, nu visste hon, att det var Guds vilja, att hon och Erik icke skulle blifva man och hustru.

Det var skymning, då hon efter ett par timmars vandring förbi kyrkan genom byarna Skällmyra och Söllnor kom fram till Vedsäla, till Per Erssons stuga.

Hon knackade på flere gånger, men ingen svarade. Slutligen hörde hon ett sträft, motvilligt »stig in»; hon kände igen rösten, den var Eriks,

och med bultande hjärta öppnade hon dörren och steg öfver tröskeln.

Per och mor Karin voro ute, men vid fönstret, som ännu svagt upplystes af skenet från västra himlaranden, satt Erik i skjortärmarna, med bägge armbågarna stödda mot bordet och hufvudet lutadt i händerna. Han rörde sig ej vid Ingrids inträde, utan satt orubbadt kvar i samma ställning.

»Go' kväll, Erik,» sade Ingrid, i det hon gick fram till honom och lade sin hand på hans axel för att få honom att vända sig om.

»Gusinner,» svarade Erik, alltjämt utan att röra sig.

»Du, Erik,» fortfor Ingrid med litet osäker röst, »du har int' hållt ord, du, utan gett dig i lag me' obygdens folk, som du sa att du allri' mer sku' göra . . .»

Erik svarade ej, utan vände blott ännu mera bort hufvudet.

»Hvarför flitta du från pastorns, dom som allti' ha vuri' så snäll' mot oss, å som du sa', att du int' sku' ge deg ifrån?»

Erik vände sig tvärt om; hans ögon gnistrade, håret stod som ett snår omkring honom, och hans ansikte flammade af röda fläckar. Dyningarna af gårdagens rus svallade ännu i hans blod och kommo den sinnesrörelse han erfor vid åsynen af Ingrid att alldeles öfvervältiga honom.

»För han, Jutta-Olle, vill ge meg större lön å e' stuggu å e' sval[1], å så tänkte je att vi i rappe

[1] Åkerlapp.

sku' reda tell bröllop åt oss,» skrek han lidelsefullt.

»He tänkte du nu int', Erik,» svarade Ingrid, som blef lugnare, ju mera Erik förhetsade sig, »för du visste att je allri', allri' sku' bli käring åt en som har nå' å' beställa me' en tocken kar' som Jutta-Olle. He visste du, å nu har je kommit för å få tebak ringen, som je gaf deg, då vi stod på gången i lag.»

Erik svarade ej. Han sjönk ned på stolen, gömde ånyo ansiktet i händerna och vaggade stönande af och an.

»Våja deg nu int' så, Erik,» sade Ingrid litet sträft, »he ä' nu villst[1] för oss bägge att vi får slut, ge meg ringen, å låt meg gå i Guds namn.»

»Du vet int' hva' du gör, Ingrid,» stönade han, »om du öfverger meg nu, då je tänkte å b'i en bergelin[2] kar' me' egen stuggu, då kommer ock all ofäl[3] öfver meg, så mickje du vett he... Ge ve deg[4], Ingrid, he har nu vuri' för sista gången du såg meg så där!»

»Åtta gånger ha' du sagt att du vill b'i en rekti' kar', å åtta gånger ha' du ljugit för meg,» svarade Ingrid kallt, »he må vara nog nu, tickje meg. Du har låti' den onda makten rå på deg, å je ä' int' mer go' å hjälpa deg...»

»Om vi baresta gifte oss, så sku' du få se, att he varst på anna' vis,» svarade Erik, i det han höjde på hufvudet, och ett förhoppningsfullt uttryck

[1] Bäst. [2] Burgen. [3] Olycka. [4] Låt öfvertala dig.

kom hans drag att ljusna, »Ingrid, du må tro på meg, baresta du b'ir käringa mi', så ska' je b'i en rekti' kar', he svär je deg...»

Ingrid smålog vemodigt.

»Käre, tro allri' på tocke', hvar å en har sitt, å ingen häktar[1] å lefva på en aras gudsfruktan. He finns nu baresta en, Herren Jesus, vånn Frälsare, som vi har fått tell å lefva på, å når du kommer tell honom å lär deg å känna honom, då blir du *född på nytt*, sir du, utan meg.»

»Så kan du fäll lära meg å känna'n, du,» svarade Erik med en underlig vekhet i rösten.

»Nej, käre, he har je nu fått lära meg på alla dom här årena, att den ena människan int' ä' go' tell å göra nå' mera än å *be* för å frälsa den ara. Å he ska' je nu göra för deg, Erik, bå' natt å dag, men si, käringa di' b'ir je int', de vett je *nu*, för 'hur vett du, hustru, om du kan frälsa din man', så står he i Guds ord, å gjorde je mot de', så kanske je ock varst förlorad.»

Erik svarade ej; han satt orörlig och betraktade himlaranden, som ännu färgades af skenet från den nedgångna solen.

»Du vett int' hva' he ä' att rekti' tickje om nå'n,» sade han slutligen, i det han vände sig om och såg på Ingrid med tårar i ögonen.

Ingrid spratt till och blef ännu blekare än nyss; när Erik var lidelsefull och uppbrusande, hade hon ej svårt att värja sig, men denna sorgsna

[1] Förmår.

röst och dessa tårade ögon kommo hennes hjärta att krympa af ångest.

»Jo, Erik,» svarade hon stilla, »je vett hva' he ä' tell å ha nå'n kär, för *du* har vuri' meg kär, hjärtliga kär, men allri', allri' vill je älska nå'n mer än je älskar min Gud å min Frälsare.»

»För om en tickjer om nå'n,» fortfor Erik, utan att gifva akt på Ingrids ord, »så går en hellre tell helvete' me' henne, än en räddar seg själf å går till himlen å låter henne som en tickjer om gå tell helvete'. Men tocken kärlek ä' du int' go' tell å känna, du!»

»Ne, he har du rätt i, Erik,» svarade Ingrid, »för tocken kärlek ä' åf djäfveln å int' åf Gud, å tocke vill je int' ha nå't å beställa me'. Å så mickje ska' je säge deg, som att he fenns *ett*, som vi får tänka på oss själfva me', å he ä' tell å int' lefva i synd. För den som lefver i synd, han går bort från Herren, å hocken som he gör, han ä' redan på jolen i helvete', å *dit* vill je nu int' följa deg. Å ve de' ole[1] må he b'i. Ge meg nu hit ringen min, å här ä' halsklädet å spännet å boken å allt de ara, som du gaf me'.»

Erik svarade ej; han drog en djup, stönande suck, reste sig upp och gick bort till en kista, som stod midt emot fönstret. Utan att säga ett ord öppnade han locket, tog fram ett omsorgsfullt hoplindadt paket, ur hvilket han vecklade ut en liten silfverring, som han lämnade Ingrid.

[1] Ordet.

»Tack,» svarade Ingrid med osäker röst och gömde ringen i sin näsduk. Det var nu sex år sedan hon som fjortonårig stinta gaf Erik det käraste hon hade, den lilla ringen hon fått i fadder-gåfva af »bästmor». Och hon mindes, att hon gifvit Erik ringen, *just* emedan den var det allra käraste hon ägde — det riktigt värkte i hennes hjärta, när hon tänkte därpå nu. Men det måste så vara, det *måste* så vara . . .

»Erik, har du int' nå' å säga meg, innan je går?» frågade hon, då Erik alltjämt stod tyst framför henne.

Erik skakade på hufvudet.

»Nej,» sade han kort, »he ä' ju int' mer å tala om, vett je.»

»Nå, så adjö me' deg då, Erik, å Gud signe deg å tack för hva' som har vuri',» sade Ingrid, i det hon räckte Erik handen och därefter lämnade stugan.

Utkommen på backen, mötte hon mor Karin, som varit borta vid källan och hämtat vatten. Då moran fick se Ingrid, satte hon ned vattenflaskan, slog ihop händerna och började snyfta.

»Gu' hjälp oss så många som ä' olycklin,» utropade hon mellan snyftningarna, »nu har du vuri' här å gjort slut me' Erik, he sir je på deg, stinta!»

»Ja,» svarade Ingrid stilla, »men he må I int' sörja så dant öfver, mor, för he va' nu villst för oss bägge, annars hade vi bägge gått förlorade. Herren ska' frälsa Erik, int' *je*, he varst nu så visst för meg, då je ba' tell honom i natt. *Herren*

ska' frälsa Erik, om ock he b'ir 'såsom genom eld', som he står i skriften, å vi *ska' be* honom fram tell Herren. Adjö, mor, Gud signe er allihop, Ingrid ska' int' glömma er i bråkaste ...»

Hon nickade vänligt och begaf sig därefter hemåt, under det mor Karin med tungt hjärta gick in i stugan för att reda till aftonmåltiden.

XIII.

I vildaste obygden.

Förhösten med sina göromål och förrättningar var öfver; säden låg bärgad under takåsen, på logen hördes ej mera ljudet af slagan, som under de klara, frostiga oktoberdagarna träffade vandrarens öra, då han gick förbi bondgårdarna; från skogen hade stintorna plockat hem björk och allöf till vinterns förråd åt fåren, linet var både »skäckadt», »klyftadt» och »häckladt», och i stugorna sutto käringarna och spunno om kvällarna. Storslakt och storbak voro öfverstökade; getter, får och kor hade fått sätta till lifvet, nere i fäjset hade moran och stintorna hållit på ända till sent på natten vid skenet af en sömnig talgdank, styckat kreaturen, saltat »torkkött», stoppat korf, gjort palt och »pölsa», stöpt talgljus, stora, granna grenljus till julafton, bakat bullar och tunnbröd — och nu stodo matbodarna, »hebbrena», öfverfulla af matförråd till den stundande vintern.

Uppe i Skällmyra, hos Jutta-Olles, höll man på att reda till bröllop. Enligt bruket i socknen skulle det stå hos brudgummen, och som Jutta-Olle var en rik och mäktig bonde, voro bröllopsanordningarna i förhållande därtill.

Redan många dagar i förväg började tillrustningarna. Jutta-Olle hade hvarken far eller mor i lifvet, en gammal kvinna, Karna kallad, och känd som en af de farligaste lönkrögerskorna, hushållade för honom och skötte brännvinshandeln åt honom. Jutta-Olle hade flere gånger blifvit öfverlistad af länsmannen, men Karna kunde berömma sig af att alltid ha låtit lagens handhafvare draga det kortaste strået. Med sin gamla kikare i handen brukade hon ställa sig på förstugukvisten och öfverskåda nejden, innan hon utöfvade sin olofliga handel, och hitintills hade det aldrig lyckats någon att öfverraska henne. Karna var en stor, grof, femtioårig kvinna med ett egendomligt karakterslöst ansikte. Aldrig såg hon någon i ögonen, blicken skelade åt höger eller vänster, dragen voro grofva, oregelbundna, och hyn skrynklig och gråblek. Det var bara en sak man fäste sig vid hos Karna, och det var en stor, bred huggtand, den enda hon hade kvar i munnen. Den hade något hypnotiskt med sig, den tanden, hur mycket man än sökte att se åt annat håll, drogs blicken alltid dit; den borrade sig in i ens minne, och en lång stund, sedan Karnas ansikte och gestalt bleknat för en, satt ännu den stora huggtanden kvar och gnagde i fantasien. Stackars Marit hade en sär-

skild fasa för Karnas stora huggtand; hon var rädd för allt, som hade med Jutta-Olle att göra, hon var rädd för hans svarta ögon, för hans rysliga svordomar, för den stora brännvinspannan, som brukade stå och koka i fäjset under de långa, mörka vinternätterna, men af allt styggtyg där uppe i den hemska stugan, där hon snart skulle bli matmor, tyckte hon att Karnas huggtand var det »leaste».

Nu skulle emellertid Karna reda till bröllop åt Jutta-Olle, och ehuru hon hjärtligt hatade den vackra Marit och inte kunde tänka sig någon större glädje än att, som Ol-Persa sade, få »kasta hetdrank i egene på'na», satte hon likväl en ära i att bröllopet skulle bli så fint och ståtligt, som det anstod socknens rikaste bonde.

Under bröllopsveckan kommo stintor och käringar från granngårdarna för att hjälpa till och öfverbringa föräringar. Blom-Johans hustru, mor Sissel, och deras dotter, lill-Bella, soldathustrun Knagg, svärmodern, mor Britta med flere voro där hela dagarna, pratade och slamrade och skurade och fejade i det gamla huset. Det var »matsamma» gummor allesamman, de hade med sig rikliga gåfvor till bröllopsgården, och inom kort var det så kallade matrummet, en mellan köket och »stugan» — hvardagsrummet — belägen kammare, alldeles öfverfylldt af kalfstekar, brödbullar, ostar, smörklimpar, mjölk- och gräddskålar, ostkakor m. m.

Klar och strålande gick solen upp på Marits och Jutta-Olles bröllopsdag. Luften hade höstens

skimrande renhet, som kom de mörkblå bergen att, likt hägringar, framträda förvillande nära åskådaren, träden voro nästan aflöfvade, endast här och där hängde ett rödt eller gult löf, som slängde af och an för vinden, och mot himmelens blå aftecknade sig de fina grenarna och kvistarna likt ett filigransarbete. Ända ifrån morgonen blåste en skarp, nordostlig vind, som fram på dagen urartade till verklig storm. Lennans böljor gingo djupa, med höga, fräsande vågkammar; hafvets andar tycktes röra sig i dess djup, och för den, som stod på bron nere vid Bjurån och hörde dånet från de bägge Lennansjöarna och bruset ur granskogarna, hvilkas toppar vinden böjde, ljöd det likt en symfoni af naturens djupa, hemlighetsfulla stämmor...

Korporal Ståls hustru, den så kallade »brudframman», som klädde bruden och som det för öfrigt ålåg att se till att allt var i ordning på bröllopet, att alla ceremonierna riktigt iakttogos, skakade betänksamt på hufvudet, då hon tidigt på morgonen steg upp i trillan för att begifva sig till bröllopsgården.

»Du, Stål,» sade hon till mannen, som körde henne, »pass på att dom får ett bekyttsamt å stormigt lif, Jutta-Olle å Marit, tocken vind, som d'ä' på deras bröllopsdag!»

»Fäll b'ir he nu bå' ondt å godt i'et, tänker je,» svarade Stål lakoniskt.

I brudkammaren en trappa upp satt Marit och väntade på att bli klädd. Mor Britta, som redan

var iklädd sin »stass», svart klädning med en blommig silkeshalsduk öfver bröstet och svart duk på hufvudet, gick omkring och sysslade ifrigt med kronan och slöjan och blommorna för att dölja, hur tårarna oupphörligt runno utför hennes kinder. Icke att det ett ögonblick fallit henne in att söka befria Marit från det sorgliga öde, som väntade henne, men nu, då offret skulle fullbordas, grät hon så bittert öfver sitt barn, som om hon skulle ha lagt den unga flickan ned i den svarta mullen i stället för att kläda henne till brud.

Marit själf var lugn och stilla; det svårmodiga, litet undrande uttrycket i de stora blå ögonen och det sorgsna draget kring munnen voro hvarken mer eller mindre framträdande än vanligt. Bruddräkten tycktes emellertid intressera henne; hon hade af brudframman beställt nya blommor, emedan hon ej ville nyttja dem, som andra haft före henne, och slöjan, som ansågs vara något särdeles fint och förnämt, hade hon fått i gåfva af Margareta.

Allt emellanåt tittade Karna in i rummet; Marit vände då bort hufvudet och sköt ut läpparna, hon brydde sig icke om att dölja den motvilja hon kände vid blotta åsynen af den »tandlösa slabbertackan». Men Karna gaf icke akt på Marit och hennes trumpna min, hon pratade som vanligt, nöp i brudklädningen och blommorna, hviskade råa ord i mor Brittas öra och brast därefter ut i ett skrockande skratt, under det hon knuffade Marit i sidan.

»Håll truten på deg!» utropade Marit vredgad och skuffade undan Karna, som alltjämt fortfor att skratta och flina. Slutligen blef hon bortkallad af Olle, som klädde sig i kammaren bredvid, och af stintorna, som höllo på att duka kaffebordet i det af rummen här uppe, där de förnäma gästerna, prästen, brudframman och hennes man, länsmannen med flere skulle dricka kaffe.

Ifrig och andfådd, försedd med de nödvändiga materialierna, hårnålar, krustång m. m., kom nu mor Stål upp i brudkammaren, och sedan öfliga hälsningsceremonier, handskakningar och förfrågningar angående ens välbefinnande voro öfver, började hon genast sitt åliggande.

Mor Stål var en liten tjock gumma, som till följd af såväl sin fetma som sitt ifriga lynne nästan alltid uppträdde pustande och andfådd. Under tjugu års tid hade hon klädt alla stintor, som stått brud i socknen; hon kände också hvarenda människa här, hade reda på alla husliga förhållanden, visste när barnen voro födda och döpta och så vidare. Att Marit ej skulle bli lycklig, det visste hon också, och det icke blott därför att det stormade på bröllopsdagen, utan emedan hon riktigt nog ansåg att ingen människa kunde bli lycklig som hustru åt Jutta-Olle, och det var därför icke med så glada och upprymda känslor som vanligt, som hon började sitt arbete.

Emellertid hade mor Stål icke tid eller sinne för känslosamma betraktelser, då hon riktigt kom

i farten med sina förrättningar. Flämtande och röd vaggade hon omkring i rummet, hennes knubbiga armar, hvilka voro så korta, att de knappast räckte till att knäppa ihop händerna öfver magen, voro i beständigt viftande rörelse likt två fenor, och emellanåt hördes hennes stämma hes och ifrig i trappan, då hon uttalade sina befallningar.

Med konsterfaren hand fäste hon upp Marits rika hår i ett torn midt på hufvudet och satte däruppå den stora brudkronan af förgylldt silfver, som fasthöll tyllslöjan. En mängd granna blommor under och omkring kronan prydde dessutom brudens hufvud. För öfrigt ikläddes hon en fin, svart yllekläding; kring midjan bar hon ett bredt silfverbälte, och under det voro fästa skärpändar af rödt siden, som föllo ned på klädningskjolen. Lif och ärmar voro öfversållade med blommor, sidenband och granna silkesdukar, och som halssmycke bar hon en kedja med så kallade kedjepenningar, det vill säga gamla mynt, vid hvilkas nedre kant voro fästa små löf af silfver.

Så stod hon nu smyckad till sin högtidsdag, den vackra Marit, och visst är att i mannaminne hade ingen sett en fagrare brud vid Lennans stränder. Den ståtliga kronan gjorde hennes gestalt ännu högre och smärtare än vanligt; under det vågiga bruna håret framblickade hennes blå ögon, oskuldsfulla och undrande, och rodnaden på kinderna glödde varm som en aftonrodnad mellan slöjan, som omgaf hennes täcka ansikte.

Icke mindre grann var Jutta-Olle att skåda,

då han nu färdigklädd kom ut och tillsammans med Marit begaf sig in i kammaren, där kaffebordet stod dukadt för att invänta och välkomna de förnäma gästerna. Jutta-Olle bar knäbyxor och strumpor af blått kläde, stöflar med skaft och svart långrock. På bröstet hängde ett bredt, grant sidenband, den så kallade »brugumstumpen». Det svarta, glänsande håret var deladt midt itu öfver hjässan och hårdt åtsmetadt på sidorna; öfver det bleka ansiktet med den trotsigt uppdragna öfverläppen, örnnäsan och de mörka, djupt liggande ögonen, låg ett mer än vanligt framträdande uttryck af hårdhet och elakhet.

Stela och högtidliga satte sig Marit och Olle på hvar sin stol, under det brudframman omsorgsfullt ordnade Marits slöja och klädning och Karna allt emellanåt kom in och sneglade på brudparet. Ingen af dem sade något; Marit höll händerna sammanknäppta i knäet och såg rätt framför sig, och Olle satt med hakan stödd mot handen och stirrade i golfvet, liksom hade han suttit och rufvat öfver onda planer.

»Om han, prästrackarn, drar seg alltför länge på vägen hit, så ska' han få för'et, så he bärgar seg![1]» mumlade han slutligen.

»Fäll kommer han i rappet, tänker je,» svarade Marit lakoniskt och med oföränderligt samma lugna, likgiltiga ansiktsuttryck.

Där nere på gården höllo emellertid gästerna

[1] Så det är nog, räcker till.

på att samlas. Kärra efter kärra kom, alltid i rask fart inkörande med bröllopsklädt bondfolk, karlarna i långrockar, några med knäbyxor och höga stöflar, andra i långa byxor, kvinnorna i svarta klädningar, brokiga förkläden och på hufvudet en så kallad »lufva» af svart sammet eller ock halsduk. En del af stintorna hade så kallad »nacke», det vill säga håret högt uppsatt öfver en valk, flätadt och utsiradt med granna sidenband.

På gården vid trappan till stugan stodo tvenne spelmän och gnedo och knäppte på fiolerna; så snart det kom någon ny gäst, satte de genast fiolen under hakan och spelade högtidligt den nykomne in i bröllopshuset.

Där inne härskade nu som bäst lif och rörelse. Framför spisen i köket stod Pipar-Kersti, en gammelstinta, hvilken lika länge hållit på att laga maten i bröllopsgårdarna som mor Stål att kläda brudar. Med slefven i hand, svettdropparna pärlande i pannan och den magra kroppen framåtlutad stod hon och kommenderade framför spisen, där en väldig eld flammade allt sedan tidigt på morgonen, skjutsade med pannor och grytor, smakade på soppan och vände steken. Och var det någon af stintorna, som ej tycktes henne nog snabb i vändningarna, så kunde denna vara säker på att hon ej undgick en dunk i ryggen af Pipar-Kerstis slef.

»Se så, stinta!» ropade hon allt emellanåt, till stor fröjd för karlarna, som sutto på bänkarna eller

hängde i dörrarna och rökte pipa och retades med de förbigående stintorna, »låt se nu att ni ä' rektigt flyttbara!»

Och »flyttbara» voro sannerligen stintorna, det vitsordet kunde man gifva dem. Britta-Lena från Faxemo och Svartens-Eriks Kaja flögo som två pilar af och an mellan köket och stugan. De skulle passa upp under middagen och höllo nu på att duka bordet och pryda rummet där inne. Fagra och varmkindade voro de i sina rödkantade svarta kjolar med det långa ljusa håret utslaget och den lilla brokiga lufvan i nacken, och medan de sprungo fram och tillbaka, hade de svårt att freda sig för skämt och upptåg från gossarna, som än ryckte dem i håret, än försökte sätta krokben för dem.

»Låt baresta b'i oss,» ropade Kaja skrattande, i det hon hytte med handen mot de gycklande pojkarna, »om ni går här å drular, så ska' je ta å daska er i backen allihop, så mickje ni vett de'!»

Pojkarna skrattade ännu mera, och Kaja och Britta-Lena stämde i, men öfver allt nojset, ackompanjeradt af slamret från grytor och kastruller, ljöd varnande Pipar-Kerstis gälla stämma:

»Se så, stintor, rask' i väg nu!»

Emellertid syntes i backen pastorns trilla, och småningom infunno sig äfven länsman Rapp med fru, Malvan, sergeant Pohl med flere ståndspersoner, som voro bjudna till bröllopet. Vid ljudet af en högtidlig marsch, som spelmännen utförde

pastorn till ära, tågade nu gästerna in i huset, där de välkomnades af brudens mor och far, Karna, mor Sissel och hustru Knagg, hvilka bägge voro så kallade »matstillgummor», det vill säga hade öfverinseende öfver matrummet, togo emot alla gåfvor, utdelade sådana o. s. v.

Därefter begåfvo sig gästerna, allt eftersom de anlände, upp i kafferummet; där skulle alla först taga Marit och Olle i hand, och sedan började kaffedrickningen under en högtydlig, tryckande tystnad. Margareta talade litet med brudparet, men den unga bruden var så blyg och inbunden, att hon aldrig svarade annat än ett kort »ja» eller »nej» och envist höll ögonen nedslagna, och Jutta-Olles ansikte blef icke ljusare vid åsynen af prästen och länsmannen, hans bägge hatade motståndare. Pastorn själf såg nedslagen och tankspridd ut: hans ämbetsplikter ålade honom att bevista bröllopet, men det smärtade honom att behöfva med Guds ord stadfästa ett förbund, som han visste vara grundadt på endast synd och lögn. Länsman Rapp var den ende, som icke lät störa sig af den tryckta stämningen; han skämtade med Malvan och sergeant Pohl och pratade med storbönderna, hvilka också drucko kaffe här uppe, lika obesväradt och förtroligt, som om han icke haft en aning om att de fleste af dem voro brännvinsbrännare och lönkrögare.

Då kaffeserveringen efter mycket krus och under många ceremonier ändtligen var slut, reste pastorn

sig upp till tecken att det vore tid på att företaga färden till kyrkan.

Allt bröllopsfolket samlade sig nu ute på gården, pojkar, karlar, käringar och stintor om hvarandra i en brokig röra. Där ute stodo, lånade från granngårdsborna, flere sadlade hästar, som väntade på att föra brudfolket till kyrkan; allesamman voro de blacka, det hörde till seden inom socknen att endast blacka hästar fingo deltaga i kyrkridten.

Marit och Olle stego nu till häst, efter dem kommo de så kallade svennerna, så prästen och brudframman, alla till häst; efter dem kommo Margareta och länsmans körande, och så det öfriga bröllopsfolket till fots.

Nu satte sig tåget i rörelse utför backen, som från Jutta-Olles stuga förde bort till kyrkvägen. Spelmännen följde med och gnedo på fiolerna, och vid hvarje bondgård, man tågade förbi, kom folket ut och hurrade och viftade; på ett par ställen uppträdde till och med spelmän, hvilka brudfolket till ära uppstämde en marsch, då tåget nalkades.

I den skimrande höstluften, mot fonden af blånande berg och en hög, molnfri himmel, framträdde det brokiga brudföljet som en grann tafla. Den röda färgen i dräkterna lyste bjärt i den klara dagern, och de blacka hästarna ökade ännu mera färgprakten och rörelsen i taflan.

Vackra och ståtliga i sina granna dräkter redo Olle och Marit i spetsen, Olle enligt bruket hållande

Marits häst vid tygeln. Icke en rörelse syntes på någonderas ansikten; hård och sluten som Kinneråsens höjd, då molnen skocka sig däröfver och åskan mullrar i klyftorna, red Jutta-Olle vägen fram, och endast ett par gånger, då små barn kommo ut ur stugorna och klappade i händerna vid åsynen af det granna följet, drog ett leende öfver Marits läppar.

Stormen hade under dagens lopp oafbrutet tilltagit; hvinande och tjutande strök den öfver de afmejade fälten, skakade de sista darrande löfven från asparnas grenar, slet i stintornas utslagna hår, fladdrade i förkläden och »halstrasor» och dref upp dammet, som likt skyar svepte sig omkring bröllopståget. Det var flere än brudframman, som spådde att en sådan storm på själfva färden till kyrkan bådade ett oroligt och upprördt äktenskap . . .

Då de kommit fram till kyrkan och stigit af hästarna, upptogo spelmännen ånyo en marsch, och vid ljudet däraf tågade processionen i vederbörlig ordning in i det lilla templet. Framför altaret satte sig nu brud och brudgum med ryggen mot församlingen, och öfver dem höllo fyra svenner den så kallade brudpellen, en gul sidenduk med röda bårder och i alla fyra hörnen en bandögla, som den tjänstförrättande svennen satte på sitt pekfinger.

Pastorn framträdde nu för altaret, och sedan ingångspsalmen sjungits, förrättades vigseln på öfligt sätt, hvarunder brud och brudgum sutto och

en af svennerna slog upp psalmerna och räckte dem psalmboken. Endast medan prästen mässade, stego Marit och Olle upp och föllo på knä vid altaret.

Då vigseln var förbi och brudparet skulle gå ned för gången, bjöd Olle Marit armen och tog därvid hennes hand och lade den på sin arm.

Allting gick ytterst ceremoniöst till väga; uppstod det någon tvekan, hur man skulle vända sig, var genast brudframman till hands för att öfvervaka, att alla seder och bruk på det noggrannaste iakttogos.

Vid tonerna af spelmännens marsch gingo nu de nygifta ut ur kyrkan, hvarefter brudföljet, i samma ordning som vid ditkomsten och jagadt af samma hvinande höstvind, begaf sig hem till bröllopsgården.

Här närmade sig nu förberedelserna till den ståtliga middagen sitt slut. I »stugan», rummet till vänster om förstugan, midt emot köket, voro dukade två långa bord, hvilka vinkelrätt mot hvarandra stodo längs väggarna, med så kallade »vändbänkar» på ömse sidor. Bordet högst uppe i rummet var afsedt för brudparet och de förnäma gästerna och dukadt med tallrikar, knifvar och gafflar. Dessutom stodo här ett slags träfötter med stora smörklimpar och talgljus i midten samt väldiga pokaler, så kallade »välkommor», med körsbärsvin och dricka.

Det andra bordet, nere vid dörren, var dukadt för det enklare bröllopsfolket, drängar, pigor, sol-

daten på roten med flera och hade ett helt olika utseende. Inga tallrikar förekommo här, ännu mindre knifvar och gafflar, man fick äta med fingrarna, och i stället för tallrik låg vid hvars och ens plats ett stycke tunnbröd, på hvilket maten lades, och som efter hvarje rätt åts upp och ersattes af nytt. Stora träskålar, afsedda för soppor, stodo ett stycke ifrån hvarandra, och härur åto gästerna gemensamt med en träsked, som de sedan slickade af och gömde till nästa behof.

Kring väggarna i bröllopssalen hängde blanka tennsköldar med talgljus, och öfver det för ståndspersonerna afsedda bordet hängde den så kallade »brudhimmelen», som stintorna i socknen, Marits jämnåriga, hade klädt, och som bestod af en brokig duk, fäst i taket och smyckad med pappersblommor och glaskulor, som hängde långt ned.

Då brudföljet kom ifrån kyrkan, trakterades först med kaffe, en servering som regelbundet förekom mellan alla de större målen. Kaffepannan stod under hela bröllopet, som skulle räcka i flere dagar, oafbrutet på elden, och hvem som ville fick efter behag vederkvicka sig med en tår därur, en rättighet, som stintor och käringar icke försummade att begagna sig af.

Då kaffet var drucket, gingo gästerna på uppmaning af brudframman in i bröllopssalen, där de under mycket krus och många ceremonier och ordningar intogo sina respektive platser, hvilka också anvisades dem af brudframman.

Under själfva brudhimmeln sutto Marit och Olle, bredvid den förra brudframman, bredvid den senare prästen och närmast dem de öfriga hedersgästerna, länsmannens, brudens mor och far och prästfrun. Så kommo bönder och käringar, Svartens-Erik, Blom-Johan, Sill-Mattias, Ol-Persas, soldaten Knaggs med flere, allt efter ålder och värdighet.

Nu reste sig pastor Malm upp, sammanknäppte händerna och bad med väldig, ända ut i köket ljudande stämma den sedvanliga bordsbönen:

»Gud med en nödtorftig spis
Du oss fägnar här i lifvet;
Lär oss njuta hvad du gifvit,
Måttligt och ditt namn till pris.»

Och så började ätandet.

Där ute i köket stod Pipar Kersti, drypande af svett framför den brassande spiselden och hällde, biträdd af matstillgummorna och de uppassande stintorna, den rykande maten på fat och tallrikar. Likt jämna vågor strömmade den ena mustiga och feta rätten efter den andra in i gästabudssalen.

Vid det öfversta bordet hörde man endast raspandet och skrapandet af gafflar och knifvar samt allt emellanåt länsman Rapps prat och skratt, annars sutto gummorna och gubbarna tysta och högtidliga, under det välkommorna tidt och ofta gingo laget rundt och smörklimparna rubbades af väldiga tag med knifven. Så mycket muntrare

gick det till vid det nedre bordet; förutom dem som sutto där, stod, hängande i dörren och vid väggarna, en hel skock med gäster, som väntade på andra middagslaget, och där nere pratades och skämtades, ansiktena lyste af belåtenhet och skrattsalvorna rullade längs bänkraderna, något som ej inverkade störande på den ifver, med hvilken fläsk och kött och tunnbrödsbitar slukades och skedarna doppades i skålarna.

Vid ståndspersonernas bord byttes tallrik, knif, gaffel och sked för hvarje rätt, och icke mindre än sju gånger fingo Kaja och Britta-Lena bära tallrikshögar af och an mellan köket och stugan. Efter lutfisken serverades kål, sedan gingo väldiga fat med kött och fläsk kring bordet och därofvanpå så kallad fiksoppa[1]. Så kom kalfstek, så ostkaka, en mäktig, läcker rätt, som åts med synnerlig aptit af samtlige bröllopsgäster, och som tillagats af all den mjölk grannhustrurna under bröllopsveckan haft med sig i föräring, samt slutligen sandbakelser och kräm.

Då middagen var slut, reste sig alla gästerna, och klockare Beander uppstämde med sin spruckna stämma:

»Pris vare dig, o Gud, o fader, son och ande,
Högtlofvad store Gud af oss i allo lande.»

O. S. V.

Sedan lämnade gästerna sina platser och togo brud och brudgum i hand till tack för maten, och

[1] Sviskonsoppa, »fik» af fikon.

så spredo de sig långsamt och skockvis ut i köket eller på gården, hvarefter det andra matlaget började.

Efter middagen serverades kaffe, och kritpipor bjödos åt gästerna, äfven åt de kvinnliga. I köket bolmade röken kring fat och tallrikar, kring kastruller och grytor; ute på gården, där stormen kom brusande från fälten rundt omkring, sprang ungdomen och nojsade, och till kammaren där uppe hade Margareta och Inez och några andra »käringar» dragit sig tillbaka en stund.

Här satt också bruden själf, omgifven af små stintor och gossar från granngårdarna, hvilka nu fingo tillfredsställa sin nyfikenhet och riktigt på nära håll beskåda all Marits glans och härlighet.

»Du ser nu rektin ut som en tocken där majstång!» menade en af stintorna och nöp förtjust i Marits granna blommor.

Marits vackra ansikte lyste af vänlighet, då de små samlades omkring henne. Hon pratade och skämtade med dem, tog upp de minsta i sitt knä, dansade och svängde rundt med de större.

Hon hade alltid varit så god vän med småbarnen i socknen, Marit; mot sina jämnåriga var hon litet blyg och inbunden, men ingen förstod sig så väl på barnen, ingen kunde roa dem och leka med dem som Marit.

Margareta, som satt strax bredvid, tog ej sina ögon från den vackra bruden och de smås tindrande ögon och beundrande ansikten, som omgåfvo henne, och då barnen slutligen släppte henne,

kom Margareta och satte sig hos henne och pratade en stund.

»Du tycker om små barn, du Marit?» sade Margareta med ett vänligt småleende.

»Ja, he må en fäll göra,» svarade Marit med en ton, som hade det varit något riktigt orimligt att ifrågasätta motsatsen.

»Ja, barn är Guds välsignelse, må han riktigt lära oss att tacka för dem och att leda dem fram till honom. Tänk, Marit lilla, när du själf en gång får små barn att sköta om! Det blir ansvarsfullt för en så ung hustru som du är!»

Marit såg upp, och ett leende, strålande som solljuset på Lennans böljor, spred sig öfver hennes ansikte.

»Fäll ä' de' då baresta rolin me' små barn,» sade hon, i det hon böjde sig ned och ånyo drog en af småstintorna till sig.

Margareta svarade ej, men tårar af rörelse kommo henne i ögonen. Hela detta ståtliga bröllop med sina väldiga maträtter och många ceremonier, under hvilka doldes så mycken synd och styggelse, föreföll henne som något slags hednisk offerfest, vid hvilken en ren, oskyldig varelse obarmhärtigt prisgafs åt onda makter, men måhända skulle Guds förbarmande kärlek framlocka något glädjens blomster åt den olyckliga Marit, kanske skulle Gud en gång låta små tindrande barnaögon sprida hopp och ljus öfver en framtid, som nu föreföll så mörk . . .

Men bland gubbarna gick pastorn omkring och pratade, tog reda på hur de hade det i både andligt och lekamligt afseende, tröstade, uppmuntrade och gaf råd, allt eftersom det behöfdes. Per Ersson i Vedsäla fick utgjuta sitt hjärtas alla bekymmer för sonen Erik, Per Magnus berättade hur Ol-Persa och Per Bratten lurat honom vid en byteshandel, till och med Ol-Persa fick gnälla öfver att det var så dåliga tider, och för alla hade pastorn ett vänligt eller skämtsamt ord.

Emellertid hade det nu mörknat; talgljusen framför tennsköldarna i salen voro tända, och nya kubbar lagda i spisen, där elden sprakade och flammade, så att skenet lyste långt ut på landsvägen. Borden voro afdukade, och det ena var utflyttadt; endast det under brudhimmeln stod kvar med sina röd- och blåmålade vändbänkar, och här skulle nu en af festens viktigaste ceremonier, öfverlämnandet och uppräknandet af brudgåfvorna, äga rum.

Småningom samlades ånyo gästerna i bröllopssalen; gummorna satte sig på bänkarna längs väggarna, gubbar och pojkar ställde sig kring spisen eller hängde i dörrarna. Så kom pastorn och intog sin plats vid bordets öfversta ända, Marit och Olle satte sig under brudhimmeln, alla som hade tillträde till bröllopssalen trängde sig dit in och skockade sig kring bordet.

Per Bratten, brudens far, var, såsom den förnämste gästen, den hvilken började. Med högtidlig uppsyn närmade han sig prästen, ställde en stor silfverpokal jämte en trafve specieriksdalrar

bredvid honom och hviskade med flåsande stämma en lång ramsa i hans öra.

Pastorn böjde sig nu ned, räknade noga penningesumman och antecknade gåfvorna, hvarefter han med hög röst förkunnade:

»Brudens far ger en uppbäddad säng, en silfverpokal, en ko, två får och 237 rdr rmt på brudbordet. För hvilken hedervärda och frikostiga gåfva brudparet vördsammeligen tackar...»

Marit och Olle reste sig nu upp, och Per tog först den ene, så den andre i hand, under bugningar, nigningar och tacksägelser.

Så kom brudens morfar, så brudgummens kusiner och så en hel rad med släktingar, hvar och en med sin gåfva, 100 rdr rmt, en ko, två får och så vidare; därefter de öfriga gästerna, till och med de allra fattigaste, ja äfven de små barnen skulle gifva något, om än aldrig så litet. Det ansågs för en stor skam att infinna sig på ett bröllop utan att förära de nygifta någon gåfva. Och vid hvarje gåfvas aflämnande förekom regelbundet som ett urverk samma ceremoni. »Brudgummens kusin, som ger två får, en gäst, som ger en speciedaler, brudens syssling, som ger tjugufyra skilling banko,» förkunnade pastorn, hvarefter gifvaren gick fram till Marit och Olle, tog dem i hand, neg eller bugade och upprepade deras tack.

På detta sätt höll man på ett par timmar, gäst efter gäst trängde sig fram med sin gåfva till detta redan förut så rika hus. Men lika dyster och elak såg Olle ut, och Marits ansikte hade hela

tiden samma likgiltiga uttryck. Först då hennes syskonbarn, lilla Dordi från Särela, som gifvit henne tjugufyra skilling banko, kom och neg och blygt räckte henne sin hand, flög ett vänligt, ljust leende öfver hennes drag.

Då föräringen af gåfvor var slut och penningarna sammanräknade, reste sig pastorn upp och talade till brudparet.

»Kära vänner,» sade han, i det han lät blicken öfverfara de församlade och därefter stanna på Marit och Olle, »någon predikan vill jag ej hålla, men ett Herrens ord måste jag dock låta eder höra. Du, Olle, och du, Marit, I han i dag fått emottaga rikligt af denna världens goda, det behöfves därför att jag minner eder på, att det också finnes ett andligt godt, som rost och mal inte kunna fördärfva, och som jag beder eder att icke glömma bort. 'Hvad båtar det människan, om hon förvärfvar hela världen, men förlorar sin själ?' Därför, min kära Olle, säger jag dig: *drif ut det onda ur ditt hus!* Förjaga den styggelse, som där bedrifves i mörker och hemlighet, och Herrens välsignelse skall i stället komma. Mina barn, jag säger eder att det onda måste ut ur våra hjärtan, ur våra hem, ur vår älskade fädernebygd! Och en sådan dag som denna, då Herren låter så mycken välmåga dugga öfver oss, är icke det en behaglig stund att börja att slita syndens bojor, att rycka upp ogräset, som frodas omkring oss, att fatta det härliga, och välsignade beslutet: Jag och mitt hus vilja tjäna Herren!»

Han höll upp och såg sig ett ögonblick med tårade ögon omkring på de församlade. Så började han ånyo tala, beskref med en skakande kraft, hvilka förskräckliga följder synden drar med sig öfver folken både för detta lifvet och det tillkommande, talade om huru Herren dock icke tröttnar att söka äfven de djupast sjunkna, huru oändlig och underbar hans nåd är, och nedkallade slutligen Guds välsignelse öfver de närvarande.

Därefter gick han fram till brudparet, räckte dem handen och lyckönskade dem utan att ens gifva akt på det hämndlystna, elaka uttryck, som därvid glindrade i Olles ögon.

Men Margareta, som satt ett stycke ifrån märkte det så mycket mera; en ilning af fasa genomfor henne, och hon kunde på hela aftonen icke glömma denna förskräckliga blick.

Efter gåfvoföräringen trakterades gästerna med sött vin och russin och mandel ifrån staden, och Karna lagade till toddy åt gubbarna. Hon knusslade icke med sin toddy, Karna, och verkan häraf dröjde ej heller att uppenbara sig. Allt ifrigare och högljuddare blef skrålet kring spisen, där gubbarna sutto och rökte och drucko, medan eldskenet flammade öfver rödbrusiga ansikten och flottigt glänsande ögon. Rått skratt och svordomar skorrade genom rummet, och då pastorn och länsmannen en stund därefter togo afsked och foro hem, fanns det icke längre någon tygel på de upphetsade sinnena.

»Kan säga hocken beställning he ska' b'i här

i kväll då?» suckade mor Britta, då hon såg de vanliga tecknen till att brännvinets onda ande mer och mer lössläpptes bland männen där borta. Att någonting ledsamt ej skulle inträffa, ifrågasatte hon icke ens; hon var så van vid att bröllopen där i socknen slutade med fylleri och slagsmål, ja stundom äfven med dråp, att hon blott undrade af hvad beskaffenhet och grad »beställningen» skulle bli.

»Ja, int' har dom då mickje förstånd, dom där,» suckade Malvan, som satt ett stycke ifrån spisen och med bekymrad min åsåg, hur sergeant Pohl allt emellanåt lät den »leskan» Karna fylla på sitt glas.

»Fäll har dom då assint',» svarade Marit och kastade hufvudet bakåt med en föraktfull rörelse.

»Gu' hjälp!» fortfor mor Sissel, då skrålet vid spisen började öfvergå till handgemäng, »he ser nu rekti' ut, som dom sku' sta' å häfva'n i ellen, Per där borta! He' varst då e' bedrefveli' ända på all stass, om gubbstackarn kola' åf som ett skålladt svin!»

»Ja, så kunde he då int' gå nå oömmare[1] ur stuggu,» menade en af de andra käringarna skrattande.

Plötsligen afbröts skrålet af ett häftigt rop från ett af fönstren. Alla gästerna, som sutto där, flögo upp och sprungo förskräckta inåt rummet. På rutan syntes ett hemskt ansikte, med svarta,

[1] Mindre kärt.

uppdragna ögonbryn, en lång näsa, bockskägg och tvenne väldiga horn i pannan. Detta ansikte nickade och grimaserade och tryckte sig tätt intill fönstret, så att skenet från ljusen och spisen upplyste det och kom dess vederstyggliga drag att skarpt framträda mot mörkret utanför.

»Knutkarlarne! Knutkarlarne!» ropades det i bröllopssalen, under det de små barnen förskräckta kröpo in mellan kvinnornas kjortlar, ur hvilkas veck deras ansikten med ögon, stora af fasa och tjusning, nyfiket tittade fram.

I samma ögonblick hördes från ett annat fönster skrik och rörelse. Där utanför stod en riktig skråpuk med hätta öfver hufvudet och eld mellan de grinande tänderna. Han nickade och vinkade och trummande på rutan, under det att barnens gallskrik blandade sig med de storas stojande rop.

Så försvunno på en stund de hemska synerna bakom rutan, men just som barnen hunnit sansa sig och käringarna slagit sig ned på bänkarna igen, uppdök plötsligen en vidrig mask med horn och eldgap, och så blef det samma skrik och förskräckelse igen.

En del af gästerna hade begifvit sig ut på gården, och här började nu ett vildt uppsluppet stojande med de så kallade »knutkarlarne».

Ingen visste, hvem som i själfva verket gömde sig bakom dessa förklädnader, blott att det var sådana som ej blifvit bjudna på bröllopet. Det var nämligen en gammal sed där i socknen att

dessa objudna, förklädda till alla slags spöklika odjur, skulle komma och »knuta», som det hette i bröllopsgården, det vill säga ställa till stoj och oväsen.

En hel skara sådana gastar och skråpukar, den ena hemskare att skåda än den andra, med pucklar på ryggen, horn och svansar, ohyggligt målade ansikten, svärmade nu omkring bröllopshuset, sprang af och an, skrek och hoppade, retades med gästerna, smög sig bakom dem för att ge en spark eller ett slag och kilade så undan som en pil och skrämde stintorna, så att dessa flydde och gallskreko. Ute på åkern, som oktobernymånen svagt upplyste, dansade ett par gestalter i grå kläder och vida kappor, hvilka spöklikt fladdrade i dunklet. Allt emellanåt närmade de sig byggningen och vinkade och nickade, men så snart någon nalkades dem, försvunno de genast utåt åkern.

»D'ä' stintor — — stintor ä' de'!» ropade någon bland gästerna, och nu blef det en hetsjakt kring åkern och utåt landsvägen. Under skrål och skrik rusade drängarna ut för att få tag i de grå spökena, som dansade och hoppade på åkern. Men häraf blef ingenting: som blixtar voro de bägge två försvunna, ända tills slutligen ett gäckande skratt hördes borta vid dikeskanten, någonting grått dök upp ur diket och fladdrade utefter landsvägen, dit förföljarna, alltjämt skrikande rusade efter dem.

Stojet kring bröllopshuset tilltog emellertid mer

och mer. Det hörde också till seden att knutkarlarna skulle komma in och trakteras med dryckesvaror, och då nu några af gästerna gjorde motstånd och sökte knuffa undan de påträngande utbölingarna, blefvo dessa ursinniga, och det uppstod ett häftigt slagsmål.

Plötsligen hördes midt under oväsendet det skarpa, smattrande ljudet af ett skott, som ögonblickligen följdes af ett andra och ett tredje. Det var en af knutkarlarna, som sköt med hagel genom fönstren till bröllopssalen och därefter ögonblickligen försvann, som om jorden slukat honom. Där inne i salen blef en gränslös förvirring och uppståndelse.

»Jostaligen, tocken beställning!... Gu' hjälp oss... huggudå,» ropade käringar och stintor och sprungo om hvarandra likt yra höns, under det barnen gallskreko och de fulla gubbarna vid spisen hojtade och skrattade. Tumultet där ute ökades ännu mera, och under skrik, oväsen, svordomar och hurrarop trängde sig knutkarlarna likt en skock djur in i bröllopssalen.

Nu fanns det icke längre något återhåll på den lössläppta vildheten; dryckesvarorna flöto i strömmar, det gick ej an att knussla, då knutkarlarna skulle förplägas — och då den på bordet framsatta sexan var inmundigad och bröllopsdansen började voro de flesta af de manliga gästerna och äfven åtskilliga af käringarna mer eller mindre druckna.

Som en syn ur någon upphetsad dröm tedde sig nu bröllopssalen. Med hårda, stampande steg

rörde sig de dansande i sina granna dräkter, och blandade om hvarandra i dansens svängningar, bildade de en brokig röra af lysande färger, skrattande, upphettade ansikten och fladdrande hår. Och i denna färgprakt afstucko knutkarlarnes hemska gestalter med sina pucklar och horn och målade ansikten som svarta grofva streck i en lysande väf. I spisen flammade, väldig som en stockeld, lågan från kubbarna, hvilka onpphörligt kastades dit in, och spred en brännande hetta utåt rummet, en hetta i hvilken draget från de vidöppna dörrarna, genom hvilka de stojande gästerna oupphörligt strömmade ut och in, stack som hvassa nålar. Talgljusen på väggarna flämtade, så att de ibland nästan släcktes, och draget från dörren svepte omkring i den dammiga luften en osande rök från de långa, svarta vekarna; utför tennsköldarna rann talgen i tunga droppar ned på bänkarna öfver käringarnas hufvuden och axlar, och på det blanknötta, både af utspilld mat och af dryckesvaror flottiga golfvet hvirflade under de dansandes steg bandstumpar, knappar, dammiga halmtussar från knutkarlarnes stoppningar, som började spricka sönder under de svängande rörelserna.

Och utanför bredde sig oktobernatten lugn och högtidlig öfver de dunkla, tysta fälten, som omgåfvo Jutta-Olles stuga. Gnistrande stjärnor betäckte himmelen, och öfver skogsranden satt nymånens bleka silfverstrimma och spred ett svagt, osäkert sken öfver nejden ...

Plötsligen stannade paren där inne vid att någon ropade på bruddansen. De, som ej skulle deltaga däri, drogo sig mot väggarna, spelmännen preludierade och knäppte på strängarna, halmen sparkades åt sidan, och midt på golfvet ställde sig bruden, under det att kvinnorna, gifta och ogifta, trängde sig fram och omgåfvo henne i en stor ring.

Nu spelades det upp, och kvinnorna började dansa kring bruden; därefter vidtog den sedvanliga leken att käringarna skulle försöka taga bruden och stintorna försvara henne. Lifligt och skämtsamt gick det till bland kvinnfolken, ända tills slutligen käringarna lyckades taga fast Marit. Då försvann hon plötsligt ur rummet, och härvid uppgåfvo alla gästerna enligt vedertaget bruk, ett gemensamt skri, som hördes långt ut öfver fält och ängar.

Sedan blef det enahanda lek mellan brudgummen och karlarna, endast att denna lek urartade till brottning och slagsmål. Af och an slungades den halfdruckne Olle mellan gubbarna och pojkarna, så fick då slutligen en af gubbarna, Klock-Pelle kallad, tag i honom, och under vildt jubel fördes han ut ur rummet.

»Ja, si han ä' nu tocken maskin på bru'gumme', han, Klock-Pelle,» sade Ol-Persa och fnös af belåtenhet, »han ä' nu så, häfver, så dom kommer allri' unnan, må vetta!»

Efter en stund kom Marit tillbaka, iklädd ungmorsdräkt, svart veckad klädning med röd bård

brokigt förkläde och öfver håret en hvit lufva. Hon och Olle gingo omkring bland gästerna och bjödo brännvin ur en stor silfverskål. I brännvinet lågo sönderbrutna kringlor, och alla gästerna skulle med den så kallade brännvinsskeden, också af silfver, taga sig en klunk, karlar och kvinnor om hvarandra.

Sedan vidtog ånyo dansen och varade till klockan tre på natten, då gästerna anmodades att taga plats vid det dukade bordet. Samma slags rätter som vid middagen forslades ännu en gång in i gästabudssalen, och under det brännvinspluntorna gingo laget rundt, och den ene efter den andre af karlarna försvann under bordet eller släpades ut, fullproppade sig öfriga gäster med den mustiga, feta maten, ända tills de knappast förmådde stiga upp från bordet.

Nu voro ändtligen alla bröllopsceremonierna slut, och hvar och en gick att uppsöka sin liggplats för att sofva rus eller trötthet af sig. Alla de gifta bland gästerna fingo rum i själfva bröllopshuset, men ungdomen, stintor och pojkar, skulle ligga i granngården, hos Klock-Pelle. Här, i en stor sal, var på golfvet ordnad, längs två af väggarna i samma riktning som spiltorna i ett stall, en rad af bäddar tätt bredvid hvarandra.

Det var den så kallade ungdomsbädden, och här hade de ogifta bland bröllopsgästerna sina liggplatser, par om par, hvar och en gosse med sin stinta.

I den mörka oktobernatten, lyst af ett par

fladdrande bloss, kom nu ungdomsskaran hitstormande, och om det förut gått uppsluppet till i bröllopsgården, så nådde här inne det vilda lifvet sin spets. Någon sömn eller hvila kom icke i fråga; skämt och glam och slagsmål rasade, ända tills dagen grydde. Brännvinspluntan, den så kallade »kattan», slungades ifrån bädd till bädd, ifrån pojke till stinta, och kuddar och täcken hveno som pilar i luften. I ena vrån var ordnad en bädd med slitna sängkläder och smutsigt täcke; hit förpassades den gosse, som blifvit utan stinta, här fick han ligga »på Gäfle» som det kallades, och han var hela natten ett föremål för skämt och hån och bollkastning med kuddarna.

Ingen obehörig vågade titta in på ungdomsbädden; ve den, som det gjorde, han blef ögonblickligen omkullkastad, antingen det var en karl eller kvinna, och indragen i den vilda leken.

Men utanför huset raglade gubbarna »gammeldomen», och höllo nojs med de unga. Det gällde att stjäla ifrån dem »kattan» eller draga ut sängkläderna eller spela dem något annat liknande spratt.

»Hör far,» hväste Ol-Persa, i det han tog Klock-Pelle i kragen och vinglade af och an framför honom, »ni som ä' tocken maskin på pojkarna, ni ska' durra sta' nu å göra nå' rektin flas med dom . . .»

Klock-Pelle raglade öfver åt andra sidan, blinkade illmarigt och framdrog ur en af sina fickor ett tåg med en krok i ena ändan.

»Ser ni far,» hväste han på samma sätt och höll kroken under Ol-Persas näsa, »den ska' vi fånga katta' me'... Ni Per,» fortfor han och ruskade Per i kragen, »må gå till ungdomen å kaluffsa dom å stjäla katta åf dom å hänga'na på kroken här, som je ska' hala ner i spisen... Nu må ni hjälp' meg upp på take', gubbar.»

Med mycket besvär äntrade nu Klock-Pelle uppför brandstegen på taket för att släppa ned repet genom skorstenen, och Per Bratten, understödd af de andra gubbarna, trängde sig in bland ungdomen.

Uppe på takåsen satt Klock-Pelle likt en stor katt, belyst af den svaga morgongryningen, och fubblade för att få ned repet genom skorstenen; där inne bland ungdomen fortgick det vilda lifvet i ett ständigt crescendo; den som blickade in genom rutan kunde ha sett hur djuriska lidelser började lössläppas, hur brännvinstöckniga ögon flammade och gnistrade af ilska och hämndbegär, hur en hvass knif blixtrade till i skenet från de flämtande talgdankarna...

Plötsligen blef det, liksom genom ett trollslag, några sekunders djup tystnad där inne... Så öppnades häftigt dörren, stintor och pojkar kommo ut, tysta eller hviskande med oroliga, dämpade stämmor, och mellan dem trängde sig fram två karlar, hvilka buro Per Brattens, som det tycktes, liflösa kropp. Det rödbrusiga hufvudet med det tofviga, okammade håret hängde slappt bakåt, ögonen voro slutna, munnen öppen, och ur ett knif-

sår på halsen föllo tunga bloddroppar, medan karlarna förde honom öfver gården bort till Jutta-Olles stuga.

Dagen började nu att gry. Ett blekblått skimmer dallrade kring bergspetsarna, och öfver Jutta-Olles stuga satt en stor glänsande stjärna, som brann med ett genomträngande sken i gryningsstunden och lyste på de mörka blodpölar, som fläckade sanden utanför Marits brudkammare.

* * *

Midnattstimmen hade nyss slagit, då Karl-Bernhard och Margareta togo afsked och lämnade Jutta-Olles gård. Första delen af den väg de skulle färdas gick mellan vidsträckta fält och upplystes klart af stjärnljuset och nymånen. Den stilla oktobernattens tystnad framträdde förunderligt skarp och högtidlig, då stojet från bröllopshuset dog bort i fjärran; det enda ljud man hörde var klangen af Bruntes hofvar mot den frusna marken.

Brunte gick i sin vanliga, långsamma lunk med hufvudet nedböjdt, och tömmarna hängde slaka öfver kanten af vagnen; Margareta kunde i dunklet icke tydligt se sin man, där han satt tyst och litet framåtlutad, men hon visste, att hans ansikte hade ett sorgset och bekymradt uttryck.

»Jag kan ej taga mina tankar ifrån Marit,» sade hon slutligen, »det är så förskräckligt att tänka på hennes framtid. Hon kan ju inte bli

annat än olycklig i ett sådant näste och med en sådan man. Kunde man då inte på något sätt ha förekommit detta giftermål?»

Pastorn skakade på hufvudet.

»Jag har redan sagt dig, mitt barn, att jag flere gånger varnat Per och Britta, att jag talat med Olle och förehållit honom hans synd. Men alla förmaningens ord äro för dessa människor som pärlor för svin. Äfven i dag, då jag måste tala till brudparet, kände jag förvisso att så var, och Herren vet hur svårt det syntes mig att nämna hans namn i detta ogudaktiga hus. Men jag *måste* på denna dag säga dem ett sanningens ord. Predika ordet, uppträd i tid och otid, manar oss aposteln. *Dixi et salvavi animam meam*, det är uttydt: jag har talat och räddat min själ. Må Herren förbarma sig öfver detta olyckliga folk!»

»Men hur kan en människa bli så ond, så alltigenom ond, som Jutta-Olle?» hviskade Margareta rysande.

»Jo, min kära hustru, det skall jag säga dig. Då en människa ger sig i djäfvulens våld, finns det *ingen* gräns för hennes ondska, liksom, ära vare Gud, det inte heller finns någon gräns för hennes helgelse, då hon ger sig i Herrens Jesu våld. Åt den, som mycket har, skall mera varda gifvet, det är en andlig lag, som äger sin tillämpning äfven på det ondas område. Har jag börjat synda och tillstadt synden att råda i mina lemmar, så mångdubblas och stegras min förmåga att synda i en förfärande grad. Så har det gått här i »obygden»

släktled efter släktled, allt hårdare och hårdare har satan snärjt folket i sina garn, ända tills det bokstafligen vändt tillbaka till hedendomens styggelse, sådan aposteln beskrifver den i romarbrefvet.»

Pastorn tystnade, drog en djup suck och manade på Brunte, som nu höll på att alldeles insomna.

»Det finnes kristna,» fortfor han därefter, »sanna, älskliga kristna, jag har träffat sådana, hvilka tvifla på en personlig ond makt. Jag menar, att denna villfarelse kommer däraf, att de aldrig sett en sådan människa, som Jutta-Olle. Hade de det gjort, hade de stått bredvid honom och förnummit, hur likasom alla helvetets makter kämpa i hans ondskefulla väsen, då skulle de förstå att den mannen är *bunden* af djäfvulen, lika visst som aposteln kunde betyga, att han var *bunden* af Herrens Jesu ande . . .»

De hade nu lämnat den del af vägen som gick mellan fälten kring stugorna i »obygden», och närmade sig kyrkan. Ett stycke hitom den låg en skogsdunge, hvars granar reste sig som murar på ömse sidor om vägen och höljde den i djup skymning. En liten flod brusade fram genom skogen, och öfver den ledde en bro, som pastorn och Margareta måste köra öfver, en smal, af tiden illa åtgången träbro utan räcken.

Brunte gick efter gammal vana, steg för steg, och pastorn höll löst i tömmarna. Det var den mörkaste biten på vägen; nymånen borta i väster

skymdes af skogen, endast stjärnorna strålade klara öfver granarnas toppar . . .

Plötsligen stannade Brunte och strök bakåt med en sådan kraft, att vagnen nästan vältes åt sidan. Margareta gaf till ett dämpadt rop och grep tag om Karl-Bernhards ena arm. Denne tog ögonblickligen fatt i tömmarna och sökte lugna det oroliga djuret.

»Så . . . så . . . stilla . . . stilla,» upprepade han flere gånger, i det han lätt berörde Brunte med pisksnärten för att få honom att gå vidare.

Men Brunte ville hvarken vara stilla eller gå vidare. Han fortfor, trots pastorns lugnande tilltal, att spetsa öronen, fnysa och stryka bakåt.

»Hvad är det?» hviskade Margareta, skälfvande i hvarje lem, »ingenting synes på vägen . . . det måste vara någon i bakhåll . . . hvad ska' vi göra låt oss stiga af . . .»

»Nej . . . nej, var lugn, min lilla Margareta, vi ska' vara stilla och förtrösta på Herrens hjälp,» svarade pastorn och höll för några ögonblick inne Brunte, som, så snart han upphörde att drifva på honom, genast lugnade sig.

»Ser du, det var ingenting . . . kanske en stubbe vid vägen,» sade pastorn gladt, »så, nu är Brunte lugn igen . . . nu ska' vi fara vidare . . . så . . . så . . .»

Men så snart han ville sätta vagnen i gång, gjorde Brunte samma rörelse bakåt som nyss, alldeles som om något osynligt stått i vägen för honom.

»Nej, Karl-Bernhard,» hviskade Margareta, och fastän hon ännu darrade af skräck, låg det en fast visshet i rösten, »drif inte på honom . . . här är något hinder . . . det är Herrens ängel som spärrar vägen . . . den har bråddjup för oss . . . låt oss stiga af och se efter . . .»

»Ja, ja . . . du har rätt . . . här äro några mörkrets makter, mot hvilka Herren strider för oss . . .»

Pastorn hoppade nu skyndsamt ur trillan och hjälpte Margareta ned. Därefter gick han fram till Brunte, strök honom lugnande öfver nosen och förde honom vid tygeln långsamt ett par steg framåt. Margareta följde tätt efter honom och spanade, så vidt mörkret tillät, utåt vägen.

De hade emellertid icke gått mer än ett par famnar, då pastorn plötsligen stannade, gaf till ett kväfdt utrop och böjde sig ned.

»Se här, Margareta, hvad som spärrade vägen för Brunte,» sade han, i det han visade sin hustru på ett rep, som var knutet kring en af trädstammarna vid dikeskanten. Det täta mörkret hindrade dem att genast se, hur repet var bundet; men sedan de följt det en stund med handen, kunde de urskilja den svaga, mörka linjen, som gick snedt öfver bron och som var afsedd att föra hästen och vagnen åt sidan och på så sätt störta dem ned i den steniga forsen, som skummade därunder.

»Du sade rätt, mitt barn,» sade pastorn med något osäker stämma, »vägen hade verkligen bråddjup för oss, och det var en Herrens ängel som

hindrade oss i vår färd. Omöjligt kunde Brunte af sig själf observera försåtet, så mörkt som det är och på så långt afstånd! Nej, vi stå förvisso framför uppfyllandet af det härliga löftet: 'Han skall gifva sina änglar befallning om dig, att de bevara dig på alla dina vägar!'»

Margareta svarade ej. Hon blickade ned i den skummande forsen, under det hennes inbillning målade den scen, som skulle ha uppstått, då det förrädiska repet dragit hästen åt sidan och vagnen störtat dit ned.

»Ack, Karl-Bernhard,» hviskade hon och smög sig intill mannen, »hur nära voro vi ej — — hur nära . . .»

»Nej, mitt barn, vi voro så långt ifrån hvarje slags fara, som en människa kan vara, ty Herren ville ej, att något ondt skulle hända oss. Och kan man vara tryggare, än när man vet, att allting hvilar i vår Faders händer? Var ej rädd, min lilla Margareta, darra ej så,» fortfor han och drog henne ömt smekande intill sig, »ingen olycka skall någonsin vederfaras oss; mot alla faror, som här omgifva oss, skall Herren beskydda, — jag vet det, Han har satt mig hit, han har gifvit mig ett uppdrag att utföra bland detta folk, och tills det är fullbordadt, skall hans hand uppehålla mig!»

»Jag är ej rädd, Karl-Bernhard,» svarade Margareta och såg upp på honom med en fast blick, »det är blott min kropp som är svag, men min ande är lugn, och jag känner liksom du, hur vår Guds hand är med oss!»

Pastorn skar nu af repet och gömde det i trillan, hvarefter han och Margareta satte sig upp och foro vidare. Efter ungefär en kvarts åkning hade de hunnit fram till den lilla prästgården, som låg där stilla och lugn i den stjärnsådda oktobernatten och med sin djupa stämning af frid tycktes liksom välkomna dem hem.

* * *

Dagen därpå, då morgonen grydde och gästerna i bröllopsgården började vakna, voro alla spår af det blodiga slagsmålet utplånade från marken och trappstegen. Stormen, som föregående dag svept kring brudföljet under dess färd till kyrkan, hade lagt sig, och en mild, solig höstluft badade fält och ängar. Inne i stugan gingo Olle och Marit omkring bland gästerna och bjödo dem, enligt vedertaget bruk, kaffe och brännvin på sängen. Från rum till rum gingo de; Marit, iklädd sin ungmorsdräkt, bar kaffet, och Olle brännvinspluntan. De flesta af karlarna, isynnerhet de äldre och särskildt Per Bratten, som låg där med sin af blodiga linnetrasor omvirade hals, voro ännu så rusiga, att de knappast kunde sätta sig upp i sängen; men det var just därför Olle hade sitt största nöje i att hälla i dem ännu mera brännvin. Med ett rått skratt satte han pluntan för deras läppar och tog den icke därifrån, förrän gubbarna voro nära att storkna. Då släppte han sitt medvetslösa offer och fortsatte på samma sätt laget rundt.

I tvenne dagar pågick detta lif. Måltider, lika rikliga som på bröllopsdagen, serverades i stugan, där gårdsfolk och gäster oupphörligt hängde i dörrarna eller dinglade på bänkarna, brännvin och kaffe runno som två aldrig afbrutna strömmar ur pluntor och pannor, dans och lekar, upptåg och slagsmål aflöste hvarandra; ibland kunde man få se hela skaran af bröllopsgäster, hand i hand som en lång kedja, flyga öfver fält och ängar, och om kvällarna, sedan det mörknat, hördes då och då knutkarlarnas skott smälla mot rutorna.

I skymningen på tredje dagen — lördagen — hade alla samlats i bröllopssalen, där elden som vanligt brann på spisen, och lekar och danser följde efter hvarandra. Dessa dagars lif hade upphetsat och lössläppt lidelserna hos såväl karlar som kvinnor och gifvit äfven de mera fredliga ett underligt uttryck af vildhet och hämndlystnad. Ingen främmande mera än knutkarlarna skulle heller ha vågat sig in på bröllopsgården, icke ens länsman Rapp, såvida han ej, något som dock oftast inträffade vid bröllopen där i bygden, blef efterskickad å ämbetets vägnar.

»Nu ska' vi dansa 'stenskasten'!» ropades plötsligen bland de dansande, hvilka enligt gammalt bruk aldrig sutto under dansen, utan, så länge »låten» från fiolen varade, turade med att svänga om eller hand i hand långsamt trampa omkring i salen. — »Stenskasten,» skrek man om hvarandra, och alla gästerna beredde sig nu till detta nöje, som plägade utgöra så att säga själfva slutkläm-

men af bröllopshögtidligheterna. En näfverkasse[1], fylld med småsten, bars in och bands på ryggen på en af karlarna. Med denna skulle han nu utföra en dans, men rusig som han var och ostadig på fötterna, kunde han ej hålla balansen; rätt som det var tog kassen öfverhalning åt ena sidan, och den dansande ramlade hjälplös omkull under de andras skratt och handklappningar och spelmännens allt häftigare gnidande på fiolerna. Så bands kassen på en annan rygg, och ungefär samma upptåg med enahanda bifallsrop gick af stapeln. Ingen fick slippa att utföra denna dans; var någon alltför drucken eller styf i lederna att själf våga sig ut på golfvet, måste han stå där och hålla i näfverkassen, medan en annan dansade i hans ställe.

Äfven kvinnorna skulle deltaga i »stenskasten»; de trädde en mängd kvastar, vispar och dylikt på ett rep, som de bundo kring lifvet, och utrustade på detta vidunderliga sätt började äfven de, hvar och en i sin tur, svänga om på golfvet.

I öfver en timme hade denna vilda lek fortsatt, då plötsligen dansen afstannade, skratt och skrål upphörde, och det blef tyst i bröllopssalen. Det enda ljud som hördes var det sakta, ängsliga gnällandet från spelmannens fiol.

Ty där borta i dörröppningen visade sig helt oförmodadt en hög, välbekant gestalt, som djärft trädde in i salen och med armarna i kors och

[1] Bärsäck af näfver.

ögonbrynen sammandragna ställde sig att betrakta den rusiga bröllopsskaran.

I ett par sekunder varade denna tystnad, som egentligen framkallats af häpnad öfver pastorns djärfhet; så gaf Jutta-Olle till ett rop, hvilket besvarades af de öfriga karlarna, och störtade fram emot den objudne gästen för att kasta ut honom.

»Hva' har du å beställa i mi' stuggu, din prästdjäfvel!» vrålade Olle, i det han lyfte armen mot pastorn och lät en rad af svordomar och förbannelser åtfölja denna rörelse.

Men pastor Malm var ej den, som blef skrämd vare sig af ord eller handling; raskt gick han emot Olle, grep ett kraftigt tag om hans upplyfta arm och kastade honom inåt rummet, där denne svärjande tumlade omkull på golfvet.

»Nu må det vara slut på dryckjom och liderlighet!» ropade pastorn med dundrande stämma. »Här ska' bli tomt hus redan i afton, säger jag er! Ut med er, ni druckna sällar, och leta reda på edra kärror, och res hem hvar och en till sig. Så sant Herren lefver, skall det före dagsätt[1], innan den heliga sabbaten går in, vara tyst och stilla i Jutta-Olles stuga!»

Pastorns stränga ord, ljungande blickar och myndiga hållning åstadkommo en förunderlig verkan. Kvinnorna stodo där skrämda, med ned-

[1] Solnedgången.

slagna ögon, och det vilda, hämndlystna uttrycket i karlarnas ansikten började gå öfver i någonting skyggt, skamfullt, påminnande om uppsynen hos hunden, då han slokar svans och söker gömma sig.

Men nu hade Olle kommit på benen igen, och hos honom hade vilddjuret blott blifvit ännu mera rasande genom pastorns ord. Ursinnig grep han en stol, höjde den med bägge armarna och gick löst på pastorn.

»Slå till,» utbrast denne, i det han med en blixtsnabb rörelse kom tätt intill Jutta-Olle och spände sin blick i hans, »men kom ihåg, att hämndens Gud ser dig!»

Olle raglade baklänges, högg några tag med stolen i luften och lät den så ramla i golfvet med en väldig duns; slö och vild som han var, förfelade icke pastorns lugna, genomträngande blick att utöfva sin hypnotiska verkan på honom.

»Se här!» fortfor pastorn, i det han ur fickan drog upp det rep, som varit spändt öfver vägen, då han och Margareta foro hem bröllopskvällen, — »hvem af er, eländiga lönkrögare, är det som satt ut det här gillret för att draga mig ned i forsen?»

Ingen svarade; de af ruset förslappade viljorna tycktes redan vara i pastorns våld; nere vid dörren smögo till och med ett par af bönderna sig bort för att leta reda på sina kärror och fara hem.

»Jo,» fortfor pastorn, »det är du — och du — och du —,» och han pekade vid hvarje »du» på Jutta-Olle och Ol-Persa och Klock-Pelle och ett par af de andra lönkrögarna, »ni ä' det som lagt försåt för mitt lif, men då lika litet som nu lyckades det er att träffa mig. Fri gick jag; i Herrens namn trampade jag på ulf och huggorm, och i hans namn skall jag nu också rå på er! Ut med er, mördare och tjufvar!»

Icke heller nu fick han något svar, de utpekade skälmarna blott stirrade på honom med slöa, ilskna och skrämda blickar; kvinnfolken vaggade på kroppen, vojade sig och snyftade sakta här och där.

Då hördes plötsligt i den tystnad, som uppstått, helgsmålsklockans toner, hvilka ringde in sabbaten, och som den stilla aftonluften bar öfver Lennans vågor ända hit bort till den vildaste obygden.

»Hör ni!» ropade pastorn högtidligt och höjde ena armen, »S:t Staffan ringer in den heliga dagen, ringer frid och välsignelse öfver vår bygd, ja äfven öfver detta olyckliga hem. I Guds namn säger jag er, att ni icke skola få skända Herrens dag! Må ingen mera öppna sin mun till hädelse eller bruka sina lemmar till skändligheter. Varen tysta allesamman, gån ut härifrån och lämnen Olles stuga, innan helgsmålsklockan slutat ringa.»

Pastorn rörde sig ej från stället, där han stod; han höll alltjämt blicken spänd i de rusiga kar-

larna och pekade befallande mot dörren. Tyst var det alltjämt där inne, ingen sade ett ord, den ene efter den andre slank ut med en smygande rörelse, liksom ville han göra sig osynlig, och kvinnorna följde, tysta och skrämda. En högtidlig, nästan hemsk stämning bredde sig småningom öfver den snart öfvergifna salen; genom fönstret föll ett skarpt rödt sken från den nedgående solen, och med jämna uppehåll hördes helgsmålsklockans underligt gripande slag.

Pastorns befallning blef åtlydd; då de sista tonerna förklingat, var den druckna bröllopsskaran skingrad, utåt vägarna hördes skramlet af bortrullande hjul, och på golfvet, där dansen nyss trådde, stod pastorn och läste med ljungande stämma ur sin bibel den 52:a psalmen: »Hvi berömmer du dig af din ondska, du trotsiga?» På bänken bredvid fönstret, liksom inkrupna i vråns skymning, sutto Marit och mor Britta, den senare med ansiktet gömdt i händerna, och ett stycke ifrån dem låg Jutta-Olle, kastad öfver en bänk. Midt igenom ruset hörde han drömlikt pastorns ord, och de fruktansvärda hotelserna om straff och vedergällning fyllde hans omtöcknade hjärna med en oredig förnimmelse af skrämsel, som från hans läppar framlockade ett slappt, vrålande läte.

Vid mörkrets inbrott begaf sig pastorn hem, och då natten föll på, låg den nyss så stojande bröllopsgården tyst och stängd och mörk, som hade dödens hand plötsligt strukit fram däröfver och bortsopat allt lif.

Men i den djupa tystnaden tycktes ett eko af psalmistens ord vibrera:

»Gud skall nedbryta dig, gripa dig och upprycka dig från ditt tjäll.»

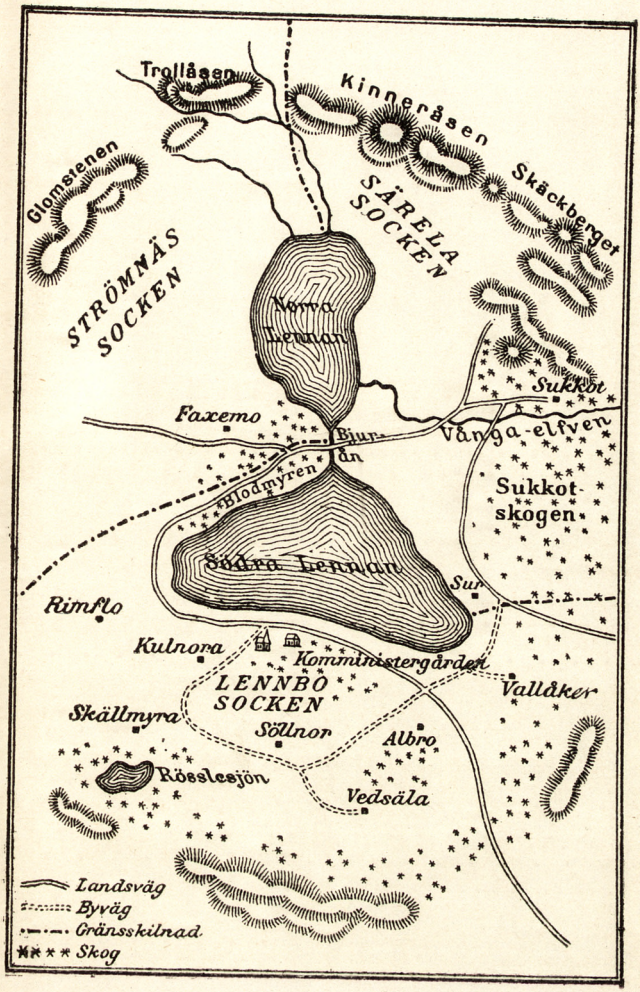
Slut på förra delen.

Förra delens innehåll.

Sägnen om helgemålsklockan 5

1. Vid Lennans strand. Ett oväntadt bref 13
2. Mörkrets och ljusets makter. Lennboböndernas veto 41
3. Långväga resande. Gammelmors framtidsplaner. Drömmar under takåsen . 70
4. »Malmens bro.» »Under den Högstes beskärm och under den Allsmäktiges skugga» 91
5. Lifvets ve 125
6. I tysta hjärtedjup. Strid och frid 161
7. Kvinnfolksmöte. »Poppan» och »dignhjonet». En hemsk historia 174
8. Gammelmors fantasier bli verklighet. Vid helgsmålsklockans ljud 200
9. I strid mot mörkrets makter 215
10. Hemlighetsfulla stamtaflor. En nattlig fest 248
11. Jakt på lif och död 269
12. Belägringen vid korsvägen 293
13. I vildaste obygden 323

Trakten kring Lennan-sjöarna.

På Albert Bonniers förlag ha utkommit af

MATHILDA ROOS:

Hårdt mot Hårdt. Berättelse. 3: 50.

Höststormar. Berättelse. 3: 50.

Lifsbilder. Berättelser: *Själsstrider. — Ett minne. — Två systrar. — Paralleler. — En liten snurra. — Oförgätliga ögonblick.* — 3 kr.

Familjen Verle. En skildring. 3: 75.

Genom Skuggor. En nutidsskildring. *2:a upplagan.* 3: 75.

»För alla som intressera sig för allvarligare frågor af religiös och psykologisk art skall Mathilda Roos' arbete blifva en *mycket välkommen läsning.*»

(Stockholms Dagbl.)

Saulus af Tarsus. En själs historia, tecknad efter bibeln. Eleg. utstyrsel. 2: 50; inb. 3: 50.

»Visar *vårt lands för närvarande utan fråga högst stående författarinna* från en helt ny sida, och hon har med denna skildring presterat något, som *torde kunna ställas i jämnbredd med det bästa,* som förut bjudits oss på samma område.»

(Smålandsposten.)

Kommen till mig! Några tankar. Inb. i mjukt clothb. med guldsn. 1: 50.

Förf. uppträder här med *religiositetens inspiration* och *obetvingliga kraft* mot pessimismen i vår lefnadströtta tid.

(Göteb.-Posten.)

Skepp, som förgås i stormen. Berättelse. 2 kr.

»Skildringen är enkel och nobel och öfverallt ger sig förf:s varma hjärta, hennes deltagande för armodets och olyckans barn till känna och draga läsaren till sig.»

(Skånska posten.)

"Egoism" och "Lycksalighet". Några tankar om fröken Keys artikel »En förklaring» i Svensk Tidskrift. 50 öre.

»Det går en ton af helgd genom denna lilla skrift. Den har emellanåt i all sin enkelhet synts mig sublim och erinrat mig om stämningen hos de första kristna, sådan denna för oss afspeglas i fornåldriga berättelser.»

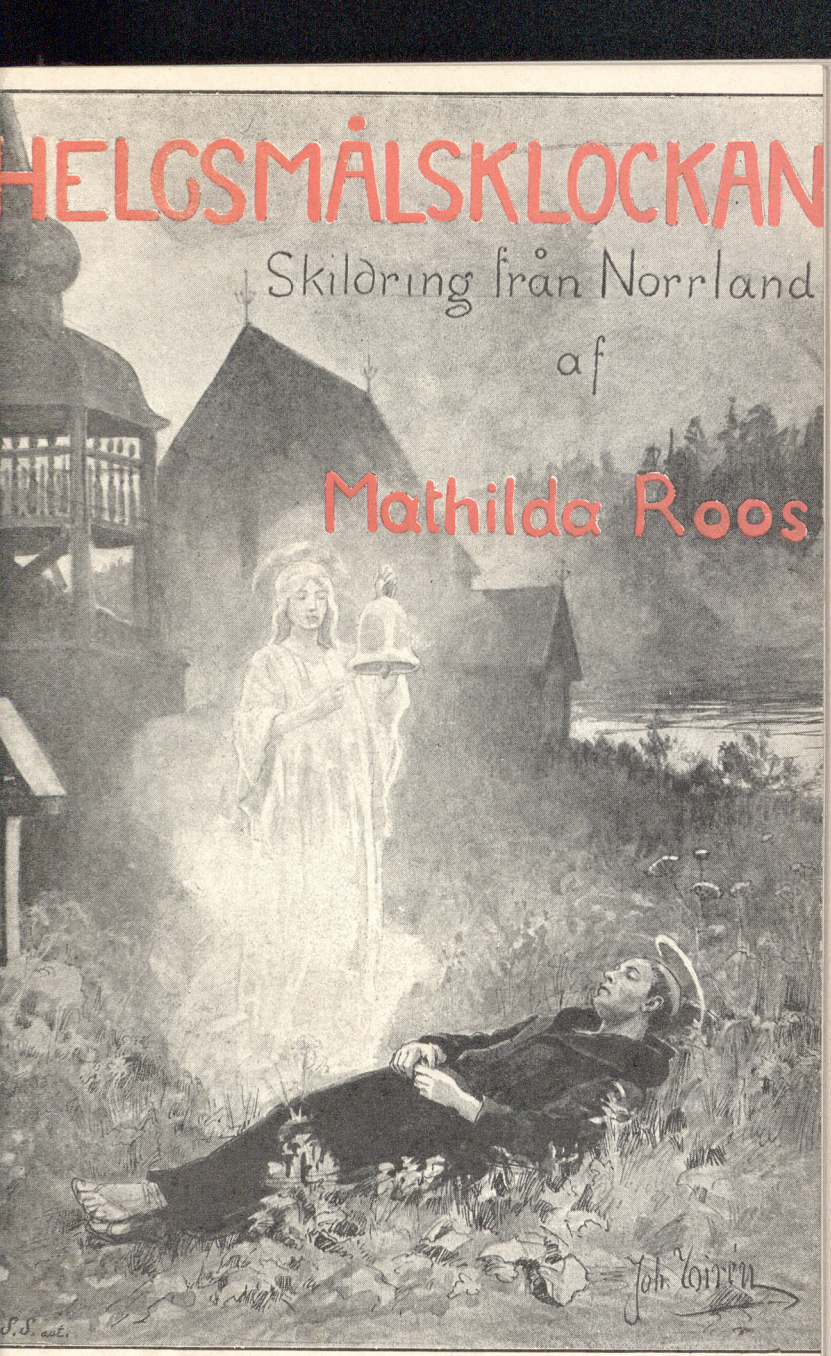
(C. D. W. i Vårt Land.)

HELGSMÅLSKLOCKAN

Skildring från Norrland

af

Mathilda Roos

Stockholm, Albert Bonniers förlag. Tvenne delar. Pris 4: 50

HELGSMÅLSKLOCKAN

SKILDRING FRÅN NORRLAND

AF

MATHILDA ROOS

SENARE DELEN

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1896.

I.

Evig hvila. Julefröjd.

December-vinden tjöt mellan bergshålor och skrefvor uppe i Sukkot, svepte fram öfver höjderna, drog hela fång af snö ned i dälden och hvirflade kring de små stugorna, så att det knastrade och knakade i dessas fogningar. Snö låg öfverallt: öfver de fjärran bergspetsarna, som glänste hvita i den grå skymningsdagern, öfver fält och ängar, öfver vägar och stigar. På granarnas grenar, djupt inne i skogen, dit stormens vinge ej nådde, låg den tung och orörlig som trötta, rufvande tankar.

I sin djupa flodbädd skummade Vångan mellan de frusna stränderna; decemberkölden, som tycktes förlama hela naturen, kunde ej fjättra den obändiga floden; öfver isiga stenar ilade dess vågor bort mot

hafvet, och det låg någonting af hån och trots i deras brus, som ljöd underligt skarpt i naturens stora, dödslika tystnad...

Mot kvällen domnade vinden, och då skymningen gled öfver i mörker, då konturerna af bergskedjans spetsar försvunno däri och stjärnorna började brinna, då tystnade stormens tjut i Sukkots skrefvor, och kvällens frid — julkvällens saliga, drömmande frid — sänkte sig öfver jorden...

Tyst, öfvergifven, liksom försjunken i stundens allvar låg hela nejden; icke en vandrare syntes på vägarna, öfver hvilka månen kastade ett bländande sken, som silade in mellan granarna vid sidan in i skogens hemlighetsfulla värld, där inbillningen diktar underliga midvintersagor om troll och vättar...

Öfver Kinneråsens spets brann en glänsande rödaktig stjärna, som gnistrade och flämtade; den liknade en hägring i fjärran tider, en dröm om den första julnattens stjärna, en dröm här uppe i nordlandet, där jorden slumrar trött och snötyngd, medan norrskenets lågor flamma öfver himlahvalfvet...

I »Skrel-Anders'» stuga uppe i Sukkot brann elden i spisen, och på bordet vid fönstret stod ett tändt grenljus; framför det låg uppslagen en gammal bibel, i hvilken Anders satt och läste med pipan hängande i munnen. Mödosamt stafvade han sig fram genom den heliga berättelsen om Jesu

födelse, under det hans valkiga pekfinger noga följde raderna.

»Och i then samma ängden funnos några herdar, the ther vakade och höllo vård om natten öfver sin hjord.

»Och si, Herrens ängel stod när them, och Herrens klarhet kringsken them; och the vordo storligen förfärade.

»Och sade ängelen til them: varer icke förfärade: si, jag bådar eder stor glädje, hvilken alt folket vederfaras skall.

»Ty i dag är eder född Frälsaren, som är Christus, Herren i Davids stad.

»Och thetta skal vara eder för tekn: I skolen finna barnet, svept i lindakläder, nedlagdt i en krubba.

»Och strax vardt med ängelen et stort tal af den himmelska härskaran, the ther lofvade Gud, och sade:

»Ära vare Gud i höjden och frid på jorden och människomen en god vilje!...»

Under det gubben med halfhög röst stafvade vidare, satte moran på sig en tröja, tog fram en bulle och ett talgljus ur hörnskåpet och gick bort till »hönspojken» för att titta till honom litet på julafton.

Alltsedan kölden knäppte till här uppe, hade »hönspojken» legat orörlig och värkbruten i sin håla, såsom han alltid brukade om vintrarna, ända tills vårsolen föll in genom de små dammiga fönsterrutorna och tinade upp hans frusna lem-

mar och lockade honom att krypa ut på förstugukvisten.

Men i år såg det ut, som skulle ingen vårsol mera locka honom bort från den mörka hålan. Utmärglad af värk och plågor, satt han där bland sina trasor, en bild af outsägligt, lifslångt lidande. Knäna voro uppdragna ända öfver hakan, armarna, som han förr kunde röra, hängde snedvridna och krökta, bröstet gick i korta, hväsande andetag, liksom hade lungorna svårt att arbeta i den förkrympta kroppen. Öfver kindknotorna var huden gul och skrumpen, och han slickade oupphörligt de spruckna, torra läpparna, liksom förtärdes han af en brännande törst. Det enda, som lefde hos denna halfdöda varelse, var ögonen, de stora, mörka, insjunkna ögonen, hvilka än glänste till af lif, än matta och slocknande slöto sig.

Det var mörkt och iskallt inne i hålan; »hönspojken» hade ej orkat tända brasan, och mor Sigga hade i julstöket ända tills nu ej haft tid med den sjuke.

Lyse hade hon glömt att taga med sig, men månljuset, som föll in genom rutorna, vägledde henne till spisen, där hon, småträtande för sig själf, började gräfva i askan för att få fram några gnistor att tända med. Då hon lyckats häri, upphörde hon att träta, gömde gnistorna väl under askmörjan och gick bort till stugan för att hämta litet fnöske och näfver. Så fick hon då eld på fnösket, lade näfver och spånor i spisen, och snart slogo brasans flammor mot de sotiga spisväggarna

och upplyste med sitt sken de underliga föremålen i det lilla rummet, från hvars iskalla jordgolf den plötsliga värmen framlockade en fuktig ånga.

»Hönspojken», som suttit med hufvudet nedsjunket mellan de uppdragna benen, höjde litet därpå och öppnade långsamt ögonen.

»Ge... meg... å drick'...» rosslade han och rörde mekaniskt fingrarna.

Mor Sigga tog tennstopet, som stod på en träpall bredvid den sjuke, tinade upp det frusna vattnet vid brasan, hällde några droppar i en kopp och höll den mot den sjukes läppar.

»Nå, hur står he tell me' er nu då, Petter?» frågade mor Sigga, i det hon böjde sig ned öfver »hönspojken» och skrek in i örat på honom, liksom hade han varit stendöf.

»Hönspojken» svarade ej; långsamt vände han hufvudet från mor Sigga och stirrade länge orörligt framför sig. Ögonen hade ett fjärrskådande, oroligt uttryck, som om själen redan varit långt borta och endast på en kort stund återvändt hit för att taga reda på någonting, som han glömt och som han ej kunde finna.

Plötsligen klarnade hela hans ansikte; blicken blef lugn och medveten, och ett nästan strålande leende flög öfver de vissnade, halfdöda dragen.

»Ja, tack så mickje för meg då,» sade han med svag, men tydlig röst och slöt ånyo ögonen. Men det lyckliga leendet låg alltjämt kvar och skimrade öfver hans ansikte som solsken i Sukkots dystra skrefvor.

Mor Sigga gick omkring och stökade i rummet utan att vidare bry sig om den sjuke. Hon tände det lilla grenljuset hon haft med sig, lade mera ved i spisen, sopade undan smutsen kring »hönspojkens» vrå och matade hönsen, som sutto där halfsofvande och frusna på sina pinnar.

»He ska' fäll va' just som lite' jul i de' här kripe' ock,» menade hon.

Efter en stunds förlopp började »hönspojken» blifva orolig. Hans långa, magra fingrar plockade nervöst på trasorna som, i stället för byxor, hängde kring benen på honom, ögonen öppnades långsamt, och han såg sig omkring med en ängslig, frågande blick.

»Må tro han, pastorn, int' kommer nu?» hviskade han ett par gånger.

Mor Sigga ställde sig bredvid den sjuke och betraktade honom med ett på samma gång deltagande och föraktfullt småleende.

»Hocken säger, att han ska' komma i kväll, din fjåser[1]?» frågade hon.

»Han lofva' meg å komma tell jul, å nu ä' he julkväll, så fäll kommer han i afton, lell,» svarade »hönspojken» med en visshet, som om möjligheten att pastor Malm ej skulle hålla sitt ord icke ens fått insteg i hans tankar.

Han slöt ånyo ögonen och låg en stund stilla och orörlig, medan det lyckliga leendet på nytt framskimrade i hans drag. Men så blef han orolig

[1] Dumbom.

igen, plockade bland trasorna och drog djupa, ängsliga suckar.

»Gå ut på backen, mor,» rosslade han, »å se etter, om han, Malmen, int' syns nu ... gå, mor ... be'n komma i bråkaste ... je har nå' å säga ... nå' å säga, innan ...»

Mor Sigga svarade ej; hon snoppade ljuset med fingrarna, knäppte ihop tröjan öfver bröstet och gick så ut för att, som »hönspojken» önskade, se efter, om pastorns släde ej syntes till.

Stormen hade nu alldeles lagt sig, men kölden tilltog mer och mer. Det knäppte och knastrade i bergskrefvorna, liksom hade trollen gnisslat med tänderna därinne; vid horisonten flammade norrskenet, som det brukade, då midvinterkölden nalkades; rödgula, blekblå, hvitglänsande lågor flögo uppåt rymden, svepte i sällsamma kretsar kring firmamentet, försvunno och framglänste igen med hemlighetsfull snabbhet ...

Den starka bondkvinnan tycktes ej besvärad af kölden; orörlig stod hon kvar där uppe på höjden, med händerna instuckna i tröjärmarna, och blickade utåt slättlandet nedanför, hvarifrån pastorns släde skulle komma. Hvita, månbelysta, öfvergifna, utbredde sig vägarna åt Lennbo och Särela, men här och där borta i fjärran framglindrade ett ljus från stugufönstren, bakom hvilka folket sysslade med att tända grenljusen och koka julgröten ...

Slutligen fick hon se ett föremål röra sig på vägen i riktning från Lennbo till Sukkot. Hennes

öga följde oafbrutet det mörka föremålet, ända tills det närmade sig Sukkot-backarna, då konturerna af en häst och släde framskymtade i månskenet. Men moran stod alltjämt orörlig kvar; icke förrän släden kommit ett godt stycke upp i backen och hon känt igen Bruntes välbekanta lunk och pastorns stora vargskinnspäls och dito mössa, gick hon in i stugan igen.

»Han ä' här nu, Malmen,» sade hon lakoniskt och stötte till »hönspojken», som satt med hakan nedsjunken mellan knäna och ögonen slutna.

»Hönspojken» såg upp med en förvirrad, ängslig blick; men då moran skrikande i hans öra upprepade sitt meddelande, klarnade hans blick, han rörde litet på hufvudet och smackade belåtet med läpparna.

Efter ett par minuters förlopp hördes i backen bjällerklangen från pastorns släde; mor Sigga gick ut för att taga hand om Brunte, och sedan pastorn hälsat på gumman och med några vänliga ord gjort sig underrättad om, hur de hade det här uppe, steg han in i stugan till »hönspojken». En het, stinkande fuktlukt slog honom här till mötes och nästan kväfde honom; han måste lägga af sig pälsen och pusta ett ögonblick, innan han kunde gå fram till den sjuke.

Denne hade, ifrån det ögonblick han fick se pastorn inkomma i stugan, icke släppt honom ur sikte; längtansfull och ifrig, klart medveten, liksom lösgjord från den halfmultna kroppen, hängde hans blick vid pastorn, och då denne kom fram till

vrån, hviskade han, utan att gifva sig tid att besvara pastorns hälsning, med en stämma, som för hvarje ögonblick blef allt svagare och otydligare:

»He va' nå' je hade å säga'n ... innan ... innan ... je tänker int' mer ill' om'na, Sigga ... för Bexells plåster, han vett ... ne ... je tänker int' mer ill' ...»

Hans stämma slocknade, ögonen slöto sig, men öfver de döende ansiktsdragen bredde sig samma lyckliga leende som nyss. Det var som hade hans själ i själfva dödsminuten fått ett nytt lif, som hade han värmt och upptinat sitt frusna sinne vid den heliga kärlekseld, som i denna känsla af förlåtelse åt den, han hittills hatat, strömmade öfver honom.

Pastorn torkade tårarna ur sina ögon och böjde sig ned öfver den sjuke.

»Käre Petter,» sade han långsamt och tydligt, »det gör mig hjärtans glad och lycklig att höra dig tala så. I min dyre Mästares namn vågar jag också säga dig, att han förlåter dig dina synder, liksom du förlåtit dem, som brutit emot dig, och att Han vill taga emot dig, liksom en fader tager emot sitt barn, då du nu kommer och klappar på portarna till de eviga boningarna ...»

»He va' nå' emellan,» fortfor »hönspojken» och stirrade framför sig, liksom hade han ej hört pastorns ord, utan blott utvecklat sin egen tankegång, »nå' emellan ... meg å Jesus ... Bexells plåster, han vett, som ho' int' gaf meg ... men nu ... tänker je int' mer ill' om'na för'et ... ne,

je förlåter . . . Gud signe henne . . . å Anners . . . å nu ä allt rekti' . . . nu har je honom, Jesus, tell sist . . .»

Hans röst blef allt svagare och svagare, orden framkommo stötvis, med stor ansträngning, och öfvergingo slutligen i ett sakta stönande. De tunga ögonlocken sjönko ned, och under dem framträdde en bred strimma af hvitögat, som gaf ansiktet ett hemskt, döende uttryck. Pastorn försökte tala till honom, men han hörde ej mera, hufvudet sjönk allt längre och längre ned mellan knäna, hyn var blåblek, och då pastorn rörde vid hans händer och panna, hade de redan fått grafvens iskyla öfver sig.

Så låg han i nära en halftimme, under hvilken pastorn tåligt satt vid hans sida och vaktade för att se, om medvetandet ännu en gång skulle återkomma.

Mor Sigga lade in mera ved i spisen och satte kaffepannan på elden för att bjuda pastorn en »skvätt». Då kaffet kokat upp, kom hon och ställde sig bredvid »hönspojken», som hon betraktade med en nyfiken, litet skygg blick.

»Tocken päpling[1]! he ä rekti' så en kan kväla[2] åt å se'n!»

»Nej, mor Sigga, vi skola inte jämra oss och klaga öfver honom,» sade pastorn högtidligt, »utan fröjda oss skola vi, att hans lidande snart är slut, att han får afkläda sig denna skröpliga gestalt och får en ny, härlig kropp!»

[1] Kräk, svag stackare. [2] Jämra sig.

Mor Sigga vaggade andaktsfullt af och an med hufvudet, under det pastorn talade, men hennes ansikte bibehöll sitt skeptiska uttryck.

»Kan säga, hur tocken en ska' b'i så härlig?» frågade hon lakoniskt.

»Jo, det skall jag säga dig, kära mor, det blir han därigenom att Kristi kärlek bodde i hans ande, och där denna kärlek finns, där skall den också en gång bryta fram i yttre härlighet. Du, kära mor, var ingen god släkting till Petter här, dig till skam och varning upprepar jag detta, men han förlät det onda du gjort honom, hans hjärta, som så länge kämpat med bitterhet och hämndlystnad, är nu i stället fyllt af den kärlek, som förlåter, Jesu kärlek, och de sista ord jag hörde honom uttala voro en välsignelse öfver dig och Anders. För visso skall han om några ögonblick stå inför den Frälsare, hvars dyrbara kärleksbud han så väl förstod! Och denna kropp, som nu bäddas ned för att, redan halfmultnad, helt multna i jorden, den skall en gång uppstå frigjord från sjukdom och smärta. Ja, i sanning, här går i fullbordan skriftens ord: 'det varder sådt i förgänglighet, det uppstår i oförgänglighet; det varder sådt i vanära, det uppstår i härlighet; det varder sådt i svaghet, det uppstår i kraft'...»

»Hönspojken» hade nu till hälften öppnat ögonen med den brustna blicken, som, hemlighetsfull och beslöjad, för sista gången tycktes uppfånga en skymt af den yttre världen. Hans hopklämda bröst gick i rosslande andetag, hvilka blefvo allt

långsammare och långsammare; ett par gånger gjorde han en krampaktig rörelse, liksom hade han i befrielsens ögonblick velat räta ut sina förkrympta lemmar, men plötsligen föll hufvudet ned mot bröstet, de rosslande andetagen afstannade, ett sakta gurgel hördes i halsen, och allt var slut.

Pastorn sammanknäppte sina händer och stod en stund tyst och betraktade den döde, som låg där likt en vriden, förkolnad trärot, en oformlig klump af förbränd materia. Men öfver dessa hemska lämningar af ett skeppsbrutet människolif, öfver dessa vanskapade drag framskymtade ånyo genom dödsskuggorna det lyckliga leendet, likt en reflex af den kärlekens och försoningens ande, som behärskat honom de sista stunderna af hans lif, likt ett återsken af den ljusets och frihetens dag, som nu grytt för honom . . .

»Herren gifve dig sin eviga hvila, sin eviga frid, sin eviga glädje,» sade pastorn högtidligt och utsträckte sin hand öfver den döde.

Sedan han några ögonblick stått försjunken i tyst bön, lämnade han stugan för att gå bort till Anders, under det mor Sigga stannade kvar och ordnade litet kring den döde.

»Det varder sådt i vanära, det uppstår i härlighet,» upprepade pastorn, då han kom ut under den stjärnsådda himmelen, och det föreföll honom, som om den högtidliga julnatten med sitt stora heliga lugn likt ett gudomligt eko besvarat de sista orden: »det uppstår i härlighet».

Inkommen till Anders talade han först litet om den döde och om den stundande begrafningen och gaf sedan gubben några allvarliga varningar och förmaningar.

Gubben suckade och smackade om hvartannat, han visste nog att allt inte varit som det bort vara med honom, Petter, »men si här i stuggu varst he nu allti' som mor ville, å int' på anna' vis, he visste nu pastorn så bra som nå'n ann',» menade han.

Och så gick han ut och spände för Brunte, som hvilat och fått sig ett ämbar med hafre, pastorn tog afsked, önskade de bägge makarna välsignelse och julefrid, satte sig i släden, svepte väl om sig vargskinnspälsen, drog mössan ned i pannan och körde så försiktigt utför de hala backarna.

Då han kommit ned för dem och ut på landsvägen, vände han sig om och såg upp mot Sukkot. Där uppe på höjden nedanför de snöiga bergskrefvorna såg han ännu ljuset från »hönspojkens» stuga. Han tänkte på, hur många gånger han rest dit upp för att bringa tröst och hjälp, hur han skaffat Petter medicin och bandager, hur mycket han förmanat och bestraffat mor Sigga för hennes kärlekslöshet, men allt förgäfves, för hvarje gång hade lidandet och sjukdomen blifvit tyngre och svårare. Men hans böner för den sjukes själ, de många skriftens ord, med hvilka han sökt att trösta, att draga till Gud, *de* hade ej varit förgäfves, den store befriaren, den ende

läkaren hade nu kommit och afhjälpt allt ondt. Hans själ fylldes af ett saligt jubel, af en brinnande tacksamhet. »Lycklige, afundsvärde man,» tänkte han, »du ser *honom* nu sådan han är, du firar din julkväll med Fridsfursten själf!...»

Med snabb fart ilade släden fram på de snöiga vägarna. Brunte längtade hem, han hade alldeles lagt bort sin vanliga lunk och sprang, eldig och ifrig som en ung häst.

Men allt som pastorn närmade sig hemmet, försvunno tankarna på »hönspojken», och nya bilder och föreställningar grepo honom. Han tänkte på de förflutna sex åren, under hvilka han varit gift med Margareta, och på all den outsägliga lycka hon därunder skänkt honom. Han tänkte på, hur Herren själf utsett denna hustru åt honom, på samma sätt som han en gång i tidernas morgon utsåg Rebecka åt sin tjänare Isak. Han tänkte på de tre små barn Margareta gifvit honom, de tre små rödkindade, duktiga piltarna, hvilka han alltid såg hänga i mors kjolar, alltid hörde ropa: »Mor, mor, hvar ä' mor? Få vi gå ut, mor? Kom, söta mor!...»

Och hur väl hon förstod att styra och ställa i huset, den lilla kvinnan, hur hon kunde få skillingarna att räcka till och ändå ha allting snyggt och bra. Och hvad hon och gammelmor trifdes godt tillsammans, och hur Lisa, den ostyriga ungen, böjt sig och blifvit stilla och sedig, sedan Margareta kom hit upp. Och bäst, dyrbarast af allt, hur förstod ej hon själf att följa honom på andens

område, hur hade icke hon, en svag, olärd kvinna, fått blicka djupt in i Guds rikes sanningar, ja så djupt, att han, prästen — han blygdes ej att erkänna det både för sig själf och andra — mången gång hämtat råd och ledning af henne. Ja, i sanning, »en kvinna som fruktar Herren, hon är värd att prisas... på henne litar hennes mans hjärta...»

Tårar stego honom i ögonen, och hans hjärta fylldes af outsäglig tacksamhet. »Tack, Herre,» hviskade han halfhögt, »tack för att du gifvit mig henne. Med henne vid min sida tyckes hvarje börda lätt att bära... ja, Herre, du kan sända mig tunga lass att draga, om du blott låter mig få behålla min Margareta!»

Men då han uttalade dessa ord, genomflög honom plötsligen en underlig känsla af stickande smärta. Hvad hade han väl tänkt, hvad hade han sagt? Föreskref han Gud villkor, begagnade han ordet *om*, då han erbjöd sin tjänst åt Herren? Han sammandrog ögonbrynen, och det nyss så barnsligt strålande ansiktet blef mörkt och dystert som ett åskmoln. Och öfver den ljusa, lycksaliga bild, hans fantasi nyss frammanat, började en sky af dystra, grubblande tankar att draga af och an.

Var det då verkligen så, hade han fäst sig för mycket vid Margareta och hennes kärlek? Skulle *hon* bli den Isak, hvars offrande Gud skulle kräfva för att pröfva om hans tro vore af äkta halt, om den bestode i kraft, ej i ord? Underliga tanke, som så ofta i stilla, självransakande stunder steg

upp för honom, och som, då han ej kväfde eller bortjagade den, kastade honom in i dåraktiga, gagnlösa själsstrider. »Om jag blott får behålla!... Förmätna, fåvitska tanke... då Herren sökte Abraham, svarade väl denne honom: 'Nej, Herre, icke detta, fordra allt annat, men låt mig få behålla min Isak, löftets son'?...»

Han höll in tömmarna och körde långsamt genom skogen, där månljuset gnistrade på snön, som hvit och fast hängde öfver snår och grenar.

Bittert förebrådde han sig den brist på tillit, på tro, hvartill han föranledts af sina varma känslor, sin lifliga fantasi, och som på detta sätt kom honom att liksom taga sorgen i förväg. »Som din dag är, så skall din kraft vara,» tänkte han, »när pröfningsstunden slår, när offret skall ske, *då* ger Herren kraft, men han ger ingenting i förväg, nej, icke ens det minsta lilla kraftmått förrän *just* när det behöfves, och *den* är en hedning, som drar på sorger, på tuktan, som Herren ännu ej sändt. Nej, Herre, af hjärtat vill jag tacka och prisa dig för min kära hustru och fröjda mig åt att äga henne och tänka, att, så länge det öfverensstämmer med dina kärleksplaner, får jag behålla henne!»

Det blef småningom stilla i hans själ, julens frid och glädje strömmade dit in, bilden af hemmet med den tända granen uppsteg för hans inbillning, och i hans hjärta dallrade stämningen af den härliga julsången: »En jungfru födde ett barn i dag!» medan han, nu utkommen ur skogen,

manade på Brunte, som genast återtog sitt förra, snabba lopp och, med andedräkten som en rök ur näsborrarna, ilade mot hemmet.

* * *

I prästgården hade det varit brådska och julstök ända från tidigt på morgonen. Redan klockan tre, medan ännu alla nattens stjärnor gnistrade öfver bergspetsarna, började Stina, iförd en kort, randig yllekjol och träskor på fötterna, att röra i spisaskan, tills hon fick fram några gnistor, som hon gömt där för att tända eld med. Dagen förut hade hon skurat sina kopparkärl, väldiga kastruller och långpannor, hvilka nu i skenet från den lilla talgdanken lyste röda och glänsande från väggarna och spiselmuren.

Vid femtiden hördes äfven Lisa röra på sig inne i barnkammaren, det lilla rum, där Margareta bodde, då hon som flicka hälsade på i prästgården.

Lisa, nu en tolfårig flicka, stor, stark och vacker, hade öfverinseende öfver barnkammaren, stoppade och lappade de små gossarnas kläder, tvättade, borstade och klädde barnen, hvilket nog ej var någon så lätt sak, ty de voro små vildbasare alla tre, Lars, Hans och Måns som de hette, isynnerhet de bägge äldsta, hvilka liknade sin far, både till lynne och utseende: lifliga, häftiga, varmhjärtade, starka och groflemmade. Endast lille Måns erinrade

om modern, blond och fin som hon, med blå, svärmiska ögon.

»Mån sunga Jesus... Mån sunga Jesus,» ropade han oupphörligt, medan Lisa klädde honom, under det han med sin lilla knubbiga hand pekade på en tafla med Kristusbilden, som hängde på väggen i barnkammaren.

»Ja, Måns får sjunga om Jesus,» svarade Lisa, i det hon tvättade och gned den lille gossen, som blinkade och fnös och ryckte på sig för att komma lös, »Måns får de'... baresta han ä' snäll gosse å står still... för si Jesus tycker inte om annat än snälla gossar, som står still, när dom tvättas.»

»Mån ä' näll,» bedyrade den lille och såg på Lisa med en förolämpad blick, i det han allt hvad han kunde stretade för att komma undan Lisas handfasta tag.

»Åja, d'ä' nu förstås ömse de',» menade Lisa, som tydligen icke delade Måns' belåtna uppfattning af hans moraliska tillstånd.

Då lille Måns var klädd, det ljusa, silkeslena håret borstadt och den lilla bomullsblusen med skinnbälte påsatt, fick han tulta ned för trappan in till mamma för att läsa sin bön.

Margareta, som satt i salen och just nu slutat att knäböjande bedja med de äldre gossarna, tog lille Måns upp i sitt knä och tryckte honom med ett lyckligt modersleende intill sig.

Så knäppte lille Måns ihop händerna, lade hufvudet på sned och bad med rynkad panna och det

djupaste allvar: »Dode Dud, jöj Mån näll dosse, amen!»

Sedan måste Margareta sjunga för honom om Jesu födelse, en gammal visa på tio verser, som utförligt beskref allt hvad som tilldrog sig under den heliga natten, och hur länge hon höll på att sjunga, blef det alltid: »Mej . . . mej!» Men då hon sjungit igenom alla tio verserna — och Måns höll noga reda på att ingen enda uteslöts — fick den lille gossen låta sig nöjas, ty mor måste gå till dagens många bestyr, kläda granen, lägga i ordning julhögarna, sätta upp sädeskärfvar åt sparfvarna, hälsa på hos Anders, Rutlin-smeden, där mor Kerstin låg sjuk sedan ett år tillbaka, lägga in de små julklapparna, prata en stund med gammelmor, städa rummen o. s. v. Och under allt detta hade hon ständigt de små gossarna hängande efter sig. Än var det två fasta viljor och två par små duktiga knytnäfvar, som kommit ihop, så att hon måste tukta och bestraffa; än kommo två rödkindade, hungriga pojkar instormande i salen under höga rop: »Mor, mor, får vi smörgås, vi ä' så hungriga, mor!» Än var det en liten kvidande, gäll röst, som jämrade: »Lisa tygg — Lisa tygg, Mån näll — Mån näll.»

Men hon förstod att räcka till för allt och alla; med snabba, lätta steg ilade hon omkring från den ena sysselsättningen till den andra.

Margareta hade ej mycket förändrats på dessa sex år; hon hade alltjämt kvar den smärta, fina gestalten, den oskyldiga, drömmande blicken i sina

vackra blå ögon. Detta obeskrifbara, som tillhör den första ungdomen, denna renhetens poesi, som liknar daggen på en blomma eller stoftet på fjärilens vingar, detta hade Margareta kvar likadant nu som då hon var sjutton år. Endast hennes klädsel var förändrad; de fina ylleklädningarna bar hon ej mera, och hennes ljusa lockar voro borta. Hon hade nu en klädning af groft, hemväfdt tyg, och håret var uppsatt i en fläta i nacken. Men det äkta pärlbandet, som en gång varit Karl-Bernhard en sådan nagel i ögat, det hade hon fortfarande kvar, och hennes man hade nu försonat sig därmed.

Under förmiddagens lopp infunno sig efter hvarandra de gäster, som voro inbjudna att fira sin julafton i prästgården, nämligen alla socknens hemlösa och ensamma.

Först af alla kom Måns Slör, »dignhjonet», som forslades dit ifrån »obygden», där han tillbragt de sista åtta dagarna — tunga, bittra dagar, utsatt som han varit för husbondefolkets hån och misshandel. Den stackars gubben var nu så värkbruten och eländig, att han knappast kunde släpa sig fram på sina kryckor, men hans små rödkantade ögon lyste af belåtenhet, då Margareta och Lisa hjälpte honom ur släden och in i köket, där han fick sitta och värma och gona sig vid spisen. Sedan forslades han in i en liten skrubb, där hans gamla trasor togos af honom, och Stina och Lisa borstade och tvättade honom och så iklädde honom

ett par byxor och en rock, som han fick i julklapp af pastorn.

Hvem var nu lycklig om icke Måns Slör? »Store gussla[1],» stammade han oupphörligt, äfven då Stina tämligen omildt slet i hans hår och skägg; och då han slutligen, tvättad och färdigklädd, fick släpa sig in i salen, där de små gossarna genast började hoppa och leka omkring honom, skulle han, om någon tillfrågat honom om hans lifsåskådning, icke tvekat att säga, att ingen i världen hade Gud att tacka för så mycket som just han.

Strax efter honom kom Karsens-Lena, »gammelstintan», som bodde i en jordhåla i byn Vallåker, och som var så fattig, att hon blifvit till ett ordstäf i trakten. »Barfota som Karsens-Lena», sade folket för att beteckna någonting riktigt utarmadt. Hon försörjde sig med att, när hon orkade, gå omkring i husen och hjälpa till med litet af hvarje, för hvilket hon då fick en slant. Men tiggde gjorde hon aldrig, ja hon ville icke ens emottaga en erbjuden skilling, om hon icke först fick göra något arbete därför, vore det också blott att klyfva ett vedträ.

I sina smutsiga paltor, frusen och darrande, kom hon nu till prästgården för att fira julafton, och hon, liksom Måns Slör, förpassades först in i skrubben, där hon rensades från ohyra och smuts

[1] Stor tack.

och ikläddes också hon en snygg dräkt, som hon fick till julklapp af pastorns.

»He må je säga va' en rekti stass å hovera i,» utbrast hon förtjust, då Stina trädde på henne den nya tröjan.

Så grep hon sig genast an med något arbete, fastän Margareta sade, att hon skulle sitta och hvila sig på julafton. Nej, hon skulle nu i »fäjset, å titta tell hönsen å suggu[1] å hva' mer ho kunde hitta på,» försäkrade hon.

Senare på förmiddagen kom Malvan, iklädd sin högtidsdräkt, en storblommig sidenklädning, som hon ärft efter sin mormor, på hufvudet spetsmössa och i handen en väldig pirat med julklappar: karameller, sviskon, russin och mandel etc. Butiken hade hon stängt med lås och bom »för tjifvarna», ty på julafton hade alla så mycket att bestyra i hemmen, att de ej gjorde några uppköp.

En liten stund efter Malvan kom sergeant Pohl, julafton och prästhuset till ära hel och ren och nykter och så ridderlig i sätt och uppträdande, att Malvans ljufvaste drömmar vaknade till lif och i hennes inbillning började den vanliga kretsgången af små kafferep, frutitel, nyskurade golf etc.

Då middagstimmen var inne, samlades alla dessa julgäster i salen, där bordet stod dukadt med särskild sittplats för hvar och en. Så snart alla blifvit

[1] Grisen.

visade till sina platser — och det var ingen lätt sak att släpa dit »dignhjonet» med sina kryckor eller Karsens-Lena, som krusade så, att, om Margareta blott släppte hennes arm, flög hon likt en lössläppt fjäder ned till köksdörren — slog pastorn ihop händerna och läste välsignelsen öfver måltiden. Så fingo alla sätta sig, hvarefter ätningen började.

Stina och Lisa passade upp, och Margareta lade för dem, som ej kunde hjälpa sig själfva.

»Det var en god lutfisk, kära mor,» sade pastorn och nickade åt sin hustru, som besvarade hans nick med sitt blida, ljusa småleende. Sergeant Pohl drog en suck, så djup och tung, som om han aldrig ämnat sluta att sucka.

»Ja, det är då visst och sant, att den är god,» mumlade han, i det han med en förstulen sneglingpå Margareta passade på att taga sin tredje portion från fiskfatet, som stod framför honom.

Men då gröten kom in, stego feststämningen och glädjen till sin höjd. Åsynen af den kostliga, rara gröten, skär och läcker, som om alla julens tomtar varit med om att röra i den, framlockade liksom ett solsken af belåtenhet på dessa ansikten, hvilka alla med naivt lystna blickar genast vände sig mot det väldiga, rykande fatet, så snart det, buret af Stina, blef synligt i dörren. Sergeant Pohl drog ånyo en djup suck, om af sorg öfver sin oförmåga att äta alldeles utan begränsning eller af någon dunkel längtan efter *egen* julgröt vid Malvans sida, är omöjligt att säga.

Karsens-Lena och Måns Slör suckade ej som sergeant Pohl, pratade ej som Malvan, hvars lilla tandlösa mun var i en beständig rörelse, skrattade och logo ej som gossarna och Margareta, men de njöto så mycket mera af sin tillvaro. Det stackars »dignhjonet» kände sig så outsägligt lycklig där han satt, hopkrumpen och eländig, så att han knappast förmådde hålla sig upprätt på stolen. Allt här inne var så ljust och underbart och härligt, gröten värmde honom så skönt, det var så mycken kärlek och glädje omkring honom, han tyckte att Margareta liknade en Guds ängel, då hon kom fram och hjälpte honom och såg på honom med sina »snälla»[1] ögon. Han satt där så stilla och lycksalig och sörplade i sig maten, som han förde till munnen med sina darrande händer, spillde ned duk och golf och lät sig liksom insvepas i dunkla drömmar om sköna, okända nejder, där allt lidande är slut, all hunger och köld och vedermöda förbi och allting ljust och godt och varmt som här inne...

Då middagen var slut och farmor hvilat en stund, fingo gossarna komma in till henne, hvarefter dörren låstes med nyckel, så att inga obehöriga skulle få sticka ut sina små näsor och se hvad som i denna viktiga, hemlighetsfulla stund tilldrog sig i salen...

Ty här voro Margareta och Malvan, understödda af sergeant Pohl, sysselsatta med att ordna

[1] Vackra.

granen, att hänga upp allt det »namnam» och alla de små julklappar, blyertspennor, pepparkaksgubbar, bandrullar etc., som Malvan haft med i sin påse.

Under tiden for pastorn upp till Sukkot för att hälsa på hos »hönspojken», Måns Slör fick ligga och sofva ute i köket, och Lisa hade begifvit sig upp till Johannes.

Det såg numera icke så skräpigt och dammigt ut i Johannes' rum, ty både Margareta och Lisa fingo allt emellanåt komma dit in och städa, om de än alltid med den största samvetsgrannhet måste iakttaga att aldrig någonting rubbades från sin plats.

I dag hade Lisa redan varit uppe och städat, nu kom hon hit med julmat och grenljus och bullar, så att också fasterman skulle få veta af att det var julafton.

Då Lisa inträdde i rummet, satt Johannes, iklädd sin gamla brokiga nattrock, som endast blifvit ännu smutsigare och fläckigare än för sex år tillbaka, som vanligt i gungstolen, och på hufvudet hade han den lilla toppiga rökmössan. Äfven på honom själf hade de flydda åren lämnat spår, han var magrare och mera hopsjunken än förr, ansiktet med den gula, torkade hyn var liksom öfversålladt af rynkor och blicken ännu mera sorgsen och fjärrskådande.

»Nu ska' fasterman spisa,» sade Lisa, i det hon satte fram fisken och gröten åt gubben, »d'ä' go'a saker ja' har å bju' på, ska' ja' säga.»

Johannes svarade ej, han blott sneglade på Lisa och började därefter motvilligt och långsamt att äta, under det Lisa slog sig ned bredvid och fortfor att prata.

Men i dag kunde den lilla flickan med de glänsande bruna ögonen och gropen i kinderna ej upplifva »fasterman»; det sorgsna, frånvarande uttrycket låg liksom stelnadt öfver hans drag, och först då Lisa tog fiolen och knäppte på strängarna med sina små, trubbiga fingrar flög ett svagt leende öfver hans ansikte.

»Fasterman ska' spela nå't om julen,» sade Lisa, då Johannes sköt ifrån sig maten, »för si fasterman d'ä' julafton i afton, och då ska' man sjunga och spela om Jesus, som föddes då, å där nere ska' vi fira honom, sir han, men eftersom fasterman inte kommer ned, så ska' han spela i stället...»

Johannes' ögon hvilade hela tiden forskande och drömmande på den lilla flickan, och då hon slutat prata, tog han liksom hypnotiserad fiolen, satte den under hakan och började spela, under det han med darrande röst sakta sjöng en sång därtill. Det var en egendomlig, gammal julsång från 1700 talet med den ständigt återkommande refrängen: »världens frälsning bland strå och bland halm», underligt gripande i sin ursprungliga, fromma enkelhet.

Då de sista orden: »bland strå och bland halm» förklingat och fiolens knäppningar svarat liksom ett svagt, drömmande eko, sjönk Johannes'

hufvud bakåt, fiolen gled ned på golfvet och hans läppar rörde sig, liksom ville han säga någonting; och om Lisa hade lutat sitt öra mot hans mun, skulle hon ha fått höra de gåtfulla orden, som han flere gånger upprepade: »Lisa sjöng så . . .»

»Tack,» sade Lisa, i det hon tog upp fiolen och lade den på Johannes' knä, »de va' en snäll sång, som fasterman sjöng! God natt nu då, kära mor säger att ho' ska' komma hit upp å läsa bön me'n i afton!»

Den lilla flickan nickade åt Johannes, tog bort brickan från bordet och gick därefter, klampande med träskorna, nedför trappan, under det Johannes satt orörlig kvar i samma ställning, med fiolen på knäet och den underliga, sorgsna blicken liksom försjunken i aflägsna, dunkla drömmar . . .

Då Lisa kom in i salen, stod granen färdig med namnam och grannlåter, kaffebordet med alla sina bullar och julkusar och sitt tända grenljus på midten var dukadt, och vid väggen midt emot granen hade Margareta på tre stolar dukat små julbord åt gossarna; grenljus hade de därpå samt pepparkakor och nötter, och i ljusskenet glänste små tennleksaker, som Margareta köpt på lussemässmarknaden strax före jul.

Och rundt omkring granen stodo Margareta och sergeant Pohl och »dignhjonet», försjunkna i beundran, under det Malvan kilade af och an, upp

och ned på stolar och bord, för att tända ljusen i granen.

»Å, tocken grannlåt!» utbrast Lisa förtjust och slog ihop händerna, under det hennes bruna ögon glänste och med en klipsk blick sneglade åt alla håll för att se, om kära mor någonstädes hade lagt fram julklapp åt henne...

Men inne hos farmor klappade tre små hjärtan af hela barndomens brinnande längtan att få höra ljudet af rasslandet i låset, då nyckeln skulle vridas om och dörren öppnas och all den vidunderliga härlighet, som gömdes där bakom, uppenbara sig för dem. O, hvad den var obevekligt tillbommad, hvad den var stor och mörk och tung, den där dörren, och hvilken drömvärld af ljus och skönhet och glädje gömde den ej för deras blickar!

»Jag har sett litet,» hviskade Lars flämtande, »jag tittade i springan, då mor var här inne... de' va' en gran så hög som upp till himlen... å så va' de' bord åt oss... å allt möjligt rart på dem... de' lyste, så... de' va' visst en snurra, just det som jag önskar så... så... å så va' de' ett grenljus, å så... å så...»

Och Hans och Måns lyssnade på honom med ögon så stora och tindrande, som hade brodern låtit dem få skåda in i sagovärldens djupaste under, och sällsamma drömmar jagade genom deras inbillning, drömmar om piskor och snurror, om tindrande julljus och julpsalmer och stjärnestrålar öfver en krubba, hetsiga, nöjeslystna barnadrömmar, genomväfda med denna julkvällens

underbara skönhet, som de ännu ej fattade, endast förnummo likt en aningsfull, mystisk stämning...

»Sitt nu stilla och var lugna, gossar,» sade farmor, i det hon tog upp lille Måns i sitt knä, »sitt stilla, så ska' farmor berätta en rolig julhistoria för er.»

Detta hjälpte; Hans och Lars kommo och satte sig bredvid farmor, som nu började berätta, så att de nästan alldeles glömde bort sin längtan, ända tills de plötsligen alla tre skreko till vid att det rasslade i låset, dörren häftigt slogs upp, och en flod af ljus från den tända granen och grenljusen strömmade in i rummet.

Bländade af skenet och yra i hufvudet af längtan och förhoppningar, sprungo nu de små gossarna ut i salen, där den myckna härligheten, som mötte dem, i förstone gjorde dem litet försagda. Granen lyste af ljus vid ljus, bredvid den stod far, som nyss kommit hem från Sukkot, och Malvan och Måns Slör och alla de andra... Och mor, hon höll på att ordna kaffebordet, där det stora grenljuset brann och stora julhögar lågo uppstaplade... Men då hon fick se gossarna som, blinkande i ljusskenet, stodo där och sågo sig omkring med häpna blickar, kom hon och tog dem leende vid handen och förde dem bort till de små julborden med tennsakerna. Nu försvann all blyghet, och under höga jubelrop började de bryta sina paket, darrande af ifver och nyfikenhet att få se hvad det var mor köpt åt dem på lussemässmarknaden!...

Nu knäppte pastorn sina händer och bad en kort bön, och därefter vidtog kaffedrickningen, en förrättning, som af samtliga gäster utfördes med samma grundlighet som förtärandet af middagsmåltiden.

Men då kaffedrickningen var förbi, och Lisa och Stina satt undan kopparna, och gossarna, yra af glädje och lycka, höllo på att profva sina piskor och snurror, hördes klang af bjällror ifrån landsvägen.

»Det är Per Magnus och Dordi,» ropade Margareta gladt, i det hon kastade en schal öfver hufvudet och sprang ut på förstugubron för att taga emot sina gäster.

Ja, det var verkligen Per Magnus och Dordi, som, insvepta i fällar och pälsar och fullastade med paket och korgar och lådor, körde upp på gården och under upprepade utrop och välkomsthälsningar småningom plockade sig själfva och alla sina »doningar» ut ur släden.

»God kväll, Per Magnus! God kväll, Dordi! Välkomna, välkomna, god afton, gusinner!» ljöd det om hvartannat i olika tonarter, under det Dordi fördes in i salen och Stina och Lisa buro in hennes saker, och Margareta tog af henne ytterkläderna.

»Nå, je må säga, tocken stass!» utbrast Malvan med litet afundsjuk beundran, då Dordi, ändtligen afklädd alla schalar och kappor, visade sig i ny svart ylleklädning, brokig sidenhalsduk, fäst med

spännen öfver bröstet, och på det mörka, slätkammade håret lufva med fina spetsar.

Den lilla feta bondkvinnan, som blott väntade på det ögonblick, då hennes nya klädning skulle komma i dagen, strålade af belåtenhet och vände sig rundt om för att gifva åskådarna tillfälle att riktigt beundra henne, allt under det hon slog med handen och föraktfullt upprepade: »Asch, tocke fjäs[1], he ä' visst nå' å si på! Allri' e' smöla!»

Då Per Magnus, som satt in häst och släde, kommit in, och alla hälsningsceremonier voro öfverstökade, måste de bägge nyanlända gästerna först dricka en kopp kaffe. Dordi prutade visserligen emot, sade att de druckit innan de foro, men hur det var, lät hon ändå beveka sig att dricka en »påtår», och Margareta såg tydligt att hon icke heller skulle säga nej till en »tritår».

»Ja, det var vänligt af er att komma,» sade pastorn och klappade Per Magnus på axeln, »det hade varit riktigt tomt att inte på julafton ha våra kära vänner Per Magnus och Dordi hos oss!»

Per Magnus nickade och drog ena mungipan på sned, och Dordi log, så att hennes hvita tänder lyste mellan läpparna, under det hon hällde kaffet på tefatet och af alla krafter blåste för att få det svalt.

Så här hade det gått till år ifrån år; Dordi och Per Magnus hade alltid krusat, då de blifvit

[1] Skräp.

bjudna till pastorns på julafton, sagt att de bara gjorde »kära mor» besvär, att de hade så mycket att »dona» hemma, o. s. v., men hur det var, hade de alltid kommit och »öfverraskat» på eftermiddagen, fullastade med julklappar och uppfyllda af kärlek och välvilja.

Då kaffet var drucket, kom Margareta med bibeln och psalmboken, som hon räckte sin man. Denne slog sig nu ned bredvid granen, och rundt omkring honom satte sig de andra, gäster och hemmavarande. Allas ansikten fingo plötsligen ett allvarligt uttryck, då de sågo den heliga boken i pastorns hand, ja till och med de små gossarna släppte sina leksaker och satte sig stilla vid moderns sida. Lille Måns, som Margareta tog upp i sitt knä, sammanknäppte händerna, och under hela tiden fadern talade, höll han sin blick fäst på granen med ett så högtidligt, andaktsfullt uttryck, som hade julens stora hemlighet uppenbarat sig för honom i de små tindrande vaxstapelljusen.

Sedan pastorn bedt och hållit en kort betraktelse öfver Lukas' andra kapitel, uppstämde han med sin väldiga stämma den gamla julpsalmen:

»En jungfru födde ett barn i dag,
Det vi skole prisa och ära.
I det hafver Gud ett godt behag
Och bjuder oss höra dess lära.
Och vore ej det barnet född,
Förtappadt blefve då allt kött —
Nu frälsning bjuds åt alla!»

Och i den sången deltogo alla här inne; gamla och unga, starka och slocknande stämmor blandades om hvarandra; farmors svaga, darrande, Måns Slörs hesa, spruckna, lille Måns' späda, då han, omedvetet som fågeln jublar, öppnade sin mun för att »sunga Jesus», Margaretas veka, Stinas fylliga och starka, alla voro de med i lofsången. »Nu frälsning bjuds åt alla!» ljöd det mäktigt gripande i den lilla prästgårdssalen, frälsning åt *alla*, åt den trötte och skeppsbrutne, åt »dignhjonet», som hemlöst släpas från gård till gård, åt svärjaren och suparen, som där uppe i obygden skändar Guds sons namn, åt barnet. som ännu blott drömmer om lifvet och Guds kärlek, åt mannen som kämpar och dignar i middagsstridens hetta! Frälsning åt alla... frälsning åt alla!... Och nattens djupa tystnad för tonvågorna långt ut öfver nejden, liksom ville den bära det glada budskapet bort till stängda dörrar och hårda, slutna hjärtan...

Då sången förklingat, gingo Margareta och Karl-Bernhard, som deras sed var, omkring bland gäster och husfolk och önskade dem en fridfull och välsignad helg.

Men så snart pastorn börjat röra på sig och samtala, och gossarna återgått till sina lekar, tyckte Dordi att det kunde vara tid på att taga fram sina presenter. Hon drog djupa suckar, såg orolig ut, steg flere gånger upp och tittade ut genom köksdörren och gick slutligen fram till Margareta och hviskade hemlighetsfullt, att hon

skulle gå ut i köket och se litet på sina »doningar».

»Gör det, Dordi,» svarade Margareta småleende och nickade lika hemlighetsfullt.

Så kom hon tillbaka efter en stund med en mängd paket på armarna och följd af Lisa, som bar en stor, brokig nattsäck åt henne.

Nu samlade sig alla kring Dordi, som, strålande af belåtenhet och stolthet, tog fram sina skatter och delade ut dem. Det var gåfvor och föräringar åt alla, ifrån kära far och mor och gammelmor ända ned till Lisa och »dignhjonet», ingen var glömd. Och hvilka gåfvor sedan! »Halstrasor», det vill säga halsdukar, af silke och bomull i lysande färger, fårskinn, smörbyttor, skinkor, yllevantar, spännen, gamla mynt till smycken, en silfverpokal till kära far, fint spunnet lin, lärft till flere par lakan åt Margareta etc. Och för hvarje gåfva, som togs fram och utdelades, blef den lilla bondkvinnans ansikte mer och mer strålande, men så snart någon tackade henne, slog hon blott ifrån sig med handen och upprepade ett oföränderligt: »He vett je visst... tocke' fjäs... he ä' visst nå' å tacka för... aller e' smöla...»

»Nej, Dordi, nu är det då rakt på tok!» utbrast Margareta, då Dordi till sist tog fram åtta stora, granna, brokiga silkesdukar, af hvilka kära mor skulle göra sig ett tvåmans täcke, »hvad tänker du på... du har ju redan gifvit mig så mycket... nej, kära Dordi... jag riktigt blyges...»

»Asch, tocke' fjäs, je häktar int' å höra't,» svarade Dordi och fnös föraktfullt, under det hennes tindrande bruna ögon belåtet sneglade på pastorn för att se hvad verkan presenten skulle ha på honom.

Och bredvid stod Per Magnus tyst och såg på, med händerna bakom ryggen och öfver ansiktet ett tryggt, belåtet uttryck, som det anstår en fri svensk bonde, hvilken brukar sin egen jord och har penningar på banken och ingen herreman öfver sig...

»Ja, kära vänner,» sade pastorn, i det han sträckte händerna åt Per Magnus och Dordi, »Herren har rikligen välsignat eder i jordiskt afseende, och liksom jag och allt mitt hus med mig med glädje och tacksamhet tar emot edra gåfvor, så beder jag eder att icke försumma att frambära edert tack till *honom*, som välsignat er sträfvan och gifvit eder hälsa, framgång och bärgning...»

Dordi slog ned ögonen, drog en djup, lång suck och försökte, så godt hon kunde, att dämpa det belåtna uttrycket i sina ögon. Ack ja, hon ville så gärna vara ödmjuk och gifva Herren äran för allt, det visste nog *han*, som blickade ned i hjärtat och som hörde hur mycket hon bad om att hon ej måtte förhäfva sig och tycka sig något vara, då hon såg hur hon och Per Magnus år från år förkofrade sig, hur deras lador stodo fulla af gröda, hur kistorna voro packade med linne och silfver, hur deras döttrar blifvit gifta med traktens rikaste bondsöner, hur penningarna på

banken växte... Ack ja, ack ja... men hjärtat är så fullt af illfundighet, och tankarna, ja »dom häktar nu ingen å hålla bukt på...» Och den lilla bondkvinnan drog ånyo en djup, tung suck, men denna gång hade det själfbelåtna leendet alldeles försvunnit ur hennes ögon...

»Ja, kära vänner,» fortfor pastorn, »vi ha nu tillsammans firat en välsignad julkväll, för hvilken vi icke nog kunna tacka Herren. O, att blott mitt hjärta kunde fröjdas åt vissheten att alla mina församlingsbor firat en dylik kväll i glädje och välsignelse, att icke den tunga, grämande tanken på obygden och all den styggelse, som där bedrifvits, komme och störde min julefrid!»

Han lade armarna i kors öfver bröstet och stirrade in i granen, under det att uttrycket i hans nyss så glada och vänliga ansikte blef mörkt och frånvarande.

»Ne-ne, he ä' nog på anna' vis där borta i kväll,» sade Per Magnus med en hemlighetsfull blinkning åt Skällmyra-trakten, »fäll har nu han, pastorn, hört tocke' spektakel he har vuri' hos Olle nu igen?»

»Nej,» svarade pastorn och vände sig hastigt mot Per Magnus, »det har jag inte. Hvad då?»

»Ja, he ä' nu rekti' skamli' å tala om'et på den heliga kvällen,» menade Per Magnus, »men he va' nu så, att han, Olle, å Per Bratten va' i lag i går afton å söp, å nu sitter he rakt i dom som ett konststycke att dom ska' skoja med krakena, når dom ä' supna, just som int' de' ena

skämda krake' ä' lik' så ynkjelin som de' ara. Men nu varst he bestämdt att dom sku' byta krak, å så gaf Per Olle en gammal ko i stället för en häst, supen som han va'. Men når Olle på morron fick si kon, bromsa' han värre, må vetta, å når han så int' feck tag i Per för å badda på'en, så tog han i stället å badda på Marit, så dom säger ho' ha' vursti rekti' fördärfvad i egene, säger dom . . .»

»Stackars, stackars Marit!» utbrast Margareta, och tårarna kommo henne i ögonen, »vi måste fara till henne genast i morgon . . . Af hvem har Per Magnus hört allt det där?»

»Å, dom bladdra om'et nere i Vallåker,» svarade Per Magnus, »har ho', Malvan, int' hört nå' om'et?»

»Ne-ej,» sade Malvan, stött öfver att någonting af vikt kunde ha timat i socknen, utan att hon hade reda därpå, »je hörde nu att Olle sku' resa bort tell julen, je.»

Pastorn sade ingenting, utan fortfor blott att gå af och an öfver golfvet med händerna på ryggen; men hans ansikte hade fått ett sorgset, inåtvändt uttryck. Äfven de andra hade gripits af förstämning; tanken på den stackars Marit, som låg där uppe i den hemska obygden, slagen och blödande, och i stället för julsången och julvälsignelsen måste lyssna till mannens svordomar och skymford, kastade liksom en mörk skugga öfver den nyss så ljusa och lyckliga stämningen.

Klockan närmade sig tolfslaget, då Per Magnus och Dordi, ånyo insvepta i sina pälsar och fällar, körde hemåt i den stilla julnatten, med stjärnorna gnistrande öfver sina hufvuden och snön knastrande under slädens medar.

I prästgården var allting tyst och mörkt, barnen sofvo, trötta och drömtyngda, »dignhjonet» snarkade i fållbänken, till och med Margareta hade släckt sitt ljus. Endast från Johannes' rum hördes till långt efter midnatt de veka, smältande tonerna af den gamla julsången.

Men ännu långt efter det att dessa toner tystnat, var pastor Malm vaken och kämpade i brinnande böner om alla de själar, hvilkas vård han fått sig anförtrodd, bad att de dock en gång måtte förlösas från ondskans välde, att en gång äfven dessa olycklige, som skändade den stora högtidens helg, måtte träffas af julnattens budskap: *frid på jorden och människorna en god vilje!*

II.

Svarta fåglar. Den blå lågan.

Det var en af de första dagarna i maj. Lennans vågor slogo isfria och hvitskummiga mot stränderna, björkarnas knoppar svällde, fåglarna sjöngo i granskogarnas djup, och solen sken stickande het öfver ängar och åkrar, där folket gick och arbetade i den lösa, vårvarma jorden.

I Jutta-Olles stuga stod Marit vid spisen och lagade pölsa[1] till middag åt arbetsfolket. På en kista vid fönstret satt Karna med pipan hängande i munnen och trätte för att en främmande katt rifvit ihjäl två höns, trätte så att de elaka, skelande ögonen gnistrade och den stora huggtanden i munnen liksom skälfde af ilska.

»He b'ir nok tell sist som je säger, din leska!» skrek hon och spottade åt spisen till, »han, Olle, b'ir barfota tell sist, då han har tocken latvolen[2]

[1] Ett slags grynrätt. [2] Lat.

käring som du! Aller e' smöla tänker du på ditt, utan baresta sprotar[1] här frå morron tell kväll!»

Marit svarade ej, hon lät Karna träta, alldeles som man låter åskan gå eller ösregnet duscha, och hörde icke ens på hvad hon sade. Tyst och sluten gick hon omkring och ordnade till middagen, hällde pölsan i en skål, satte fram tallrikar och lade omkring skedar, delade ut brödstycken åt drängarna o. s. v.

Vid tolftiden kommo karlarna in från åkern.

»Hit me' mat, din snipa!» skrek Olle, i det han rödbrusig och halffull, kastade sig ned på en stol vid bordet och grep sig an med pölsan.

Drängarna följde hans exempel, och under en stund hörde man blott smällandet med träskedarna, under det att de ätande, tysta och glupska som hästar framför ett hafreämbar, slefvade i sig maten och söndertuggade brödet.

Karna hade slutat med sin träta, då drängarna kommo in; sakta småsvärjande gick hon omkring i rummet, spottade och snörflade, tände sin pipa i spisen och drog väldiga bloss, som fyllde luften med en illaluktande rök. Allt emellanåt sneglade hon bort till bordet, där karlarna sutto, och då de hållit på att äta en stund, gick hon bort till hörnskåpet och tog fram en brännvinsplunta, som hon räckte Olle.

»Fäll ska' ni ha er en stirkare i varmen,» sade

[1] Går och ser högmodig ut.

hon med ett illmarigt grin och pipan alltjämt hängande i mungipan.

»Gussla[1] ska' du ha, din luribas!» sade Olle och tog sig en väldig klunk ur pluntan, »si här, pojkar,» tillade han, i det han lät pluntan gå laget rundt, »ta er nu en stirkare å visa se'n att he ä' dåga i er, så ni gör ett regalt arbete åt meg!»

Karlarna voro ej sena att hörsamma uppmaningen, och då de druckit, fyllde Karna på pluntan, som Olle stoppade i sin ficka. Så reste de sig bullrande upp, skrapade med stolarna, klampade med träskorna, utbytte några korta frågor och svar, gycklade litet med Karna, tände sina kritpipor och begåfvo sig därefter ut till arbetet igen, anförda af Olle.

Efter en stund lämnade äfven Karna stugan och satte sig på förstugukvisten utanför för att röka sin pipa och med den gamla flottiga kikaren i handen titta utåt nejden, såsom hennes vana var.

Då Karna gått ut, såg Marit sig omkring i rummet för att öfvertyga sig om, att hon verkligen var ensam, och drog därefter en suck af lättnad. Så började hon att med feberaktig brådska diska tallrikarna och torka af bordet, där karlarna suttit. Men allt emellanåt upphörde hon med arbetet, strök handen öfver pannan och rätade på sig liksom för att hämta sig från en stor trötthet.

[1] Tack.

Fem och ett halft år hade förflutit sedan den dag, då Marit, fager som våren vid Lennans strander, stod brud i Lennbo kyrka, och mycket hade hon under den tiden förändrats. Ja, man skulle till och med vid första ögonkastet haft svårt att i Jutta-Olles utsläpade, misshandlade hustru känna igen den vackra, hurtiga Lennbostintan. Att hon snart skulle bli moder bidrog visserligen att vanställa henne, men den största förändringen låg dock i själfva dragen i hennes ansikte med den bleka hyn och de vidunderligt stora, skrämda ögonen. Ett bredt ärr, som gick ifrån pannan nedåt kinden tvärs öfver ögonbrynet — minne af sistlidne julafton, då Olle i ilskan kastat ett vedträ i ansiktet på henne — gaf äfven ett plågsamt, förstördt uttryck åt hennes drag.

Men hvad Marit känt och tänkt under dessa år af lidande, därom fick ingen något besked. Med denna stillhet, som tyckes besläktad med arbetsdjurets underliga, rörande tålamod, fördrog hon allt, släp och mödor, skymford och misshandel. Kanske rörde sig också inom henne bittra, upproriska tankar, kanske fanns det stunder, då också hon drömde vilda drömmar om hämnd och befrielse, men var det så, så visste åtminstone ingen något därom. Margareta brukade ofta komma till henne för att hjälpa och trösta, men till och med mot henne var hon sluten, ja icke ens med modern talade hon någonsin om hur olycklig hon var i Jutta-Olles stuga. De gräto ofta, då de träffades, och mor Britta hade blifvit gammal och böjd,

så grämde hon sig öfver dotterns olycka, men de spillde aldrig några ord därpå.

Tre små barn hade Marit fått bära till Lennbo kyrkogård; två voro dödfödda, det tredje dog några veckor gammalt. Nu väntade hon sitt fjärde barn, och allt emellanåt hände det, att i hennes tankar, trötta och likgiltiga af släp och arbete, väfdes ljusa vårdrömmar om en liten varelse att lägga vid sitt bröst, att sjunga vaggvisor för, att känna sig lycklig med, då Karna skulle sofva ruset af sig och Olle vara ute i bygden och skoja . . .

På eftermiddagen kommo karlarna in för att dricka kaffe. Pluntan hade flitigt anlitats där ute, så att de voro allesammans mer eller mindre druckna, då de nu satte sig ned vid bordet och sörplade i sig ett par koppar kaffe, hvarunder pluntan flere gånger cirkulerade och ännu mera ökade ruset.

»Nu ska' ock ni kvinnfolk ut å ta i gräfjan[1]!» skrek Jutta-Olle, då drängarna raglande reste sig upp för att gå ut på åkern igen, »he kvällnar i bråkaste, å åkerlappen ska' je ha färdi' till dagsätt[2].»

Härmed slog han handen i bordet och gaf till en lång ed; Marit låtsade ej höra, hon vände Olle ryggen, ställde sig vid spisen och rörde bullersamt i grytorna.

»Slår du döföra' tell, Marit,» skrek Olle ännu

[1] Spaden. [2] Slut på dagen.

häftigare, »ut i åkern ska' du, du tickjer att he ä' viller[1] å gå å daska[2] i stuggu, må vetta, men anna' sla' ska' du få se på, din latvolna snipa! Lyd baresta, annars så . . .»

Och han fullbordade meningen med en hotande armrörelse.

Marit vände sig hastigt om.

»Låt meg vara, Olle,» bad hon ångestfullt, »du vett hur je har'et . . . je har vuri' så dann hela da'n . . . nu häktar je int' å gå i jola[3].»

Olle gaf ånyo till en förfärlig ed.

»Ä' du oppnosug[4], din flana[5]!» skrek han och kom fram till Marit. »Hva' har ni kvinnfolk å beställa, om int' å lägga åf[6], å he ä' nu int' viller för dom ara käringarna än för deg, vett je! Häktar du int' å arbeta, så häktar je int' å si deg i stuggu mi', så mickje du vett, ditt åbäkje!»

Hans ögon gnistrade af vrede, och han höjde hotande handen mot Marit. Förskräckt vek denna åt sidan och sökte komma undan, men då tog Olle henne i nacken, gaf henne en våldsam spark och kastade henne hufvudstupa genom dörren utför trappan.

Under ett par minuter låg Marit där ute orörlig, liksom död; så reste hon sig långsamt upp, strök håret ur sin kallsvettiga panna och släpade sig tyst och slö efter Olle och karlarna, som raglat bort till åkern och på nytt börjat arbetet.

[1] Bättre. [2] Slå dank. [3] Jorden. [4] Näsvis. [5] Slyna. [6] Föda barn.

I ett par timmar höll Marit på att oafbrutet gräfva i jorden. Tunga svettdroppar föllo utför hennes bleka ansikte, bröstet gick mer och mer tungt och ansträngdt, allt slöare och underligare blef uttrycket i hennes ögon, men liksom under intrycket af en förhäxning förde hon mekaniskt spaden upp och ned, stampade ned den i jorden och vände upp den lösa mullen. Solskifvan närmade sig bergskedjans spetsar, och ännu höll Marit på med det tunga, rastlösa arbetet.

Men plötsligen föll spaden ur hennes hand, hon sjönk ned på knä, kröp ihop med en konvulsivisk rörelse och gaf till ett ihållande, skärande skri.

»Hva' gapar du etter?» skrek Olle vresigt, men då han fick se Marit ligga och vrida sig på marken, förstod han, hvad som var å färde, och upphörde genast med sina skymford. Åsynen af den sjuka hustrun tycktes något skingra brännvinstöcknet i hans hjärna, han vinkade åt Erik i Vedsäla, som sedan ett par veckor arbetade som dräng hos honom, och bar med dennes hjälp Marit tillbaka till stugan, där de nedlade henne på sängen.

Hon tycktes redan nästan sanslös, ögonen voro halfslutna och hufvudet slappt bakåtlutadt, men hon fortfor att oafbrutet gallskrika. Det var ett underligt, hemskt skrik, ett skrik af fysisk smärta, men i hvilket förtviflan och ångest medvetslöst släpptes ut, och som skärande ljöd öfver hela obygden och kom folket på vägarna att

stanna och rädda titta uppåt Jutta-Olles stuga och undra, hvilka illdåd som nu bedrefves där uppe.

Med nyfiket glitter i ögonen och ett elakt grin öfver den tandlösa munnen kom Karna fram till sängen för att titta på Marit och duscha vatten i ögonen på henne, så att hon skulle kvickna till.

Men då Marit fortfor att skrika utan att visa något tecken till medvetande, blefvo Olle och Karna förskräckta.

»Gni efter Granbergskan, Olle,» hviskade Karna och gaf Olle en knuff mot dörren, »men kringa [1] deg, här blir nå' regalt på skre', säger je deg!»

Olle kastade en förvirrad blick mot sängen och skyndade sig därefter, ursinnig af skrämsel och ilska, ut på gården. Där stodo Erik och en annan dräng och lyssnade med gapande munnar och förskräckta blickar på Marits skrik.

»Hva' står ni här å glåmar, era drefnöt,» vrålade Olle, »je ska' ge er, så ni int' glömmer i bråkaste.»

Med dessa ord tog han karlarna i nacken och slängde dem som vantar, den ene efter den andre, utåt gården.

De bägge drängarna svuro och sparkade, men de gjorde intet försök att fortsätta slagsmålet. Tysta, nästan skamsna smögo de sig bort; ljudet af Marits skrik fyllde dem med ett slags omedveten

[1] Skynda.

vördnad, ungefär som om de beträdt en kyrka eller varit med om en begrafning.

Olle drog nu fram kärra och häst, spände för med en fart, så att det knastrade i seldonen och rök om hästmanen. Så kastade han sig upp i kärran och rände i ursinnig fart nedåt byn ...

Efter ett par timmars förlopp var Olle tillbaka med mor Granberg, barnmorskan, som i sin konst var lika erfaren och som sedan tjugu år tillbaka var lika mycket använd af socknens käringar som mor Stål, »brudframman», af stintorna.

Men lika pratsam och vänlig som »brudframman» var, lika barsk och fåordig var mor Granberg, och hon hade icke väl kommit in i rummet och fram till Marit, som låg sanslös och blåblek, förrän hon slängde till Olle en vresig försäkran, att »int' sku' han få mickje bri[1] med de' här barne', int'.»

Och sant spådde hon, det visade sig snart. I flere timmar varade förlossningen, men då den lilla varelsen slutligen föddes, var det blott ett dödt, misshandladt foster mor Granberg lämnade åt Karna, som svepte en halsduk om det lilla liket och lade ut det i vedboden. Olle hade själf sparkat sitt barn till döds, medan det i moderlifvet drömde de dunkla morgondrömmar ur hvilka det aldrig skulle vakna ...

Men Marit fick ännu en gång återvända till lifvet. Åtta dagar efter förlossningen var hon uppe

[1] Bestyr, omsorg.

igen, och många dagar hade ej förgått, innan hon som vanligt var inne i släp och arbete. Blek och hålögd, med den förr så fylliga gestalten insjunken och böjd som på en gammal kvinna, gick den en gång så fagra stintan omkring och skötte sina sysslor, i stugan och i hebbret, ute på åkern och i fäjset. Men aldrig kom där ett leende öfver den lilla munnen med de hårdt slutna läpparna, aldrig ett skimmer af glädje i de stora blåsippeögonen. Det var som om det sista löjet på Marits läppar slocknat, på samma gång som hennes ljusa vårdröm om en liten varelse att älska och pyssla om försvann. Och till den rädsla för mannen, som dittills uteslutande behärskat henne, hade, efter det senaste våldet kommit en stark, obetvingelig motvilja, en fysisk afsmak, liknande den en del personer bruka känna för kattor eller kräldjur. Om Olle blott kom in i rummet eller ännu mer, om han nalkades och vidrörde henne, kunde hon gripas af en vämjelse så stark, att hon måste springa ut ur stugan för att slippa se honom.

De enda stunder, då tillvaron tycktes henne dräglig, voro, när Olle var ute i bygden och Karna låg halffull där uppe i kammaren, något som numera ofta inträffade.

Då hade hon sin frihet att gå hem till mor Britta, eller ock satt hon långa stunder på förstugubron och tänkte och drömde.

Ty alltsedan den dag, då Olle sparkade ihjäl hennes barn, hade hon, utan att hon själf förstod

det, börjat vakna upp ur den slöa likgiltighet, som kommit henne att under alla dessa år tåligt böja sin nacke för oket. I de stilla våraftnarna, då hon satt där med spinnrocken eller stickstrumpan, började hon, som aldrig tillförene, att tänka öfver sitt lif, att grubbla öfver hur tungt och jämmerfullt det blifvit. Hur skulle det gå med henne, så eländig och ensam som hon nu var, utan några små barn, som hon så mycket längtat efter, men som hon nu inte ens vågade tänka på att någonsin få. Otydliga, omedvetna känslor rörde sig inom henne, känslor af begär efter frihet och räddning, känslor som aldrig kommo upp till det medvetnas område, utan endast oroande och eggande, rörde sig i dessa dunkla djup af själslifvet, där hvad som en gång skall bli till tanke, beslut och handling, spinner sina första, hemlighetsfulla trådar . . .

Framför henne utbredde Lennansjöarna sitt trolska vatten, omkransadt af de blånande bergskedjorna. Hon tänkte att, om hon vore en fågel och hade vingar, så skulle hon flyga långt bortom bergen, dit Jutta-Olle och Karna ej skulle hinna henne. Och underligt lockande framstodo i stilla våraftnar, då Lennan speglade hela nejden i sin vida famn, berättelser, som hon hört om olyckliga, hvilka sökt befrielse och glömska där nere på sjöns botten . . .

Så vaknade ibland tanken på hennes konfirmation och hvad pastor Malm då sade henne »Behåll det du hafver, att ingen tager din krona.»

Margareta och pastorn kommo ofta och hälsade på henne och talade uppmuntrande, styrkande ord; och när hon nu tänkte på allt detta, tänkte på hur de brukade säga, att *ett* var nödvändigare än allt annat: att hon bevarade sin själ, då blef hon rädd och förtviflad och ropade i sitt hjärtas ångest: »Herre Jesus, hjälp meg, att ingen tager mi' krona. Herre Jesus, ta' me' tell deg, he ä' så stiggt å mörkt här uppe, så här kan nu ingen tänka på å bli frälst... nej, här ä' je för bå' tid å evighet förlorad...»

Och tårarna strömmade utför hennes kinder, och de stora, sorgsna ögonen blickade framför sig med ett ångestfullt, fjärrskådande uttryck, liksom hade hon sett in i en framtid, som utsträckte sig till ett ändlöst perspektiv af mörker och kval...

Men så hände det en lördagskväll i slutet af juni, då hon satt på förstugukvisten med sin spinnrock och Olle och Karna voro borta, att Erik i Vedsäla kom och slog sig ned bredvid henne på bänken och började prata med henne.

Erik hade haft många skiftande öden, sedan den afton Ingrid kom hem till hans föräldrar och gjorde slut på trolofningen. I ett par år tjänade han hos Per Bratten, men då Per icke höll sitt löfte att gifva honom åkerlapp och stuga, lämnade Erik Lennbo och begaf sig ut på vandring, tjänade på flere ställen, var duglig och omtyckt, isynnerhet af kvinnfolken, men kunde till följd af sin tilltagande dryckenskapslast ej stanna länge på något

ställe. För ett år sedan hade han återvändt till föräldrarna, hjälpte dem en tid att sköta gården, var nykter och ordentlig, gick i kyrkan och gjorde allt emellanåt försök att få sammanträffa med Ingrid, försök som dock alltid misslyckades. Men så lockades han ånyo in i obygdens lönkrögareliga, och nu senast hade han tagit tjänst som dräng hos Jutta-Olle.

Länge satt Erik den aftonen på förstugukvisten och talade med Marit. Det var inga märkvärdiga saker han hade att förtälja, han pratade blott litet hit och dit, berättade att Rappen nu igen varit ihop med Ol-Persa, att Malvan sagt att Ingrid skulle flytta till hösten, o. s. v. Men han var glad och vänlig och »ordhittug», det vill säga kvick, så att han till och med flere gånger lyckades få den allvarsamma Marit att skratta.

»Nu ä' Staffan ute å drar i klocka si',» sade Erik med en nick åt kyrkan till, från hvilken helgsmålsklockans toner hördes, »kan säga hur he kommer tell, men je b'ir allti' så konsti' i tankarna, når je hör helgsmålsklockan. Je tickjer liksom att he ä' skam att ho' ska' ringa här i obygden . . .»

Marit lät spinnrocken hvila, höll handen på hjulet och stirrade tankfull bort åt kyrkan.

»Fäll ä' he nu han, Beander, å int' Staffan, som drar i klocka'» menade hon.

»Ja, he ä' int' gåli[1] vetta hur he ä' me'et,»

[1] Godt att.

svarade Erik, »folk säger nu att dom fråga'n, Beander, om'et, men han vill allri' svara nå' regalt, den illmaringen!»

Marit svarade ej; hon och Erik sutto en stund tysta, under det tonerna af helgsmålsklockan småningom dogo bort öfver sjön.

»Nu må je hem till mora och far'n,» sade Erik, i det han reste sig upp, »je har nu int' vuri' hos dom gamla nå' sen våffermarknan.»

Han nickade åt Marit, som ånyo satte spinnrocken i gång och besvarade hans nick med en kort böjning på hufvudet.

Men då Erik gått ett par steg utför trappan, stannade han och vände sig om.

»Du, Marit,» sade han och såg på den unga kvinnan med en begrundande blick, »dom ållar[1] om att du int' gett me'et länger här i obygden...»

Marit vände sig mot Erik, men fortfor att trampa spinnrocken.

»Ja, fäll har he nu vuri' leskugt[2], når han, Olle, sparka' ihjäl småbarna mina, det ena etter det ara, men int' b'ir he viller, för att en går å grufvar seg öfver'et, int'!» svarade hon kort.

Erik stod en stund och såg betänksamt ned på trappan, så nickade han ånyo åt Marit, kastade spaden och hackan, som lågo där nere, öfver axeln och gick bort åt Vedsäla-hållet.

[1] Pratar. [2] Tråkigt.

Marit satt orörlig kvar och spann ifrigt. Men ett par gånger flögo hennes blickar efter Erik, där han med långa, kraftiga steg vandrade framåt på landsvägen.

Efter den lördagskvällen var Marit ej mera så olycklig som förr. Minnet af samtalet med Erik framträdde ofta i hennes inbillning; hon tänkte då icke alls på hvad de sagt hvarandra, blott på honom själf, hans glada, vänliga ögon, hans muntra skratt.

Så hände det om igen att Erik kom och pratade med henne, då Olle och Karna voro borta. Förunderligt väl hade han reda på, när Marit var ensam, och vänlig och hjärtlig var han alltid mot henne. Efter jackmässmarknaden kom han och förärade henne en tvål och en karamell till marknadsgåfva. Hon mottog dem förlägen, sade ett kort tack och gömde sakerna omsorgsfullt på sin kistbotten. Men aldrig var Erik närgången eller förtrolig i sitt sätt emot henne; tvärtom, han höll sig gärna på litet afstånd, liksom ville han visa henne att han ej glömde att han var dräng och hon matmor, men han var glad och vänlig och skämtsam, alldeles som hade han tyckt synd om henne och velat trösta och glädja henne.

»Tocken regal gosse han ä',» tänkte Marit mer än en gång, då hon gick omkring och stökade, och Eriks bild allt emellanåt steg upp för henne, »go' å lättsam[1], allri' de' bittersta lik de ara manfolket.»

[1] Treflig att umgås med.

Det var det största beröm Marit kunde gifva någon gosse. Ty alltifrån sin tidigaste barndom till den dag som var hade hon icke annat än obehagliga eller hemska minnen af det andra könet. Vid svordomar, dryckenskap och råhet hade hon uppfostrats, och då hon växte upp till en rik, vacker stinta, blef det mest med böndernas djuriska lidelser och krassa vinningslystnad hon fick göra bekantskap.

Därför var Erik någonting nytt i hennes lif, någonting nytt, som hon tyckte om att tänka på, att trösta sig med, då Olle svor och Karna trätte, någonting som ibland kunde framkalla ett svagt, belåtet leende på hennes läppar...

Så gingo juni och juli månader, under hvilka Erik och Marit allt oftare träffades. De gjorde aldrig någon öfverenskommelse om bestämda möten, men småningom blef det en vana, att, när Marit skulle ner i fäjset eller i hebbret, passade Erik på att följa henne. Och då kreaturen skulle »boföras», det vill säga flyttas upp till fäbodarna under sommaren, var det Erik som hjälpte Marit med allt bestyret och som följde henne den långa vägen öfver Rössle, en liten sjö söderut, strax nedanför Skällmyra, genom skogen och upp till Jutta-Olles fäbodvall.

Underbart klar och strålande var junimorgonen, då de begåfvo sig åstad. Med stora renslar fastsnörda på ryggen gingo Marit, Erik och Lotta, stintan, som skulle stanna i fäbodvallen, genom byn och föste kreaturen framför sig ned till sjön,

där färjan väntade, som skulle föra dem öfver och som Jutta-Olle nu höll på att ställa i ordning.

Men först hade de stuckit in en knif öfver dörren till fäjset och ritat ett hvitt kors på kreaturen, allt för att skydda dem mot troll och vittjor under den tid de voro på bete.

Det var ingen lätt sak att få djuren öfver på färjan. Yra af frihetslust rusade de omkring åt alla håll; korna råmade, så att det genljöd utåt sjön, de små kiden skalade i väg uppför stenar och backar, getterna stångades, lamm och får bräkte om hvarandra, och med påkar i händerna sprungo Erik och Lotta ropande än åt höger, än åt vänster för att sammanhålla hjorden, medan Marit och Olle ordnade färjan.

Det var ett ystert lif i den tidiga morgonstunden, ett lif som likt stämningen af en vårdikt dallrade öfver sjön och uppväckte ekot bland höjderna på andra stranden.

Nu skrek Olle att allt var färdigt, hvarpå djuren under rop och skrik, kallande och manande föstes ombord, det ena efter det andra. Men än var det en killing, som hoppade undan, än stångades korna och krängde med benen och knuffade hvarandra, så att Olle och Erik måste taga dem i hornen och med våld köra dem innanför stängslet på färjan, än var det ett lamm, som ramlat i sjön och som måste fiskas upp för att drypande vått utan förbarmande kastas in bland de andra djuren.

Ändtligen var allting färdigt; djuren stodo där sammanpackade inom stängslet, och färjan sattes i gång, medan en hel kör af längtansfulla råmningar och bräkningar uppsteg från de fängslade oroliga fyrfotingarna.

Med tvenne väldiga åror förde nu Olle och Erik farkosten öfver till andra stranden, där stängslet på färjan togs bort, och djuren, tumlande om hvarandra, släpptes i land och återfingo sin frihet.

Tre gånger fick färjan gå fram och tillbaka för att öfverföra djuren. Då detta var gjordt, återvände Olle hem, men Erik och de bägge kvinnorna följde efter djuren uppåt skogen.

Klara och klingande ljödo Marits och Lottas röster i den friska morgonluften, då de »kåkade», det vill säga ropade efter korna och drefvo på dem som blefvo efter.

Det var en hög, djup furuskog med myrar och snår och fuktiga mossbäddar de hade att genomvandra. Stenig och brant slingrade sig vägen ständigt uppåt, kantad af mörka granar, mellan hvilkas barr solstrålarna föllo stickande varma i morgonsvalkan. Tyst och ändlös, full af sägner och hemligheter tycktes skogen utbreda sig omkring de vandrande. Här låg en mossbelupen kulle öfvervuxen af granar; det var en gammal kämpahög, och under höstnätterna — så berättade folket — brukade vid tolfslaget en ljuslåga fladdra af och an öfver högen. Kanske var det blott någon tjuf, som stått där med sin lykta och gräft

efter skatter i jorden, men folket trodde att det var den gamle kämpen, som gick igen och spökade på sin graf.

Där vid vägkanten låg en väldig rishög; det var minnet af ett hemskt mord bland Hyla-släkten, ett mord som en gång för många år sedan blifvit begånget under en vandring till fäbodvallarna, och till hvars försoning hvar och en som gick förbi stället, där blodet utgjutits, kastat en riskvist och bedt en bön för mördarens själ...

Många underliga ting fanns det på denna stig, som sedan urminnes tider varit farväg upp till fäbodvallarna, hvilka ägdes af storbönderna i Skällmyra, mångt och mycket att förtälja om under höstkvällarna, då stintor och käringar sutto kring den fladdrande brasan, och veden knastrade, och spinnrockarna surrade.

I ett par timmar vandrade Marit och hennes tjänstefolk genom skogen; så vidgade den sig plötsligen, framför dem öppnade sig en dalgång mellan bergen, och här lågo på litet afstånd från hvarandra ett halft tjog små stugor med ladugårdar och stängsel.

Här bodde stintorna, som vaktade och skötte kreaturen, då dessa under sommarmånaderna voro här uppe för att beta på de gröna vallarna i dalgångarna och på bergsluttningarna. Flere af dem voro redan här uppe och kommo nu genast och hälsade på de nykomna, längtansfulla som de voro att få höra något nytt ifrån byn.

Hela dagen höllo Erik och Marit och Lotta på att ställa i ordning fäboden. Djuren mjölkades, ladugården rengjordes och sopades, och i den stuga, där Lotta skulle bo, gjordes så fint och pyntadt som till ett bröllop. Ett konstrikt broderadt täcke breddes öfver den stora, höga sängen, som aldrig nyttjades, utan blott stod där som en prydnad, fina handdukar med så kallade Lennbospetsar hängdes på väggen och gardiner för fönstren, och granris ströddes på det nyskurade golfvet. För öfrigt skurades allt som fanns här inne: stolar, hyllor och bänkar både i stugan och »lillkammarn», ett mindre sidorum, där Lotta låg. Sedan skurades hela mjölkboden och alla dess byttor, kärnor, skedar etc. Och lika doftande rent, som allting nu var, bibehölls det hela sommaren; det var en hederssak för »boanstintorna»[1], att deras golf och bänkar skulle vara utan en fläck och deras sängtäcken och paradhanddukar hvita som snö.

Vid »dagsätt», det vill säga då dagen nalkades sitt slut och solen sjönk bakom höjderna kring dalgången, spände Marit och Erik de tömda renslarna på ryggen, sade farväl åt Lotta och de andra stintorna och önskade dem att deras djur aldrig måtte möta trollen, då de ginge på bete, att de aldrig måtte få höra »trollhunn» skälla, och att smör och mjölk och ost aldrig måtte tryta i mjölkboden. Med snabba steg lämnade de sedan vallen, nickade ännu en gång åt Lotta, som stod på

[1] Fäbodflickorna.

trappan och viftade med förklädet och gång på gång ropade: »Häls' så bra tell byn!» och anträdde därefter vandringen genom skogen, medan aftonskymningen utbredde sig mellan stammarna och spann sin lätta slöja öfver högen, där den gamle kämpen vaktade sina skatter...

Men allt ifrån den skogsvandringen hade Eriks bild icke mera kommit ur Marits sinne, den stannade kvar där och bemäktigade sig alla hennes tankar, alla hennes känslor med denna okufliga kraft, hvarmed hatet eller kärleken växer fast i ett hjärta...

Så hände det en dag, då Marit stod framför spisen och rörde i grytan, under det Karna smög omkring knutarna och sysslade med lönkrögeriet, att någonting, som hon icke förr tänkt på, plötsligen, likt en syn, rann upp i hennes inbillning...

Tänk om Erik och inte Olle vore hennes man!...

Hon blef röd som en morgonrodnad vid denna tanke, ett leende öppnade hennes läppar, och ögonen glindrade till. Som hon nu stod och hvilade handen mot slefven, liknade hon en blomma, hvilken nästan vissnat i mörker och köld, men som, öfvergjuten af ett plötsligt värmande solsken, rätar upp stjälken och vecklar ut de skrumpna bladen — så fager och ung blef hon på några ögonblick.

Och den ena bilden efter den andra drog förbi hennes inre syn. Det var icke längre Olle, som tog i dörrklinkan och rusig och svärjande

kastade sig på en bänk; det var Eriks steg hon hörde, Erik som kom hem från arbetet, och när hon vände sig om, möttes hon af hans glada ansikte och ett vänligt: »go' kväll, Marit!» Det var icke mera svordomar och okvädinsord, som ljödo genom stugan på söndagsmorgonen, då klockorna ringde till gudstjänst; nej, det var tyst och fridfullt här inne, och hon och Erik stodo högtidsklädda med psalmboken i hand för att gå till Guds hus... Det var icke Karnas tassande steg och malande trätor hon hörde omkring sig, medan hon sysslade i stugan... men steg var det, små, dunlätta steg, sådana som hon längtat att få höra... steg som hon måste stödja och hjälpa... steg som tvingade henne att vända sig från grytan och springa fram och taga i sina armar ett litet barn — hennes och Eriks barn!...

Marit blef så yr af dessa drömmar och syner, att hon alldeles glömde att röra i grytan, och först då vaknade hon till verkligheten, när hon kände lukten af den vidbrända gröten...

I flere dagar gick hon liksom förtrollad af dessa och liknande tankar. Hon brydde sig alls icke om att säga sig själf, att de voro omöjliga att någonsin förverkliga, att Olle var hennes man och att hon aldrig kunde bli fri från honom; hon fann blott en så underligt ljuf lycka i att under släp och arbete, under trätor och slagsmål, som skorrade rundt omkring henne, gå och tänka på Erik och drömma sina vidunderliga drömmar...

Att hon med dessa tankar begick någon synd, att det kunde ligga någon fara i dem, att hon hade några äktenskapliga plikter mot Olle, det föll henne icke ens in, lika litet som hon någonsin tänkt på att det varit orätt att gifva sin hand åt en man, som hon hatade och fruktade, så som hon gjorde det med Olle.

Erik tjänade hela sommaren hos Jutta-Olle, skötte ladugården och arbetade i åkern, hjälpte till med brännvinspannan och forslade kaggarna upp på bottnen, där de förvarades i särskildt anbragta gömslen. Han och Marit träffades oupphörligt, och då Olle var borta, söpo de Karna stupfull — något som gick mycket lätt — och gingo sedan upp på kammaren eller ut på förstugubron eller bort till en skogsdunge tvärs öfver åkern, där de ibland om sommarkvällarna glömde sig kvar till sent på natten.

De visste nu bägge två hur de hade det, och de talade öppet därom. Men Erik var numera ofta tungsint och dyster och framkastade allt emellanåt, att det nog vore bäst om han ginge och dränkte sig i Lennan, ty han kunde inte begripa hvad slut det här skulle taga, och lefva utan Marit det förmådde han inte nu mera.

»Nej, du Erik!» utbrast Marit lidelsefullt, »nå anna' än du ska' gå tell botten, så mickje du vett he!»

»Hva' säger du, Marit?» sporde Erik, i det hans ögon blixtrade till af ett på samma gång skrämdt och hetsigt uttryck.

»Allt som ä' stiggt å illpiska' å gnallrugt, he sku' ner i sjen å druckna,» fortfor Marit och såg med en underlig blick utåt sjön, »å han som ä' gla'lätt å häf å vänli', han ska' lefva — Gud ä' sinnt på dom onda — han ska' förgöra dom — men dom go'a å rättfärdiga, dom ska' lefva å se sina barn å barnbarn. Så säger Guds ord.»

Efter ett par ögonblicks tystnad fortsatte hon och sänkte hemlighetsfullt stämman:

»Du Erik, vi ska' gå ut en torsdag etter dagsätt, då *han*, Gammel-Ersker [1], du vett, ä' ute å lofverar kring kersan, å be'en att han i bråkaste kommer å folar åf me' *sitt!*»

»Huggudå!» ropade Erik och skakade på sig, »du talar så dant, Marit, så en b'ir rakt otrygg åf å höra't.»

Marit skrattade till.

»Du må fäll int' va' rädd för tocke', du Erik, som ä' en så'n häf kar',» menade hon.

Erik svarade ej, utan skakade blott afvärjande på hufvudet. Han kände sig hemsk till sinnes vid Marits tal. Men Marit återkom flere gånger till detta ämne, sade att hon *visste*, att Olle försvurit sig åt djäfvulen, att hon, alltsedan hon gift sig med Olle, ständigt tyckt sig vara omgifven af onda andemakter, att hon många gånger om nätterna, då elden lyste från brännvinspannan och Olles svordomar och vrålande ljödo genom tystnaden, blott väntat på att någonting förfärligt

[1] Så kallas djäfvulen på folkspråket.

skulle komma in i stugan och föra Olle bort med sig . . .

Under den sommaren blomstrade Marit upp till samma fagra unga kvinna, som hon varit, innan Olle och hon vigdes till man och hustru. Hennes böjda, hopfallna kropp rätades upp och blef fyllig och spänstig som förr, hyn återfick sin skära friskhet, och ögonen blefvo tindrande klara. Raskt och tyst skötte hon alla sina sysslor och smög sig undan Olle, så mycket hon kunde. Det hade kommit öfver henne någonting kraftigt, som hon förr icke ägt; de milda, sorgsna ögonen hade ibland ett nästan skarpt uttryck, och den lilla munnen kunde sammanpressas af en trotsig beslutsamhet. I hennes ådror svallade Juttasläktens lidelsefulla blod, och det var nu som om den kärlek, af hvilken hon behärskades, kommit slumrande anlag och drifter att jäsa upp och förvandla henne från en viljelös, vek flicka till en stark, medveten kvinna.

Hennes känslor mot Olle hade småningom ifrån förskräckelse och vämjelse stegrats till ett våldsamt hat. Då han misshandlade henne, lyfte hon handen för att slå igen, och ögonen blixtrade af vrede och afsky. Vidrig, ohygglig till både kropp och själ syntes han henne, en afgrundsande, som blott drog henne ned i synd och mörker! Och ibland, då hon var ensam, kunde hon, den förr så tystlåtna, undergifna stintan, som en gång utan ett ord af klagan låtit offra sig och blifvit Jutta-Olles brud, utstöta vilda, hetsiga rop: »Herre

Gud, döda'n ... låt e' blinka[1] frå' himlen slå ihjäl'en ... låt Lennan sluka'n ... je vill bli fri från'en ... je häktar int' mera.»

Men om nätterna, då hon låg vaken och Olles vrålande snarkningar skuro henne i örat, då kommo andra rop ur hennes hjärta, ångestfulla, förtviflade böner: »Jesus, fräls meg från syndens våda ... Jesus, hjälp meg ... förlåt oss våra skulder såsom ock vi förlåta dem oss skyldiga äro ... inled oss icke i frestelse ... utan fräls oss ifrån ondo ...»

Ute i socknen började emellertid folket att prata om Erik och Marit, och då Margareta var och hälsade på hos henne, försökte hon så finkänsligt hon kunde att närma sig detta ämne för att om möjligt varna Marit, men den unga kvinnan blef genast så sluten och otillgänglig, att Margareta måste afbryta samtalet.

Äfven Karna hade upptäckt deras förhållande, och pikar och hotelser med anledning däraf susade om öronen på Marit från morgon till kväll. Olle själf tycktes däremot ingenting ha märkt, eller ock nedlät han sig ej att märka något, och alla, till och med Karna, voro rädda att säga honom sanningen, ty de visste, att, om lynnet runne på honom, skulle hvarken Erik eller Marit gå säker för sitt lif. Olle var dessutom den sommaren mer än vanligt sysselsatt med att köpa och sälja, skoja och supa. Af en ruinerad bonde hade han för en

[1] Blixt.

spottstyfver köpt ett stycke skog, som han nu höll på att sköfla till sista trädet. Och så snart nätterna blefvo mörkare och Karna nere hos Malvan fiskat reda på när länsmannen skulle åt andra trakter, tändes elden under brännvinspannan i fäjset.

Med allt detta var Erik honom behjälplig, och en dugligare, driftigare dräng hade han aldrig haft. Och alltifrån den aftonen i maj månad, då han och Marit sutto och pratade på förstugubron, var Erik lika nykter som han var påpasslig och arbetsam. Endast en gång söp Jutta-Olle honom full, men han kunde sedan aldrig glömma Marits sorgsna, förebrående blick, då han raglade ut ur stugan. Hvad Ingrid ej förmått med böner och hotelser och tårar, det förmådde Marit utan ett ord, blott med sina ögon. Erik tyckte rent af att hjärtat ville »springa sönder» inom honom, då han erinrade sig hur Marit sett på honom den gången. »Tockna egen ho' har,» tänkte Erik, »be ä' rekti' pjåskugs åf meg, men je vill nu baresta gråta, når ho' ser på me'. Tockna egen har dom fäll, änglarna i himlen, kan je tro.»

Och under hela den sommaren rörde Erik aldrig mera vid brännvinspluntan.

En afton i midten af augusti, då Marit gick ensam och stökade i köket, kom Erik in för att säga henne farväl, innan han gick hem till farsgubben, såsom han brukade på lördagskvällen.

»Gudsfre',» sade Erik, i det han satte sig på

bänken vid fönstret, stödde armbågarna mot bordet och drog en djup, tung suck.

Marit vände sig ej om, utan nickade blott, där hon stod vid spisen. Men efter några ögonblicks förlopp kom hon och satte sig bredvid Erik, som ånyo drog en djup suck, liksom hade han saknat ord att uttrycka de känslor, som rörde sig inom honom.

»Du Erik,» sade Marit med låg stämma och såg begrundande framför sig, »je har nu så mickje tankar i huggu, så je b'ir rekti' som kåsug åf dom. Dagarna dom går, å ungdomen å allt som *kunde* ha vuri' går me' dom, å då b'ir he rekti' så hjarsta vell spricka, når je tänker på'et. Å så tänker je på hur småa ting he ska' vara, tell å b'i åf me' nå' som en int' vill ha...»

Marits röst blef allt lägre och lägre, hon satt med ögonen nedslagna, strök fingret af och an mot bordet, och då hon uttalade de sista orden, vände hon alldeles bort hufvudet från Erik.

Erik svarade ej; de sutto bägge en stund tysta och lyssnade frånvarande till dalkarlsklockans hårda, skarpa tick-tack i vrån midt emot dem.

»Ne, en kan b'i vill[1] åf'et!» utropade Marit slutligen. »Om he ä' en bervarg, en le', barsker en, som baresta vill he som ä' synd å stiggt, en som baddar på å slår ihjäl bå' krak å folk... kan säga om he å' nå' synd att tocken en kommer bort från jola? I bibeln, där kan en läsa

[1] Rasande, utom sig.

om hur dom onda å orättfärdiga b'ir slagna me' svärd . . .»

Erik svarade icke nu heller; han satt till hälften bortvänd och såg ner, endast ett par gånger sneglade han på Marit med en skygg, osäker blick.

Åter fortsatte Marit:

»Har du hört Erik, hur dom bladdra' om att han, Olle, knäckte ryggen åf Johanna Persdotter, stintan, som kom i ogäfva[1] för hans skull fyra år, innan je stod på gången? Å se'n visste ingen hva' som varst åf barnet deras, ingen mer än sjen, å han tiger nu me't.»

»Jo — nå' tocke' hörde je nu,» svarade Erik motvilligt, »men dom bladdrar nu om ymse, vett ja'.»

»Å så säger dom,» fortfor Marit hastigt, »att mora hanses, som strök me' ve' pålsmässan åre' innan Johanna kola åf, att ho' feck gift i pölsan, å att ho', gamlingen, gaf tell tockna gap, att Olle ströp'na, för att ho' int' sku' bladdra om hans illgärning. Hasse marane[2], he ä' rekti' ohäpplin[3] å tänka på att tocken en ska' få gå å dolskas[4] här å göra bå' krak å folk oklara![5] Om han, den bervargen, ha' vuri' tell, når dom satt ihop bibeln, så hade Gud, som ä' rättvis, nog sagt åt nå'n häf kar' att badda ihjäl'n, så mickje ä' då visst! Men nu så får han gå här å slå ihjäl så mickje folk han ä' hogsen tell.»

[1] Olycka. [2] Utrop af fasa. [3] Förfärligt. [4] Vara lömsk. [5] Olyckliga.

»Marit du,» sade Erik, i det han häftigt rätade på sig, och det skygga, underliga uttrycket försvann ur hans ögon, som i stället fingo en allvarlig, nästan sträng blick, »du ska' int' gå me' tockna tankar, du, så'nt b'ir en rakt som hogstolen åf. Vi ska' låta Gud regera, för han ä' *rättvis* nu, som han va' når han satt ihop bibelen åt dom, å når han vill, tar han bort dom onda å ogudaktiga. Vi ska' int' mera gå å tänka tocke' stiggtig, Marit!»

Marit svarade ej; hennes ansikte hade fått ett misslynt, slutet och hemskt uttryck, liksom hade hon själf blifvit rädd för de ord hon uttalat. Med bortvändt hufvud satt hon och såg ned i bordet; så drog hon en djup, tung suck och hviskade, under det att ett uttryck af ångest och förtviflan plötsligen likt en stormsky drog fram öfver hennes drag:

»Ja, Gu' hjälp meg, je ä' nu tocken misskunnelin[1] en, å tockna hatuga tankar kör genom huggu[2] mitt från morron tell kväll. He ä' nu så svarst å okuslin hvart je ser i lifvet, så je b'ir rekti som otrygg[3] åf'et...»

»Du ska' *be*, Marit,» upprepade Erik ännu ifrigare, »du ska' be... inled oss inte i frestelse, ska' du be... I morron ä' he söndag, Marit, vi ska' gå tell kersan, vi två, för vi behöfver hjälp å tröst, vi två, han, Malmen, talar så snällt, du ska' få se att he b'ir viller[4] för oss, når vi ha hört'en...»

[1] Jämmerlig. [2] Hufvud. [3] Spökrädd. [4] Bättre.

»Ja,» svarade Marit, »vi ska' gå tell kersan, he b'ir kanhänna på anna' vis då, nu känns he rekti' som en sten på bröste' på meg.»

Hon satt ånyo tyst en stund och såg ned i bordet; så reste hon sig plötsligen upp, vred händerna kring hvarandra och framstötte ett häftigt:

»Ja, Gu' hjälp alla som sindar å li'er på den här jola!»

Erik svarade ej; han suckade blott tungt och ihållande; så reste han sig upp, tog sin mössa, som han flere gånger snurrade rundt mellan fingrarna, under det hans näsvingar och ådrorna på halsen skälfde af sinnesrörelse.

»Ja, adje då å tack för meg,» sade han slutligen och nickade åt Marit. Därefter satte han mössan på hufvudet och gick mot dörren, under det att Marit besvarade hans afsked med en nick och ett kort: »Adje, Erik!»

Då Erik gått, begaf Marit sig bort till ladugården för att mjölka kon och »dona» litet där nere. Sedan hon slutat härmed, ställde hon stäfvan ifrån sig och gick in i kammaren, som låg vid sidan af ladugården, den kammare, där drängarna och pigorna brukade bo vintertiden.

Här satte Marit sig på en träbänk och stödde armarna mot knäna och hakan mot handen.

Det var ett helt litet rum, skräpigt och öfvergifvet, med inga andra möbler än ett par maskstungna bänkar och en säng med upprifven halm. På ena sidan väggen satt ett fönster med små, i bly infattade rutor, genom hvilka augustimån-

skenet föll in och kastade en smal strimma öfver sänghalmen bort till bänken, där Marit satt nedhukad.

Kvart efter kvart satt hon så orörlig, under det att månstrimman långsamt flyttade sig på väggen likt en urvisare, som högtidligt pekar på hur obevekligt sekunderna rinna bort och hur med dem något af nådens och frälsningens tid går för alltid förspilld . . .

Sällsamma bilder och syner uppstego för henne, medan hon satt där ensam och stirrade i golfvet. De tankar, hvilka nyss som svarta, hemska fåglar susat omkring henne, lät hon nu stanna och bygga sitt näste i hennes själ. För första gången fick frestelsen lif och form; i ensamheten och tystnaden framträdde den förunderligt nära och lefvande — det rödaktiga, varma augustimånskenet belyste hennes fantasis hetsiga bilder med en på samma gång hemsk och lockande glans . . .

En djup suck afbröt plötsligen hennes dystra drömmar, en suck så smärtsam och ångestfull, att den skrämde henne själf. Häftigt reste hon sig upp, och liksom nyss i köket vred hon händerna kring hvarandra och hviskade kvidande: »Gu' hjälpe alla som li'a å sinda på denna här jola!»

Men det som Marit hade tänkt ut den augustikvällen, det lämnade henne ej mera; det hade slagit rot ej blott i hennes inbillning, men i hennes vilja, och där grodde och spirade och utbredde det sig med ondskans hemlighetsfulla förfärande

makt. Och allt ångestfullare, men också allt mera kväfda och hjälplösa likt de sista ropen från en som håller på att drunkna, ljödo om nätterna hennes böner: »Fräls oss ifrån ondo ... inled oss icke i frestelse ...»

Och hon, som förr alltid sof bondfolkets lugna, drömlösa sömn, ända ifrån det hon lade sig och tills hon steg upp, hon sof nu oroligt och plågades ofta af hemska drömmar. Än tyckte hon att hon stod vid spisen och skurade fläckar på något föremål, mörka, vidriga fläckar, som aldrig gingo bort. Än drömde hon att Olle och hon lågo och kämpade nere i Lennan, och genom de hvitskummiga böljorna såg hon hans svarta, förfärliga ögon, som borrade sig in i henne och liksom drogo henne ned i djupet ... Än sprang hon i midnattsstunden omkring kyrkan, efter sig hörde hon steg, hon visste *hvem* hon hade bakom sig, men hon vågade ej vända sig om och bedja honom taga *sitt*, hon var utom sig af förskräckelse, kallsvetten lackade i hennes panna ... hon sprang och sprang, jagad af de förfärliga stegen, ända tills hon slutligen vaknade med ett ångestskri ...

För hvarje dag som gick blef hon allt mera och mera vanmäktig i kampen att komma loss ur den frestelse, hvari hon låtit snärja sig; synden hade öfvervunnit henne och slagit henne till en träl, som förgäfves sökte skaka af sig det hemska oket. Allt fastare och fastare knöto mörkrets makter den ena maskan efter den andra på det nät af synd och styggelse, som de från generation

till generation spunnit kring denna olyckliga bygd, och i hvilket nu den sista ättlingen af Jutta-släkten drogs in, ett offer för den stora, fruktansvärda lagen om mänsklighetens gemenskap i det onda såväl som i det goda, om syndens förfärande smittkraft, om släktledens arf, det ena till det andra, af hat eller kärlek till Gud...

»Allri', allri' i tiden får je fre', förr'n han, Olle, ä' borta från jola,» upprepade hon ständigt för sig själf, »här går je rakt som då'lös, å allri' b'ir je rekti', förrn he som ska' ske har skett.»

Och när gudsstämman inom henne, som hon dock aldrig helt kunde bringa till tystnad, och som om nätterna tog sig uttryck i hennes vilda, ångestfulla böner, ibland talade högt och skarpt som de första slagen af en klämtning i natten, då kväfde hon dess ljud med bevis liknande dem, med hvilka hon sökte öfvertala Erik, att Olle bragte endast elände och olycka öfver bygden, att Gud själf i sitt ord tillstadde, att de onda tuktades och dödades o. s. v.

Tanken på världslig dom och straff skrämde henne icke heller. Om någon gång länsman Rapps bild steg upp för henne och gjorde henne rädd, sköt hon genast undan den med tanken: »Han, Rappen, b'ir fäll så gla' åt att den bervargen kommer unnan, så je tänker han slår döföra' tell åt alltsammans.»

Men i kyrkan gick hon aldrig mera, och helgsmålsklockans ljud i de stilla sommarkvällarna fördrog hon ej att höra. Hon brukade, då den ringde,

stoppa fingrarna i öronen eller sjunga högt för att öfverrösta dess toner. Och då Margareta och mor Britta förebrådde henne att hon försummade Guds hus, svarade hon ingenting, utan satt tyst, sluten och oåtkomlig som en mörk lifsgåta.

Så en dag, då hon var uppe på vinden och sysslade, hittade hon i en vrå tre till hälften sönderrifna böcker, en katekes, en biblisk historia och en gammal bok från 1700-talet med berättelser och beskrifningar från Lennbo socken. Hon samlade ihop böckerna för att kasta dem på elden, men under det hon höll på härmed, träffades hennes blick af orden: »... det rysligaste Odjur, som denna Socknen någonsin födt och upfödt hafver ...»

Hon spratt till, satte sig ned på en af takbjälkarna och stafvade vidare ...

Långsamt gick det, ty Marit var icke mycket hemma i läskonsten, men småningom lyckades hon stafva igenom berättelsen.

Den handlade om en medlem af Hyla-släkten, således en af Marits och Olles förfäder, en fruktansvärd bof, som lefde på 1700-talet och regerade i Lennbo socken likt en röfvarehöfding. Alla visste att han var tjuf, mördare, mordbrännare, lönkrögare och menedare, men han utöfvade sina illdåd så skickligt och knipslugt, att lagens arm ej kunde hinna honom, och under flere år suckade befolkningen förgäfves efter befrielse från hans skräckvälde. Då beslöt en stark och modig kvinna, Britta Olofsdotter i Vedsäla, att befria socknen

från odjuret, och en afton, då han låg full på logen, smög hon sig dit och ströp honom i sömnen. Hon blef gripen, erkände genast sitt brott och dömdes till döden. Men präst och länsman inlämnade till vederbörande en böneskrift, hvari först framhölls den stora tjänst hon gjort bygden genom att skaffa undan en omänniska, som fördärfvade och plågade befolkningen, och sedan begärdes, att hennes straff därför måtte mildras. Hon blef också efter en tid frigifven och återvände till sin hemtrakt, där hon till sin död beundrades och uppbars för sin modiga bragd. Huruvida hon själf kände någon ånger öfver sin gärning, därom sade berättaren ingenting.

Då Marit läst historien till slut, reste hon sig häftigt upp med hela ansiktet strålande af vild glädje. Ingen, ingen kunde vara ett värre odjur än Olle! Hade icke han begått allt som stod att läsa om här i boken, stulit, mördat, »lönkrögat», ljugit, och var det således icke en tjänst man gjorde socknen, om man röjde honom ur vägen?

Det var som om hennes själ i detta ögonblick med ett ursinnigt fröjderop befriat sig från alla hämmande känslor af samvetskval och ovisshet, för att likt en lössläppt roffågel rusa mot det hemska, lockande målet.

Nästa gång hon ensam träffade Erik tog hon fram boken, som hon omsorgsfullt gömt i kistan, och hjälpte Erik att stafva igenom berättelsen om hur »odjuret» dödades.

»Hva' säger du nu då?» utbrast Marit lidelsefullt, då de slutat läsa, »tickjer du nu att he ä' så ohiskjelin, om vi ock har ihjäl ett tocke' odjur som Olle?»

Erik blef likblek, och ådrorna på hans hals började svälla och rycka.

»Men he b'ir ändå som he i alla tider har vuri', att sind ä' sind,» mumlade han, »he hjälper nu int' att befallningsman och präst ba' för'na, ho' ha' ändå inför Gud tagit si' nästas lif...»

»Än öfverheten då,» utbrast Marit, »ho' tar ju lif så mickje ho' vell, vett je?»

»He ä' Gud som har sagt'na å göra't, he ä' på anna' vis, he...»

»Men når ho' int' kan komma åt tocke' odjur, så...»

Erik svarade ej, han blott skakade på hufvudet och sköt ifrån sig boken. Men då kom Marit och satte sig bredvid honom, lade armen kring hans hals och tillhviskade honom lockande, dårande ord, ord som likt ett berusande gift smögo sig öfver hans sinnen. Han sade ingenting, han satt hela tiden lugnt och såg på Marit, såg hur fager och god hon såg ut... Och så tänkte han på hur lyckliga de skulle kunna bli, han och hon här i stugan, om Olle vore borta, tänkte på hur Olle misshandlat Marit, hur han slagit henne, hur han sparkat ihjäl hennes små barn. Ja, hade ändå inte Marit rätt, kunde det vara Gud emot att man skaffade undan ett sådant »odjur», som förde

med sig bara skam och synd och olycka, hvart han kom?...

Och han såg ännu djupare in i Marits ögon, ända tills blodet steg honom åt hufvudet och hjärtat började slå vilda, lidelsefulla slag...

»Ja, he b'ir fäll tell sist, som du vell ha't,» mumlade han och strök med handen öfver pannan, »allri', allri' b'ir he ändå nå'n fre' för oss här på jola!»

»Ne, du Erik,» ropade Marit häftigt, »så må du int' säga, allt som ä' leskugt å minnas, å allt som vi ha' vuri' bekytta för, he ska' vi dunsa i Lennan å låta't druckna, å så ska' vi *glemme* allt å b'i lyckli'a, vi två!...»

— — — — — — — — — — — — — — —

En afton i slutet af augusti, då Olle och Karna voro borta och Erik hade gått ned till sjön för att hämta vatten, stod Marit på förstugubron och sysslade, då hon plötsligen spratt till vid ett underligt, hemskt läte, någonting midt emellan en människas skri och ett djurs bölande, som kom ifrån ladugården. Hon visste hvad detta ljud betydde; det var ett slags varsel, som bådade att Olle närmade sig, djuren brukade alltid skrika så där underligt, då de vädrade att den grymme husbonden, som slog och misshandlade dem, var på hemvägen.

Marit gick ned för trappan och såg med spända blickar utåt den väg, hvarifrån Olle borde komma. Visserligen hade han sagt att han skulle resa till staden och ej ämnade sig hem på länge,

men för det första brukade han aldrig göra hvad han sade, och för det andra hade det ännu aldrig händt att kreaturen skrikit så där ängsligt utan att de känt att Olle var i närheten.

Åter igen hörde hon ett tjut ifrån ladugården, denna gång ännu mera ängsligt och ihållande, och i detsamma syntes Olles häst och trilla i backen.

Marit drog en djup, stönande suck; så knöt hon händerna och stampade med foten.

Då Olle kom litet högre upp i backen, såg Marit genast att han var alldeles öfverlastad. Han dinglade af och an i kärran och slog oafbrutet på hästens rygg med tömändarna, som han knutit i hårda knutar, så att slagen riktigt skulle kännas. Först då kärran stannade vid trappan, upphörde han att dänga tömmen i hästryggen, men då var också det arma djuret nästan halfdödt, sidor och ben skälfde, näsborrarna flämtade, och ögonen hade ett uttryck af stumt, hopplöst lidande.

»Tocken skamlesa!» utropade Marit och sprang ned för trappan, »de fatti' krake' ä' rakt skämdt åf deg, din illpiska kar' . . .!»

»Håll munlära på deg!» stammade Olle och knöt handen mot Marit, »je ska' ge deg, om du sargar på me', unnan me deg . . . je ger me' krake mitt hur je vill . . . å int' hur du vill . . . så mickje du vett, din mara . . .»

Med dessa ord dunsade Olle ned i kärran, famlade en stund på dess botten för att få tag i tömmarna och började så att ånyo piska hästen,

som vid första slaget genast ryckte till och satte i väg.

Allt häftigare och häftigare slog nu Olle tömmarna i hästens rygg, under det han i vild fart, med rop och svordomar, körde rundt kring gården hvarf efter hvarf. Hästen skälfde och flämtade, för hvarje ögonblick tycktes han färdig att störta, men likt hagel smattrade piskrappen oafbrutet på hans rygg, under det att Olle fortfor att jaga gården rundt i allt trängre och trängre kretsar.

Marit stod en stund kvar på trappan och ropade och bad, men då hon insåg att hennes böner blott gjorde Olle vildare och ursinnigare, sprang hon tvärt in i stugan och smällde igen dörren efter sig, så att hon skulle slippa se och höra, när hästen störtade.

Några minuter förrunno, under hvilka Marit slamrade så hårdt hon kunde i spisen för att öfverrösta Olles rop och svordomar.

Då fick hon plötsligen höra steg och stampningar på trappan, alldeles som om både Olle och hästen trampat därpå; hon kastade ifrån sig grytlocket, som hon höll på att skura, och tänkte fly inåt stugan, men i samma ögonblick sparkades dörren upp, och Olle kom insläpande med hästen.

»Här har du krake', din mara!» ropade han och slet i hästens man, »ta' å bona om'et nu, etter du barma deg så dant nyss... se här har du'et, ta't baresta, din...»

Hästen, som Olle fyllt med brännvin, var liksom feberyr, ögonen rullade likt eldkol, han fnös och frustade och slog med bakbenen.

Ett par sekunder stod Marit förstenad, men då hästen med ett vildt hopp vände sig om och spärrade vägen inåt stugan, rusade hon, utom sig af förskräckelse, upp i sängen och kröp, så långt hon kunde, in i hörnet vid väggen. Skälfvande i alla lemmar satt hon där, tryckt mot väggen och stirrade på Olle och hästen, som tumlade om hvarandra, belysta af det osäkra, fladdrande skenet från elden i spisen.

Hästens raseri var för Olles lidelser som ny olja på en eld. Han slet i manen, slog den knutna handen i nosen, vred öronen rundt, okänslig, som det tycktes, för det ursinniga djurets hopp och sparkar. Och under tiden strömmade oafbrutet svordomar från hans läppar, hemska, fruktansvärda förbannelser, som yrde efter hvarandra likt höstlöfven för en hvirfvelvind...

Och medan Marit satt där inklämd i sin vrå, flög plötsligt genom hennes uppskrämda inbillning minnet af hvad hon en gång hört berättas om att Olle sålt sin själ åt djäfvulen, att mer än en sett honom just på detta sätt liksom bunden i en djäfvulsk trollkrets, som drog honom in i allt rysligare och rysligare förbannelser, ända tills han slutligen ej mer kunde upphöra att svärja, och som ett yttre tecken på att mörkrets makter behärskade honom, en svalfvelblå låga slog ut kring hans hufvud...

Marit blef stel af fasa, då dessa tankar kommo för henne. En ångestfull vanmakt lade sig öfver hela hennes kropp, lemmarna kändes liksom bortdomnade, strupen stel och sammansnörd, och käkarna öppnades och slötos krampaktigt, liksom kippade hon efter luft. Det föreföll henne som om alla helvetets makter stormade omkring henne, medan hon satt där hopkrupen och med stirrande ögon väntade på att *det förfärliga* skulle komma...

Det var nu nästan mörkt i rummet, skenet från spisen, där brasan höll på att brinna ner, lyste mer och mer flämtande och osäkert på de underliga föremålen där inne. Ännu kämpade Olle och hästen med hvarandra, ännu slet Olle i manen och högg mot nosen, ännu slogo djurets hofvar mot golfvet och sparkade omkull stolar och bord. Slutligen slet dock hästen sig lös, rullade några slag på golfvet och rusade genom den halföppna dörren ut gå gården, där han ögonblickligen störtade ner och dog...

Men inne i köket låg Olle orörlig på golfvet, under det att förbannelserna i samma oafbrutna kretsgång strömmade från hans läppar.

Liksom förhäxad höll Marit alltjämt blicken fäst på den punkt, där Olle låg, och där i det osäkra ljusskenet konturerna af hans hufvud emellanåt framträdde. Det skymlade för hennes ögon, ångesten frampressade en svag kvidan ur den hopsnörda strupen, hon ville resa sig upp, men hon förmådde det ej, hon var maktlös, som man blir i drömmen, hon ville taga sin blick från den hemska,

svärjande varelsen, som låg där medvetslös på golfvet, men förgäfves...

Då — var det en frukt af hennes uppjagade inbillning eller en uppenbarelse från, ett vittnesbörd om de fasans makter, som i denna stund voro i rörelse? — varseblef hon plötsligt i mörkret öfver mannens hufvud ett fladdrande blåaktigt sken, som för hvarje ögonblick växte och utbredde sig...

Men i samma ögonblick gaf henne självbevarelseinstinkten kraft att röra sig; liksom vanvettig rusade hon upp, och med blicken hela tiden hängande vid Olles hufvud, kastade hon sig ned från sängen och störtade ut ur stugan.

Ett ögonblick stod hon med händerna tryckta mot bröstet och hämtade andan, så sprang hon i ilande fart ned till sjön för att träffa Erik.

På halfva vägen mötte hon Erik, för hvilken hon flämtande berättade allt hvad som händt.

»Å nu, Erik,» hviskade hon till sist, »nu må du ändå göra't, nu vett je *hocken* han ä', nu har je själf sett'et, nu vett je att je ä' käring tell en rekti' djäfvul, å he gett je int' länger vara, nu må du int' drula, utan dra' tell en gång...»

»Ja, så må he b'i så då!» utropade Erik häftigt, »en tocken en som Olle häktar ingen å lefva me'... Gu' förlåte oss, om vi nu gör nå' som int' ä' *rekti'* rätt, men vi kan nu int' på anna' vis...»

Marit sprang in i vedboden och hämtade en yxa, som hon lämnade Erik.

»Banka på baresta,» ropade hon oupphörligt och föste Erik mot trappan, »låt he gå i rappe', me'an han sofver, de' odjuret!»

De lyssnade några sekunder vid dörren, men de hörde ingenting annat än tunga, snörflande andetag, som vittnade om att Olle insomnat.

Försiktigt öppnade Marit dörren och knuffade in Erik.

»Dra' tell som en kar',» hviskade hon, »så je allri' mer får se hviteget på'n!»

Tryckt emot väggen stod Marit och lyssnade, sedan hon slutit till dörren efter Erik. I hvarje ögonblick väntade hon att höra ett skri eller vrålande, då Erik högg till, men hur ängsligt hon lyssnade, kunde hon icke förnimma något annat ljud än sitt hjärtas dunkande slag och Olles snarkningar. Och ute på fält och vägar var allting tyst och orörligt, den mulna septemberkvällen utbredde omkring henne en högtidlig stillhet, som ännu mera ökade hennes kvalfulla ångest...

Slutligen öppnades dörren häftigt, och Erik kom ut med den blodiga yxan i handen.

»Har du gjort'et?» hviskade Marit, under det hennes brinnande ögon sögo sig fast vid yxan för att se, om den var blodfläckad.

»Ne,» svarade Erik flämtande, i det han genom dörrspringan spejade inåt rummet, »je drog tell ett tag, men han vakna, de dröget, så je feck kutt ut bråkaste. Int' vett je om han strök me', men nog såg je hur blo' rann allti'...»

Marit stampade med foten och bet sig i läppen, men sade ingenting.

De stodo ånyo en stund och lyssnade andlöst, ända tills de fingo höra ett hest vrålande där inne och rörelser och dunsar i golfvet, liksom försökte Olle att resa på sig.

»Ne, han lefver,» hviskade Marit utom sig och vred händerna, så att det knakade i lederna, »gett du int' å dra' tell bätter, din jåmer!»

Hon var fruktansvärd att se, Marit, där hon stod framför Erik och genomborrade honom med sina blickar. Öfverläppen var uppdragen, så att tänderna lyste, ögonen glimmade i dunklet, hela ansiktet skälfde af hat och förtviflan. Alla mörkrets makter tycktes i detta ögonblick storma löst på hennes förvildade själ...

Men det var ej nu stunden att göra förebråelser; tunga, stapplande steg hördes där inne och närmade sig den dörr, vid hvilken Erik och Marit stodo.

»Kutt i väg me' deg,» flämtade Marit och knuffade Erik utför trappan, »ta' yxan me' deg, å vräk'na i sjen!»

»Å du, Marit,» hviskade Erik med en blick af hjälplös ångest, »ne, je må int' gå!... Han baddar ihjäl deg...»

»Ne, int' meg,» svarade Marit kort, »men deg, om han får se deg, rask baresta i väg... Erik...»

Erik hann ej att göra några invändningar, ty Olles hand famlade redan på låset; med långa steg

sprang Erik nedåt vägen och var inom ett par sekunder försvunnen i mörkret.

I detsamma öppnades dörren, och Jutta-Olle stod lefvande och lika hemsk och vämjelig som alltid framför Marit.

Ur ett sår i nacken droppade blodet ned på golfvet, men blodförlusten tycktes icke ha någon annan verkan på honom än att den gjorde honom nykter och klar i hufvudet.

Hans ilskna, misstänksamma blickar flögo några slag öfver förstugukvisten och gården och stannade därefter på Marit.

»Hva' står du här å glåmar, din horsa?» skrek han och knöt handen mot hustrun, »he va' nå'n inne i stuggu nyss å drog tell me i huggu, kläm baresta ur deg hocken he va' din . . .»

»Je ha' int' sett tell så mickje som en mus en gång,» svarade Marit djärft, »du må fäll själf vetta att he va' krake', som sparka deg, å som ligger skämdt där ute,» tillade hon, i det hon pekade på den döda hästen, hvars kropp låg strax utanför trappan.

Olle svarade ej; minnet af hans strid med hästen uppsteg likt en rusig, dunkel dröm i hans hjärna. Han söndermalde en ed mellan läpparna, tog Marit i armen, slängde henne in i köket och befallde henne att förbinda såret åt honom.

Lugn och likgiltig som om ingenting händt, tog Marit en skål med vatten och började tvätta mannens blodiga nacke. Då bloddropparna kommo åt hennes fingrar, ryste hon till och skakade på

handen, men så fortsatte hon lugnt att torka och förbinda, ända tills blodet stannade.

Därefter gingo Olle och Marit till sängs; Olle somnade genast trots det brännande såret, hvars sveda icke mildrades af de halfsmutsiga trasor Marit virat därom, men Marit låg hela den natten vaken, plågad af onda, förtviflade tankar.

Olle repade sig förunderligt fort; Eriks hugg tycktes ej ha verkat annorlunda på honom än som en stark åderlåtning. Han var under någon tid spakare och nyktrare än vanligt och hade litet feber om nätterna, det var alltsammans. Men då och då spände han hotande blickar i Marit och mumlade ord, som tydde på att han icke trodde det vara hästen, utan någon annan som gifvit honom slaget i nacken . . .

Marit och Erik talade under några dagar icke mera om hvad de hade i sinnet. Bägge två voro liksom förlamade efter den sista, hemska natten. Men då tiden gick och allt återtog sin vanliga gång och Olle började supa och skoja igen, vaknade de upp ur dvalan och återfingo sin handlingskraft. Marit lämnade Erik ingen ro, förrän han lofvat att döda Olle, och det gick lättare att öfvertala honom den här gången. Det var som om de bägge härdats genom de sista händelserna, som om åsynen af Olles blod upphetsat de sämsta, råaste instinkterna inom dem; de talade lugnt och kallt om saken och öfverenskommo slutligen att vid första tillfälle skjuta Olle.

Erik hade en laddad bössa i beredskap hemma hos sig — han hade nu lämnat drängtjänsten hos Olle — och Marit skulle passa på att underrätta honom, när det blefve något lämpligt tillfälle att utföra mordet.

III.

En blodsnatt.

Tysta och månbelysta lågo vägarna mellan socknarna kring Lennans stränder; i alla stugor voro ljusen släckta och invånarna hade gått till hvila, icke ens en vandrare syntes till i den stilla septemberkvällen.

I Per Erssons stuga i Vedsäla hade spiselelden brunnit ned, men då och då glimmade ett kol till och lyste på den stora, feta huskatten, som låg och sof invid glöden.

Far och mor hade nyss slumrat in i pinnsoffan; gubbens händer voro sammanknäppta öfver bröstet, och i den lätta slummern föresväfvade honom ännu, likt en stilla, ljuflig dröm, de skriftens ord han nyss läst: »Friden låter jag eder; min frid gifver jag eder; icke gifver jag eder såsom världen gifver. Edert hjärta vare icke bedröfvadt, ej heller rädes.»

Men på höskullen bredvid fäjset låg Erik och

sof en orolig, tung sömn, kastade sig af och an och drog djupa, stönande suckar, som han numera alltid brukade, då han slumrade. Äfven han hade hört de sköna bibelorden, ty han var inne i stugan, då farsgubben läste aftonbön, men i *hans* dröm kommo de igen som ångestfulla samvetskval, hvilka tryckte och pressade hans bröst likt en mara...

Plötsligen for han upp ur sömnen vid ljudet af ett prassel i gluggen öfver hans hufvud. Han rusade yrvaken upp, sprang fram till öppningen och tittade ut; där nere stod Marit i månskenet och vinkade åt honom med handen.

Han visste, hvad detta tecken betydde, han visste, att stunden nu var kommen, den fruktade och efterlängtade, då *det* skulle ske, som under den sista tiden aldrig gått ur hans tankar. Men sömntyngd som han var, kunde han ej genast sätta sig in i verkligheten; han tyckte, att det icke var Marit, som stod där ute, utan något ondskefullt trollväsen, som vinkade och lockade och smålog i månskenet, och som han kände att han ej kunde undkomma...

Han strök med handen öfver pannan för att bortjaga det underliga, overkliga intrycket, böjde sig ut genom gluggen och hörde då, hur Marit med händerna kring munnen hviskade: »Kom i bråkaste... Olle å Karna ä' dö'supna bägge två, nu må du göra't... kom baresta...»

Han nickade bekräftande och kastade hastigt på sig kläderna. Så tog han två duktiga klunkar

ur brännvinspluntan för att jaga upp sitt domnade mod, fattade bössan, som stod laddad i en vrå, och sprang ned till Marit.

Med snabba steg skyndade de hemåt, icke längs byvägen, utan på en genväg genom skogen och utefter åkerrenen. Tysta och slutna ilade de fram; icke ett ord växlades under hela tiden, bägges tankar och känslor samlade sig liksom i en enda brännpunkt på det hemska blodsdådet, som likt ett oundvikligt öde stod framför dem.

Först då de från ladugårdssidan närmade sig Olles gård, hviskade Erik:

»Hvar ligger han nå'nstans?»

»Där,» svarade Marit och pekade på logen, »han kom hem i dagsätt supen, så he rekti' osa' åf'en, så domdera' han en stund hos krakena, å så geck han å la' seg å somna'. Je har vuri' å rista' på'n å gapa' i era på'n, men han ligger där rekti' som en dö' nu. Å Karna, den maran, ho' ligger i stuggu lika supen som Olle.»

Erik svarade ej; han gick några steg nedåt vägen, där månljuset föll klarare, och började omsorgsfullt undersöka bössan. Förunderligt länge höll han på härmed; gång på gång synade han hanen, fingrade på den och lade an mot axeln.

Slutligen blef Marit otålig och gick några steg emot honom.

»Kringa deg, Erik,» hviskade hon, »he må gå i rappe', låt int' tiden gå.»

»Tist!» ropade Erik plötsligt och vände sig emot henne, »hörde du nå'nting?»

»Ne, hva' då?» svarade Marit och såg sig omkring, »int' ha' je hört å int' ha' je sett nå', int'.»

»Jo!» ropade Erik med brinnande ögon, »nu hörde je en gång tell, he va' rekti' så he ljumma[1] öfver sjen, he ä' helgsmålsklocka ... nu ... nu ... ett tag tell, hör du int'?»

»Tocke' slaper[2],» utbrast Marit föraktfullt, men med skälfvande läppar, »helgsmålsklocka', ho' ringer nu baresta om lördaaften, vett je ... aller e' smöla hör je, å int' ä' he nå', int' ...»

»Jo,» hviskade Erik, i det han stödde handen mot bössan och med uppspärrade ögon stirrade utåt sjön, »je hör'et nu ackurat i erat på meg ... he ä' Staffan som ä' ute å drar i klocka', han gör så, säger mor, når e' människa ska' tell å förlora själen sin, han drar i klocka' för å frälsa'na ... Marit, Marit, vi må frälsa vår själ ... vi går förlorade ...»

»Erik du, att du ä' en tocken pjåler, he visste je nu int'!» ropade Marit utom sig, »int' ett ljud hör je, å int' ringer dom i klocka' heller, så mickje ä' då visst, akt' nu int' på tocke' skråmt[3], utan gör he som ska' göras.»

»Vi må frälsa vår själ, vi må frälsa vår själ, Marit! Sind å skam å helvete väntar oss.»

»Ne!» ropade Marit lidelsefullt, »he ä' int' så ... nå' rekti' gör vi, når vi skaffar unnan de' odjure'. Gu' förlåter oss att vi utgjuter blo' når

[1] Klinga. [2] Prat. [3] Spökeri.

he int' kan ske annorlunda, var nu int' pjåskug, Erik... he säger je deg, att om du leskas länger, så gett je int' mer si deg... då må he va' slut, så mickje du vett he.»

Erik stod orörlig kvar i samma ställning och stirrade utåt sjön. Hans ansikte skälfde, och blicken var ångestfull och förvirrad af den kamp, som utkämpades inom honom, och som hade den sista sammandrabbningens förfärande, till det yttersta spända styrka...

»Erik!» fortsatte Marit, i det hon kom fram och ryckte ner Eriks hand ifrån bössan, »nu må je säga deg *ett:* je häktar int' me'et länger, i natt *ska'* he b'i slut på *honom* eller på *meg.* Om du int' gör'et nu, så går je å häfver meg i sjen midt för dina egen...»

Hon kramade Eriks arm och genomborrade honom med en på samma gång ångestfullt bedjande och hotfullt glödande blick. Hyla-släktens lössläppta lidelser och den misshandlade, utpinade hustruns förtviflan sammanblandade sig på ett underligt, hemskt förvridande sätt i hennes veka drag.

Erik spratt till och såg upp; det var i Marits sätt och uttryck någonting, som tog herraväldet öfver honom, som kufvade motståndet inom honom och döfvade samvetets nyss så högt talande stämma. Han betraktade några sekunder hennes lidelsefullt upprörda ansikte, så mumlade han för sig själf: »Ja, he ä' nå' spökt[1] ve'et, som vi ändå allri'

[1] Af ödet förelagdt.

kummer ifrån», lyfte upp bössan och gick med hastiga steg in på logen.

Marit följde honom tätt efter och ställde sig på bron utanför.

Månljuset föll i en sned strimma in genom dörren, Marit såg, hur Erik lade bössan vid kinden, men så gick han ett steg framåt, och mörkret där inne slukade honom.

Några sekunder förgingo — tunga och lång samma. I den djupa stillheten hörde Marit tydligt Olles hårda, snarkande andetag. Så small skottet där inne, och allt blef ljudlöst tyst...

Strax därpå kom Erik ut med bössan i handen. Han var blek som en gengångare, och hans steg vacklade, men han såg på samma gång förunderligt lugn och stilla ut.

»Nu, Marit, får du allri' höra ett ol från *den* munn' mer,» hviskade han.

»Ä' he rekti' visst bara?» ropade Marit vildt och sammanknäppte händerna, »ä' he int' nå' lif i'en mera, he tickje me' att han usslar seg[1] där inne...»

»Ne, han ä' dö' som stockarna, som han låg å snorska[2] på,» svarade Erik.

»Ja, stora gussla ska' du ha, Erik,» fortfor Marit på samma vilda sätt, »å allri', allri' ska' du ångra, att du hjälpte e' människa ur skam å ofäl[3].»

Erik svarade ej; de stodo en stund tysta och

[1] Jämra sig. [2] Snarka. [3] Olycka.

orörliga midt emot hvarandra, liksom hade all deras handlingskraft plötsligen förlamats. Så ryckte Marit upp sig igen, kastade beslutsamt hufvudet bakåt och gick in i stugan, långsamt följd af Erik.

Då de kommo in, var den första syn, deras blickar mötte, Karna, som låg och sof i sängen, med den tandlösa, vidriga munnen gapande i månskenet.

Samma ohyggliga tanke tycktes i det ögonblick, de fingo se henne, uppstå i deras hjärna och med en vådelds kraft och snabbhet utbreda sig däri. Ty utan ett ord, med en skygg, glimmande blick på hvarandra, gingo de fram till sängen, Marit vände litet på den druckna kvinnan, och Erik gaf henne med bösskolfven ett dråpslag mot tinningen.

Karna skälfde till ett par gånger, drog några kippande andetag och öppnade litet på ögonen. Så sträckte hon krampaktigt ut lemmarna, hufvudet föll bakåt, och allt var slut.

Kallblodigt hviskande med hvarandra, skyndade de sig att kläda af den döda, svepte så den gamla, skrumpna kroppen i ett skynke och buro den ned till Rösslesjön. Där bundo de en tung sten kring hennes hals, rodde ut på sjön och sänkte liket i djupet.

Allt omkring dem var ljudlöst tyst, hela naturen tycktes liksom insomnad i den stilla septemberkvällen. Men då de rodde hem, tyckte Erik sig ånyo höra helgsmålsklockans toner öfver Lennan;

han blef kallsvettig och hans händer skälfde, så att han knappast kunde sköta årorna. Denna gången sade han dock ingenting åt Marit; det var *för sent* nu, helgsmålsklockan ljöd icke längre varnande och bedjande, nu kallade den till doms, nu ringde den in det fruktansvärda ögonblick, då hvad som låg begrafvet på djupet, skulle upp för att vittna och anklaga ...

Då de kommo hem och gingo öfver bakgården, hade månen kommit högt på himlen, och dess sken föll klart in genom dörren till logen, där Olles lik låg. En vidrig nyfikenhet att få se den döde grep plötsligen Marit; på tå, liksom hade hon fruktat att väcka honom, smög hon sig fram till dörren och blickade in ...

Där inne låg Olle utsträckt, och månskenet upplyste hans hemska, blåbleka ansikte. De brustna ögonen voro vidöppna, och blicken var underligt stirrande, liksom skådade den in i okända, fasansfulla syner. Och omkring honom tycktes i nattens tystnad skriftens förfärliga, manande ord susa: »Han har gått bort till sitt rum.»

Marit ryste och drog sig hastigt tillbaka. Hon och Erik gingo nu in i stugan för att utplåna spåren af illgärningen. På golfvet och i sängen voro flere blodfläckar efter Karna, som Marit tvättade bort; hennes kläder togo de och gräfde ned i en grop på gården.

Snabbt och tyst utförde de sina hemska sysslor; ingen af dem kände eller tänkte mycket under dessa minuter, i deras själslif hade uppstått denna

sällsamma stagnation, som inträffar i de stunder af människolifvet, då lidelsens och syndens stormar mullra öfver våra hufvuden likt åskor från afgrunden. De gräfde gropen till kläderna, flyttade saker ut och in, skurade och gnedo mekaniskt liksom drifna af en osynlig makt, och i den tryckande, hemlighetsfulla tystnaden började det vidunderliga blodsdådet att mer och mer framstå för dem som en hemsk dröm, ur hvilken de skulle vakna, så snart morgonen grydde.

Midnattstimmen hade redan slagit, och alla spår efter mordet voro nu utplånade. Marit var dödstrött efter de sinnesrörelser hon genomgått och kastade sig ned på sängen — samma säng, där Karna nyss legat — och somnade inom några sekunder. Men Erik kunde ej söka ro; han satte sig vid Marits hufvudgärd och vaktade på henne, såg hur i sömnen det vilda uttrycket vek ur hennes ansikte, som i stället återtog hela det barnsliga, goda drag hon förr hade haft. Hon sof förunderligt lugnt, med det lilla hufvudet hvilande mot handen; endast ett par gånger flög en smärtsam ryckning öfver hennes läppar, hon rörde konvulsiviskt händerna och mumlade: »Ne, ne, gör'et int', vi må frälsa vår själ, Erik, vi går förlorade!»

Erik drog en djup suck, reste sig upp och gick ut på bakgården. Här hade han ställt bössan mot väggen för att taga den med sig, då han gick hem. Han lyfte nu upp den och undersökte den noga; det fanns ännu ett skott kvar, han fingrade på

hanen och tänkte att det var en god bössa, under det att på samma gång en oredig förnimmelse af, att han skulle tycka om att ännu en gång få trycka af, flög genom hans hjärna.

Så satte han sig ned på en trästubbe, alltjämt med bössan i handen och började tänka på, hur han skulle gå till väga för att riktigt leda alla misstankar ifrån sig och Marit. Bäst vore väl, att Marit i dagningen ginge hem till far och mor och där omtalade att Karna försvunnit, det vill säga aldrig kommit hem föregående kväll, och att när hon, Marit, på morgonen kommit ut ur stugan, hade hon funnit Olle ihjälskjuten uppe på logen, där han i fyllan gått och lagt sig kvällen förut.

Och så snart månen börjat gå ned bakom skogstopparna, och nejden ej mera låg där så klar och upplyst, skulle Erik smyga sig hem, icke stora landsvägen, utan genom skogen, och genast gå och lägga sig på höskullen och sofva där som vanligt, ända tills det blefve tid att stiga upp. Och duktigt skulle han snarka, så att far och mor kunde gå ed på, att han den natten ej varit hemifrån. Och bössan, den skulle han genast ställa på den vanliga platsen i skjulet, så att far inte kunde märka att den varit borta.

Så fölle nog inga misstankar på honom och Marit, inte! Olle själf blefve säkert ansedd som Karnas baneman, ty för det första var det ju icke alls ovanligt att han röjde ur vägen dem han ville bli af med, för det andra kunde flere än en, ja

till och med Erik själf, vittna om, att de hört Olle säga att han helst vore af med Karna.

Och hvad Olle beträffade, skulle folk nog tro att han blifvit skjuten af Svartens-Erik eller Sill-Mattias, med hvilka han låg i ständigt gräl och skoj och som bägge två redan voro misstänkta för mord...

Ja, nog skulle Erik ställa det så för sig, att han och Marit ej blefve upptäckta, så mycket var han då säker på, där han satt med hufvudet lutadt i handen och ältade sina oroliga tankar om hvarandra. Det var ju så vanligt här i socknen att människor röjdes ur vägen, skötos eller dränktes, utan att länsmannen någonsin fick tag i mördaren; hvarför skulle det inte lyckas också för honom att komma undan?

Och så... och så... när allting vore öfver, när Olle vore begrafven och rättegång hållen och allting glömdt, och prat och skvaller hade tystnat — då, men inte förr, skulle Erik och Marit hålla bröllop med hvarandra och bygga om stugan och göra den ny och »treflin». Och kanske skulle det ändå en gång gå som Marit sade, att det förflutna, det skulle de inte mera tänka på, den här natten, den skulle de stryka ut ur sitt minne och till sist bli lyckliga med hvarandra...

Plötsligen afbrötos dessa tankar, som i en ständig kretsgång rörde sig i hans hjärna, af steg bakom honom, steg som han hörde komma just från det ställe, där Olle låg lik.

En isande förskräckelse genomilade honom och kom honom att mista all rörelseförmåga. Hans blick stelnade i ett uttryck af fasa, hela hufvudsvålen började sticka, och han kände det som om kallt vatten runne utför ryggraden. Var det Olle som redan började gå igen, skulle han nu få känna den dödes hand på sin axel, se det blåbleka ansiktet titta fram vid sidan?

Hans rädsla för spöket var så öfverväldigande, att han nästan kände en lättnad, då en lefvande hand tungt lades på hans arm, och en välbekant stämma frågade:

»Hvad gör du här så sent, Erik Persson?»

Men knappast voro dessa ord uttalade, förrän den hemska förtrollning, som snärjt Erik, var bruten, och verkligheten stod klar och nykter för honom. Med en häftig rörelse vände han sig om, stötte undan pastorn — ty det var han — och följande en oreflekterad instinkt att fly, rusade han med bössan i handen nedåt vägen.

Pastorn var emellertid lika vig och snabb som Erik; då denne hoppade öfver diket, snubblade han litet, och detta uppehåll var nog för att pastorn skulle hinna upp den flyende.

Det blef några minuters häftig brottning mellan de bägge männen; pastorn var stark och lugn och skulle under andra förhållanden ha rådt på Erik, men självbevarelseinstinkten gjorde denne vig och smidig som en katt. »Gif dig, Erik,» framstötte pastorn flämtande under brottningen, »jag vet allt... bekänn ditt brott... du kommer ändå ej

undan!» Men med en öfvermänsklig ansträngning gjorde Erik sig lös ur pastorns handfasta tag, gaf honom en knuff i bröstet, så att han tumlade baklänges, grep bössan, som låg bredvid på marken, och störtade öfver vägen bortåt skogen.

Pastorn gaf sig emellertid icke så lätt; blixtsnabbt reste han sig upp och skyndade efter Erik, som icke hade lyckats få mera än några famnars försprång.

Med ilande steg rusade de nu öfver åkern mellan sädesskylarna, där deras skuggor jagade fram som två långa, flyende spöken.

Så försvann Erik i skogen, men med en spårhunds väderkorn följde pastorn honom på de smala, snåriga stigarna. Och för hvarje sekund som gick minskades mer och mer afståndet mellan de springande, allt närmare och närmare hörde pastorn Eriks flåsande andetag...

Nu kommo de ut ur skogen, sprungo öfver en »sval», så in igen bland granarna och uppför en sluttning, som tvang dem att något hejda farten. Likt tvenne kämpagestalter ur dessa hednatidens sagor, som ännu lefva på folkets läppar, jagade de hvarandra i den månljusa höstnatten, än försvunno de i skogens mörker, än ströko deras flyende skuggor fram öfver bergsluttningarna.

Plötsligen stannade Erik och vände sig tvärt om mot pastorn. De voro nu uppe på en höjd,

där månskenet föll klart, så att de tydligt kunde se hvarandra. Erik hade fått litet försprång — han sprang fortare än pastorn uppför höjderna — detta begagnade han nu att, snabbare än pastorns öga hann följa hans rörelser, lägga bössan mot kinden och sikta på sin förföljare . . .

»Skjut icke, Erik!» ropade pastorn med befallande stämma och störtade fram för att slå bössan ur Eriks hand, »jag säger dig . . . skjut icke . . . olycklige . . . ge dig . . . bekänn din synd!»

Men lika gärna kunde pastorn ha ropat till berget, som högt och mörkt reste sin hjässa bakom skogen; Erik var långt, långt bortom hörhåll för böner och föreställningar, han hade i denna stund glömt allt, utom att pastorn var hans förföljare och anklagare, som han på ett eller annat sätt måste göra sig af med.

Då pastorn ännu var på ett par famnars afstånd från Erik, small skottet — skottet, som Erik ännu haft kvar i bössan och för en stund sedan längtat att få skjuta af. Det träffade pastorn i bröstet, nära ena axeln; med en konvulsivisk rörelse sträckte han upp armarna och vacklade ett par steg framåt, men så störtade han plötsligt utan ett ljud till marken.

Erik stod några sekunder orörlig och stirrade på den till utseendet liflösa kroppen; så vände han sig om och försvann i skogens djup.

Timme efter timme förrann; månen, som nyss lyst öfver det hemska uppträdet, öfver pastorns bleka ansikte och krampaktigt knutna händer, gick ned bakom trädtopparna, och det kalla, gråskimrande dunkel, som föregår morgongryningen, insvepte hela nejden i sin dystra stämning.

IV.

Ångestfulla stunder. Vid midnattsslaget.

I prästgården satt Margareta sedan flere timmar tillbaka och väntade på sin man.

Kvällen förut hade pastorn i skymningen gått på sockenbud till en sjuk gammal kvinna i Vedsäla. Det var icke första gången han hälsade på hos gumman, ty hon hade legat sjuk hela sommaren och hösten, och under den tiden var pastorn hennes läkare och hjälpare både till kropp och själ.

Men i dag tycktes det bli sista gången han gick vägen till gummans stuga, ty det bud, som hämtade honom, sade att mor Gertrud nu »lå å kippa' me' döden». Pastorn hade också, då han gick, förberedt Margareta på att han måhända skulle bli borta länge, men alltid hoppades han komma hem före midnatt.

Margareta gjorde sig därför i ordning att sitta uppe och vänta. Då hon hållit aftonbön, som hon

alltid brukade göra då pastorn ej var hemma, och fått de små gossarna i säng, gick hon upp till Johannes och läste högt för honom ur bibeln; så pratade hon en stund med gammelmor, och därefter gick hon ut i köket och stökade litet tillsammans med Stina och Lisa.

Det led nu fram mot tiotiden; Stina släckte elden i köket och gick ned till Brunte för att pyssla om honom till natten. Jollrande och småpratande sopade hon rent i spiltan, hällde vatten i hafreämbaret och smekte allt emellanåt Brunte, hvars ögon glänste i månskenet och som sakta gnäggade och gned nosen mot Stinas arm liksom för att säga henne tack för alla hennes omsorger.

Snart var allting tyst och mörkt i prästgården, endast i salen brunno ett par talgljus, vid hvilka Margareta satt och sydde och läste, ända tills midnattstimmen var slagen.

Då lade hon undan sitt arbete, släckte ljusen och gick in i sängkammaren.

Här satt hon länge och läste i bibeln och bad. Så gick hon fram till fönstret, lutade hufvudet i händerna och blickade ut.

En plågsam oro smög sig öfver henne, en oro, som blef allt svårare och svårare att öfvervinna för hvarje minut som gick utan att Karl-Bernhard kom hem. På eftermiddagen hade hon sett Jutta-Olle fara förbi prästgården, drucken, så att han knappast kunde sitta kvar i kärran, och post-Lars, som kom hit på kvällen, hade i köket berättat en mängd »styggtyg» ifrån obygden, hemska rykten

som gingo där uppe om att blod snart skulle komma att flyta och »rödbocken[1] springa öfver takåsen».

Margareta ryste, då hon tänkte på att Karl-Bernhard så här sent på natten, ensam och till fots, skulle gå förbi just detta förfärliga ställe. Det kändes ändå alltid litet tryggare när han åkte, Brunte var liksom ett skydd, tyckte hon.

»Gifve Gud att han vore hemma igen, att han vore hemma igen...»

Hennes hjärta klappade, så att hon kände pulsåderns slag vid halsen... O, hur längtade hon ej att få höra det välbekanta taget på dörren, efter hvilket hon så många aftnar suttit uppe och lyssnat.

Ja, hur många aftnar alltifrån den, då hon som flicka satt och spejade efter att Karl-Bernhard skulle komma hem från brobygget nere vid Bjurån, hade hon ej suttit uppe och väntat och bedt för sin man.

Men lika många gånger hade Gud hört hennes böner och beskyddat Karl-Bernhard, skulle hon nu glömma de forna dagar och de många bevis på Guds nåd hon därunder fått emottaga? Kunde hon verkligen ett ögonblick oroa sig för *den*, hvilken hon anförtrott åt sin Faders beskydd?

Åter började hon läsa i bibeln, läsa om alla Guds löften att beskärma och hjälpa sina barn...

Men den underliga oron stillades ej; det hjälpte

[1] Mordbranden.

ej att hon läste och bad, det hjälpte ej att hon om och om igen sade sig att Karl-Bernhard otaliga gånger förr måst stanna borta längre än hvad han tänkt, oron ökade sig blott mer och mer och öfvergick slutligen till en ångestfull vånda, som nästan förlamade hennes lemmar. Med hela sin viljekraft kunde hon ej slita sina tankar från Jutta-Olles stuga; i nattens tystnad och ensamhet reste den sig oupphörligt för hennes inbillning som en underlig, hemlighetsfull skräcksyn.

»Min käre Fader!» bad hon och sträckte fram sina sammanknäppta händer, »hjälp mig ur den här våndan, befria mig från den här förnimmelsen af utgjutet blod och af andra rysligheter, som oupphörligt sammanblanda sig med Karl-Bernhards bild! Du vet, käre Fader, att jag inte kan hjälpa mig själf... min ångest är för stor... jag kan icke förtrösta på dig som jag ville, men du kan gifva mig förtröstan och lugn, du kan det...»

Länge låg hon så på knä och kämpade i brinnande böner utan att, som hon tyckte, finna någon bönhörelse. Men plötsligen, nästan utan att hon själf märkte förändringen kommo där lugn och visshet i hennes sinne, den ångestfulla spänningen slappades, hon lade sig ned på bädden, slöt ögonen, drog några djupa, darrande suckar och insomnade stilla...

Det var alldeles som om en osynlig hand strukit öfver hennes panna och gjutit sömnens välgörande frid i hennes plågade sinne...

— — — — — — — — — — — — — — —

Huru länge hon slumrat visste hon ej, då hon väcktes af att hon tyckte någon rörde vid hennes arm och drog henne ur sängen fram till fönstret. Förvånad såg hon sig omkring i rummet; hon var alldeles ensam där inne, och hon intogs af en drömlik undran om hvarför hon stigit upp och gått bort till fönstret.

Framför henne låg den lilla gården upplyst af daggryningens bleka skimmer; åt nordväst till, åt Bjurån förbi Rutlins stuga, och åt öster bort till Vallåker sträckte sig vägarna i ett dunkelt perspektiv, som försvann i skogarnas mörker.

Utan att veta hvarför stod hon orörlig och stirrade bortåt Vallåkersvägen, liksom väntade hon att få se någon komma därifrån. Inom kort varseblef hon också på långt afstånd en mörk punkt, som långsamt rörde sig i riktning mot prästgården. Den blef större och större allt som den skred framåt, men ännu kunde hon ej se hvad det var. Hon kände blott en förunderlig sinnesrörelse, hjärtat klappade häftigare och häftigare, och hennes blick hängde med ångestfull nyfikenhet fast vid föremålet på vägen.

Nu svängde det af i kröken till backen, och då började Margareta kunna urskilja dess form. Det såg ut som en bår, buren af fyra karlar, och på båren tycktes någon ligga med en kappa eller ett täcke höljdt öfver sig.

Allt närmare och närmare skred tåget uppför backen, in på gården, långsamt, tyst och högtidligt som ett liktåg. Margareta tyckte att hon

ville kväfvas af sinnesrörelse, men hon kunde ej taga ett steg, hon stod liksom förstenad, med ansiktet tryckt mot rutan och blicken stirrande på den underliga synen . . .

Nu sattes båren ned vid trappan, en af karlarna lyfte litet på kappan, den andre böjde sig ned och ordnade en kudde. Margareta kunde nu tydligt se *hvem* som låg på båren, blodig, likblek med slutna ögon . . . Det blef en häftig rörelse där ute, porten öppnades, människor kommo springande från flere håll, alla med ett uttryck af förskräckelse och sorg i blickar och ansiktsdrag.

Nu löstes Margareta ur den förstening, som hållit henne bunden, och med snabba steg ilade hon genom salen ut på förstugubron . . .

Då hon kom ut, märkte hon med en förunderlig känsla af lycka midt i sin djupa ångest, att Karl-Bernhard sakta vände på hufvudet, öppnade de matta ögonen och ett par gånger hviskade hennes namn. Hon ilade fram till båren, föll på knä, fattade Karl-Bernhards hand och tryckte sina läppar däremot. Någonting liknande ett leende flög öfver pastorns ansikte, och han gjorde en liten rörelse med handen för att besvara Margaretas smekning; men så föllo de halfslutna ögonlocken igen, och han låg alldeles stilla och likgiltig, liksom hörde och såg han ej mera hvad som tilldrog sig omkring honom.

Margareta torkade bort tårarna och reste sig hastigt upp; hon förstod att hvarje minut var dyrbar, och hon började genast vidtaga åtgärder för

att få Karl-Bernhard in i huset. Samma tillitsfulla lugn, som smugit sig öfver henne efter bönen, tidigare på natten, behärskade henne ännu, ja hon var den enda, som bibehöll sin själsnärvaro bland alla dem som stodo kring båren och snyftade och suckade, gammelmor, Stina, Rutlinkäringarna, Beander, Per Magnus och flere andra karlar och kvinnor, som strömmat till från grannskapet.

Med Per Magnus' hjälp bredde Margareta nu ut en stor filt på marken, hvarefter karlarna försiktigt lade den sårade därpå, togo en i hvardera hörnet af filten och buro pastorn in i huset. Margareta gick bredvid och höll i hans hufvud; hans ögon voro alltjämt slutna, och han gjorde icke en rörelse, men han tycktes dock vara vid sans, ty han stönade hela tiden på ett medvetet, kvalfullt sätt, och han fortfor därmed, äfven sedan han kommit in i sängkammaren och blifvit nedlagd på bädden.

Under tiden hade Stina på Margaretas tillsägelse dragit fram trillan och spänt för Brunte. Då detta var gjordt, körde hon ned till befallningsmannen för att omtala hvad som händt och bedja honom med sin norrbagge hämta doktorn i Särela.

Stackars Stina hade släppt lös hela sin kraft att gråta, och det ville säga mycket; tårarna strömmade, så att hon knappast kunde se hvad hon gjorde, oupphörligt måste hon stryka med handen öfver ansiktet och slänga undan de besvärliga droppparna. Och denna gången sparade hon icke på Bruntes krafter, han, som aldrig förr fått ett ordentligt piskrapp på sin rygg, han fick nu pröfva hvad

det vill säga att höra snärten susa kring öronen och känna den svida på skinnet! Troligt är också att Brunte, fastän han lunkade på så godt han kunde, i sitt stilla sinne kände sig djupt kränkt, men Stina hade så hög tanke om hans intelligens att hon icke betviflade det Brunte fattade hvad som händt: att pastorn var skjuten af lönmördarne i obygden, och att Stina nu var på väg att hämta läkare åt honom. Och för säkerhets skull berättade hon honom det ett par gånger på vägen.

Men i länsmansgården fick Brunte hvila; befallningsmannen spände genast för sin norrbagge och körde själf i sin vanliga snabba fart till Särela för att hämta doktorn ...

Under tiden sutto Margareta och gammelmor på hvar sin sida om Karl-Bernhards hufvud och baddade hans panna eller gåfvo honom att dricka. Hans ögon voro slutna och han talade icke, men allt emellanåt gaf han med en svag handtryckning tillkänna att han var vid full sans. Margareta märkte dock att han hade stark feber, att pulsarna slogo, och att han andades kort och häftigt.

Af Per Magnus fingo de nu höra hur det gått till att han funnit pastorn i skogen. Stående bakom pastorns hufvudgärd berättade han med hviskande stämma hurusom han tidigt på morgonen, i »dagrann», hade lämnat Vallåker för att begifva sig ned till Lods gästgifvaregård; han hade tagit vägen genom skogen, emedan han skulle leta efter några getter, som kvällen förut sprungit bort för honom. Kommen ett godt stycke på väg, fick han

helt plötsligt se de okynniga djuren stå på en täkt och roa sig med att rifva omkring och äta på sädesskylarna. Han dref nu djuren bort till en inhägnad och stängde väl till grinden, men under det han höll på härmed, varseblef han på andra sidan, alldeles vid skogsbrynet, ett föremål som såg ut som en sofvande människa. Han gick fram för att se hvad det var och fick då till sin förskräckelse se pastorn ligga utsträckt på marken och, som han först trodde, död. Han märkte dock snart att här ännu fanns lif, fastän blodet oupphörligt sipprade fram vid halsen och bildade en liten pöl på marken, där pastorn låg. Per Magnus tog nu af sig sin skjorta, lade mull på såret för att stilla blodflödet och förband sedan så godt han kunde. Därefter sprang han så fort han kunde hem till Vallåker, bådade upp tre karlar och skaffade en bår, på hvilken de så försiktigt som möjligt buro den sårade till prästgården.

Margareta och gammelmor lyssnade med den djupaste rörelse till Per Magnus' berättelse, och varma och innerliga voro de tacksamhetssuckar, hvilka i denna stund uppstego till Gud, som i sin kärlek låtit Per-Magnus få bli ett medel att rädda Karl-Bernhards lif. Hur underbart hade ej Gud hitintills hjälpt dem, hur hade han ej stillat nattens ångestfulla oro, hur skyddande hade han ej utsträckt sin hand, äfven där han tillåtit mörkrets makter att fullborda sina illdåd...

Medan de sutto där vid Karl-Bernhards sjukbädd, öppnades dörren försiktigt, och Stina tittade

in och vinkade ifrigt åt Margareta. Då Margareta kom ut för att höra hvad det var, berättade Stina med flämtande stämma och upprördt ansikte att här var bud efter befallningsmannen, bud som först sökt honom nere vid Bjurån och som omtalade att där uppe i obygden hade mord nu igen blifvit begånget, Jutta-Olle hade hittats skjuten på logen, och Karna var försvunnen sedan föregående afton... Margareta ryste till; en hemsk aning om den mörka hemligheten, som gömde sig under talet om dessa mord, flög plötsligen igenom henne. Men hon gjorde inga vidare frågor, utan bad blott Stina säga budet, att befallningsmannen troligen skulle vara där om en liten stund.

Denna stund blef emellertid Margareta dryg nog, aldrig förr hade hon tyckt att vägen mellan Lennbo och Särela tagit så lång tid att tillryggalägga, och ändå visste hon att länsman Rapp körde med en fart som ingen annan. Hennes förstånd sade henne att han ännu ej kunde vara här, äfven om han körde så att han sprängde hästen, men icke desto mindre måste hon gång på gång smyga sig ut ur Karl Bernhards rum bort till salsfönstret för att se efter, om icke länsmannen och doktorn syntes i backen.

Ändtligen fick hon se den efterlängtade trillan svänga af vid Rutlins stuga och köra upp på gården.

Hon skyndade sig ut på trappan för att taga emot de bägge herrarna och omtala för länsmannen det bud, som väntade honom.

»Se så, nu ä' f—n riktigt lös där uppe,» utropade han, i det han hoppade ned från kärran och gick fram till hästen, som stod där skälfvande och svettdrypande. Och blixtsnabbt flögo gissningar och sammanställningar genom hans hjärna: pastorn skjuten ... Olle dödad ... rykten om Marit och Erik ... ja, ja ... så måste det vara ... gällde nu att ej låta någon undkomma — *måste* tala med pastorn, innan han for ...

Och hans ögon blixtrade sluga och skarpa, under det han stod där och strök hästens nos och skrek på budet från Skällmyra, som genast kom springande från köket och berättade befallningsmannen allt det han visste om saken.

Under tiden hade Margareta fört doktorn in i sjukrummet.

Doktor Mircander var en gammal distriktsläkare, som på trettio års tid icke varit utom socknarna vid Lennans stränder. Under dessa år hade han haft godt tillfälle att öfva sig med att taga ut kulor, sy ihop sår och bortskära krossade lemmar. Och om han af naturen varit anlagd för ömsinthet eller pjunk, så hade de förhållanden, under hvilka han utöfvade sin konst, i hög grad varit ägnade att nöta ut dylika känslor. Ty han var van vid att se de starka Lennbo- och Särelabönderna komma vandrande långa vägar med en krossad hand eller sönderskjuten nacke, för att sedan tålmodigt sitta på trappan och vänta, tills deras tur komme och doktorn finge kapa af dem några fingrar eller förbinda deras hufvud, hvarefter

de, utan att ens ha blinkat under operationen, vandrade hem samma väg de kommit. Han var van vid att få bud efter sig att Anders Persson eller Per Andersson fått sig en kula i bröstet och behöfde förbindas, och att, när han kom hem till patienten, få se denne med en blodig »halsetrasa» virad omkring sig gå och helt obesväradt arbeta i åkern ...

Doktorn tog också Karl-Bernhards skottsår mycket lugnt. Då han kom fram till bädden, sköt han glasögonen upp i pannan, snöt sig mycket omständligt i en blårutig snusnäsduk och kände därefter den sårade på pulsen. Sedan nickade han ett par gånger, först åt Margareta, så åt gammelmor, och upprepade för hvarje gång ett lugnande: »bra, bra! ...»

»Det är då inte farligt?» hviskade Margareta.

»Allri' de' bittersta,» svarade doktorn och snöt sig ånyo lika omständligt, »ska' bara se till, om vi kan få ut kulan.»

Han öppnade nu sitt gamla, nötta skrin, som han i trettio år haft med sig på alla ämbetsresor, och tog fram en sond, med hvilken han började peta i såret, som Margareta blottade åt honom. Då han hållit på härmed en stund, under hvilken operation Karl-Bernhard sakta stönade, skakade han på hufvudet och lade ifrån sig sonden.

»Kulan, hon sitter där hon sitter,» sade han, i det han ur sitt skrin tog fram charpi och linne för att förbinda såret, »men allri' de' bittersta kommer Malmen att känna af den. Det går, ta' mej

dalern, mer än ett dussin karlar med kula i kroppen här i socknen, och lika duktiga skälmar och lönkrögare äro de för det! Så de' ska' inte frun vara ledsen för, inte!»

Emellertid hade länsmannen där ute tagit reda på allt hvad budet visste om mordet i obygden och beredde sig nu, sedan hästen pustat ut litet, att fara dit, men innan dess *måste* han tala vid pastorn, om också bara ett endaste ord. Han gick således in i huset, öppnade försiktigt dörren till sjukrummet och frågade med hviskande stämma, om han finge komma in ett litet tag och säga pastorn *ett enda ord.*

»Två ord ska' han få säga,» svarade doktorn, i det han tog sig en väldig pris snus och därefter började tvätta såret, »men sen får det vara stopp, kom ihåg det!»

Rapp smög sig på tå fram till sängen, böjde sig ned och hviskade:

»Kan du bara svara mig på, om det var Erik Persson som sköt dig?»

Pastorn öppnade ögonen och svarade ett lågt, men tydligt ja.

»Ett ord till: det är ju också han som är Karnas och Jutta-Olles baneman?»

Åter svarade pastorn ja, men han började flämta och bli orolig, och då länsmannen ville göra flere frågor, lade doktorn sig emellan.

»Nej stopp, vi kommo öfverens om *två* och inte mera. Nu vet han nog, min käre Rapp, gå

nu och tag fast skälmen, så får han höra mera, när Malmen repar sig.»

Härmed tog doktorn sig ånyo en pris snus och började stoppa charpi i såret.

»Ja, nog är här mera att höra alltid,» mumlade Rapp, »ty att Jutta-käringen är med om det, det är då klart som korfspad; men man får väl börja med Erik så länge. Ja, doktorn stannar ju här en stund, tills jag hinner forsla liket till sockenstugan, så att vi få besiktiga det med ens?»

Doktorn böjde ett par gånger jakande på hufvudet, hvarefter länsmannen smög ut på tå, satte sig upp i trillan och körde bort till Jutta-Olles stuga.

Då doktorn slutat förbindningen och gifvit Karl-Bernhard ett feberstillande medikament, tog han Margareta afsides för att gifva henne ordinationer om hur hon skulle sköta den sjuke.

»Skulle Malmen få mycket feber i natt och sömnen bli dålig,» hviskade han, under det han i en bestämd takt flyttade pekfingret mellan sin näsa och Margaretas hand, »så ger vi honom ånyo en matsked. Så ser vi till att han får vara i fred, framför allt att Rappen inte ryker hit in och tvingar honom att prata, och så ska' frun få se att det inte dröjer länge, förrän han repar sig igen.»

Härpå slog doktorn eftertryckligt igen locket på sin snusdosa och stängde sitt skrin, hvarefter han på Margaretas uppmaning gick ut i salen för att äta frukost, som Stina lagat i ordning åt ho-

nom, en uppmaning som han icke var sen att hörsamma och utföra så omsorgsfullt som möjligt.

Ungefär en timme därefter kom bud att länsmannen nu var i sockenstugan med Jutta-Olles lik och väntade på doktorn. Denne sade nu farväl åt prästfolket, upprepade sina ordinationer om medikamentet och stillhet, lofvade att komma igen om ett par dagar eller i morgon, ifall så behöfdes, och begaf sig därefter bort till sockenstugan för att i länsmannens närvaro besiktiga den mördade.

Hela den dagen var det i prästgården ett oafbrutet gående och kommande af folk, som ville höra hur det stod till med »vånn pastor». Likt en löpeld flög ryktet om hvad som händt ut öfver socknarna; post-Lasse förde det från gård till gård, Malvan sprang själf först till prästgården, så bort till sockenstugan för att snappa upp nyheter, och sedan berättade hon för sina kunder allt hvad hon visste om mordet — och litet mera därtill.

Bland dem hvilka i dag besökte prästgården var äfven ett gammalt par, som vid middagstiden kom vandrande från Skällmyravägen. De vågade sig icke in i huset, utan satte sig på trappan nedanför förstugubron och väntade, tills någon skulle komma ut. Det var Eriks föräldrar; böjda och förkrossade sutto de där, liksom hade de hemska rykten, om Erik, som gingo i bygden, redan varit en visshet för dem...

Öfver en halftimme sutto de på trappan tåligt väntande. Slutligen fick Margareta se dem ifrån fönstret, en darrning genomilade henne, — här

var en smärta, en grämelse, för hvilken hon nästan ryggade tillbaka — hur skulle hon kunna trösta de gamla, så som hon önskade — o, att Gud ville ingifva henne ett ord, som bragte lisa i ett så bittert kval . . .

Hon skyndade ut på förstugubron, hälsade vänligt på Per och Karin och bad dem komma in i salen.

Men de gamla skakade blott på hufvudet och sutto orubbligt kvar; inga öfvertalningar hjälpte, det var som om de bägge två velat bära något af sonens skam och därför ansett sig ovärdiga att träda under prästgårdens tak.

»Vi ville nu baresta höra, hur vånn pastor har'et?» sade gumman skyggt, under det gubben oafvändt satt och stirrade på marken och sakta vaggade på kroppen.

»Tack, mor Karin,» svarade Margareta, »Gud har hjälpt oss förunderligt, pastorn sofver nu, och doktorn tror att han snart skall repa sig . . .»

Då sammanknäppte gumman sina händer och hviskade:

»Tack, käre Gud, he va' nu de' likaste, du kunde låta en få höra!»

»Amen, amen,» hviskade gubben, under det tårarna runno utför hans skrynkliga kinder.

Margareta sökte återigen förmå dem att komma in, men de gamla stodo ej att öfvertala, utan reste sig upp och sade farväl, hvarefter de stapplade utför trappan och begåfvo sig på väg till hemmet.

Men då gubben gått några steg, vände han sig om mot Margareta, höjde sin hand mot himmelen, och sade med skälfvande stämma:

»Gud *ä'* god å rättvis, han häktar å vända allting tell go'a för oss — *allting!*»

»Ja, Per Ersson!» utbrast Margareta med tårar i ögonen, »det gör han sannerligen. Och jag vet att också *detta*, som är så mörkt och hemskt att vi rysa för det, skall lända till godo för dem som älska honom. Må han vara med eder och hjälpa och stödja er, mina stackars kära vänner!»

»Tack ska' ho' ha, tack, tack,» svarade gubben, hvarefter de bägge gamla, tysta och sorgsna som de kommit, fortsatte sin väg hemåt.

På eftermiddagen, sedan besiktningen af liket samt förhör med Marit och hennes föräldrar ägt rum, kom länsman Rapp ånyo till prästgården, ifrig, nästan upprymd, och bad att ändtligen få säga pastorn *ett enda* ord.

»Nej, inte ett halft en gång,» sade Margareta leende och motade bort honom från dörren, »Karl-Bernhard får inte träffa någon, allra minst befallningsman, han måste ha riktigt lugn, hans krafter äro mycket medtagna.»

Länsmannen ref sig i nacken och grinade till.

»Ser frun, jag ville bara fråga en enda sak, jag är inte på det klara, om jag ännu vågar ta Jutta-käringen... att hon är med om det är ju klart... men jag har inte bevis, och jag är säker, att Malmen varit vittne till alltsammans. Erik kniper jag i afton... hvar jag har honom är inte

klyftigt att räkna ut . . . i kväll, så snart det blir mörkt, kommer han och snokar kring Jutta-Olles stuga, de gör' så alltid, de skälmarna . . . de' ä' rakt som blodlukten lockade dem tillbaka, och om jag inte alltför mycket missräknar mig, går han sedan och hälsar på sin käresta. Jag tror sannerligen jag tar dem bägge på en gång, finge jag bara säga Malmen ett ord . . .»

»Men kære befallningsman, Karl-Bernhard sofver, han är för öfrigt icke i stånd att tala om dessa saker ännu, lugna sig nu . . . tag stackars Erik i afton, det är ju det viktigaste.»

»Nåja, Marit får väl vara, om inte sanningen kommer fram ändå; hon springer i alla fall inte bort, den stackars människan. Men en 'illpiska' en är hon, och det af allra värsta sorten. Under hela förhöret i Olles stuga — och jag klämde åt henne duktiga tag — inte så mycke' som blinka' hon en gång, hon visste ingenting, sa' hon och såg mig rätt i ögonen med sina oskyldiga dufvoblickar, hon hade sofvit hela natten, och Erik hade hon inte ett dugg reda på . . .»

»Stackars, stackars Marit,» suckade Margareta, »lifvet där uppe i synd och skam har alldeles fördärfvat henne, synden har smittat ned hennes en gång oskuldsfulla själ.»

»Ja, det måtte vara så,» menade länsman Rapp och snodde sina mustascher, »emellertid skall jag innan kvällen ha Erik Persson fast, fyra duktiga karlar bland dem Mattson och Per Magnus och Niklasson, äro ute på språng för att ta reda

på, om han synts till i trakten, och så snart det mörknar, gå vi och lägga oss på lur kring Olles och Pers stugor, tills den stackars skälmen kommer.»

»Har befallningsman varit hos Eriks föräldrar något?» sporde Margareta.

Rapp slog afvärjande med handen mot Margareta.

»Tala inte om'et, nog har jag varit hos dem, och det var det värsta af alltsammans att se de gamla, hederliga föräldrarnas sorg. Det är riktigt svårt att tänka på det. De sade genast hvad de visste, att Erik ej varit hemma på natten, att bössan var borta, att gubben flere gånger förut sett Erik hålla på med den och att, då han frågat hvad Erik skulle ha den till, hade denne svarat undvikande. Inte ett försök gjorde de att fria sonen. Men det som grämde dem allra mest, det var att han skjutit på Malmen. Stackars gamlingar ... det är synd och skam att den, som har så redliga och gudfruktiga föräldrar som Erik Persson skall ha sjunkit så djupt.»

Margareta suckade, och sedan länsman Rapp tagit afsked, gick hon in till Karl-Bernhard, som alltjämt låg tyst och med slutna ögon. Den stora blodförlusten hade starkt angripit hans krafter, och fram emot kvällen blef febern häftig. Men smärtan i såret var obetydlig, allt emellanåt föll han i en lugn, hvilande sömn, och ett par gånger öppnade han ögonen och tryckte med ett lyckligt leende Margaretas eller gammelmors hand. En gång frå-

gade han litet oroligt efter länsman Rapp, men Margareta nedtystade honom genast med löftet att, så snart länsmannen komme dit nästa dag, skulle han få tala med honom, om han blott nu låge lugn och tyst.

Hela den natten satt Margareta uppe vid sin mans bädd. Hon hade dragit fram en länstol till hufvudgärden, och här satt hon nu och vakade öfver den sjuke, gaf honom att dricka, jämkade hans kudde eller baddade hans panna med vatten, allt under det den förflutna dagens tilldragelser oupphörligt uppstego i hennes minne, och tankar och bilder kommo och gingo underligt skarpa och lefvande. Hon tänkte på genom hvilken outsäglig Guds nåd Karl-Bernhard blifvit räddad från att ligga och förblöda i skogen, hon tänkte på den olyckliga Marit, på Erik, som nu irrade omkring likt ett jagadt vilddjur, på Per Ersson och mor Karin och deras djupa, bittra smärta.

Bakom Karl-Bernhards hufvudgärd stod en nattlampa, en liten veke med papper omkring, som flöt på olja, och som brann med ett svagt sken, ett sken, drömmande och vänligt som lysmaskens i septemberkvällen. Det var så stilla och fridfullt i sjukrummet, där tystnaden störtes endast af den sjukes andetag, och i denna stillhet framträdde med hemsk skärpa för Margaretas uppjagade inbillning alla de scener, som denna kväll skulle komma att utspelas där uppe i obygden. Än såg hon Eriks bleka, trotsiga ansikte skymta förbi, än hörde hon det vidriga rasslet af fotbojorna, än

ljödo i hennes öra de djupa, smärtsamma suckarna från ett krossadt faders- eller modershjärta...

Men allt som timmarna skredo framåt, var det en bild, hvilken liksom lösgjorde sig från de andra och trängde sig inpå henne med en sådan kraft, att hon för den alldeles glömde sina egna bekymmer, sin egen trötthet. Det var bilden af Marit; hennes fina, barnsliga ansikte, likblekt med de oskuldsfulla ögonen fördunklade af ångest och blygsel, förföljde Margareta hela natten, brände sig in i hennes fantasi som en spökförskräckelse, hvilken hon ej kunde göra sig kvitt.

Arma, olyckliga Marit, stackars förvillade barn, hvad hände henne i denna stund, var hon redan fängslad, hade hon bekänt, skramlade de rysliga bojorna kring hennes fötter, eller... eller... Underliga, hemska aningar flögo genom Margaretas tankar, det tycktes henne, som om hon i nattens tystnad kunde förnimma liksom suset af alla de ångestens och fasans stormar, som nu med en sista förödande kraft drogo fram öfver Jutta-Olles stuga...

Hon steg upp och lyste med den lilla nattlampan på klockan, som visade litet öfver midnatt.

En känsla af outsäglig sorg sammanpressade hennes hjärta; förnimmelsen af de väldiga, mörka andemakter, som i denna natt voro lössläppta, berörde hennes själ likt en dödsångest. Hon föll på knä framför stolen, sammanknäppte sina händer och utgöt sin själ i bön.

Småningom lade sig hennes själs upprörda

djup till ro. Den hemska förnimmelsen af ondskans välde vek ifrån henne, och hon kände i stället kraften och makten i Jesu frälsande kärlek — hon kände att hon nu hade anförtrott Marit åt *hans* vård, att han nu skulle höra hennes böner och föra en skeppsbruten människosjäl in i den säkar hamnen.

V.

Flyktingen i Sukkot-skogarna. S:t Staffans klockringning.

Hela dagen, ända ifrån den stund han lämnade pastorn skjuten på täkten och till dess skymningen föll på, hade Erik hållit sig gömd i Sukkot-skogarna.

Det fanns i socknarna ingen vildare och ödsligare trakt än dessa skogar; inga farvägar ledde igenom dem, endast sällan såg man där några andra lefvande varelser än de djur, som hade sitt tillhåll i trädstammar och bergsklyftor: ekorrar som kilade mellan grenarna, räfvar som smeto in i sina hålor, eller på höstarna skaror af lemlar, hvilka, när sommaren var förbi, i långa tåg brukade draga från fjällen nedåt bygden.

Här i dessa skogar strök Erik omkring hela dagen; hvarje ljud han hörde kom honom att darra, och med ångestfull noggrannhet följde han solens gång, ifrig att dagen skulle aftaga och mörkret

inbryta. Hunger och trötthet ansatte honom hårdt, och i djupet af hans hjärta gnagde oro och ångest som maskar. Men fruktan att redan vara upptäckt dref självbevarelseinstinkten till sin spets och döfvade alla andra känslor, både själens och kroppens. Han var viss om att befallningsmannen redan hade korn på honom, därför ämnade han hela dagen hålla sig gömd här och sedan, då natten komme, rymma söderut.

Under en stor sten fann han en håla, troligen ett gammalt tillhåll för vargar, som förr i tiden vimlade i Sukkot-skogarna och som ännu under kalla vintrar brukade stryka omkring i skogsbrynet; här kröp Erik ned, och här tillbragte han största delen af dagen med sina oroliga, förvillade tankar.

Men så snart det började skymma mellan stammarna och i snåren, reste han sig upp, lämnade sin håla och anträdde vandringen ut ur skogen ned till Skällmyra.

Det blef fort mörkt denna afton, ty himmelen var mulen, och af månen, som natten förut lyst så klart på de hemska blodscenerna i Jutta-Olles stuga, syntes blott en svag ljusning, som vägledde Erik ur den täta, snåriga skogen.

Kommen till skogsbrynet, såg han sig noga omkring och kröp därefter, smidigt och tyst som en katt, längs dikesbottnen öfver fältet. Hans bemödanden att göra sig osynlig gynnades af att inemot aftonen en dimma började falla, en dimma, som för hvarje ögonblick tätnade, så att man slut-

ligen knappast kunde se ett par famnar framför sig.

Skyddad af dimman och mörkret, styrde nu Erik djärft sina steg bort till Olles och Marits stuga. Han drefs, såsom länsman Rapp beräknat, af ett oemotståndligt begär att ännu en gång, innan han rymde härifrån, besöka platsen för de blodsdåd han begått, se efter hvart liket tagit vägen och om Marit ännu fanns kvar i stugan. Så ville han träffa Marit igen, han kände en underlig, hetsig längtan efter henne, hon var den enda varelse i världen han ville minnas, föräldrarna voro glömda, han kunde ej mera tänka på dem, men Marit, vid henne var han bunden genom oslitliga band, som lockade och drogo honom med magnetisk kraft . . .

Då han kommit fram till Olles stuga, var dimman så tät, att han icke såg byggningen, förrän han var alldeles invid den. Han for tillsammans, som om han fått se en spökgestalt, då det gamla rödmålade huset med de smutshvita fönsterbågarna plötsligen framträdde ur dimman. Han gick fram och blickade in genom fönstret till köket. Det var alldeles mörkt och tyst inne och ute; ingen eld syntes på spisen, och de enda ljud han hörde kommo från råttorna, som knaprade under förstugubron. Hemskt och öfvergifvet låg det gamla huset, omsväfvadt af sina dystra, blodfläckade minnen.

Försiktigt spejande åt alla håll, smög Erik sig nu om hörnet bort till logen, öppnade den stängda dörren och stack in hufvudet.

Ett svart mörker gapade emot honom, under ett par sekunder stirrade han oaflåtligt dit in, så for han ihop vid ett prassel bland halmen — troligen var det en katt eller råtta som tassade där inne — sköt hastigt igen dörren och sprang utför bron ned till vägen. Med snabba steg skyndade han bort till Pers stuga, där han hoppades att få tag i Marit. Han glömde nu alldeles bort att speja omkring sig, som han nyss gjort; förskräckelse och spökrädsla för mordstället följde honom tätt i hälarna och jagade honom så att svetten bröt ut på hans panna och strupen sammansnördes. Bara han väl komme långt, långt bort från det här stället, skulle han nog glömma hvad som varit och allt bli bra igen, men här kunde då ingen mera tänka på att lefva! Så att icke var det någonting att gräma sig öfver, ifall han blifvit upptäckt, han måste ändå rymma härifrån, och det så långt bort han kunde . . .

Då han hunnit fram till Pers stuga, såg han genom fönstret att eld lyste från spisen och att kvinnfolken höllo på att syssla där inne. Marit stod och rörde i en gryta, och eldskenet upplyste klart hennes ansikte, som såg slutet och dystert ut. Mor Britta gick omkring och plockade i hörnskåpet och på aftonvardsbordet; hon hade blifvit ännu krokigare än förr, och hennes träskor klampade tungt mot golfvet.

Beslutsamt gick Erik uppför trappan, lyfte af dörrklinkan, steg in i stugan och reglade dörren.

»Go' kväll,» sade han vårdslöst, i det han slog

sig ned på en bänk och kastade mössan bredvid sig, »nu må ni, Jutta-mor, ge me' nå' å äta å drickja, int' e' gusslån har je fått i meg på hela da'n, som je har vuri' å huggi' timmer åt honom, Olle. Huff då,» fortfor han, i det han steg upp och värmde händerna framför elden, »je ä' rekti' huskug etter't . . .»

Ingen svarade; mor Britta drog blott en djup lång suck, som slutade med ett ängsligt kvidande läte.

»Hva' uslar[1] ni er för, mor!» utbrast Marit kort. »Hela da'n har ho' gått å flipa',» fortfor hon och vände sig mot Erik, »han, Olle, har vursti skjuten, å je säger 'na att he va' de' likaste som kunde hända meg, men ho' gett int' sluta upp me å usla seg, int'.»

»När har han, Olle, vursti' skjuten?» sporde Erik skyggt och utan att se på någon af kvinnorna.

Marit berättade nu kort och likgiltigt hvad som tilldragit sig, under det att mor Britta satte sig ned vid spinnrocken och lät det surrande hjulet öfverrösta de suckar, som alltjämt uppstego ur hennes bröst.

Dagens förskräckliga händelser hade fyllt henne med sorg och ångest. Då Rapp och fjärdingsman Mattson forslade Olles lik ned till sockenstugan och körde förbi mor Brittas fönster, tänkte hon att jorden rakt borde öppna sig och sluka henne,

[1] Jämra, klaga.

så rysligt och underligt tyckte hon att allting var. Och då befallningsmannen höll förhör med Marit i mor Brittas stuga, och frågor och svar korsade hvarandra, så att mor Britta icke ens kunde följa med, och Marit stod där blek och underlig och trotsigt spände sina ögon i befallningsmannen, och denne knöt handen emot henne och mumlade mellan tänderna: »Du slipper ändå inte undan, din illpiska Jutta-käring,» då kände mor Britta så visst, att aldrig, aldrig mera i det här lifvet skulle hon få ett ögonblicks frid eller glädje...

Marit lade emellertid kaffe på sumpen och satte fram pölsa och bröd åt Erik, som ifrigt började äta. Härunder voro de bägge två alldeles tysta och undveko att se hvarandra i ögonen; endast ett par gånger kastade de en hastig blick på hvarandra, det onda samvetets skygga, lurande blick, som i den andras ögon girigt söker återspeglingen af sina egna mörka tankar.

Plötsligen spratt Marit till, släppte tallriken, som hon höll, så att den med en skräll for ned i bordet, och vände häftigt hufvudet mot dörren.

»Hva' ä' he,» sporde Erik och följde förskräckt riktningen af hennes blick.

»Tist,» hviskade Marit, »jag hör nå' där ute... Erik du... he b'ir villst du kutt i väg... hör du...»

I detsamma tog någon på dörrklinkan, och då denna ej gaf vika, hördes ett häftigt slag på dörren.

»Kringa[1] deg,» hviskade Marit med ett underligt hemskt lugn, och pekade mot fönstret, som vette åt täjset till, »kutt i väg där... me'an je öppnar dörren, ge deg i väg åt skogen tell . . . adje me' de' . . . skrif i bråkaste, så kommer je etter deg . . .»

Med ett par steg var Erik framme vid fönstret färdig att kasta sig ut, men då han kom fram till rutan, studsade han baklänges och raglade inåt rummet. Bakom rutan hade han mot dimman, som stod likt en grå, ogenomtränglig mur, sett framskymta ett ansikte och mynningen af en bössa . . .

Marit och Erik störtade nu till gårdsfönstret, här sågo de ingenting, men ljudet af hviskande röster, som framträngde ur dimman, kom dem ögonblickligen att förstå att stugan var omringad.

Det fanns nu ingenting mera att göra; bägge kände de att allt var förloradt, att flykt ej längre var möjlig. Med förvridna ansiktsdrag stodo de liksom förstenade och stirrade mot dörren, från hvilken ånyo hördes häftiga bultningar och rop att öppna. Äfven mor Britta hade rest sig upp och stirrade mot dörren med en blick lika stel och förfärad som brottslingarnas.

Nu hördes länsman Rapps röst där ute, sträng och befallande:

»Öppna dörren, Erik Persson, öppna i lagens namn!»

Erik och Marit sågo hastigt på hvarandra; så

[1] Skynda

pressade Marit ihop händerna och sträckte hufvudet bakåt likt ett dödsskjutet djur, som blott väntar att lifvet skall rinna bort, under det Erik gick fram till dörren och drog från regeln.

Med en häftig rörelse slogs dörren upp, och länsmannen, åtföljd af fjärdingsman Mattson, inträdde i rummet. Den förre gick fram till Erik, lade sin hand på hans axel och sade sträft och myndigt:

»I lagens namn griper jag dig, Erik Persson, Olle Jonsons och Karna Andersdotters mördare. Och att jag inte också säger pastor Malms mördare, det är inte din förtjänst, det vet du bäst själf. . .»

Erik slet sig lös från honom och gjorde en rörelse mot dörren, liksom skälfde ännu inom honom hoppet att kunna fly, på samma sätt som nerverna rycka i en lem ännu sedan den blifvit afskuren.

Men länsmannen grep ånyo ett handfast tag kring hans arm.

»Krumbukta inte mera nu, Erik, utan bekänn hvad du har gjort, och försona dina brott så godt du kan!»

Erik försökte icke mera komma undan; med nedslagna ögon, ansiktet likblekt och huden däfven af ångestsvett, stod han där orörlig framför lagens ställföreträdare.

»Han, befallningsman, må säga hva' han getter,» mumlade han slutligen trotsigt, »je tar ändå allri' i lifvet på meg hva' je int' har gjort.»

»Nå, nå, stäm ned tonen litet, din skälm.

Pastorn, som du inte lyckades skjuta ihjäl, har varit vittne till dina illgärningar, så att det lönar inte mödan att du söker slingra dig undan.»

Erik blef ännu blekare, och ångestsvetten pärlade i stora droppar utför hans panna. Men det trotsiga uttrycket i ansiktet stegrades, och han spände djärft sin stirrande, uttryckslösa blick i länsmannen.

»Je säger ändå int' ja tell'et, så mickje befallningsman vett,» hväste han, »en kan ljuga så bra som en ara,» tillade han med ett fräckt leende.

»Din lymmel!» utbrast befallningsmannen och skakade Erik i armen. »Sätt bojorna på honom!» fortfor han kort och vände sig till fjärdingsmannen, som stod bredvid och väntade.

Länsmannen släppte nu sitt tag kring Eriks arm, och Mattson kom fram och satte handklofvar på händerna och bojor kring fötterna på den häktade. Det var under denna förrättning alldeles tyst i rummet, mor Britta suckade icke mera, där hon satt på bänken och stirrade på Erik och bojorna, och Marit stod orörlig med nedböjdt hufvud och krampaktigt knutna händer. Det enda ljud man hörde var det hemska rasslet af kedjorna, då de slängdes mot hvarandra eller släpades öfver golfvet.

»Kom nu,» sade länsmannen kort, »kärran väntar där ute, säg adjö åt kvinnfolken här, och uppför dig ordentligt, så att du åtminstone inte försvårar ditt straff.»

Erik gjorde emellertid ingen min af att lyda, orörlig stod han kvar och höll blicken fäst vid golfvet; han blygdes att röra sig med dessa kedjor kring fötterna, som, det visste han, skulle skramla för hvarje steg han toge. Likt en hemsk syn flög igenom honom minnet af alla de fångar han sett forslas ned till länsmansgården, och hur han alltid tänkt, att han då hellre skulle hoppa i sjön än fara så där eländig och jämmerlig utåt vägarna . . .

Men då länsmannen upprepade sin befallning, måste han börja att röra på sig.

»Fäll ska' han ha seg en kaffeskvätt, innan ni folar åf me'en,» sade nu Marit kort, i det hon gick fram till spisen och hällde upp en kopp ur pannan, som stod där och puttrade.

»Ja, men det ska' gå i rappet, det,» sade länsmannen vresigt, »det blir i alla fall sista gången du bjuder honom på kaffe, och jag tänker det inte blir så många andra heller du kommer att bjuda!»

Marit, som hela tiden vändt ryggen åt länsmannen, kom nu och räckte Erik koppen, som han hastigt tömde och sedan räckte Marit utan att se på henne.

»Seså, i väg med dig,» upprepade befallningsmannen och knuffade till Erik, som nu, så fort bojorna tillåto honom, hasade sig fram mot dörren. Där stannade han en sekund och vände sig om, hvarvid hans och Marits ögon möttes i en sista blick . . .

Då han kom ut från förstugubron, lossade fjärdingsmannen bojan från hans ena fot, så att han skulle kunna gå utför trappan; därefter forslades han upp i åkdonet, omgifven af de karlar som nyss hållit vakt kring huset, och så hoppade befallningsmannen och fjärdingsmannen upp efter honom. Några ögonblick senare hörde Marit och mor Britta hur trillan rullade bort till länsmansgården.

En lång stund, sedan dörren stängts efter Erik och bullret af vagnshjulen dött bort, var det ljudlöst tyst inne i stugan. Marit hade gått fram till spisen och stod där och stirrade in i elden, och mor Britta satt hopsjunken på en bänk och sneglade då och då med en skrämd blick på dottern. Hela hennes själ var fylld af skräck och fasa; Marit skrämde henne, det slutna, underliga uttrycket i dotterns ansikte ingaf henne en isande förskräckelse, hon vågade ej göra några frågor, ja hon vågade knappast röra sig från bänken, där hon satt.

Slutligen, då kvart efter kvart förgick under samma hemska tystnad, började gumman sakta kvida och vagga af och an.

»Jostaligen, barn,» mumlade hon skyggt, »je ä' så täjen[1], så je vett int' hur he ä', he ä' så okuslin ... oj ... oj ... oj ...»

»Hva' ä' de', mor?» frågade Marit och vände sig mot gumman, »hva' kvälar[2] ni etter nu igen?»

[1] Förskräckt, tagen. [2] Låta illa, jämra sig.

»Jöstane meg,» fortfor gumman jämrande, »han, befallningsman, sa' nu tockna faslia ol, int' ... int' har ... hva' säger je ... du må fäll int' ... ha nå' me'et å göra, int' ... oj ... oj ... oj ...»

»Je ska' säga er nå', mor,» svarade Marit alltjämt vänd mot gumman och med en stämma, som plötsligen fick ett underligt vekt tonfall, »att, om je har nå' me't å göra, så kan ni va' viss på, att ni får vetta om'et en gång, å om je int' har'et, så ä' je nog ånger ändå för honom, Erik ...»

Gumman svarade ej; hon sjönk åter ihop, satt där tyst och kvidande och kastade allt emellanåt en förfärad blick på Marit, som nu började att torka diskarna och sätta undan maten efter Erik.

Icke långt härefter fingo de höra ljudet af vagnshjul på landsvägen och strax därpå hesa, skrålande röster utanför dörren. Det var Niklas och Per som varit omkring i socknarna och skojat med brännvinskaggar till mikelmässmarknaden, och som nu kommo hem halffulla bägge två.

»Mor,» sade Marit och gick fram och satte sig bredvid gumman, medan Per och Niklas där ute under svordomar och skrål spände från hästen och drogo in kärran, »når en ä' så arm och ynkjelin, så he rakt int' fenns nå' mer på jolen som häktar å hjälpa en, når he ä' stiggt å svarst hvart en ser, hjälper int' Jesus då?»

»Jo visst, barn,» suckade mor Britta försagd, »visst hjälper han, han har ju sagt'et själf, så he må fäll va' visst, om nå't...»

»Tar han en tell seg då... får en gå tell'en då?» fortfor Marit med en underlig, drömmande blick.

»Ja visst, barn,» svarade gumman på samma sätt, »he får en fäll, han har ju själf sagt'et, vett je, så he må fäll va' visst.»

Marit svarade ej; hon satt tyst och såg framför sig med samma underliga, drömmande blick.

»Gu' hjälp,» hviskade hon slutligen, »Gu' hjälp i tocken ofäl som int' har nå' ände.»

I detsamma slängdes dörren upp, och Per kom inraglande.

»Era maror!» skrek han och slängde mössan på golfvet, »hva' har I gått å ställt tell me'an je va' borta från stuggu?»

Ingen svarade; mor Britta såg blott ännu mera skrämd ut, och Marits underliga, inåtvända blick tycktes knappast märka faderns närvaro.

»He säger je deg,» forifor Per, i det han raglade bort till Marit och skakade den knutna handen framför hennes ansikte, »att om du har nå' rea på[1] de här stiggtiget, så kommer he å gå på skre[2] för deg, i häkte kommer du, så mickje du vett, å huggu ditt, som ha' sutti' så nackhögt på deg, he lär du allt få släppa tell, så mickje du vett... Å du, din käringgaffel,» härmed raglade

[1] Reda på. [2] Galet, på tok.

han öfver till mor Britta, »här har du, för du har gått å flepa' me' ungen din all din dar. Smällfila[1] sku' ho' ha haft, å he på bägge erena, för e' illpiska ena har ho' nu allti' vuri', den leskan.»

En god stund fortsatte Per enligt vanan med sina okvädinsord, men då ingen svarade, tystnade han slutligen af, raglade fram till spisen och slog sig ned framför elden, under det att då och då en hotelse eller ett skällsord, likt svaga åskknallar, mullrade mellan hans läppar.

Marit reste sig nu upp från bänken, tog på sig en tröja och knöt halsduken under hakan.

»Ja, tack så mickje för meg då, mor,» sade hon med låg, entonig stämma, »je ska' gå hem å titta tell mitt lite'.»

»Jämmeli, barn!» utbrast mor Britta och slog ihop händerna, »ä' du rakt från deg... ensam i den ofälsstuggu...»

»Int' ska' ni grufva er för he, mor,» sade Marit med samma entoniga stämma, »han, Olle, ä' borta, vett je, je ska' nu baresta titta tell mitt lite', så kommer je tellbaka i dagrann.»

»Ja, Gu' hjälp deg, barn,» suckade mor Britta och följde Marits rörelser med skrämda blickar, »glöm int' bort å be... be å ropa tell Herren, Marit, mitt pyre. Han har lofva' å hjälpa, där bekimret å sinden ä' störst, å han säger oss hva' han vill att vi ska' göra.»

»He b'ir nog villst[2] att *ni* ber för meg, mor,»

[1] Örfil. [2] Bäst.

svarade Marit stilla, i det hon gick fram till dörren och öppnade den, »adje, mor, å tack så mickje för meg!»

Med snabba steg skyndade hon vägen fram bort till Olles stuga. Dimman hvilade ännu tät öfver skogar och ängar, men det var en välbekant väg Marit gick öfver åkern och bergsklinten, som skilde de bägge stugorna åt; hon hade gått den hundratals gånger förr, och nu vandrade hon den framåt likt en sömngångerska, förd af instinkten utan att tänka på hvar eller hvart hon gick.

Då hon kom fram, öppnade hon utan tvekan dörren och trädde in i den öfvergifna stugan, ur hvilken köld och mörker strömmade emot henne likt maningar att fly detta syndens och dödens hemvist. Men den spökstämning, som hvilade öfver det ödsliga rummet, som knäppte och knakade i de murkna bjälkarna, som susade öfver den svartnade härden, öfver den tomma sängen, ännu fläckad af Karnas blod, öfver golftiljorna, där Olle legat och rullat med hästen, under det svafvellågan slog upp kring hans hufvud, den stämningen studsade maktlös tillbaka från hennes af dödsångest och själskval bundna inbillning. Den fullständiga likgiltighet för allt annat, som födes af ett gränslöst lidande, kom henne att utan en darrning gå fram till spisen, slå eld mot flintan, som hon efter en stunds famlande hittade på hällen, och tända ljus. Hennes rörelser voro långsamma och sömngångaraktiga, ansiktsdragen stela, och blicken hemskt stirrande.

Under några ögonblick stod hon orörlig och blickade slött in i den matta, flämtande ljuslågan. Ett par gånger förvreds hennes ansikte, hon pressade händerna mot hvarandra och mumlade ett kvidande: »Hjälp, Jesus, hjälp!»

Men böneropet tycktes ej ha makt att lugna henne; liksom stormen drifver rök och flammor tillbaka in i vådelden, så motades hennes böner af den skrämsel och förtviflan, som likt en ringmur omgåfvo henne på alla sidor...

Med samma sömngångaraktiga uttryck gick hon nu bort till hörnskåpet, letade reda på en liten lykta, satte in en talgljusbit däri och skyndade sig därefter bort till potatiskällaren, som låg ett stycke ifrån huset. Här trefvade hon sig fram till en kista, i hvilken hon visste att Olle förvarade ett starkt gift, en förbjuden vara, som han smugglat hit från utlandet, och som han begagnade till att döda räfvar och vargar med och ibland äfven lade ut för råttor. Döda råttor, hvilka lågo på flere ställen i vrårna och af hvilkas lik uppstått en obehaglig stank, som nu genomträngde den fuktiga källarluften, vittnade om att giftet nyligen användts, men här fanns ännu kvar så mycket Marit behöfde.

Hon hittade genast giftet, det låg i ett hörn af kistan, gömdt i flere smutsiga pappersomslag; med en hastig rörelse grep hon det, tog lyktan, reste sig upp och lämnade källaren, hvars dörr hon smällde igen efter sig med en skräll, som gaf ett underligt hemskt eko i tystnaden.

Återkommen till stugan, tog Marit fram en kopp, i hvilken hon hällde en vattenskvätt, som ännu stod kvar i ämbaret, och blandade giftet däri...

Så satte hon koppen för läpparna och kastade med ett tag i sig den vämjeliga dödsdrycken. Sedan lade hon sig på sängen för att invänta plågorna; hon hade flere gånger hört Olle hånskrattande berätta, hur djuren nästan ögonblickligen dogo under häftiga plågor, så att hon visste hvad som förestod henne. Lyktan hade hon ställt i spisen; dess matta sken, som ej förmådde upplysa rummet, framträdde i dunklet blott som en svag ljuspunkt...

En hemsk, ångestfull nyfikenhet på hvad som skulle komma hade gripit henne och döfvat alla andra känslor och förnimmelser. »Nu... nu... börjar de',» mumlade hon oupphörligt, under det hennes blick slött stirrade ut i mörkret, och ångestsvetten pärlade utför pannan och gjorde händerna iskalla och fuktiga.

Plötsligen gaf hon till ett skärande skri och kastade sig åt sidan. Giftplågorna hade i hela sin kraft gripit henne; det skar som af tusende knifvar inom henne, och krampen sammandrog hennes lemmar, så att hon vred sig och krälade likt en söndertrampad mask.

Vilda, förtviflade skuro hennes skrik och böner om förbarmande genom nattens tystnad. I detta syndens och lidandets näste, där så många svordomar, så många hädiska, råa ord, så många

snyftningar, så mycken kvidan ännu tycktes susa genom luften, var Marits skärande dödsskri liksom slutackordet till en symfoni, spelad af mörkrets makter...

Kvart efter kvart förgick; än hördes de skärande skriken, än blef det en stunds tystnad, afbruten af stönande jämmer. Blåblekt och förvridet framträdde Marits ansikte i halfmörkret, och öfver de insjunkna, stirrande ögonen började den annalkande döden att draga sin slöja.

Slutligen upphörde både skrik och jämmer, och allt blef tyst här inne. Marit låg orörlig på bädden, hon hade slutat att kasta och vrida sig, endast ett svagt flämtande vittnade om att hon ännu lefde...

Klockan närmade sig nu midnattslaget. Ännu var lifsgnistan ej slocknad, ännu var kampen ej slut, ännu funnos där kvar några sekunder af tid...

Hvad tilldrog sig under dem i själens djup? Hvilka krafter kämpade där under dessa yttersta ögonblick, då lifvet växlade form, då själen beredde sig att taga det förfärliga språnget ut till okända, mörka farvatten?...

Ingen vet det, ingen kan eller vågar lyfta på den slöja, som höljer det allra innersta af det stora lifsmysteriet...

Men genom tystnaden ljöd plötsligen icke längre plågans otyglade jämmerskrik, utan ett själens böne-rop, ett underligt, hemlighetsfullt, oändligt klagande rop, som tycktes komma någonstädes ifrån långt

bortom tid och rum: »Jesus, hjälp . . . Jesus, fräls mig, fräls mig!»

Sedan hördes ingenting mer; dödens orubbliga stillhet och tystnad utbredde sig där inne.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Långsamt skrida nattens timmar framåt; regnfyllda höstmoln stryka fram öfver himmelen; dimman hvilar tung kring fält och ängar.

Ondskans makter tyckas ha afgått med seger; bygdens fagraste ungmö, flickan med de oskuldsfulla blåsippeögonen och det barnaömma sinnet ligger här som en tredubbel mörderska, hvars hemska lefnadssaga ännu i aflägsna tider skall förtäljas vid Lennans stränder och skrämma löjet från de ungas läppar . . .

Allt tätare sammandraga sig skyarna; septembernatten blir mörk och dyster, långa, suckande stormilar svepa kring stugans knutar. Det ljuder likt röster och rop i vindens ilar, likt suckar och skrik — likt ängsliga, oroliga frågor: »Finns ingen hjälp . . . ingen räddning . . . är allt förloradt? . . . Har i denna stund en människosjäl för evigt vändt sig bort från sin Gud? Stängas nu obevekligt nådens dörrar? Finns ingen hjälp . . . ingen räddning . . . är allt förloradt?»

Men natten ger intet svar; naturens röster ha inga trösteord för andens oroliga frågor.

Och dödsriket behåller sina hemligheter; ingen förtäljer något om själens ensamma vandring på dess stigar, ingen har hört, om det sista ångestskriet skallade ut i tomma rymden eller om det,

likt röfvarens bön, nådde fram till den ende barmhärtiges öra . . .

Långsamt skrida nattens timmar framåt; stormens ilar lägga sig, det ljusnar kring bergstopparna, och det kalla gryningsljuset faller in i Jutta-Olles stuga öfver den dödas bleka, förvridna ansikte.

Men klockare Beander har märkeliga saker att förtälja från denna natt. Icke mindre än tre gånger väcktes han af prassel och ljud borta vid klockstapeln; första gångerna hörde han blott en sakta dallring, alldeles som när klockan börjar ringa, men tredje gången, vid midnattstid, förnam han tydligt en klockton, en djup, klagande ton, som i nattens stillhet klingade ut öfver nejden.

Och många, många år härefter, då Beander, en gammal giktbruten nittioåring, sitter i sin stuga, och folk kommer för att höra honom tala om gångna tider, berättar han, att den natten, då Jutta-Marit gjorde slut på sig, var Staffan ute och ringde i sin klocka för att draga en människosjäl från evig död och förtappelse.

VI.

Frälst!

Sex mil öster om Lennbo socken ligger närmaste stad vid en vik af hafvet. En af norra Sveriges större städer med stapelrätt från 1500-talet, har den otaliga gånger härjats af väldiga vådeldar och af fienden, som stuckit den i brand, men med orubbligt tålamod ha stadsborna på de brända tomterna rest upp nya boningar åt sig och sina efterkommande.

Byggnadskonsten kan dock ej uppvisa några mästerstycken bland dessa bostäder, låga, enformiga trähus ligga där i långa rader längs de breda gatorna och kring det ödsliga torget, där stormen från hafvet under höst och vår rör upp sanden i hvirflande, dansande pelare...

En och annan framstående byggnad finnes det dock i den goda sjö- och stapelstaden. Högt öfver alla reser sig först och främst den gamla kyrkan, hvilken, härdig liksom ett vårdtorn, trotsat elds-

vådor och fiendehärjningar och ifrån sekel till sekel blickat ned på stadens växlande fysionomi.

Och så ha inbyggarna sitt rådhus med klocka, sitt skolhus och sitt lasarett att förevisa främlingar, som besöka staden.

Men väster om kyrkan och nästan lika högt som den ligger ett grågult, fyrkantigt stenhus med järngaller för de små fönstergluggarna och ett rödt plank omkring gården. Det härstammar från ett gånget århundrade och har liksom kyrkan trotsat eldens och fiendens framfart. En stämning af någonting långt borta, en luft fjärran ifrån hvilar öfver det gamla huset; den romantik, vild eller leende, dyster eller kärleksmättad, som tiden spinner kring det förflutna, strömmar ut ur de små fönstergluggarna och fyller sinnet med underliga bilder och tankar . . .

Det är stadens cellfängelse . . . Ängsligt gnisslar nyckeln i låset, tungt röra sig de rostiga gångjärnen på den gamla porten, som ständigt öppnas för att insläppa skaror af brottets olyckliga barn.

Öfver den stenlagda, med ogräs bevuxna gården bär vägen uppför en lång trappa in i en korridor, hvars bägge långsidor upptagas af celler. Tyst, med sänkt hufvud, går fången fram mellan väktarna, ännu en dörr, den till cellen, öppnas och stänges efter honom, några korta ord växlas, så blir allting tyst, och man hör endast ljudet af vaktkarlens steg mellan cellerna, bakom hvilkas små tittgluggar då och då framblickar ett stelt,

stirrande öga, som möter vaktarens, då han genom gluggen bevakar sina fångar.

Så har det gått år ifrån år, sekel från sekel. De små cellerna äro mättade med hemska minnen; ångestfulla, förtviflade, bittra, hädiska tankar ha myllrat där inne i hufvuden, öfver hvilka bilan redan sväfvat, färdig att gifva det sista hugget, ord af förbannelse och trots ha studsat tillbaka från de fängslande murarna och väckt ett sjufaldt bittrare eko i brottslingarnas själ; bönesuckar ha uppstigit ur hjärtedjup, som blott Guds kärlek har lodat, bönesuckar, hvilkas hemlighetsfulla, allt motstånd sprängande vägar först evigheten skall uppenbara . . .

Här ha oräkneliga tjufvar och mördare och mordbrännare från socknarna vid Lennans stränder suttit inne och gäldat sina brott. Här satt Hans Persson i Hyla under den långa, invecklade rättegången mot honom, och i den gamla krönikan öfver Lennbo socken bevaras ännu den sägnen, att, när fångvaktaren om kvällen gjorde sin rond, hörde han flere gånger hur *någon*, »en stark rådande», som orden föllo, var inne hos Hans Persson, hur tärningarna rullade, och korten slogos ut där inne i cellen . . .

Här ha Svartens-Erik, Ol-Persa och flere andra gästat längre eller kortare tid för stöld och mordbrand, här ha Marits och Jutta-Olles förfäder aflöst hvarandra ifrån led till led, och hit var det Erik Persson fördes morgonen efter den natt, då länsman Rapp grep honom i Per Brattens stuga . . .

Hvem kan förtälja hur det ser ut i ett hjärta, som gömmer minnen af synder sådana som Eriks? Hvem afslöjar en människas inre, då hjärtats dolda, okända möjligheter till brott, öfverrumplade af lidelserna, befruktade af omständigheterna, fått lif och brutit ut i handling? Hvem förmår blicka ned i dessa grumliga själsdjup, där det förflutnas vålnader, likt ett dystert, blodigt skuggspel, jaga förbi hvarandra, där fasa och skrämsel ligga sammanpressade som en tung mara, där ångesten rufvar öfver hvarje tanke och känsla som ett rofdjur, färdigt att gripa sitt byte, där plötsliga erinringar från gångna oskuldsfulla tider, minnet af en moders eller faders bön, blicka fram som en skärande motsats, där ingenting är klart eller medvetet eller uttänkt, utan allt blott ett kvalfullt, ogenomträngligt dunkel...

Rättegången mot Erik närmar sig slutet; han har bekänt sina brott, han har öppet svarat på alla frågor som ställts till honom, han har omtalat alla tilldragelser före och under mordet, Marits del däri, sitt förhållande till henne och alla de omständigheter, som medverkat att föra dem till det ödesdigra beslutet att döda Olle. Han väntar nu blott på att hans dom skall afkunnas, och han är beredd på det värsta. Någon ånger har han dock icke visat; intet tecken att han känt sin skuld, att han längtar efter frid och försoning, har ännu förmärkts i hans slutna, hårda anletsdrag, hans stirrande öga, hans korta, kärfva svar. Gång på gång har dörren till cellen öppnats, och fängelse-

predikanten trädt in med bibeln i handen; tyst, med nedböjdt hufvud, har Erik lyssnat till hvad hans själasörjare sagt honom om synd och nåd och dom, men uttrycket i hans ansikte har aldrig förändrats, och då han blifvit allena, ha samma dystra, hopplösa suckar som nyss uppstigit ur hans bröst.

Erik tror att han är fördömd — fördömd för tid och evighet — hans själ är fylld af kval och trots, och i sin bottenlösa smärta innesluter han äfven Marit — han och hon äro fördömda, ohjälpligt fördömda, det återstår honom ingenting annat än att gå och möta henne *där borta* . . .

En dag strax efter sedan fångvaktaren varit inne och gifvit Erik hans ranson till middag, öppnades ånyo dörren, och då Erik, som satt på sängkanten med hufvudet i handen, blickade upp, fick han se en välbekant gestalt, som stod framför honom och betraktade honom med sorgsna, tårade ögon . . .

Erik blef blossande röd och störtade häftigt upp; så bleknade han lika hastigt, sjönk ned på sängen igen och mumlade med darrande läppar: »Pastorn!»

Pastor Malm och Erik hade icke återsetts sedan den höstnatt de stodo framför hvarandra på den månbelysta täkten, och Eriks kula sträckte pastorn till marken. Skottsåret blef svårare att läka än doktor Mircander förutspått; i flere veckor sväfvade pastorn mellan lif och död, och lång tid gick om, innan han blef så stark, att han kunde

gå uppe och ute. Icke förrän i dag hade hans krafter medgifvit honom att göra en något längre resa, och då blef hans första besök hos Erik, om han än därför fick åka tre gånger så långt som doktorn gifvit honom lof till.

Pastorn tog den enda stol som fanns i cellen, satte sig ned framför Erik, lade sin hand på hans axel och fortfor att se på honom med samma sorgsna, tårade blick.

»Min stackars gosse, min stackars käre gosse, som jag en gång fick välsigna framför Herrens bord,» hviskade han slutligen med en obeskrifligt innerlig och kärleksfull blick.

Erik svarade ej; han satt alldeles orörlig med ögonen nedslagna och musklerna kring de bleka läpparna i en allt häftigare och häftigare darrning.

Efter en stunds tystnad började pastorn ånyo:

»Min son, du är nu så usel och eländig som du kan bli, människorna sky dig, allting är i grunden förloradt och förspilldt för dig, det finns i denna värld ingenting, som du mera duger eller passar till. Du har lidit skeppsbrott, Erik, och det finns för dig ingen jordisk räddning mer. Det är bara en enda sak du numera duger till: *att bli salig!*»

Erik såg hastigt upp och gaf pastorn en skygg, undrande blick.

»*Osalig*, menar han,» mumlade Erik mellan sina darrande läppar och såg lika hastigt ned igen.

»Nej, min käre gosse, att bli frälst och salig, menar jag. Då allt på jorden är slut, då all timlig räddning är omöjlig, då, hvart vi än blicka, vi icke kunna se någonting annat än skam och nesa och olycka, då, då är Herrens stund slagen, då kommer han, den ende barmhärtige! Denna stund har nu kommit för dig, förlåtelsens, syndautplånelsens, frälsningens stund. Det beror blott på dig att *vilja* emottaga hvad Herren vill ge, det beror blott på dig, om du vill komma till honom, som sagt: 'Den till mig kommer — röfvaren, skökan, publikanen — honom kastar jag sannerligen icke ut'!»

Intet svar kom från Eriks skälfvande läppar, och han hade ånyo sänkt blicken för pastorns kärleksfulla, forskande ögon.

»Nu, Erik,» fortfor pastorn, »säg mig, om du ångrar din synd, om du kännner hela djupet af din fruktansvärda skuld?»

»Fäll ångrar je,» mumlade Erik utan att se upp.

»Finner du den afskyvärd, förskräckande, är din högsta önskan att du aldrig begått den, känner du ditt samvete tyngdt af en börda, som trycker dig ned till jorden och kommer dig att bäfva för Guds dom?»

Erik drog en djup, stönande suck och gömde ansiktet i händerna.

Ja, så kände han det, endast tusen, tusen gånger förfärligare än pastorn beskref det!

»Nåväl, min käre son, om så är, frågar jag dig ännu en gång: *vill* du ej afbedja denna din

synd, vill du ej komma till Gud som den förlorade sonen, som röfvaren på korset, som arbetaren i elfte timmen? Vill du ej finna nåd och frälsning genom Jesu blod, som aftvår *alla* synder, dina såväl som mina. Frågan är blott: *vill* du?»

Men Erik skakade blott på hufvudet och mumlade: »Ne, he ä' omejelit... för mickje sinder... för mickje sinder... för alla ara kanhänna, men int' för meg... int' kan je förlåta mig själf, å int' kan Gud göra't...»

Pastorn smålog vemodigt.

»Jo, Erik, han kan hvad hvarken du eller någon annan människa kan: ge full, hel förlåtelse. För hvem månne Kristus kom? Månne för rättfärdiga? Min son, om du vore den i världen rättfärdigaste och du komme till Herren utan att vara fattig i anden, utan att känna skulden som alltid blir kvar, hur många rättfärdiga gärningar du än gjort, så skulle du bli bortvisad, så skulle du vara fjärmare från frälsning än hvad du nu är i denna stund. Sådan är Guds underliga frälsningsväg, sådant är det fadershjärta jag bjuder dig att komma till. Du har blott att afbedja och att lära dig förstå Guds outgrundliga kärlek. Vill du det?»

Men pastorn fick intet annat svar än det han redan fått. I ett par timmar kvarstannade han hos Erik och talade evangelium för honom, men Erik höll envist fast vid sitt påstående att hans synd vore för stor, för mörk, för att han skulle våga tänka på nåd.

»Ingen nåd *vill* je ha på jola, å ingen *får*

je i himlen,» upprepade han ett par gånger för sig själf.

Och samma motstånd fortfor ett par veckors tid, under hvilken pastorn så ofta det var honom möjligt for in till staden och besökte Erik. Ofta föreföll den stackars gossen vek och längtande, och tårarna strömmade utför hans kinder, men han återkom beständigt till sitt: »He kan han fäll begirpa att en tocken en som je int' kan komma tell frid å glädje. Ne, *tell helvete* ska' je, tell helvete för å möta Marit.»

Men om Erik själf var nedsänkt i trots och förtviflan, så voro de i stället så mycket innerligare och hoppfullare de bönerop, hvilka dag och natt gingo upp till Gud för hans själs frälsning. I prästgården förgick ingen afton eller morgon utan att pastorn bad för Erik — bad med denna betvingande styrka som var honom egen, och som kom honom att alltid känna sig bönhörd, medan han ännu ropade. Och i den lilla stugan borta i Vedsäla, där de gamla föräldrarna väntade på sonens dom, nere hos länsmannens, där Ingrid blek och tyst gick omkring och skötte sina sysslor, höjdes beständigt, midt under arbetet, under spinnrockens surrande, under sågens filande, midt under nattsömnen, då hemska, blodiga drömbilder kommo och störde de tröttes hvila, det beständiga ropet: »Herre, fräls blott hans själ!»

Och då mor Karin kom till pastorn för att få nyheter om sonen, och tårarna runno utför hennes skrumpna kinder, och den ena sucken aflöste den

andra, brukade pastorn säga, i det han vänligt klappade den gamla på axeln:

»Sörj inte så, kära mor! Jag ger dig samma trösteord som den välsignade Monika, modern till en förlorad son, en gång hugsvalades med: 'Så många böners son kan ej gå förlorad'. Och liksom Monikas son blef härligt frälsad, så säger jag dig att din son också skall blifva det, ty äfven han är en son af många tårar och många böner!»

Det dröjde icke heller länge förrän bönhörelsens timma var slagen. Erik började att lugnare lyssna till pastorns ord, han gaf ej mera samma afvisande svar, det hårda, förtviflade uttrycket i hans ögon veknade och blef mildt och längtansfullt. Och då pastorn en gång uppläste orden: »Om edra synder än vore blodröda, så skola de dock varda hvita såsom snö, och om de än vore röda såsom purpur, skola de dock varda såsom ull», var det som om ett ljus plötsligt fallit öfver Eriks ansikte, och han upprepade flere gånger för sig själf:

»Men he ä' ju rekti' för meg, rekti' för meg! Blodröda... ja, blodröd var min synd, men Herrens kärlek kan tvaga'n hvit... he finns förlåtelse å frälsning för en tocken en som meg också...»

När pastorn nästa gång kom till honom, var Erik på ett underbart sätt förändrad. Han satt vid bordet och läste i sin bibel, då pastorn inträdde, och den lugna, fridfulla blick, med hvilken han såg upp, vittnade genast om den inre förvandlingen.

»Jo, he ä' viller nu me' meg,» svarade han på pastorns fråga hur han hade det, »je har nu

bedi' å tänkt å läst så mickje, sen han va' här sist, å je har nu förstått att Gud int' vill att *nå'n* människa ska' förtappas, å att Gud vill frälsa också den värsta af sindare, han som har gjort så illa å brötti' så mot hans bud som je. Ja, je vett nu att he int' fenns nå' ände på Guds nåd å kärlek. Men si, he ä' ock nå' annt' je så mickje har grunna' på, å he ä' att je nu rakt int' vill b'i frälst å sali', om int' Marit ock b'ir'et. För je ä' nu lika stor sindare som ho' å värd lika mickje straff, he va' nu baresta att ho', stackarn, int' feck *tid* å komma tell Jesus me' sin sind. Kan nu han, pastorn, säga meg, om Guds nåd räcker tell för henne, stackarn, fast ho' ingen tid hade på se', för annars måste je komma där ho' ä' å vara me'na. För vi sinda nu i lag, å därför må vi frälsas eller förloras i lag!»

»Min käre Erik,» svarade pastorn högtidligt, »Marit är död, henne kunna *vi* ej längre nå med ett frälsningens ord. Vi ha ingenting annat att göra med våra kära döda, som vi ej *veta* ha dött i tron på Frälsaren, än att öfverlämna dem åt Guds barmhärtighet.»

»Men je *vill vetta* om ho' ä' frälst,» envisades Erik, »för annars får je int' b'i'et. Marit, ho' *ville* int' sinda mer än je, ho' va' skrämd tell'et åf all den ondska som ho' lefvat i i all sine dar, min sind va' större, för je hade nu hafvi' fromma å gudfruktiga föräldrar, å därför kan he int' b'i så, att je frälsas å Marit b'ir osalig, för he ä' int' nå' rättvist i he.»

»Tror du på Guds kärlek och nåd, Erik Persson?» frågade pastorn, »jag tyckte nyss att du sade så?»

»Ja, je *gör* så,» svarade Erik bestämdt, »je tror på min Faders nåd.»

»Om så är, kan du ej då öfverlämna Marit åt *honom*, åt hans nåd och kärlek, och endast tänka på att *dig* bjuder han frälsning, *dig* gäller det, *du* står ännu i nådetiden, för Marit är den slut, och du kan *intet* göra för henne.»

»Han tror då att Marit ä' lyckli' å frälst å har fått förlåtelse?»

»Jag vet ej,» svarade pastorn sorgset, »jag var ej hos Marit i dödsstunden, jag vet ej om hon då vände sig till sin Frälsare och bad om hans förbarmande. Men alla de döda lämnar jag åt min kärleksrike Faders nåd, och då vet jag, att de äro i de bästa händer. Jag kan intet mer göra för dem, och jag vet ingenting om dem, då jag ej själf hört deras bekännelse, innan de dogo. Det är blott de lefvande jag har att visa på frälsningens väg.»

Erik svarade ej, och hur mycket pastorn än talade med honom, vidhöll han sin försäkran att han ej ville frälsas utan visshet om Marits öde. Han hade liksom fastnat på denna punkt, han var stilla och undergifven, hans ögon hade ett fridfullt uttryck, och han läste mycket i bibeln, han bad alla som han förorättat om tillgift, särskildt pastorn och sina föräldrar, men han ville ej mera höra talas om sin egen frälsning. Alla hans tankar och böner kretsade kring ett enda ämne: att få visshet

om att Marit ej gått förlorad. Han förstod icke själf att genom detta hjärtats fulla hänvändande till Gud, genom detta barnsliga klappande på dörrarna till hans fadershjärta, *var* han redan inom nådens och kärlekens område.

Emellertid förgingo dagarna, och Eriks dödsdom föll. Han förklarade sig genast nöjd därmed, och trots uppmaningar från flere håll nekade han bestämdt att söka nåd. Han hade förtjänat döden, sade han, ty det står, att den som utgjuter människoblod, hans blod skall af människor utgjutet varda; han ville försona sitt brott inför världen, och så ville han så fort som möjligt komma *dit* där Marit var, och, menade han, om hon än vore ända djupast ned i helvetet, skulle han ändå där tala med henne om Jesus och hans kärlek. *Kanske* ville då Gud göra ett undantag och låta henne frälsas, därför måste han komma dit där hon var, och därför kunde han ej nu taga emot Guds nåd.

Men en dag strax före afrättningen, då pastor Malm inträdde i cellen för att säga den dödsdömde ett sista farväl, såg han genast att Eriks sätt och utseende förändrats. Hans ansikte var alltjämt sorgset och lidande, men en djup frid hvilade däröfver, och hans blick hade fått något hemlighetsfullt lyckligt, liksom hade redan fördolda ting skymtat förbi den, liksom hade själen redan gläntat på portarna till de väntande fadersboningarna.

»Nu har je he så snällt,» sade Erik genast, då pastorn inträdde, »nu har hans å gamlingarnas böner vursti' hörda, för nu ä' *he* borta, som stod

emellan, å nu har je helt tagit min Frälsares nåd, å nu har je baresta å gå åstad å se'en så'n han ä'.»

Pastorn öppnade armarna och tryckte Erik mot sitt hjärta.

»Ära vare Gud!» utropade han med glädjestrålande ögon, »tack och pris, kære Fader, att jag har fått se denna uppenbarelse af din nåd! Intet skönare finnes än att få vara vittne till hur Gud förverkligar sitt underbara rådslut om vår frälsning, att få med egna ögon se hurusom, sedan all mänsklig tröst är slut, Herren kommer i hela sin kraft, då jämmern och eländet äro som störst, och att då, just då den himmelska härligheten vidtager. O, hur stora bli ej för mig orden: röfvaren i paradiset... skökan och publikanen i Guds rike!... Sköna, underbara hemlighet, som krossar vårt högmod, gäckar vårt förstånd, men kommer vårt hjärta att jubla!»

»Nu, Erik,» sade han, då sinnesrörelsen lagt sig, »nu skall du förtälja mig hur det tillgick att den sista förskansningen föll, jag menar hur Herren Jesus slutligen helt fick makt med dig.»

»Jo,» svarade Erik stilla och såg med en drömmande blick framför sig, »he va' nu så, att je i går aftons kände meg så eländi' å illhoga, att je rakt höll på å stryka me' åf baresta jämmer. Je längta nu så etter Jesus, så he rekti' svid i hjarsta på meg, men je feck nu ingen fre'. Je tänkte baresta på Marit å feck ingen ro i min själ. Då föll je ner å ba' så mickje, som je allri' förr gjort, att Gud sku' hjälp meg i min jämmer. Å så

somna je på kvällen, å va' lugn å viss att Herren hört min bön. Å då feck je se en så'n konsti' syn i drömmen. He tickje me' att je va' ute en tocken där svarst, kum[1] natt som he ä' somlejene tier ve mickelsmäss. Å framför meg såg je Olles stuga, å ellen stod rakt opp i himmelen, å fölket skrek att ho', Marit, låg där inne, å att ho' själf släppt röbocken öfver take' för å komma unnan länsman må vetta. Je varst nu så ånger, så he rekti' knaka' i hjarsta på me', men int' häkta je kutt in tell'na. Je stod där je stod, å svetten lacka' i egene på meg. Men når je stod där så begronnsam, feck je se en hvit fugel, som flög upp ur ellen, å molnen på himlen geck itu, å gammelhimlen kom fram å fugeln han flög rakt in i'en. Å då varst he som ett stort rop af glädje i skin[2], å når je såg åt kersa' tell, feck je se hur Staffan drog i klocka si, å he ljumma' så je tickje he geck rakt upp i himlen etter fugeln. Å he varst en stor fre' i meg, å je ropa: halleluja, halleluja. Å når je vakna', då kunne je begripa, att Gud gett meg drömmen för att je sku' vetta att *han* kan låta en fugel fly genom ell, å att *han* kan frälsa e' människa, fast vi int' vett hur he går tell. Å nu vett je för vissen att Marit ä' frälst å att je ska' möta'na hos *vånn* Frälsare å int' i helvete.»

I ett par timmar kvarstannade pastorn i Eriks cell och samtalade med honom om alla de ämnen, som lågo dem båda om hjärtat, samt emottog hans

[1] Dyster, kuslig. [2] Skyn.

sista hälsningar till hemtrakten. Hvad betydelse den sällsamma drömmen i verkligheten hade, om den var sänd af Gud och således hade den djupa innebörden af en dylik sändning, eller om den blott var ett foster af Eriks inbillning, därom ansåg sig pastorn ej böra eller behöfva döma. Men *ett* visste han: att den trosvisshet, som framsprungit ur drömmen och som präglade Eriks hela väsen, var lefvande och verklig; och att ingen skulle ägt rätt eller haft kraft att taga den ifrån honom.

En vecka därefter afrättades Erik. Han var lugn och stilla, lade själf sitt hufvud under bilan, och hans sista ord voro en hälsning till föräldrarna och Ingrid, att han gick för att vänta dem hos Jesus.

VII.

»Jag, Herren din Gud, är en stark hämnare.»

Befallningsman Rapp med hustru och barn satt och frukosterade i länsmansgårdens sal. Höstsolen sken in genom de fina hemväfda gardinerna och lyste på de frodiga bladväxter, som prydde fönstren, och som utgjorde Inez' stolthet och voro föremål för alla grannfruarnas afund och beundran. Länsman Rapp pratade och skrattade, berättade historier, bredde smörgåsar och drack sitt kaffe med vanlig fart och liflighet.

Inez' ansikte strålade af förnöjelse, då hon hällde i kaffet åt sin man och skar upp af det nybakade hvetebrödet. Alltsedan de förfärliga morden förra hösten hade det varit lugnare i socknen än på flere år; Inez hade haft sin man hemma mera än hon någonsin haft, sedan de flyttat hit, de hade promenerat tillsammans, och om vinterkvällarna läste han högt för henne, ja hon hade känt sig så lycklig under denna tid, att hon nästan

glömde bort att afsky Lennbo socken och i stället tyckte, att det icke fanns någonting härligare än Lennansjöarna en vacker vår- eller sommarafton, och att folket, som hon mötte, då hon gick ut med sin man, var både vänligt och hyggligt.

»Jag tror nog att, när man lär bättre känna dem, finns det mycket godt hos Lennboborna,» sade hon allt oftare åt sin man, som endast svarade med ett satiriskt småleende.

Men midt under den glada frukosten och midt under det solstrålarna skimrade som klarast på växternas grönska, hände det att Inez' ansikte mulnade så plötsligt och häftigt som om en osynlig hand för alltid strukit bort all glädje ur hennes lif.

»Så där ja!» utbrast hon, i det hon satte ned brödkorgen på bordet, vände hufvudet och med halföppen mun och rynkade ögonbryn lyssnade mot dörren, »Mattson är här, nu ska' ni få se att det är något spektakel igen!»

Länsman Rapp började storskratta.

»Kan inte Mattson ha ett ärende till mig utan att det därför händt något 'spektakel'?»

»Jag *känner* på mig att han har kommit hit för att tala om någonting rysligt,» envisades Inez.

»Du känner, och du känner,» sade Rapp skrattande, »jag undrar just, när du gör annat än känner?»

»Och jag undrar just, när jag inte har rätt i mina 'känningar'? Du ska' få se att de nu igen ha mördat hvarandra uppe i obygden! O, tänk sådana människor, en sådan trakt!... Tänk att

lefva, bokstafligen lefva bland mördare, tjufvar och mordbrännare! Kan man vara lycklig då?»

»Ja, det beror på hur man tar saken,» sade länsman Rapp, i det han reste sig upp och hvisslande tände en cigarr, »jag för min del trifs mycket bra här och känner mig inte alls olycklig.»

Inez mumlade mellan läpparna några otydliga reflexioner om själfviskhet och brist på finkänslighet, men i detsamma öppnade Ingrid dörren och afbröt samtalet.

»Han, Mattson ä' här och ber befallningsman komma me'en tell Skällmyra,» upplyste hon, »Pers stuggu har brunnit i natt me' krak å allt, han har själf tändt på'na, förstås.»

»Var det inte det jag sade! Jag visste att det var mord eller mordbrand eller något annat rysligt! Ser du att jag hade rätt i mina 'känningar'!» utbrast Inez nästan triumferande.

Länsman Rapp smålog, men sade ingenting, han tog hustruns klagoutgjutelser med alldeles samma likgiltighet, som han hörde en fluga surra eller snarare en fågel kvittra på förstugubron. Med retsamt lugn drog han några bloss på cigarren, så gick han fram till Inez, nöp henne småleende i kinden och kysste hennes motsträfviga mun.

»Adjö med dig, lilla sjåplisa,» sade han skälmaktigt och gaf henne ännu en kyss.

»Kommer du hem till kvällen?» frågade Inez med undergifvet klagande stämma.

»Till kvällen!» svarade Rapp skrattande, »att du inte undrar, om jag kommer hem till nästa

vecka! Antagligen är jag hemma redan om några timmar, och jag hoppas inte behöfva komma ensam, utan ha skälmen med mig!» tillade han, i det han gick ut till Mattson, som redan satt i kärran och väntade honom.

Då befallningsmannen och Mattson kommo fram till Skällmyra, mötte dem en sorglig syn. Pers och Brittas stuga hade brunnit ned ända till grunden, kolnade bjälkar, som stucko upp ur de rykande ruinerna, krossade tegelpannor och en svart smörjig röra af husgeråd var allt hvad som fanns kvar af den gamla bostaden.

Men icke endast själfva stugan, utan äfven det i rad därmed liggande fäjset var jämnadt med marken och alla kreaturen hade blifvit innebrända. En hingst, ett ungt vackert kreatur, som Per nyligen inköpt låg framdragen på gården; en del af hans kropp var förbränd och stympad, endast hufvudet hade kvar sin form, nosen var vidgad och uppspärrad, och de stora, brustna ögonen hade ett uttryck af fasa, som skvallrade om ögonblick af dödsångest, då lågor och rök omgifvit de instängda djuren ...

En vidrig, stinkande rök utbredde sig öfver fälten och förmörkade allt emellanåt solens sken; några trasiga, sönderslagna möbler stodo huller om buller på gården, en katt satt på bergsklinten och slickade sig, men för öfrigt syntes här hvarken gårdsfolk eller husdjur. Till och med hönsen voro innebrända; endast en liten höna gick och kack-

lade kring ruinerna, alldeles som letade och ropade hon på sina omkomna kamrater.

Några af grannarna samlade sig emellertid småningom kring olycksstället och berättade för länsmannen hvad de visste om saken.

En af karlarna omtalade att han nyligen hört Per fälla det yttrandet att »det vore villst att i bråkaste låta rödbocken springa öfver takåsen». En annan sade att han fått reda på att Per nyss låtit brandförsäkra sin stuga för en högre summa än förra året.

Slutligen visade sig Per själf; han hade med mor Britta gått in i en hölada ett stycke ifrån och där tillbragt morgonen med en lugn sömn, men då befallningsmannen kom och mor Britta väckte honom, fann han för godt att slutligen begifva sig bort till den nedbrända stugan.

»Din skälm,» sade länsman Rapp, i det han tog Per i armen och pekade på hingstens brända lik, »blygs du inte, när du ser det stackars djuret, för hvad du ställt till? Kunde du inte åtminstone ha räddat dina djur?»

»Ne, je feck nu int' ti tell he, sir befallningsman,» sade Per trumpet och gnuggade sig i ögonen.

»Hvarför satte du eld på din stuga?» röt länsmannen och spände blicken i Per.

»Int' har je gjort nå' tocke', int' ska' befallningsman tro hva' dom bladdrar om, stollena där,» svarade Per föraktfullt och pekade med tummen på karlarna, som stodo omkring de talande.

»Stolle kommer du att bli själf, din skojare,» fortfor befallningsmannen, »vi ha redan två vittnen, Lars Månsson och prästbols-Johan, Lars har hört dig säga att du ämnade släppa rödbocken öfver taket och Johan har reda på att du nyss höjt försäkringen på din stuga. Det är vittnesmål nog för att tvärt knipa dig. Hvad svarar du härpå?»

»Ja, sir befallningsman, he ä' nu så, att om hundra vittnen bladdra' allri he' om meg, så tar je allri i lifvet på me' hva' je int' har gjort!» svarade Per med ett fräckt leende.

»Hvarför höjde du assuranssumman?»

»För han va' int' stor nog, sir han, å he va' nu *min* sak å int' nå aras', tänker je.»

»Och strax därefter omtalar du för Johan att du ämnar sätta eld på stugan din; du var naturligtvis full, när du sa' det, men i fyllan kommer sanningen fram!»

»He har je nu allri' sagt,» svarade Per med en ilsken blick på vittnet, »tror han, befallningsman, he ä nå' patent på att prästbols-Johan int' ljuger, utan baresta je?»

»Nej, men det är patent på att du är en skälm och skojare, och det ska' vi inte vidare resonera om. I häkte ska' du, och sen ska' vi nog klämma ur dig sanningen, tänker jag.»

Länsman Rapp gick nu omkring och undersökte brandstället samt utfrågade alla som varit med om branden eller i närheten, när den bröt ut. Af allt framgick, att det icke fanns något tvifvel om att Per själf anlagt elden, fastän han

fortfarande fräckt och envist nekade. Länsmannen försökte äfven att få veta något genom mor Britta, som hela tiden stod bredvid och med en regelbundet återkommande rörelse förde förklädessnibben mellan ögon och näsa, men den stackars gumman var så förvirrad och skrämd, att hon icke kunde ge ett enda redigt svar. Hon hade alltsedan Marits slut varit slö och underlig till sinnet, och skrämseln förliden natt, då elden så plötsligt kom öfver henne, tycktes alldeles ha omtöcknat hennes förstånd och beröfvat henne talförmågan. Rapp lät henne således vara i fred, och då allt var färdigt till afresa, talade han vid en af bönderna att skjutsa henne till Särela, till hennes gamla far och mor, som ännu lefde, och som tills vidare finge taga hand om henne.

Sedan bar det i snabb fart af till länsmansgården och in på kontoret, där förhöret med fången fortsattes.

Länsmanskontoret, där fångarna brukade sitta inspärrade tills de forslades till fängelset i staden, var ett litet rum på nedre bottnen inåt gården med tarfliga möbler och en blå, sprucken rullgardin för fönstret. Lika fina och prydliga som Inez höll sina andra rum, lika mycket vårdslösade hon kontoret, och hade hon någon riktigt ful och nött möbel, så satte hon den genast in i detta rum, i hvilket hon visste att mördare och tjufvar aflöste hvarandra, och som hon själf så mycket som möjligt undvek, i synnerhet sedan skymningen inbrutit.

Ingenting i världen skulle ha förmått henne att i mörkret gå igenom länsmanskontoret.

På väggen midt emot dörren stod en gammal söndrig tagelsoffa, där enligt vedertaget bruk fången alltid placerades; framför soffan stod ett hvitmåladt, nött bord, och här brukade alltid länsman och fjärdingsman sitta med sina papper. Vanligtvis hade Rapp dock icke ro att sitta stilla, utan promenerade af och an, medan han »klämde åt» brottslingarna.

Sedan Per blifvit införd på kontoret och fått sätta sig i soffan samt papper, bläck och penna framtagits till protokollets förande, började Rapp genast sina frågor.

»Hvarför räddade du inte djuren, när elden började i stugan?»

»Je rädda' meg själf först, sir befallningsman, je tickjer nu som så att folk ä' lite' förmer än oskälia krak, må vetta!»

»Ja, det kan nu bli tu tal om med visst folk åtminstone!» sade länsmannen skrattande, »men svara nu på min fråga: när elden började i stugan, hade du god tid att hjälpa ut djuren, hvarför gjorde du inte det, om inte för att du ville att de skulle brinna?»

»Kan en vetta hur en gör, når ell'n står i huggu på en?»

»Elden började i stugan, det vet du lika väl som jag, flere af grannarna sade att de sett den börja från det hållet, då hade du god tid att rädda djuren.»

»Je vakna' int' förrn ell'n slog i egene på meg, å då va' allt brändt,» vidhöll Per med orubblig envishet.

»Det var märkvärdigt att du då hade tid att föra ut sådant skräp som några gamla stolar och ett skåp?»

»Ja, si he va' se'n krakena hade brunnit, sir han.»

»Hur högt hade du assurerat din stuga?» fortsatte Rapp.

Per ref sig bakom örat.

»Ja, si, siffror å tocke', he minnes je nu allri' länger än på pappere' . . .»

»När assurera' du första gången?»

»Ja, si he va' nu fäll en tio år sen, kan je tickja . . .»

»Ditt bo har betydligt minskats sedan dess, du har sålt en mängd kreatur, och Marit fick en hel hop på brudbordet? Hvarför höjde du då assuranssumman?»

»Je har köft en hingst, sir befallningsman, å de' krake' kosta meg 1000 riksdaler . . .»

»Nu ljuger du. Hingsten köpte du åtta dagar efter sen du höjt assuranssumman . . .»

»Ja, men si je hade nu just som aftala' på förhand, sir befallningsman . . .»

I detsamma afbröts förhöret af ett häftigt brakande i soffan, där Per satt; locket störtade in, och Per ramlade baklänges ned i öppningen med benen i vädret.

Både Rapp och Mattson brusto ut i skratt vid

åsynen af den stackars Per, som låg där med den mest jämmerliga uppsyn och likt en afvigvänd groda kraflade för att komma upp. Men plötsligen växlade länsmannen ansiktsuttryck, han gaf Mattson en knuff i sidan, hans drag blefvo stränga och allvarliga, och med armarna korslagda öfver bröstet ställde han sig framför den sprattlande Per.

»Där ser du nu,» sade han med djup basröst, »en sådan förhärdad syndare är du, att jorden slutligen öppnar sig för att sluka dig. Skynda dig nu och bekänn ditt brott, jag ser tydligt hur remnan under dig mer och mer vidgas . . . skynda dig, tiden ilar . . . om några ögonblick har den lede tagit dig med hull och hår . . .»

»Hjälp meg opp, hjälp meg opp!» stönade Per, under det han sprattlade och sträckte armarna i vädret, och förskräckelsen kom honom att gapa och kippa som en fisk på landbacken.

Men befallningsmannen skakade på hufvudet med samma stränga min, och liksom till en bekräftelse på hans ord hördes ånyo ett brakande i soffan, locket sjönk ännu ett tag, och Per kom ett par tum djupare ned.

Nu grep honom rädslan riktigt på allvar; han vardt gråblek öfver hela ansiktet, svetten bröt ut i pannan, och tänderna började skallra i munnen på honom.

»Aj . . . aj . . . aj . . . hjälp, hjälp . . .» flämtade han och sprattlade ännu häftigare med benen.

»Inte förrän du bekänner ditt brott, men gör det i rappet, annars låter jag dig bums gå ned i

underjorden!» svarade länsmannen och bet sig i läppen för att hålla sig allvarlig, under det att Mattson stod bakom honom och storskrattade; »seså, skynda dig, och svara ordentligt: har du själf anlagt elden i din stuga, som brann ned i natt?»

»Ja!» skrek Per, hvars onda samvete jagade upp hans inbillning, så att länsmannens skämt blef honom en fruktansvärd verklighet, »hjälp mig baresta i Gussens namn!»

»Strax ... strax ... så snart du bekänt allt... men gör det fort ... remnan under dig blir större och större,» sade länsmannen, i det han satte sig ned och antecknade Pers svar, »hvar anlade du elden?»

»I svalen ... under Niklas' säng,» jämrade sig Per, utom sig af förskräckelse.

»Det är bra. Höjde du försäkringen för att sedan tända eld på stugan? Nu, Per, ramlar du, om du inte säger sanningen!»

»Ja... ja... i jöss namn...»

»Visste mor Britta något om saken?»

»Ne, int' ett ol... hjälp... hjälp ...»

»Så där ja, nu ska' du få komma upp... ja, ja, det är i sista laget, min gubbe, och hade du inte bekänt, så läte jag dig sannerligen gå till bottnen,» sade länsmannen utan att längre dölja sitt skratt, »din arma flundra, du sitter ju rakt inklämd... kom nu, Mattson, ska' vi hala upp honom!»

Storskrattande togo nu länsman och Mattson

i hvar sin af Pers armar och började draga upp honom ur soffan.

»Bättre tag . . . håll i och dra'!» ropade länsmannen och låtsades göra stora ansträngningar, »det var ett styft arbete, min kære Per, du sitter hårdt fast . . . den som håller i dig släpper inte så lätt taget, ser du, men det skall väl gå . . . så där, nu släppte det, upp med dig nu!»

Per kom nu så hastigt på benen, att han höll på att tumla öfver ända, så mycket mera som rädslan gjorde honom yr och knäsvag. Han hämtade sig emellertid småningom, rätade på sig, harklade och spottade, mumlade några otydliga eder mellan läpparna och kastade skygga blickar bort åt soffan för att få se den hemlighetsfulla remnan, som hållit på att sluka honom.

»Ja, int' var de mickje som feltes att gammel-Ersker feck sitt den här gången,» sade Mattson och blinkade menande åt länsmannen, i det han böjde sig ned för att laga sofflocket.

»Nå, då är allting klart,» sade länsmannen i det han tog och lade i ordning papperen, »du har bekänt ditt brott, i eftermiddag fara vi till staden, där du får krypa in i häkte, och sen får du väl ett par års fängelse. Det skall göra dig godt din gamle skälm, uppför dig bara nu anständigt, så att du inte förvärrar ditt straff.»

Men då Per fick se soffan lagad och kände sig stå på fast mark, började han på att tycka, att han varit en mes, återfick sin vanliga oförskämdhet och ville taga tillbaka sin bekännelse.

»Ånej tack, min gubbe, nu är det inte värdt du krumbuktar mera!» svarade länsmannen skrattande, »här står svart på hvitt hvad du har sagt, du har själf bekänt att du anlade elden i svalen under Niklas' säng. Så att den saken är nog klar. Adjö med dig nu, tänk öfver alla dina synder, medan du sitter i ensamheten. Och kom ihåg,» tillade han med ett plötsligt strängt allvar i blick och röst, »att hvad som nyss höll på att hända dig, då du ramlade ned i soffan, det kan en gång bli allvar af, om du inte bättrar dig!»

Med dessa ord steg länsmannen upp och tog sina papper, hvarefter han och Mattson gingo ut och stängde dörren i lås efter sig.

»Nå, hade jag kanske inte rätt?» sade Inez, då hennes man kom in till henne, där hon satt och arbetade i salen, »var det inte något rysligt igen? Tänk en sådan niding att låta djuren brinna... han borde stenas och dränkas och brännas själf, den uslingen.»

»Ja, det var ruskigt,» sade länsmannen och skakade på sig, »jag har riktigt svårt att glömma den där stackars hingsten, som han med berådt mod har låtit brinna inne...»

»Hu, en sådan människa! Jag blir riktigt mörkrädd midt på ljusa dagen, bara jag tänker på honom! Och så i natt... kan man inte slippa honom?»

»Jo,» svarade hennes man lugnt och strök sina mustascher, »jag tänker redan i eftermiddag fara till staden med honom.»

»Så där ja! Visste jag inte det!» utbrast Inez jämrande. »Och så blir du förstås borta hela natten och kanske hela nästa dag också?»

»Ja, se någonting midt emellan finns inte,» svarade länsmannen med sin orubbliga godmodighet, »antingen får du ha honom kvar, eller också måste han föras bort. Hvilket väljer du?»

»Kan inte någon annan forsla in honom då?» svarade hon trumpet.

»Jo, kanske du vill göra det?» sade Rapp skälmaktigt och nöp sin hustru i kinderna, »det var ingen dum idé, han skulle bestämdt bli mycket tam, om han finge en hygglig kvinnsperson med sig på resan.»

Inez skrattade och drog sig med en halft onådig, halft förtjust rörelse undan sin mans smekningar. Hon svarade ingenting på hans skämt, utan afslutade blott deras lilla debatt med sin vanliga klagorefräng.

Strax efter middagen stod emellertid trillan med norrbaggen framför trappan, Per forslades dit upp med bojor kring händer och fötter, och länsmannen körde honom den fyra mil långa vägen till staden, där han genast insattes i häkte.

Och ett par månader därefter dömdes han vid tinget, trots sitt fräcka nekande till två års straffarbete, som han genast fick börja aftjäna. —

Under dessa år bodde mor Britta i Särela hos sina gamla föräldrar. Hon var alltjämt slö och underlig, talade nästan aldrig, åtminstone ej med främlingar och åt mycket litet. De förfärliga

lidanden hon genomgått hade knäckt henne, gjort henne oduglig för lifvets yttre förhållanden, oemottaglig för dess fröjder, dess smärtor, dess omsorger. Hon skydde människorna, ty så snart hon mötte någon, trodde hon att hon skulle få höra hårda eller onda ord om Marit, och till Skällmyra ville hon aldrig mera återkomma. Men i djupet af hennes själ, långt under de slöa, förvirrade ångesttankarna, de skrämda sinnesförnimmelserna, fanns ännu någonting som lefde, som hoppades och bad och längtade. Och ibland om kvällarna, då alla andra sofvo, satt mor Britta uppe långt in på natten framför sin bibel, och då kunde där komma en stor, djup frid i hennes själ, en aftonhvila efter lifvets heta stormar, en förnimmelse af *hans* kärleksfulla hand, som kommit för att läka förkrossade hjärtan. Och då blef det ljust och lugnt i hennes förvirrade inre, och den slöa blicken lyste af en förunderligt klar och stilla glans...

Men i Skällmyra, där fordom brännvinspannorna kokade och Per och Olle och deras stallbröder skojade på vägarna, var tyst och ödsligt under dessa tvenne år. Olles stuga låg stängd med luckor för fönstren, och den brända tomten, där Pers stuga stått, framträdde i det klara solljuset som en svart, hemsk fläck på landskapet. Och då hösten kom med mörker och månskensskuggor, då blef stället »oknytt», som folket sade, ett tillhåll för spöken och vålnader, hvilket alla skydde.

När de två straffåren förgått och Per återfick

friheten begaf han sig emellertid genast till Olles stuga, öppnade dörrar och fönster, tände eld i spisen, slog sig ned där och tog stugan i besittning som arf och ägo.

Med brännvinsbränningen, som förut varit hans förnämsta födkrok, upphörde han nu och började i stället att tillsammans med Blom-Johan, Svartens-Erik och Ol-Persa idka en annan handtering. Af bönder i Sukkot köpte de för en spottstyfver lotter i Sukkot-skogarna, täta, högstammiga, lika urskogar, i hvilka ännu icke ljudit ekot af yxans fall. Sedan sköflade de dessa skogslotter ända till sista trädet och forslade timret utför Vångan ned till brädgårdar, med hvilkas ägare de gjort upp kontrakt att leverera så och så mycket timmer. På denna affär förtjänade de stora penningsummor; närheten af Vångan gjorde att de ej hade lång väg att köra fororna, och som de köpt skogen för nästan ingenting och själfva utförde en god del af huggningen, fingo de mest hela inkomsten som nettovinst.

Vintertiden hade de ett tungt arbete; Per och hans dräng tillbragte hela månader i skogen under bar himmel, i frost och köld, med gnistrande vinterstjärnor öfver sina hufvuden, där de lågo och slumrade vid den tända »nyingen»[1], hvars sken förjagade vargarna och värmde de frusna, trötta karlarna. Men då våren kom och det gula timret dansade utför Vångans böljor, då stoppade Per den ena hundrariksdalerssedeln efter den andra i sin

[1] Brinnande timmerstock.

ficka, och då tog han i fullaste mått igen hvad han under vintern måst försaka. Han och hans kamrater kunde då sitta långt in på nätterna och supa på gästgifvaregården, supa ända tills de lågo där stupfulla eller stojande och svärjande raglade hemåt. Det var emellertid icke blott brännvin de drucko; för första gången förekom här i socknen champagne, som i stora laddningar sändes söderifrån till kuststäderna, och hvaraf gästgifvaren skaffat sig några korgar för att fresta sina kunder. Och det var en lätt sak att fresta dem; rusiga af högmod och njutningslystnad, kastade de sig ursinnigt öfver den nya drycken och läto med ett öfvermodigt skratt den ena tioriksdalern efter den andra försvinna i krögarens kassalåda, under det att champagnen strömmade, buteljerna krossades i väggen, och halfvilda hjärnor flammade af heta, uppjagade lidelser. Ett fruktansvärdt lif fördes det på krogarna i socknen vid den tid, då timmerkarlarna kommo ut ur skogarna med sin arbetsförtjänst. Blodet brann i dem af åtrå efter de njutningar de så länge försakat och många af dem slutade icke att dricka, förrän de supit upp allt hvad de förtjänat, hvilket ibland kunde stiga ända till många hundra riksdaler.

En morgon — andra året sedan Per kom ut ur fängelset — gingo han, Blom-Johan, Ol-Persa och ett par drängar strax efter gryningen bort till Sukkot-skogarna för att flotta timmer utför Vångaälfven. Det hade varit tidig vår och häftigt vattenflöde i Vången; men under det att en stor del af

timret i susande fart rusade utför de skummande vågorna nedåt hafvet, hade däremot en mängd ränt upp på stranden i vikar och bukter och låg nu där och krängde och gned emot hvartannat, liksom jämrande af längtan att få komma ut på sin ilande färd.

På ett ställe, där Vången flöt sakta och vidgade sig till en sjö, Lillsjön kallad, hade timmerstockarna tornat upp sig likt en hög af spillror, och karlarna fingo ett styft arbete med att lossa dem från hvarandra. Med långa stakar i händerna, och på fötterna vattentäta stöflar, balanserade de omkring på timret, vadade ibland ända ned till midjan i vattnet och körde med störarna i timmerhögen för att bända den i sär. Det var ett svårt och farligt arbete. Stundom hände att en hel klunga stockar plötsligen dref loss och lämnade ett djupt vattenflöde efter sig. Då gällde det att passa på, att man ej följde med stockarna utåt älfven eller störtade ned mellan dem, hvilket senare isynnerhet ofta innebar dödsfara, om älfven var djup.

Men de fem karlarna sprungo med säkra, smidiga steg på de rullande stockarna, som för den, hvilken gifvit sig ut därpå utan att förstå konsten att behålla jämvikten, genast skulle ha glidit undan och kastat den oförsiktige ned i älfven.

Allt glesare och glesare blir timmerhögen, ju längre dagen skrider framåt. Nu knakar och brakar det däri, fem störar bända om hvarandra bland stockarna, svetten pärlar på de arbetandes panna och nacke, där vårsolens strålar sticka och bränna,

under korta, hastiga rop springa karlarna än åt sidan, än upp på timret, nu ger det vika, en väldig hög reser sig och splittras åt olika håll, med ett starkt dån störta stockarna ned i Vångan, och under det ett fradgande skum stänker mot den blå luften, dyka stockarna upp ur vågorna och ila gungande nedåt hafvet.

Vid niotiden upphörde karlarna med arbetet och togo sig en rasttimme till frukost. Skakande på sig för att bli kvitt vattnet, som rann utför byxor och stöflar, gingo de i land, slogo sig ned i solskenet och började plocka fram maten ur sina »kånkaskar»[1].

Endast Per dröjde ännu kvar där ute; med stören i hand fortfor han att göra loss några stockar, som kilat sig fast mellan stenarna vid stranden.

Plötsligen hörde karlarna, som sutto där tysta och läto mat och dryck sig väl smaka, ett rop från älfven där Per stod, och då de sågo upp, hade Per försvunnit under stockarna. Alla fyra reste genast på sig, Blom-Johan tog en lina och kastade ut åt det håll hvarifrån ropen kommit och där de sågo vattnet bubbla som efter en sjunken.

Nu dök Pers hufvud upp ett litet stycke därifrån mellan två stockar, och i det han med händerna krampaktigt grep efter den hala, runda stocken, som oupphörligt gled ifrån honom, försökte han krafla sig upp.

[1] Målade askar med lock, i hvilka folket förvarar sin mat.

»Ta' i här!» skrek Johan och ryckte hastigt till sig linan, som han kastade rakt på Per, »sno repe' om lifve, så drar vi upp deg!»

Per tog fast linan, men, om af förskräckelse eller därför att vattnet kväfde och förvirrade honom, i samma ögonblick sjönk han ånyo och försvann mellan timret. Linan måtte han emellertid ej ha släppt, ty då Blom-Johan började draga däri, gaf den ej vika.

»Var nu baresta häf å håll i,» skrek Johan och fortfor att draga af alla krafter.

Men ingen Per syntes till; Johan drog och drog, men linan rörde sig ej.

Ingen kunde förstå hvad detta ville säga; när linan ej släppte, så var det ju ett tecken att Per höll i den; hvarför kom han då icke upp?

»Må tro här ä' nå'n som vill ha'en?» hviskade Ol-Persa och såg på Johan med en skrämd blick.

»Ja, he sir nu litt otryggt ut,» svarade Johan på samma sätt, »he b'ir nog villst att vi drar allt hva' vi häktar, för här ä' nå' som int' ä' rektigt. Håll i, karlar!»

Alla fyra togo nu i och halade, men det hjälpte icke, linan satt där ändå som bergfast.

Ändtligen, efter ett par duktiga ryckningar, tycktes linan lossna, och strax därpå dök Per upp mellan stockarna. Men icke syntes där mycket lifstecken på honom, hufvudet hängde bakåt, lemmarna voro slappa, och kroppen tung och stel som på en död.

»Han ä, litt dumpin[1] etteråt,» menade karlarna, »han b'ir nog häf igen, då han kommer på backen.»

Drängarna och Ol-Persa sprungo nu ut på stockarna, och under det Johan höll i tåget, som var snodt kring Pers lif, halade de den stora, tunga kroppen i land.

Men då de väl fått honom på fast mark och lossat tåget, som satt så hårdt kring hans lif, att det lämnat efter sig en djup fåra, upptäckte de att Per, trots alla ruskningar och skakningar, var och förblef död. Troligen hade han fastnat emellan tvenne stockar, så att han ej genast kunnat komma upp, och i sin välmening hade karlarna genom de häftiga slitningarna kväft honom med tåget, som Per snott kring sin midja.

Ingen af dem gaf dock denna förklaring åt hvad som inträffat; bakom de yttre, påtagliga förhållandena spårade de något annat, som de alla kände, men som skrämsel och ondt samvete hindrade dem att uttala i tydliga ord. Tysta och modstulna, släpade de Pers lik under en tall och lade granris öfver honom samt begåfvo sig därefter hem för att omtala hvad som skett och skaffa sig en bår att hämta liket på. Ingen af dem sade någonting under vandringen, men de tänkte så mycket mera, och när ryktet om Pers död flög ut i socknen, och den ene berättade nyheten för den andre, tillade han alltid med en skrämd hviskning att gammel-Ersker ändå till sist tog sitt . . .

[1] Slö, medtagen.

Så slutade Per Hansson eller Per Bratten, som hhan kallades, Jutta-släktens sista manliga ättling. MMed honom var denna olyckliga släkt, hvars stamttafla af mördare, tjufvar och mordbrännare ännu vväcker rysningar af fasa, utplånad från jorden, och gglömskan skall snart kasta sin slöja öfver de blodsddåd, med hvilka den under decennier fläckat Lennbbo socken. Men helt och hållet skall dess hemska ssaga icke förgätas; omspunnen af den mystik de fflyende åren aflagra på mänskligheten historia, ooch som för hvarje sekel tätnar likt spindelväf i ggamla gömslen, skall den alltid lefva vid Lennans sstränder, och inflätad däri, skall den förtäljas, den ddystra legenden om hur Guds dom gick ut öfver ssyndaren, hur mörkrets makter drogo den siste JJutta ättlingen ned i djupet, då hans stund var kkommen.

VIII.

I Guds kraft. Till den eviga glädjen.

Sex år äro förflutna sedan Eriks och Marits död. Mycket har under dessa år förändrats i socknen; om än då och då någon illgärning påkallar länsmannens hjälp och väcker hans hustrus misslynta klagan, om än här och där brännvinspannorna koka eller kaggarna smusslas hit från staden, eller »rödbocken» hetsas öfver takåsen, så har det likväl alltsedan Jutta-Olles och Per Brattens död härskat ett relativt lugn uppe i obygden.

Äfven i prästgården ha förändringar inträffat. Gammelmor och Johannes finnas icke mera, de ha gått till hvila och hvar och en på sitt sätt lämnat ett tomrum efter sig. Men de gingo bort i behaglig tid, de försvunno, då hushållsbördan började att blifva Margareta öfvermäktig, de försvunno för att lämna rum åt de små varelser, hvilka den ene efter den andre kommo och fordrade sin plats i det lilla trånga hemmet. Och

bägge två, den trötte, skeppsbrutne enslingen och gamla farmor, hvilkens lefnadsafton omstrålades af barns och barnabarns kärlek, hade insomnat i tron på sin Frälsare, och likt ett requiem öfver deras grafvar där borta på den lilla kyrkogården tyckes stillheten hviska de hvilans och förhoppningens ord, med hvilka pastorn vigde deras stoft åt jorden: *saliga äro de döda som i Herranom dö!*

De tre gossarna, Lars, Hans och Måns, ha vuxit upp till stora, duktiga pojkar, lika snabba till arbete som till lek, och efter dem ha kommit tre systrar, hvilka alla ställa sina obevekliga kraf på mors kärlek och omvårdnad.

Åren ha icke heller spårlöst gått förbi Margareta: ansiktet är blekt och kring ögonen fåradt, och den späda gestalten är böjd af arbete och omsorger. Men hon har kvar det ungdomliga draget öfver pannan, hon har kvar sina barnsliga oskuldsfulla ögon och sitt jämna, glädtiga lynne, som sprider liksom ett solsken i hemmet och från Karl-Bernhards ansikte utplånar de skuggor, som ofta lägga sig där tunga och dystra efter dagens arbete.

Lisa är nu en stor, duktig stinta, som täflar med Stina i att älska och arbeta för sitt husbondefolk. Hon är liflig och mörklagd, med svarta, spelande ögon och regelbundna drag. Vacker måste man visserligen kalla henne, och alla som se henne, lägga märke till hennes utseende, men ett underligt förbryllande utseende har hon. Det hände en gång att en konstnär kom till prästgården och slog sig ned där för att taga studier af naturen och få reda

på seder och bruk i socknen, men af allt han såg var det ingenting, som intresserade honom så mycket som Lisa.

»Jag blir inte klok på den flickan,» brukade han säga, »jag vet inte hvad som är det karakteristiska hos henne. Än vill jag måla henne som ett elakt troll i Kinnaråsens klyftor, än som en munter, gladlynt stinta, då hon kommer ned från fäbodarna med sina djur.»

Icke ens Margareta kunde förstå eller genomtränga Lisa. Det fanns i allmänhet icke någonting att anmärka på flickans uppförande — annat än när hon hade sina utbrott af dåligt lynne och häftighet — men Margareta kunde ibland öfverraska henne med handlingar, så präglade af inbiten slughet, ja till och med osannfärdighet, att de slogo hennes matmor med verklig förfäran. Och hur mycket hon då talade med Lisa, som älskade »kära mor» och grät ögonen eldröda vid hennes förebråelser, kände dock Margareta att hon i den unga flickans själ kommit in på en vildmark, som ännu ej blifvit vare sig plöjd eller besådd.

Och ibland, då Lisa ingenting märkte, brukade Margareta sitta och betrakta hennes egendomliga ansikte, och då kunde det plötsligen komma öfver henne en plågsam, nyfiken undran: hvem är det hon liknar, hvad påminner hon mig om, hvarifrån komma de, dessa beklämmande känslor, som åsynen af Lisa stundom rör upp i min själ? Denna hemlighetsfulla likhet, som Margareta ej kunde utreda, endast känna som en obehaglig stäm-

ning, framträdde ännu skarpare, då Lisa var vid dåligt lynne: Margareta kunde riktigt darra till af förskräckelse när hon då mötte den elaka blicken ur Lisas svarta, gnistrande ögon. Och när hon sedan satt och tänkte på Lisa och hennes underliga utseende, kunde plötsligen en hemsk, mörk skugga skymta förbi henne och fylla hennes inbillning med ett sådant obehag, att hon tvärt måste afbryta sina grubblerier...

Ett par gånger hade hon frågat Karl-Bernhard om han icke hade någon aning om hvems barn Lisa var, men han svarade henne blott att han funnit den lilla flickan, misshandlad och vanskött hos ett bondfolk i Särela, och att han därför med sin mors samtycke tagit hem henne som fosterbarn, och mera fick Margareta icke veta.

Från sin nattvardsundervisning tycktes Lisa äga kvar djupa, andliga intryck. Margareta såg henne ofta gå för sig själf och gråta, och då hon blef tillfrågad hvarför hon grät, svarade hon ibland: »För int' nå't,» men ibland däremot: »För ja' tycker att ja' ä' så full åf synd å orätt, så.» Margareta talade då med henne, påminde henne om alla de sköna ord och löften hon fått emottaga vid sin konfirmation, och Lisa lyssnade till henne, under det att ett vekt uttryck bredde sig öfver hennes lilla trotsiga ansikte, och hon med en passionerad rörelse gömde sitt ansikte vid Margaretas bröst och hviskade: »Mor, je vill så gärna bli Guds barn å älska Jesus; je vill de' nu så *innerli'* gärna!»

Men det dröjde ej länge, innan ovännen kom och plockade bort sädeskornen från hennes hjärtas åker; de vekare känslorna utplånades, och hennes lynne, som en tid varit mildt och fogligt, återfick sin förra hårdhet och skärpa. Hon började äfven få smak för att vara ute. I Särela fanns en gammal lekstuga, dit ungdomen ibland samlades till dans och ras, och fastän Lisa var förbjuden att besöka dessa gillen, hände det ett par gånger, att hon sedan alla lagt sig, utan lof smög sig dit bort och ej kom hem förrän på morgonen. Pryda och pynta sig hade hon äfven fått smak för; hon hade några skillingar samlade i sin kista, och för dem köpte hon på sista marknaden röda, granna band, som hon, till hela prästgårdens häpnad, en dag kom och »staterade»[1] med i nacken.

Margareta kände sig mycket orolig för Lisa; hon talade med sin man om henne, hade henne ständigt i sina böner och varnade och förmanade så mycket hon kunde, utan att behöfva frukta för att trötta eller förhärda den unga flickan med käx. Lisa lyssnade tåligt till sin matmoder, men då denna slutat, svarade hon med sitt mest sluga leende:

»Kära mor har fäll ock varit ung i sin' dar, å då tänker ja' att kära mor ock tyckte om å dansa och pynta seg och tocke'?»

»Ja, det är möjligt» svarade Margareta småleende, »men för det första är det icke sagdt att

[1] Kråma sig, ståta.

allt hvad *jag* gjorde var rätt, och för det andra kan jag icke minnas, att jag någonsin var så olydig, att jag gick på ett dansnöje mot mina föräldrars förbud. Och kära Lisa, du kan aldrig tänka på att bli ett Guds barn, om du visar olydnad mot ditt husbondefolk, som Herren satt öfver dig. Och du önskar ju ändå att kunna vara ett Guds barn, icke sant, du längtar ju därefter?»

Lisa stod några sekunder tyst med nedslagna ögon; så blickade hon hastigt upp, tårar skimrade i hennes ögon, och öfver hennes ansikte flög ett mildt, nästan sorgset uttryck.

»Ja, kära mor,» hviskade hon ifrigt, »de' gör ja', de' gör ja nu så innerligt!»

Ett år förflöt på detta sätt. Lisa var alltjämt underlig och oberäknelig; Margareta hade egentligen icke något att anmärka mot hennes uppförande, en flinkare, arbetsammare och trognare tjänarinna kunde hon ej ha, och till och med Stina erkände, att Lisa var »e' arg stinta». Men så fick flickan sina anfall af ondskefullt, upproriskt lynne och då kunde hon visa sådan olydnad och ett sådant trots, att Margareta ej visste, hvad hon skulle taga sig till med henne.

Vid denna tid fick prästgårdsfamiljen ett nytt husligt bekymmer, ett bekymmer, för hvilket den dittills varit skonad. Det var mycket vanligt att, förutom de större brotten, en mängd småstölder årligen föröfvades i socknen; visthuset eller hebbret, som folket sade, var ett ställe, som gärna olofligt besöktes, och hvarifrån försvann än en skinka, än

ett förråd mjöl, och icke var det många hemman, som kunde skryta med att icke dess potatis- och vedkällare någon gång under mörka höstkvällar varit hemsökt af tjufvar. Men prästgården hade dittills varit tämligen skonad; visst föröfvades äfven där ett och annat snatteri, men på det hela taget hade tjufvarna haft undseende för sin pastor. Kanske hade äfven de en instinkt af att det fanns få människor, som så litet förstodo att tillgodose sig själfva som pastor Malm, och kanske respekterade de, sig själfva ovetande, denna brist på egennytta.

Men sedan ett par veckor tillbaka hade förhållandet blifvit annorlunda; det ena efter det andra försvann ur hebbret och källaren, än saknades den nyrökta skinkan, än sill och potatis, än saftbuteljer och syltburkar. Och listiga voro tjufvarna, ty fastän de nu hållit på att grassera i prästgården under ett par veckor, kunde ingen upptäcka ett spår efter dem. Det troligaste var att de på natten, medan alla sofvo, bröto sig in i hebbret och sedan försvunno med sitt rof, lika tyst som de kommit. Men icke ens denna förklaring höll stånd; ty Stina försökte fånga tjufvarna genom att flere nätter ha en räfsax utlagd framför stegen till hebbret, men lika orörd låg räfsaxen där för hvarje morgon, och ändå fortforo matvarorna att försvinna.

Pastorn hade anmält saken för länsmannen, som med sin vanliga snabbhet och klokhet gjorde allt för att komma tjufven eller tjufvarna på spåren,

men ännu hade han ej lyckats. Visserligen drog han genast sina misstankar, ty då han en dag var på besök hos Rutlins, Anders och mor Kerstin, hade han tyckt sig förmärka ett visst välstånd i matförhållandena, hvilket genast kom honom att tänka på pastorns hebbre. Men något annat väderkorn på de hemlighetsfulla tjufvarna, hade han, som sagdt, icke fått.

En natt, en dyster höstnatt, då månen satt öfver takåsen, blek och töcknig likt ett gråtande öga, och dimman bortskymde stjärnorna vid horisonten, låg Margareta länge vaken, sedan alla andra somnat i prästgården. En förunderlig oro plågade henne och förjagade sömnen för hvarje gång hon ville inslumra. Slutligen somnade hon, men väcktes ögonblickligen af att dessa ord tydligt hviskades i hennes öra: »Af dem du mig gifvit borttappade jag ingen.»

Nu blef hon så vaken, att det ej längre lönade mödan att tänka på sömn. Det var henne omöjligt att ligga stilla, hon steg upp, klädde försiktigt på sig för att ej väcka Karl-Bernhard och gick ut i salen. Sedan hon ett ögonblick lyssnat vid dörren för att höra, att hennes man ej vaknat, tände hon ett ljus och gick upp på vinden att se efter barnen. Den underliga oro, som plågade henne, de hemlighetsfulla ord, som väckt henne och som alltjämt ringde i hennes öron, tycktes henne liksom en varsel, att någon olycka hotade hennes älsklingar där uppe.

På vinden var emellertid allting sig likt; ingen-

ting tycktes ha inträffat, allt var tyst och stilla, råttornas knaprande under bjälkarna var det enda ljud Margaretas lyssnande öra kunde förnimma. Med lätta steg och handen skyggande för ljuset, smög hon sig först in i gossarnas rum, detsamma som Johannes förr bebodde. Här fann hon dem alla tre i sina sängar, och regelbundna, djupa andetag vittnade om att de voro försänkta i ungdomens lugna sömn. Försiktigt stängde hon dörren och gick bort till flickorna; här stannade hon ett par ögonblick och lade örat mot dörren, äfven här hörde hon sofvandes lugna, jämna andetag, och ett belåtet, lyckligt leende smög sig härvid öfver hennes läppar. »Gud vare tack,» tänkte hon, »mina små älsklingar sofva lugnt, det var nog bara en inbillning af mig!»

Hon ämnade nu taga ljuset, som hon ställt ifrån sig på en lår, och begifva sig ned, ty hon ville ej gå in till barnen af fruktan att de yngsta skulle vakna, men en instinkt, så plötslig och mäktig, att hon ej ens brydde sig om att reflektera däröfver eller opponera sig däremot, dref henne att i stället öppna dörren och titta in. Vid det osäkra ljusskenet såg hon de små slumrerskornas hufvuden sticka upp ofvanför täcket, likt blomsterknoppar ur sin hylsa, varma och rödkindade af sömn och välbefinnande. På tåspetsarna smög hon ifrån den ena bädden till den andra, hon kunde ej motstå sitt modershjärtas begär att en stund betrakta och fröjda sig åt de små varelser Gud gifvit henne att älska och vårda . . .

Vid motsatta väggen, midt emot barnens sängar, stod Lisas, och då Margareta gick ut, lyste hon ett tag ditåt, hon tyckte att Lisa låg så underligt, med hufvudet alldeles gömdt. Men då hon kom närmare och såg nogare efter, upptäckte hon till sin förskräckelse, att sängen var tom.

Var det då Lisa den hemlighetsfulla hviskningen gällde, var det Lisa hon höll på att borttappa, Lisa som Gud på ett alldeles särskildt sätt gifvit henne att vårda och vaka öfver?...

Under några ögonblick stod Margareta där handfallen och förskräckt utan att veta hvad hon skulle tänka eller göra. Kunde det vara möjligt att Lisa nu igen visat en så uppenbar olydnad, att hon trots upprepade förbud begifvit sig bort till lekstugan?

Med tungt hjärta lämnade Margareta rummet, lyssnade en stund vid dörren för att höra, att intet af barnen vaknat, och begaf sig sedan ned i afsikt att omtala för Karl-Bernhard hvad som skett. Men innan dess gick hon omkring i huset och såg efter att alla dörrar och fönster voro stängda. Hon mindes att Lisa förra gången hon smugit sig bort till lekstugan, hoppat ut genom ett af salsfönstren för att icke väcka Stina, som låg i köket. Allt var emellertid stängdt; först då hon kom åt kökssidan, märkte hon på ett kallt drag, att dörren till gången stod litet på glänt. Hon gick ut på kökstrappan, ställde ljuset där och gjorde ett slag omkring stallet och ladugården. En oförklarlig idéförbindelse med hebbret och tjufvarna,

som brukade grassera där, kom henne att styra sina steg förbi ladugården bort till hebbret, som låg strax bakom.

Redan på afstånd varseblef hon ett ljussken mellan springorna på matboden. Hon smög sig dit fram, gick försiktigt uppför stegen och tittade in genom en springa...

Men icke förr hade hon satt sitt öga dit, än hon ryckte baklänges och öppnade läpparna till ett kväfdt utrop. Genom den breda springan kunde hon se allt som tilldrog sig i hebbret, och den syn, som nu visade sig för henne, gjorde henne nästan lam af förskräckelse. Med lyktan bredvid sig låg Lisa därinne på knä, vänd så att hennes ansikte och dess uttryck tydligt kunde skönjas af Margareta. Framför henne var en planka uppbruten, och den unga flickan höll på att röra i och vända en mängd föremål, som voro gömda där inunder.

Margaretas sinnesrörelse var så stark, att hon knappast kunde stå upprätt, och framför hennes ögon lade sig liksom en slöja, som hindrade henne att tydligt se; men småningom lyckades hon behärska sig, och med ansiktet tryckt mot väggen iakttog hon alla Lisas rörelser.

Hon såg nu hur den unga flickan plockade upp det ena efter det andra ur gropen under golftiljorna — en skinka, potatis, syltburkar, allt som under denna sista tid stulits i prästgården — synade och luktade på det liksom för att känna, om det vore ankommet, och så noga packade ned all-

ting igen. Öfverst såg Margareta ett stycke torrkött, som just denna dag på morgonen försvunnit ur hebbret.

Allt emellanåt under denna sysselsättning såg Lisa sig omkring med en snabb, lurande blick; hon var nästan oigenkännlig, där hon låg; det vackra, ungdomliga ansiktet hade en prägel af girighet och slughet, som gjorde det vidrigt att skåda.

Margareta ryste till; det var som om i nattens tystnad en grumlig flod af dystra, mörka lidelser brutit sig fram ur ett töckenhöljdt fjärran och rullat förbi henne med ett hemskt dån. Var det verkligen Lisa hon såg? Var det icke en för henne främmande varelse, ett troll, en bortbyting, som om dagen iklädde sig en ung flickas skepnad, men nu på natten återtog sin egen vämjeliga gestalt?

Och medan hon stod där, med hjärtat klappande af ångest och inbillningen uppjagad af den underliga synen, blef det henne plötsligen klart *hvem* Lisa liknade, hvad det var, detta hemlighetsfulla, som omgaf den unga flickan. I dunklet där inne, vid den lilla lyktans matta sken, tyckte hon sig se en vålnad resa sig, en hemsk skräckinjagande vålnad, hvars hårda drag och elaka blick i detta ögonblick återspeglades i Lisas ansikte.

Då matvarorna voro nedpackade, reste sig Lisa upp, gick med tysta steg och tog ett par brödkakor af dem, som i långa rader hängde i taket, och lade dessa öfverst i gropen. Så makade

hon plankan öfver öppningen och passade den noga, så att ingenting skulle märkas. Då detta var gjordt, stod hon ett par sekunder och såg sig omkring med samma spejande, lurande blick. Så drog hon en djup, stönande suck, uttrycket i hennes ansikte växlade plötsligt, det blef sorgset och ängsligt, och med lyktan i handen, förblef hon stående orörlig och stirrade i golfvet...

Då Margareta såg att Lisa beredde sig att gå, skyndade hon sig utför stegen bort till huset, ty hon ville ej att Lisa nu, på detta sätt, skulle få veta, att hon var upptäckt. Hon tog ljuset, som stod på förstugubron, lät dörren stå på glänt liksom nyss och väntade, tills hon sett Lisa gå förbi och med ljudlösa steg smyga sig uppför vindstrappan.

Margareta satte sig ned vid salsbordet och lutade hufvudet i handen. Den första spänningen och förskräckelsen började nu försvinna och lämna rum för en djup smärta, som kom den ena tåren efter den andra att rinna utför hennes kinder, där hon satt ensam i halfmörkret.

Lisa... Lisa... som hon älskat liksom sina egna barn, Lisa, för hvilken hon bedt så många böner, Lisa, som så många gånger sagt henne, att hon var »så kär i mor, att hon ville dö för henne,» kunde det verkligen vara så, att Lisa blifvit — en tjuf... en förhärdad, inbiten tjuf, som i veckotal lurat själfva länsmannen? Och hvarför, hvarför? Hvarför hade hon stulit? Margareta ryste; hvad hade hon icke fått se denna

natt? En uppenbarelse från det ondas värld, en uppenbarelse om okufliga makter, om dolda hemlighetsfulla strömningar nere i själsdjup, som hon förr ej anat...

Då hon lugnat sig något reste hon sig och gick upp på vinden för att höra om Lisa ännu rörde sig där uppe. Men allt var tyst, och hon kunde bland barnens andetag tydligen urskilja Lisas, som vittnade om att flickan redan somnat.

Sedan gick hon tillbaka till sängkammaren och kastade sig halfklädd på sängen; någon sömn kom ej i hennes ögon, hon följde vaken timmarnas långsamma gång. Flere gånger tänkte hon väcka Karl-Bernhard för att omtala hvad som händt, men så nändes hon ej, han behöfde ju så väl sofva efter dagens arbete.

Men på morgonen, så snart Karl-Bernhard var uppstigen berättade hon honom genast nattens tilldragelser. Pastorn blef visserligen ej så förskräckt och öfverraskad som Margareta, men han tycktes dock djupt gripen, och Margareta hörde honom flere gånger mumla: »Sällsamt... sällsamt... underliga, förfärliga makt.» Många ord yttrade han dock ej om saken; Margaretas undrande frågor och reflexioner besvarade han tämligen kort, men han bad henne att genast efter frukosten skicka Lisa in till honom, så skulle han tala med henne och försöka tvinga henne till en full bekännelse.

Margareta började själf undra, om icke alltsammans varit en dröm; genom fönstret såg hon där ute på gården Lisa, som gick omkring och

sakta gnolade, alldeles som om hon ej haft den minsta synd på sitt samvete. Nu kom post-Lars gående in på gården, och Margareta hörde hur Lisa skrattade och pratade med honom på det mest obesvärade sätt.

»Har ni fått tag i tjifven än?» skrek Lars, just då han gick utför backen.

»Ne, int' än,» svarade Lisa skrattande, »je tänker att han, befallningsman, får klämma tell duktiga tag, för de' ä' en illpiska tjuf, kan vetta!»

Nej, det måste varit en dröm, det var ej möjligt att Lisa kunde skämta på det sättet och se så glad och oskyldig ut med en så mörk hemlighet i hjärtat.

Efter frukosten blef emellertid Lisa, enligt öfverenskommelsen, tillsagd att gå in till pastorn. Hon kom genast och såg, då hon inträdde i rummet, lika frimodig och obesvärad ut som alltid.

Pastorn, som satt vid sitt skrifbord, lade genast bort sin penna, vände sig mot den unga flickan, såg på henne länge och genomträngande och sade slutligen med högtidlig stämma:

»Lisa, har du inte tänkt på att ingen drinkare eller mördare eller annan våldsverkare eller — *tjuf* kan få ärfva Guds rike?»

En häftig rodnad flög öfver flickans ansikte vid pastorns fråga, och hon slog hastigt ned ögonen. Hon svarade dock ingenting, trotsigt sammanpressade hon läpparna, och det underliga, elaka uttrycket framskymtade i hennes drag.

Pastorn lät några sekunder förflyta; så upprepade han sin fråga, denna gång med ännu större eftertryck och skarpare betoning på ordet *tjuf*.

Nu började Lisa darra i hela kroppen, långsamt höjde hon ögonen, och då pastorn ännu en gång frågade henne: »Vet du att ingen tjuf får inkomma i Guds rike?» kom där ett sådant uttryck af förskräckelse i hennes blick, som hade hon sett in i den osaliga evighetens fasor.

»Nej, käre far!» skrek hon utom sig, »je vill int'! Hjälp meg! Låt int' djäfveln ta meg ... je vill int' komma tell helvete ... je vill komma tell Guds rike ... hjälp meg baresta, käre far ... hjälp meg!»

Hon började nu äfven att gråta och snyfta och fortfor därunder oafbrutet med sina rop på hjälp.

»Så ... så, lugna dig, mitt barn,» sade pastorn vänligt, i det han tog henne vid handen, tvang henne att sätta sig på en stol och själf slog sig ned midt emot henne.

»Svara nu på mina frågor, Lisa,» fortfor pastorn, »*hvarför* har du stulit?»

»Ja, si he vett je nu rakt int',» snyftade flickan, »ne, allri' he bittersta ja' he vett! Men si je häkta' nu rakt int' å låta bli'et. Men, käre far, ska' je nu komma på häkte för'et ... å, Gu' hjälpe ... Gu' hjälpe ...»

»Så lugna dig, lugna dig,» upprepade pastorn vänligt, »tänk inte nu på häktet och på världsligt straff, utan betänk, kära Lisa, hur djupt du be-

dröfvat din Gud och fader, som du lofvat att frukta och älska.»

Lisa svarade ej; hon fortfor blott att snyfta och mumla otydliga meningar om »häkte» och »helvete».

»Nå, säg mig då, Lisa,» fortfor pastorn, »fick du inte så mycket mat du ville ha af oss, behöfde du gå och hungra, eller hvarför stal du?»

»Ja, si he kunde je nu rakt int' låta bli... men jöstane meg... ska' je nu komma i timlig å evig ofärd för'et... hjälp meg... hjälp meg... käre far, var int' sinnt på meg för'et... förlåt... förlåt...»

»Ja, jag förlåter dig, kära barn. Men har du tänkt på att du också måste bedja Gud förlåta?»

»Ja, men si han lär nu int' villa ve meg efter allt de här, kan je tänka,» menade Lisa tröstlöst.

»Jo, mitt barn, han icke endast förlåter dig, helare och fullare än någon människa kan förlåta, utan han vill äfven genom Jesus gifva dig kraft att komma ifrån din synd, så att du aldrig mera skall falla. Nu skola vi tillsammans bedja honom härom.»

Härmed föll pastorn på knä och bad länge och innerligt för den unga flickan, som under hela tiden oafbrutet suckade, snyftade och allt emellanåt ifyllde ett: »Ja, hjälp meg, Jesus, hjälp meg!»

Då bönen var slut, tog pastorn Lisa i sina armar, kysste henne på pannan och sade kärleksfullt:

»Nu, Lisa, skall jag säga dig hvad du måste göra. Du skall taga allt som du har stulit och lämna tillbaka det, så skall du bedja Stina och mor om förlåtelse, och hvar kväll och morgon skall du bedja Herren, att han ger dig kraft att stå emot frestelsen. Läs särskildt ditt fadervår, och tänk noga på sjette bönen: 'Inled oss icke i frestelse!' Och så får du gå ut och in i huset här alldeles som förr och vara vårt barn, som vi med förtröstan anförtro åt vår käre Faders vård och hägn.»

Han kysste ännu en gång flickan på pannan och sköt henne därefter mot dörren. Och Lisa snyftade och tackade och tryckte pastorns händer och tänkte inom sig, att hon då aldrig mera skulle göra något, som ej var rätt, det måtte nu »klia» aldrig så i fingrarna, och att käre far, han var då så god, så Gud själf kunde inte vara »snällare» mot en syndare.

Lisa gjorde också allt hvad pastorn tillsagt henne. Det stulna plockade hon fram och återlämnade, och sedan bad hon ödmjukt både Stina och Margareta om förlåtelse. Hon tycktes knappast själf förstå, hvad hon gjort; sedan stölden var upptäckt och hon fått förlåtelse därför, tog hon alltsammans mycket lätt, hon upprepade flere gånger, att hon då rakt inte kunde begripa, att det verkligen var hon som stulit, men det hade all-

deles känts som »eld» i fingerspetsarna, så hade det bränt henne att få ta saker, när hon kunnat komma åt. Och så upprepade hon alldeles obesväradt, just som om hon talat om att hon aldrig mera skulle vara slarfvig eller slå sönder någonting, att aldrig, aldrig i tiden ville hon då stjäla mera.

Stina var svårast att blidka; hon betraktade Lisa med ovänliga, misstänksamma blickar och framkastade flere gånger att detta hade hon vetat långt förr, och att det vore olämpligt att ha en tjuf som tjänarinna i prästgården. Men så tog pastorn henne in till sig och talade länge och allvarligt med henne, och sedan blef äfven hon vänlig mot Lisa.

Strax efter stöldens upptäckt fick länsman Rapp i förtroende veta, att han ej vidare behöfde göra några efterforskningar. Och så blef allting som förr; ingen visade Lisa någon misstänksamhet, hon fick sköta barnen och gå ned i hebbret och hämta mat, alldeles som hon brukat göra. I hemlighet observerades hon dock beständigt af både pastorn och Margareta, och varma och innerliga voro de böner, som höjdes för hennes frälsning från det onda.

Men på aftonen dagen efter tjufvens upptäckt gick Margareta in till sin man, slog sig ned bredvid honom med sin stickstrumpa i handen och sade:

»Nu, Karl-Bernhard, måste du berätta för mig hvem Lisa är barn till.»

Pastorn, som satt och läste och rökte sin pipa, vände sig om och gaf sin hustru en genomträngande, undrande blick.

»Ja, se på mig,» sade Margareta leende, »jag skall säga dig, att jag redan länge *anat* hvem Lisa är, men nu vill jag *veta sanningen.*»

»Min kära hustru, du förvånar mig, *du* kan ingenting ana, det finnes för närvarande ingen i världen som vet eller, rättare sagdt, just anar hvem hon är mera än jag . . .»

»Ingen har heller sagt mig någonting om Lisa; men jag har af mig själf förnummit att det är någonting underligt med henne, något som jag måste ha förklaring på. Och i natt, då jag öfverraskade henne i hebbret, såg jag plötsligen bredvid henne en vålnad, en välbekant hemsk skepnad, som Lisa just i det ögonblicket på ett ohyggligt sätt liknade . . .»

Pastorn tog pipan ur munnen, under det hans ögon fingo ett mer och mer förvånadt uttryck.

»Sannerligen, Margareta, du nästan förskräcker mig. Detta är sällsamt . . . sällsamt . . . så återger grafven sina hemligheter. Men nu vill jag ej längre dölja sanningen för dig, måhända borde jag ha sagt dig den förr, sådana kvinnor som du skall man ingenting dölja för. Du skall få höra Lisas historia, mitt barn, den är sorglig nog, och jag känner mig förvissad om, att den ännu mera skall öppna ditt hjärta för den stackars flickan.»

Pastorn satte sig tillrätta i länstolen, drog några bloss ur pipan och började därefter berätta,

under det att Margareta lika ifrigt lyssnade som hon stickade på sin strumpa.

»För ett par tiotal år tillbaka i tiden kom en sommar Petrus Johannes Burén, musiker till yrket, hit till prästgården för att söka organistbefattningen i Särela, som då var ledig. Han var något befryndad med mig, i ty att hans och min moder voro syskonbarn, och detta var orsaken hvarför vi hyste honom, fastän han sökte plats i Särela. Han var en ganska egendomlig man, denne Johannes, blyg och tafatt, men med ett hjärtegodt och barnsligt sinnelag. Intet instrument fanns, som han ej spelade, och spelade förunderligt väl och känsligt. Aldrig glömmer jag hur lyckliga gammelmor och jag voro, då vi sutto på förstugukvisten och Johannes på sin fiol spelade våra härliga psalmmelodier. Enkannerligen minnes jag när han spelade n:r 3; sannerligen tyckte jag ej att det var, som om hela naturen varit med om att böja knä för Guds höga majestät.

»Men underlig var han, som sagdt, den käre Johannes, blyg, ja nästan människoskygg. Enda sättet att komma honom nära var att locka honom in på musikens område. Det är icke för mycket att säga, att åtminstone tre fjärdedelar af hans själ var musik.

Hvem kan förklara människohjärtats sällsamma utflykter än hit, än dit? Hvem kan beräkna de yttre tilldragelserna efter de skumma, osäkra blickar vi förmå kasta in i såväl vårt eget som våra bröders inre? Lifvet bereder oss ständiga öfverrask-

ningar, drager ständigt ett streck öfver våra allra som klokaste beräkningar. Johannes Burén, den blyge, skygge, slutne mannen, som dvaldes endast i musikens värld, som tycktes lefva blott då han sällskapade med sina eller andras tonskapelser, som skydde kvinnfolk och sällskapslif, han förälskade sig under sin vistelse i Särela i en ung, gladlynt bondflicka därstädes, Lisa på Hagen, friade genast, fick ja och trolofvade sig i min närvaro med henne. Någon förändring i hans sätt och väsen till följd af hans förälskade tillstånd kunde jag dock ej spåra, han var lika tyst, stilla och sorgsen i Lisas närvaro som alltid, men han såg ibland på henne med förunderligt bedjande och längtande blickar, alldeles som bönfölle han henne om litet kärlek och glädje. Ty om Johannes var tyst och grubblande, så hade Lisa i stället ett godt och muntert lynne. Hon var dessutom en vacker brunögd stinta och röd om kinden som ett smultron. För Herren och för omsorgen om sin själs frälsning var hon visserligen icke likgiltig, hon gick gärna i kyrkan och grät ofta, då jag talade med henne och försökte visa henne frälsningens väg, men ack, hennes kärlek till nöjen och förlustelser blef den snara, som drog henne i fördärfvet. Hon var mycket begifven på dans och lekar och munterhet, och fastän hon nu trolofvat sig med Johannes och snart skulle bli hustru åt församlingens organist — ty Johannes hade genast fått platsen — och sålunda skulle komma att intaga en ställning, där takt och allvar fordrades, blygdes hon

ej att kväll efter kväll springa på lekstugorna och svänga om med pojkarna till sent på natten. Hvad Johannes tänkte härom fick ingen veta, ty han talade aldrig om Lisa, icke ens med mig, men nog tyckte jag att, när kunskapen om Lisas yra lefnadssätt skvallervägen kom fram till prästgården, ljödo om kvällarna tonerna från hans fiol ändå sorgsnare än vanligt.

På hösten reste Johannes tillbaka till Stockholm, ty organistplatsen, som sköttes af vikarie, kunde han först följande sommar tillträda. Då han skildes från Lisa, gaf han henne en liten silfverring i form af tvenne i hvarandra slutna händer, som hon skulle bära till tecken på deras förbund. Brefväxla gjorde de icke ofta, Johannes skref några bref, men som Lisa hvarken kunde läsa eller skrifva, fick jag tyda brefven åt henne och så besvara dem efter hennes diktamen.

Under Johannes' frånvaro, som med undantag af en påhälsning vid jultiden varade hela vintern, gjorde Lisa icke heller någonting för att stäfja sin nöjeslystnad. Hon fortfor att besöka lekstugorna och att dansa med de unge männen i socknen, som alla voro bedårade af hennes fagra ansikte och muntra sätt. Ofta, ofta varnade jag henne, talade med hennes föräldrar, bad henne för sin timliga och eviga välfärds skull hejda sig, innan det blef för sent. Hon var en god flicka, Lisa, och många gånger grät hon och sade att *nu* ville hon vända om, *nu* kände hon att hon ville gifva sitt hjärta åt Gud i stället för åt världen. Men tyvärr

vardt häraf intet, och då jag talade om att jag skulle skrifva till Johannes och berätta hurusom hon beständigt var ute på lek och ras, blef hon blott trotsig och svarade mig kort: 'Ja, he må han göra, gärna för meg, så blir je då åf med den leskuga herrekarlen!'

Ja, hvad som nu kommer, därom vill jag helst fatta mig kort. Krukan går så länge till brunnen att hon spricker, heter det, och så gick det äfven med den stackars Lisa. Lisa föll i synd, hon sjönk djupt ned i otuktssynden, och på våren, strax innan Johannes skulle komma, fick jag en dag bud efter mig, att Lisa låg döende efter att först i hemlighet ha födt och dödat ett barn.

Då jag kom fram till Särela, hade Lisa ej många minuter kvar. Hon hann dock att bekänna sin synd, det vill säga erkänna att hon på natten födt ett barn i skogen och sedan gömt det i en rishög. Men mera fick jag ej veta; tiden var knapp, sekunderna voro räknade, jag hann blott att tala med henne om hennes själ och att med Guds ord stilla hennes samvetskval och hennes bäfvan för den dom som väntade.

Så dog Lisa, och genom Guds outsägliga nåd hoppas jag att hon dog i frid. Men i grafven tog hon med sin hemlighet både om hvem som var fader till barnet och hvar hon gjort af det. Allt hvad vi fingo veta var, som sagdt, att hon gömt det i en rishög i skogen. Men det hittades aldrig.

Tvenne dagar därefter, då Lisa redan var jordad, anlände Johannes till prästgården. Jag mötte honom i förstugan, tog honom genast in till mig och omtalade, så skonsamt jag kunde, hvad som timat. Han var förunderligt stilla och undergifven, svarade mig icke ett ord, utan gick blott upp till det rum, gammelmor ordnat åt honom, och förblef där hela dagen. Men morgonen därpå kom han ej ned, och då jag gick dit upp af fruktan att något händt honom, låg han ännu till sängs, och därmed fortfor han den dagen och många dagar därtill. I nära tre års tid fingo vi ha honom liggande i sängen; inga böner hjälpte, inga föreställningar, att han gick miste om sin organistplats, togo på honom, han låg kvar i sin bädd, organistplatsen lämnades åt en annan, och Stina fick sköta och passa upp på honom som på ett sjukt barn. Tala gjorde han nästan aldrig, och då han någon gång öppnade sin mun, föreföll det alltid, som om han blifvit förskräckt för sin egen röst. Och stängd stod violinlådan på sin plats, aldrig mera hörde vi några af dessa toner, som så mycket fröjdat vårt öra.

Men efter trenne års förlopp öfverraskades vi af att Johannes en morgon lämnat sin bädd och själf klädt sig. Som en hamn satt han där i länstolen, gå kunde han ej utan att stödja sig mot möblerna, men ifrån den dagen blef det den förändringen med honom, att han hvarje morgon steg upp som andra människor och att han åter

började spela på sin fiol. Du skall nu få höra orsaken därtill.

En afton — det var ungefär tvenne år efter Lisas död — då jag begifvit mig bortom Sukkot för att söka reda på ett fattigt folk därstädes, kom jag genom Herrens tillskyndelse att gå in i en stuga i skogen för att värma och hvila mig litet. Det var en stuga, som jag aldrig förr besökt, men nog behöfdes där hjälp, ty stor nöd, både andlig och lekamlig, var på färde. Hvad som särskildt tilldrog sig min uppmärksamhet var ett litet barn, snarlikt ett smutsigt bylte, och som låg och kved i pinnsoffan. Jag gick fram för att betrakta det och fann då, att det mera liknade skelettet af en mänsklig varelse än ett lefvande barn. Skinn och ben och ett par stora, stirrande ögon, se där allt hvad som fanns kvar! Jag sporde folket huruvida det var deras barn, och i så fall hur de på detta sätt kunnat misshandla det. Men nu förtäljde de mig, att barnet ej var deras, utan att en afton för två år sedan en bonde kommit till dem med ett nyfödt barn samt erbjudit dem tjugu riksdaler banko, om de ville behålla barnet, hvilket anbud de antagit. Bonden hade lofvat att komma igen och gifva mera pengar, men han hade aldrig synts till, och då de tjugu riksdalerna voro slut, fick folket svälta och frysa som förr, och det stackars barnet med dem.

Troligen på grund af de sammanstämmande tidsförhållandena och en viss likhet, som trots nödens härjningar framskymtade i det lilla ansiktet,

misstänkte jag genast, att det var Lisas barn jag påträffat. Jag bad folket beskrifva för mig bonden, som lämnat barnet; de sade mig då att han varit stor och mörk, haft svarta ögon och svart hår och sett elak och hård ut. Barnet tycktes han likväl haft någon känsla för, ty han hade ett par gånger upprepat, att folket skulle vara beskedligt mot det, så komme han snart tillbaka med mera pengar.

Jag anade genast hvem mannen var, ty vid den tid Lisa föll i synd, talades det mycket i socknen, enkannerligen nere hos Malvan, om en viss person, som hängde efter henne med sina förförelsekonster, och då jag nu frågade folket, om han hade ett bredt ärr öfver pannan, och de bejakade min fråga, blef min aning till visshet . . .»

»*Jag* vet också hvem han var!» afbröt honom Margareta med en hastig, hemlighetsfull hviskning, »jag har sett det på likheten, och det var *den* vålnaden jag såg i hebbret i natt . . .»

»Godt,» svarade pastorn med en bekräftande böjning på hufvudet, »men hör nu vidare. »Ännu en sak, som besannade min aning att barnet var Lisas, var den omständigheten att Lisa i sin bekännelse på dödsbädden aldrig sagt, att *hon själf* dödat barnet, utan att hon lagt det i en rishög, där det skulle *bli dödadt.* Troligen hade hon öfverenskommit med sin förförare, hvar han skulle finna fostret för att sedan taga det af daga, men förunderligt nog, denne bof med upprepade mord

och mordbrandsanläggningar och tjufnader och otuktssynder på sitt samvete tyckes ha känt något slags tvekan inför det lilla barnet och i stället för att döda det lämnat bort det...

Nå, emellertid, barnet kunde naturligtvis ej kvarstanna i stugan, där det i så fall snart skulle ha omkommit af svält och vanskötsel. Hvad hade jag således att göra annat än att taga det med mig? Hvart jag skulle bära det, hvem som skulle vilja taga sig an och pyssla om det lilla kräket, därpå tänkte jag föga, men ett kände jag: att Herren denna kväll fört mig hit, för att Lisas barn icke ännu en natt skulle få ligga och kvida i sin nöd och jämmer.

Jag tog således upp den lilla varelsen ur bädden, svepte trasorna om henne så godt jag kunde, höll henne så under min rock för att skydda henne mot kylan och begaf mig på väg hemåt.

Jag skall aldrig glömma den natten, då jag gick genom skogen med det lilla flickebarnet på mina armar. Jag skall inte glömma de högtidliga, allvarliga tankar, som flögo genom min själ, då jag vandrade vägen framåt i den stilla, stjärnljusa natten och lyssnade till det lilla hjärtat, som pickade mot mitt. 'Hvad skall varda af detta barnet, som Gud fört i din väg?' tänkte jag, 'hvad skall det blifva af denna lilla skröpliga tingest, som du kunde krossa med en kramning af handen, men som inom sig gömmer en hel värld af godt och ondt, en himmel och ett helvete? Skall

hon en gång i den eviga saligheten prisa sin Frälsare för den stund hon föddes, eller skall hon i synd och trots gå bort från sin Gud?' Jag tyckte att i den stunden ett stort ansvar lades på mig af Herren, och jag tänkte, att, om ingen annan utväg kunde utfinnas, finge vi behålla den lilla varelsen i prästgården.

Men då jag närmade mig hemmet, började denna tanke att göra mig icke litet modstulen. Hvad skulle väl mor och Stina säga om att jag så där kom hem med ett litet barn? Ja, jag blef så förskräckt vid dessa föreställningar, att jag, gamle förståndige man, nästan darrade på rösten, då jag kom in till mor, tog fram det lilla kräket och berättade dess historia.

Men jag hyste en onödig fruktan. Mor tog emot den lilla öfvergifna just så kärleksfullt som jag *borde* väntat det af hennes goda hjärta, om hon än i början fnurrade litet, och på samma sätt gick det med Stina.

Den lilla flickan fick således tills vidare stanna i prästgården, jag döpte henne, ty enligt hennes fosterföräldrars utsago var hon ännu odöpt, och gaf henne därvid namnet Lisa, och under mors och Stinas omvårdnad blomstrade hon småningom upp till en duktig liten stinta.

En dag — Lisa var då ungefär tre år — då Stina bar upp maten till Johannes, hade hon dem lilla flickan med sig, och hur det gick till vet jag ej, men visst är, att, när dörren öppnades, kröp

den lilla dit in, och att Stina ej lyckades få henne därifrån på en god stund.

Detta blef en vändpunkt i Johannes' lif; det var vid den tiden han öfverraskade oss med att stiga upp, och sedan började han att tala något och att spela på sin fiol. En förunderlig dragningskraft hade de på hvarandra, den stackars sorgsne mannen och det glada, muntra barnet. Jag vet ej hvad Johannes tänkte om Lisa, ty han talade aldrig om henne, men nog tror jag han anade hvem hon var, och nog blef hon till en glädje och välsignelse för den stackars enslingen.

Sedan Lisa med sitt barnsliga joller så att säga tinat upp den förtviflans isskorpa, som under dessa år lagt sig öfver Johannes' själslif och kommit honom att försjunka i tystnad och orörlighet, blef det mig möjligt att tala med honom om hans själs angelägenheter och söka bringa honom tröst medels Guds ord. Jag berättade äfven för honom om Lisas sista stunder samt delgaf honom min förvissning, att Lisa känt sin synd och fått gå bort med syndaförlåtelsens frid. Han lyssnade stilla, svarade intet, men han såg lycklig och nöjd ut, ja, jag varseblef till och med för första gången ett leende i hans drag. Strax därefter hörde vi äfven en afton toner från hans rum, och allt sedan dess har han nästan hvarje kväll spelat på sin fiol. Men ut ur rummet gick han, som du vet, aldrig. Jag försökte visserligen understundom förmå honom härtill både med lock och pock, men då

kom där i hans ansikte ett sådant uttryck af sorg och ångest, att jag nogsamt kände, det man ej borde tränga sig på den stackars mannen.

Ja, kära hustru, sådan var han den välsignade dag du anlände hit till prästgården, och sådan hade han varit allt ifrån den stund Herren sände lilla Lisa att trösta och hugsvala honom. Här i socknen har han allmänt ansetts som en tosing, och jag undrar ej därpå, men det var han dock ej. Jag är viss om, att hans förstånd ej var rubbadt, men sorgen hade träffat honom så djupt, att den beröfvat honom all självkänsla, all hans förmåga, redan förut ringa, att reda sig med människor, ja, med ett ord, helt och hållet knäckt hans redan förut lidande och försagda natur. Men, pris vare Gud, om han än gick förlorad för lifvet, är han genom Guds nåd bärgad för evigheten, och *där* skola alla de gåfvor och krafter, som här blefvo till intet, utvecklas i rikare och fullare grad än hvad här kunnat ske...

Ja, detta var nu Lisas historia, som du önskade få höra, och som jag kanske långt före detta borde ha berättat dig. Du vet nu, hvad jag kan förstå att du redan tyckes ha anat, att det stackars barnet är dotter till den man, som måhända mera än någon annan varit besatt af de ondskans makter, som så länge härskat i vår bygd, men hvilkas välde med Guds hjälp snart skall varda brutet. Jag har aldrig gjort några försök att få min förmodan om Lisas härkomst bekräftad, ty naturligen ville jag ej att den mannen

skulle ha några anspråk på henne, men att Lisa verkligen är hans barn, har mer och mer blifvit mig en visshet, allt som hon vuxit upp. Visserligen är hon mest lik sin mor både hvad lynne och utseende beträffar, men det finnes dock hos henne drag såväl i hennes ansikte som i hennes karakter, hvilka erinra om fadern. Jag antager, att, då du i natt såg henne i hebbret, voro dessa drag synnerligt framträdande; ty just då voro ju de onda lidelserna i rörelse inom henne, och så har det dess värre varit hela den senaste tiden. Men med Guds hjälp skall ändå det stackars barnet till sist blifva frälst från de bojor, som nu fängsla henne — jag har godt hopp därom, det finns hos Lisa många goda anlag, dem jag med glädje sett spira upp och växa till, och Herren skall ej tillåta att ogräset får förkväfva dem! Och nu, kära hustru, hvad har du att säga om allt detta?»

Margareta hade låtit stickstrumpan sjunka ned i knäet; under Karl-Bernhards hela berättelse hade hon suttit orörlig och lyssnat med spänd uppmärksamhet till hvarje hans ord. Då han tystnade, drog hon en djup suck, tog blicken ifrån sin mans ansikte och stirrade några ögonblick framför sig, liksom hade hon vaknat ur en sällsam dröm.

»Hvad jag säger?» upprepade hon tankfullt, »jag säger, att det i sanning var en underlig historia du berättat mig. Detta var således Johannes' hemlighet, stackars Johannes . . . inte under-

ligt att han så älskade Lisa... och Lisa... ja, jag hoppas som du att hon skall blifva räddad... men...»

»Men?» eftersade pastorn med stark tonvikt och en liten skiftning af otålighet i stämman.

»Men nog är det svårt att tänka, att den som står en så nära som Lisa oss, som ständigt är tillsammans med våra barn, att hon skall vara dotter till denna förfärliga människa, som jag knappast kan tänka på utan en rysning... Det blir hädanefter mycket svårt både att rätt leda henne och att rätt bedöma i hvad afseende hon kan bli skadlig för våra barn...»

»Visserligen, visserligen, utan tvifvel har du rätt häri,» svarade pastorn ifrigt, »men Margareta, vi skola väl ändå alltjämt hålla henne som vårt barn, icke sant, hustru, hvad du nu fått veta, gör ingen förändring?»

Margareta betänkte sig ett ögonblick.

»Nej,» sade hon därefter småleende, »allt skall bli som förr, jag vill behålla henne i hemmet liksom hittills, ty Gud har ju bjudit oss att icke tröttna i vårt arbete att söka upprätta våra bröder och systrar. Så gör jag det också för Lisas vänliga, goda leendes skull, jag har märkt, att den som kan le riktigt godt och varmt och innerligt, om han än annars ser aldrig så butter ut, är han dock en god människa — du förstår jag talar efter människosätt, när jag säger *god*. Och hon kan le just på det sättet, vänligt och innerligt, därför tror jag på det goda hos henne.»

Pastorn svarade ej genast; han satt några ögonblick tyst och såg begrundande på sin hustru, hvilkens ljufva leende, henne själf omedvetet, tycktes gifva en bekräftelse på riktigheten af hennes iakttagelse.

»Sannerligen har hon inte rätt, den lilla kvinnan,» upprepade han för sig själf, som han ibland brukade göra, då han tänkte högt och icke lade märke till att någon var inne i rummet, »sannnerligen har hon inte rätt.» —

Det kom nu en tid af lugn och harmoni, under hvilken allt gick sin gilla gång i prästgården utan några störande afbrott. Lisa var glad och vänlig, skötte med ifver sina göromål, skrattade ute i köket med Stina och barnen, så att det klingade ända in till pastorn, och tycktes för öfrigt alldeles ha glömt hvad som inträffat.

Men så kommo där igen, till sorg och bedröfvelse för husbondefolket, frestelse och fall — ibland af gröfre, ibland af obetydligare art — och där ofvanpå atbön och tårar. Och på det sättet förgingo nära ett par år; Lisa stal och ångrade sig, läste sina böner och sade, att hon ville bli ett Guds barn, och — stal ånyo. Tidtals kom äfven nöjeslystnaden öfver henne, och lekstugan där borta i Särela lockade henne att trots förbud och varningar smyga sig ut om nätterna. Men pastor Malm och hans hustru tröttnade ej, de höllo i att vaka öfver och bedja för den unga flickan, bägge två vissa om, att den stund till sist skulle komma

då hon på allvar öppnade sitt hjärta för *honom*, som kommit för att frälsa från syndens bojor...

På nyåret, andra vintern efter Lisas konfirmation, måste Margareta till följd af en inre åkomma, hvars svåra beskaffenhet hon i det längsta sökt att dölja för sig själf, resa till staden för att ligga på lasarettet och behandlas af en skickligare och mera erfaren läkare än gamle doktor Mircander.

I sex veckor blef Margareta borta från hemmet. Karl-Bernhard följde henne den långa vägen till staden och var hos henne under den operation hon genomgick, men sedan kunde han ej dröja längre, utan återvände till Lennbo och måste nöja sig med de underrättelser han genom posten fick om sin hustru.

Det blef en svår pröfvotid för pastor Malm. Han var så van vid att ständigt ha sin hustru hos sig, att höra hennes steg, att midt under sitt arbete omedvetet lyssna efter ljudet af hennes stämma, hans hjärta hade under de förflutna åren så vuxit fast vid Margareta, att den tomhet hon lämnade efter sig blef honom nästan outhärdlig. Ofta, då han satt i sitt rum och skref, hände det honom att han glömde att Margareta var borta, han tyckte sig höra det välbekanta skarpa ljudet, då hon lade ned sin sax på bordet och han vände sig om för att göra henne en fråga, och när då endast tystnaden svarade honom och han upptäckte sitt misstag, då var den store, starke mannen färdig att brista i gråt.

»Gud, min Gud,» kunde han då hviska, i det

han söndertryckte tårarna, som kommo fram i ögonvrån, »hur skulle det gå med mig, om du på allvar toge min Margareta ifrån mig?»

En sällsam oro och ångest blandade sig i hans saknad. Ofta, då han efter middagen, den stund, han alltid brukade tillbringa med Margareta, gick af och an öfver golfvet, hörde Stina och Lisa där ute i köket, hur han talade högt, alldeles som om han haft någon hos sig.

»Min dyra, älskade hustru,» utropade han och sammanknäppte sina händer, »hvad betyder detta, hvarför är jag så sorgsen, så ångestfull? Är hon redan död, har hon redan gått in i din salighet, o Gud? Ack ja, hur färdig synes hon mig ej vara att få gå hem, hur passar hon ej i dina boningar, o Herre, men om så är, o låt då mig, ovärdige, snart få följa henne.»

Han förebrådde sig djupt denna orofulla saknad, som han kallade brist på tro, han anropade Gud om lugn och undergifvenhet, men ehuru han af hela sitt hjärta kunde säga, att han helt böjde sig för Guds vilja, lämnade honom ej den ångestfulla förnimmelsen af sorg, den aningsfulla förkänslan af skilsmässa och död.

Icke ens barnens sällskap beredde honom under denna tid någon glädje. Det var som om Margareta redan varit död; blotta åsynen af Louise, den äldsta af flickorna, som var sin mors afbild, gjorde honom en sådan smärta att han ibland kunde skjuta den lilla ifrån sig så häftigt, att hon fick tårar i ögonen.

Enda ljuspunkterna under denna tid voro breven från staden, hvilkas i allmänhet goda innehåll alltid förorsakade pastorn ett styng af samvetskval öfver hans brist på hopp och förtröstan; men icke förr hade de stillat hans längtan, än den på nytt förrädiskt smög sig öfver honom och så dag från dag stegrades till sin vanliga styrka.

Margareta hade varit borta i fyra veckor, då en ny pröfning träffade pastorn; ett tätt, under flere dagar fortsatt snöfall, åtföljdt af storm och köld, gjorde vägarna så ofarbara, att post-Lasse måste inställa sina turer och under åtta dagars tid kommo hvarken bref eller andra underrättelser från staden.

Tung och blygrå låg himmelen öfver det tjocka, hvita snötäcket, som höljde hela nejden, tunga och dystra släpade sig dagarna fram i den lilla prästgården, där alla, ända ned till Brunte, som gnäggade helt vemodigt, då Stina berättade honom att matmor var sjuk och borta, tycktes längta efter Margareta. Och tyst och sluten gick Karl-Bernhard, skötte som vanligt sina göromål och spejade med ängsligt forskande blickar utåt de snöiga fälten, där alla spår af vägar försvunnit . . .

En morgon i början af februari, då solen för första gången på många dagar bröt sig fram ur de snödigra molnmassorna och i den iskalla gryningen satt likt en rödgul, matt lysande kula öfver bergstopparna, var Lisa försvunnen från prästgården. Stina saknade henne redan tidigt på morgonen, men lugn och betänksam som hon var,

ville hon ej oroa pastorn, utan sedan hon klädt flickorna och gifvit dem frukost — gossarna voro sedan ett par år tillbaka i skola i staden — tänkte hon först begifva sig bort till Rutlins och Beander för att höra, om de möjligen sett till stintan. Men just då hon knöt duken om hufvudet för att gå, varseblef hon ett papper, som på ett i ögonen fallande sätt stack långt ut under Lisas kistlock. Hon lyfte på locket, vecklade ut pappersremsan och stafvade halfhögt igenom några rader, som Lisa med stora bokstäfver skrifvit därpå. Härunder växlade Stinas ansikte ett par gånger uttryck, men då hon slutat läsa, vek hon med en bekräftande rörelse ihop papperet, stoppade ned det i kistan och började så sina vanliga göromål. Åt pastorn sade hon ingenting, men då han vid morgonbönen saknade Lisa och frågade hvar hon var, svarade Stina kort att hon måst »kutt iväg ett tag ned tell Bjurån». Till middagen for pastorn ut och kom ej hem förrän så sent att Stina icke då heller behöfde säga något om Lisa.

Under den natt, som nu följde, sof Stina uppe hos flickorna, men icke var det långa stunder sömnen slöt hennes ögon. Gång på gång steg hon upp, gick barfota och barbent i sitt korta, nötta linne ut på förstugubron för att i den mörka, iskalla natten se utåt snöfälten. Ibland satte hon sig häftigt upp i bädden, sammanknäppte händerna och frammumlade med otydlig röst några böner.

Icke heller följande dag syntes Lisa till. Men

vid morgonbönen, då pastorn med rynkade ögonbryn och en missnöjd undran i rösten frågade, hvad det ville säga att Lisa i dag också var borta, kände Stina, att hon måste komma fram med sanningen.

»Ja si, he ä' nu så, att ho', stinta', har gått tell sta'n för å höra hur de' står tell me' vånn matmora, etter vi int' haft nå' bref från'a på så länge,» svarade hon kort.

Pastorn blef så häpen öfver detta meddelande, att han först knappast kunde få fram ett ord.

»Hvad säger du, Stina?» utbrast han slutligen, »gått till staden, gått fyra mil i den här kölden! Nej, det är för tokigt! Och när begaf hon sig på väg?»

»I går ve' dagrann, tänker je. Ho' ä' fäll nu mest på hemväg, kan je förstå, för ho' sa' att ho' sku' va' hemma tell afton, sa' ho'.»

Pastorn såg ut genom fönstret; himlen var klar äfven denna dag, och drifvorna packade sig täta och fasta; kanske hade Lisa begagnat skidor, men det var i alla fall en äfventyrlig och ansträngande färd öfver väglösa fält och skogar.

»Men kära, kära Stina!» utbrast pastorn med klagande, förebrående stämma, »hur kunde du låta barnet gå en så lång väg? Må Herren hjälpa oss att allt slutar väl! Hvarför sade du ej först till mig, så att jag hade fått hindra den stackars flickan?»

»Ja, sir pastorn, ho' Lisa, ho' har nu int' tocke' humör, så hon frågar nå'n tell råds, int'.

Ho' gett int' säga ett ord åt meg om'et, ho' baresta kutt i väg, ho', å lämna etter sig ett papper om hva' ho' hade i sinnet å göra.»

Pastorn svarade ej, han skakade blott på hufvudet med en mer och mer bekymrad uppsyn. Han slog nu upp 91:sta psalmen, läste den med djup andakt och bad en innerlig bön, att Herren måtte bevara Lisa på hennes farliga vägar.

På förmiddagen, sedan han slutat sina ämbetsgöromål, tog han fram sina skidor och begaf sig ut i riktning mot staden. Vägar och stigar voro med några få undantag, där snöplogen hunnit gå fram, fullkomligt utplånade, gärdesgårdarna voro försvunna, allt var en enda vid, hvit öken, som begränsades af snötyngda berg och skogar.

Han insåg emellertid snart, att det icke lönade mödan att söka på detta sätt, han begaf sig således hem, åt middag och for därefter bort till Per Magnus för att föreslå honom att båda upp några duktiga karlar, som tillsammans med Per Magnus och pastorn skulle fara ut åt stadsvägen för att leta efter Lisa.

I sex timmar blef pastorn borta från hemmet; mörkret hade fallit på, stjärnorna glindrade fram; i prästgården hade Stina ändtligen fått flickorna i säng och sett hur tre små sladdrande munnar slöto sig i tystnad och tre par tunga ögonlock föllo ihop till sömnens hvila, men ännu hördes ingen af, hvarken Lisa eller pastorn. Tidt och ofta gick Stina ut på förstugubron och spejade i mörkret utåt fälten; hon tyckte, att allt detta nästan var

för mycket tungt att bära: »matmora» sjuk, ja hvem vet om icke redan död, Lisa kanske omkommen i snön, och så Malmen själf ute på farliga vägar i mörkret. Tänk om alla tre blefve borta för alltid! Hon drog en djup, snyftande suck, och den ena tåren efter den andra började rinna utför hennes kinder...

Fram emot åttatiden, då de gnistrande stjärnorna upplyste den mörka natten och kommo snötäcket att framträda med en skimrande glans, fick Stina emellertid se en gestalt komma löpande på fältet, stanna i backen och spänna af sig skidorna, och därefter med trötta, släpande steg gå uppför backen fram till förstugubron.

»Grufva meg, om he int' ä Lisa!» utbrast Stina, då gestalten kom fram till bron, slängde skidorna från axeln och ställde dem mot väggen, »hur ä' de' me' deg, stinta, vi har nu då vuri' så bekytta för deg, lell!»

»Go' kväll,» sade Lisa kort, i det hon steg uppför trappan och gick in i huset, »ska' hälsa så godt från kära mor, bref har je med meg, snart ä' ho' frisk igen å kommer hem i bråkaste, sa' hon.»

»Herren vare tack!» utbrast Stina och slog ihop händerna, »än du själf då, hur står he tell me' deg då?»

Lisa svarade just ingenting, men då hon kom in i ljusskenet, såg Stina att hon var alldeles blek och att hon huttrade och skälfde i sina tunna kläder. Stina gjorde nu inga flere frågor, hon in-

såg att allt ordande för närvarande vore olämpligt och skyndade sig i stället så mycket hon kunde att draga de kalla kläderna af Lisa och få henne i säng, hvarefter hon hällde i henne en kopp skållhet mjölk och gned henne med olja och terpentin, ända tills hela flickans kropp blef nästan flådd däraf.

Men Stinas försiktighetsmått hade ingen framgång; det dröjde ej länge, förrän febern grep Lisa, och då pastorn vid tiotiden kom hem, hade hon redan börjat yra.

Hela den natten låg Lisa i brinnande feber och yrsel. Hon talade mest om Margareta och om de stora snövidder hon genomfarit; än tyckte hon sig i susande fart ila utför backarna, än arbetade hon i en drifva och kunde ej hitta vägen. Hon bad äfven långa, ifriga böner, men sammanblandade nästan alltid Gud och pastorn. »Käre far,» ropade hon ångestfullt, »om je nu drunknar i snön, får je då komma tell deg å b'i salig, eftersom je gick den långa vägen för mors skull, å slipper je komma tell helvete, därför att je stjäl?»

Följande dag for pastorn själf på skidor bort till Särela för att hämta doktorn, men denne var ej hemma, han hade en döende patient i en af byarna och skulle ej komma hem förrän dagen därpå.

Men Lisas feber och yrsel ökades alltjämt; hennes puls slog, så att man knappast kunde urskilja slagen, läpparna voro torra och brännande,

ögonen rullade vildt, och de korta, flämtande andedragen tydde på att lungorna voro angripna.

Då beslöt pastorn att på egen hand sköta Lisa. Han doppade ett lakan i iskallt vatten, lät Stina svepa det kring Lisas kropp och sedan inpacka henne i täcken, bolstrar och fällar, så att ingenting mera än hufvudet syntes. Inom en timmes förlopp kom Lisa i en sådan svettning, att stora droppar likt tårar runno utför panna och kinder. Så föll hon i en djup, lugn sömn, som varade i nära ett dygn, och då hon slutligen vaknade, voro både feber och yrsel borta.

Åtta dagar därefter var Lisa som vanligt i sitt arbete, och då efter ytterligare åtta dagar Margareta kom hem från staden, stod Lisa där, frisk och rödkindad som alltid, och tog emot sin matmor med af glädje och kärlek tindrande ögon.

Och då den lilla familjen satt samlad vid brasan, och pastorn i en brinnande bön tackat Gud för hans nåd och beskydd, och Margareta berättat om sin sjukdom och sitt tillfrisknande, och de små flickorna klättrade upp i hennes knä och omgåfvo henne med sitt smekande kärleksjoller, då måste äfven Lisa fram och ännu en gång beskrifva sin vådliga färd öfver snöfälten, hur hon sjunkit ned i drifvorna, hur hon ett par gånger förirrat sig i skogen och varit nära att gå vilse.

»Nå, men var du inte rädd, Lisa,» sporde pastorn och strök vänligt leende den unga flickans kind, »var du inte rädd för vargarna eller för att frysa ihjäl i kylan?»

»Allri' de' bittersta,» bedyrade Lisa, som stod framför Margareta med händerna i sidan, »je visste nu så väl att allt skulle gå bra, om je baresta int' gaf meg öfver, så . . .»

»Och allt det gjorde du för min skull,» sade Margareta och såg på Lisa med en så kärleksfull blick, att den unga flickans hjärta riktigt hoppade af glädje, »tänk, Lisa lilla, så många tack far och jag nu äro skyldiga dig!»

»He vet je visst!» svarade Lisa föraktfullt, »he ä' visst nå't å tala om!»

Det blef en glad och lycklig sommar för familjen i prästgården. Gossarne kommo då hem ifrån skolan, så att Bernhard och Margareta ånyo hade alla sina barn omkring sig, och om det än var trångt om utrymmet i den lilla prästgården och ondt om pengar i kassan, inverkade detta icke alls på den fridfulla, förnöjda stämning, som alltid hvilade öfver hemmet, men som i år särskildt stegrats genom Margaretas tillfrisknande.

Den kärleksgärning, Lisa utöfvat, hade knutit henne ännu fastare vid Margareta, hon läste i sin matmors ansikte den minsta önskan, och att stjäla tycktes hon nu alldeles ha slutat upp med.

Pastor Malm var för öfrigt mycket upptagen; han hade redan ett par gånger på sockenstämman framlagt planen till ett skolhus, ty ett sådant saknades ännu i socknen, men då han stötte på ett lika envist motstånd som han förr en gång gjort vid brobyggnaden, var han betänkt på att med Per Magnus' hjälp uppbygga det själf och höll just nu på att anskaffa medel därtill.

Men efter denna lyckliga tid samlade sig ånyo tunga moln af sorg och oro öfver prästgården. Margaretas onda, som efter operationen varit alldeles borta, började på nytt att kännas. Hon anade hvad detta betydde, och hon for genast till staden för att rådfråga läkaren.

Då hon kom tillbaka, var hon mycket tyst och allvarlig, och på Karl-Bernhards oroliga frågor svarade hon, så godt hon kunde, utan att ljuga och utan att ändå helt omtala för honom den bittra sanning hon fått höra.

Själf fick hon en svår kamp att utkämpa. Nu, då döden, som hon så mycket tänkt öfver, på hvilken hon trott sig så beredd, ja efter hvilken hon till och med många gånger längtat, stod för henne nära och oundviklig, kände hon hur förskräcklig och fruktansvärd den i verkligheten är. Hon måste genomgå stunder af ångestfull dödsfasa, allt det rysliga i döden, kroppens förstörelse, den kropp, i hvilken den lefvande anden från Gud haft sin boning, skilsmässan från make och barn, allt framträdde för henne i mörka stunder med en förfärande kraft och frestade henne till förtviflan.

Den ensamhet, hvari hon utkämpade sin strid — ty hon kunde ej tala med Karl-Bernhard därom — gjorde den ännu bittrare, och dagboksanteckningarna, som pastorn senare fann efter henne, vittnade om svåra Getsemanestunder. Men där funnos äfven anteckningar, som vittnade om vunnen frid, ord som talade om andens slutliga välde öfver

köttet, ord af undergifvenhet, stillhet, glädje, ja slutligen jubel, den i Kristus frigjorda själens jubel, öfver att dödens fasor äro tillintetgjorda, detta jubel som fått sitt högsta, mäktigaste uttryck i apostelns ord: »Du död, hvar är din udd? Du dödsrike, hvar är din seger?»

Först då Margaretas egen kamp var slut, först då hennes vilja blifvit ett med Guds, då hvarje hennes önskan, hennes tanke, likt barnet i moderns sköte, hvilade vid Guds outgrundliga kärleksråd, först då omtalade hon för Karl-Bernhard, att hon måste lämna honom.

— — — — — — — — — — — — — — —

Tunga och mörka släpade sig vinterdagarna fram. Allt gick sin vanliga gång i prästgården, sysslor sköttes som förr, men matmoderns blick vakade ej mera öfver dem, hennes lilla ifriga hand hade mera och mera dragit sig ifrån det trägna dagsarbetet.

Det var blott *en* bön, som natt och dag låg på Karl-Bernhards läppar: »Herre, lär mig, att när det oundvikliga kommer, kunna säga af hela mitt hjärta: ske din vilje! Ännu kan jag det ej, och jag kan det *aldrig*, om *du* ej ger din tjänare kraft och nåd därtill!»

Ett par månader förgingo på detta sätt. Margareta kunde fortfarande stundtals vara uppe, ja till och med deltaga i måltiderna, och trots hennes svåra plågor och vissheten om den nära skilsmässan hade hon och Karl-Bernhard ofta sköna

stunder tillsammans, då de helt kunde glömma det tillfälliga lidande, som öfvergick dem, och burna af tron och aningen, lyfta sig *dit*, där de skulle se sin gemensamme Frälsare, icke längre som genom en spegel, utan ansikte mot ansikte.

Äfven med barnen fick Margareta tala om allt hvad hon hade på hjärtat, och hennes tre söner, som under denna tid ej kunde lämna skolan, fingo ofta bref ifrån henne, bref hvilka de sedan gömde som sina dyrbaraste skatter.

En morgon, ungefär ett år efter den dag Lisa vandrat till staden, en morgon, när snön låg lika hvit och tät öfver fält och ängar som då, kom Lisa häftigt inspringande till pastorn och sade att mor var så sjuk, så sjuk, och att hon bad käre far genast komma in till henne.

Pastorn kastade ifrån sig pennan och sprang, åtföljd af Lisa bort till sängkammaren. »Nu, nu, Herre, hjälp din tjänare,» hviskade han, då han med darrande hand vred om dörrlåset och steg in.

Han fann Margareta, klädd i sin natt-tröja och med en hvit mössa på hufvudet, sittande på sängkanten. Hennes lilla, fina ansikte, mindre än ett barns, var dödsblekt, och en fuktig kallsvett betäckte huden. Hon kunde ej ligga mera, plågorna voro så svåra, att de hotade kväfva henne. Rundt omkring henne stodo Stina och de små flickorna sakta snyftande.

Då hon fick se Karl-Bernhard, räckte hon honom sin hand och såg på honom med ett leende,

som den djupa friden i hennes själ gjorde ännu ljufvare än vanligt.

»Tack för allt,» hviskade hon med en svag handtryckning, »jag har varit så lycklig med dig under vår gemensamma vandring till det kära fadershemmet.»

Sedan talade hon ej mera. Plågorna blefvo svårare och svårare, endast afbrutna af långa svimningar. Snyftande omgåfvo henne alla hennes kära; stora tårar runno utför Karl-Bernhards fårade, härdade kinder, och hans klagande suckar blandade sig med de små flickornas snyftningar.

Efter en stunds förlopp blef Margareta lugnare. De svåra plågorna tycktes gifva vika, Stina lade henne på bädden, hon upphörde att jämra sig och slöt ögonen. Endast då och då rörde hon läpparna och hviskade ett svagt: »Jesus ... min Frälsare!...»

Pastorn kunde ej längre uthärda; med handen för ögonen störtade han ut ur sängkammaren in i sitt rum och föll på knä framför soffan.

En vild förtviflan sammanpressade hans hjärta, ett tätt mörker drog genom hans själ och bortskymde Guds kärlek. Han kunde ej gråta mera, djupa, stönande suckar uppstego ur hans bröst, och han vred krampaktigt händerna, under det han låg där på knä och kämpade...

O, hur bitter var ej denna skilsmässa, hur svårt, hur fruktansvärdt att lämna denna varelse, med hvilken han blifvit så ett, att hon ägde hvarje tanke, hvarje känsla i hans själ! Han mindes den

tid hon varit borta från hemmet förra året, hur tomt, hur ödsligt han då funnit allting, nu... nu skulle hela hans återstående lif blifva sådant... tomt, tomt... aldrig mera skulle han få höra denna kära stämma... aldrig mera få se in i dessa ljufva, tröstande ögon... vännen, makan, som Gud gifvit honom, borta... borta för alltid...

I sanning, han smakade nu dödens hela bitterhet... han tömde till sista droppen den kalk, som synden i tidernas morgon bräddade åt hvart och ett af jordens barn...

Med ett kväfdt ångestskri störtade han upp och sträckte bägge händerna mot himmelen...

Ett rop om förbarmande ville bryta öfver hans läppar... en klagande jämmer ville tränga sig upp ur hans bröst...

Men i samma ögonblick skingrades det underliga mörkret inom honom; liksom en flod af solljus faller in i ett mörkt tempel, förjagar skuggorna och fyller hvalfven med stämningar af lof och pris, så strömmade en ljusvåg från Guds hemlighetsfulla kärlekskälla in i hans själ och skingrade dunklet där inne. Ett obeskrifligt leende dallrade öfver de af smärta förvridna dragen, och i stället för att klaga och ropa utbrast han med högtidlig stämma: »Lofva Herren, min själ, och förgät icke, hvad godt han dig gjort hafver!»

Han studsade själf, då han hörde sin röst. »Hvad menar du, Herre,» hviskade han, »du tar ifrån mig min hustru, min dyra Margareta, du

fyller min själ med sorg och smärta, och du tvingar mig att prisa ditt namn?»

Men åter kom denna förnimmelse af Guds oändliga kärlek och liksom insvepte honom i en styrkande, renande luft, och åter och åter frambröto samma högtidliga ord från hans darrande läppar...

Några ögonblick därefter gick han in till sin hustru, stilla och lugn, en motsats till den förtvivlade man, som nyss kommit utstörtande från hennes rum. Margareta låg ännu med slutna ögon, Stina satt bredvid och betraktade henne, men Lisa hade gått ut med de små barnen. Bernhard tog Margaretas hand och lutade sig ned öfver henne; han trodde att hon blott sof, men då han lyssnade närmare, märkte han, att sömnen omärkligt gått öfver i evig hvila.

Sakta kysste han hennes redan kalla panna, lade hennes händer i kors öfver hvarandra, föll på knä vid bädden och bad:

»Herren vände sitt ansikte till dig och gifve dig en evig frid. Amen.»

— — — — — — — — — — — — — — —

Dagen har gått till ända, den oroliga, smärtfyllda dagen med sina brännande tårar, sina bittra, kvalfulla suckar. Kvällens stillhet breder sig öfver prästgården, sömnens hvila sluter de tunga ögonlocken; men i den stjärnljusa vinternattens tystnad tyckes ännu en gång uppstiga detta rop af ett

hjärtas glada hängifvenhet till Gud midt i kvalets stingande hetta, ett rop vittnande om denna andegemenskap med Fadern, detta fulla uppgående i hans vilja, som Kristus kom för att lära oss — »lofva Herren, min själ, och förgät icke hvad godt han dig gjort hafver!»

IX.

Helgsmålsklockan.

För dem af Lennbo inbyggare, hvilka åldrades på samma gång som pastor Malm, var det ej så märkbart, hur mycket de senaste årtiondena, de som förflutit sedan Margaretas död, förändrat honom både till det inre och det yttre. Men de främlingar, som besökte socknen, — och hit kommo ofta sådana, lockade af ryktet om naturens skönhet, om folkets vilda lif och egendomliga seder, om den kraftige prästmannen, som nu i flere decennier varit en fader för sina församlingsbor, — de blefvo så mycket mera förvånade öfver att i den endast sjuttioårige mannen, om hvilkens själs- och kroppsstyrka de hört så mycket talas, se en böjd och hvithårig, om också ännu liflig och rörlig gubbe.

Och dock hade denna förändring, åtminstone det viktigaste, det mest betydelsefulla däraf, ej skett gradvis; den ägde i själfva verket rum på en gång,

i den stund då Gud kallade Margareta hem till sig. Ingen af pastorns församlingsbor, ja icke ens någon af hans närmaste omgifning, kunde erinra sig efter den stunden ha hört den förr så häftige mannen yttra ett ord af vrede eller ens hetsighet. Brinnande och nitisk som han fortfarande och i ökad grad var för sin församlings bästa, arbetade han numera med detta fullkomliga, barnsliga lugn, som den äger, hvilken helt lämnar utgången åt Gud och blott eftersträfvar att vara en trogen tjänare.

Äfven de viktigaste tilldragelser i lifvet, dess bittraste sorger och ljufvaste glädje, bar han efter sin hustrus död likt en, som brukar denna värld, såsom brukade han den icke. Lars, hans förstfödde, en i alla afseenden rikt begåfvad yngling, dog i en bröstsjukdom strax efter sin promotion, men i de tårar fadern fällde öfver honom fanns intet af sorgens bitterhet, blott dess ljufhet: den fasta förvissningen om det tillfälliga i skilsmässan.

Det var som om hans lifs största, underbaraste ögonblick, det då Gud under själens midnattsstund framtvingade en lofsång från hans läppar, och då hans viljas fullkomliga uppgående i Guds skänkte honom en outsägbar förnimmelse af den Eviges närhet, det var som om detta ögonblick till hälften lossat honom från jorden och flyttat tyngdpunkten af hans lif dit, där de eviga sanningarna ha sin hemlighetsfulla källa, och där han visste att Margareta väntade honom.

Han tyckte sig aldrig heller helt skild från

Margareta. Ofta hörde hans barn, hur han talade högt inne i sitt rum, alldeles som om han haft Margareta bredvid sig, och stundom kunde man få se, hur det bredde sig liksom en slöja öfver hans blick, liksom såge han ej de omgifvande föremålen, utan helt andra, endast för honom förnimbara syner.

Pastor Malm lämnade aldrig Lennbo socken. Flere gånger var det fråga om, att han skulle söka ett annat pastorat, ja han blef till och med kallad af församlingar i olika trakter af landet. En gång hade han till och med gifvit vika för öfvertalningar och beslutat att fara och profpredika i en församling, där hans framgång som sökande var så godt som gifven.

Men en afton några dagar innan han skulle resa kom Per Ersson i Vedsäla vandrande för att få »säga ett ol tell Malmen», som han sade.

Pastorn bad honom vänligt sitta, undrade hur mor Karin mådde och frågade därefter, hvad gubben hade på hjärtat.

»Jo, sir far,» svarade gubben, i det han lade bägge händerna på knäna och oförskräckt såg pastorn i ansiktet, »he ä' som så, att dom har nu vuri' hos meg å bladdra' om, att han tänkte å lämna vånn bygd. Men då sa' je: He har ni fått gali' besked om, go' vänner, sa' je . . .»

»Och hur kan du veta det?» sporde pastorn något sväfvande.

»Jo, si, je tänker som så, je, att Herren har gett'en *en gärning* å göra här, å den gärningen

ä' int' gjord än, för tell honom behöfver han nu alla sina lifsdagar, som Gud vill ge'n. För här ä' nu mickje, som int' ä' som he ska' vara, å mångaa bekyttsamma själar, som ska föras tell Herren, åå mickje arbete ä' de i vingåren. Å därför svara' je dom: Han, Malmen, öfverger oss int', vånn paastor, han ä' int' en tocken som säger att Herrenn kallar'n tell fårahjordar, som ä' större å rikaree, utan han tror att Herren kallar'n *där han behöfss*. Å därför stannar han hos oss, så mickje ä' dåå visst, svara' je dom.»

»Och du svarade riktigt, käre Per Ersson,» utbrast pastorn med tårar i ögonen. »Det är sannt, jag vill ödmjukt bekänna det inför dig, att djäfvulen verkligen lyckats intala mig att jag skullde söka en mera betydande plats som Guds tjänaree, men Herren har sändt dig för att hejda mig, ochh nu öfverger jag er aldrig, mina älskade barnn! Svara du alla dem, som säga motsatsen, att ddu har rätt: Malmen stannar bär i Lennbo sockenn, så länge Gud ger honom lifvets gåfva.»

Och pastor Malm ångrade icke detta beslutt. Han kände aldrig någon saknad efter den jordiskka vinning han försakat; den brist på ärelystnad ochh vinstbegär, som af naturen utmärkte honom, haddde under Guds andes helgande inflytande utvecklatts till en fullkomlig likgiltighet för allt det, som lockaar och smeker ett jordiskt sinnadt hjärta. Sorglöös som han alltid varit för sin utkomst, begärde haan icke mera än nätt och jämt hvad som behöfdeles till föda och kläder, och skriftens ord: »Söker förrst

efter Guds rike och hans rättfärdighet, så faller eder allt detta till,» hade på honom gått i en härlig fullbordan. Af det lilla arf Margareta fick efter sin far, ett par tusen rdr rmt, använde han, med hennes medgifvande, en del till byggandet af ett skolhus, och ändå kunde han gifva alla sina barn en god uppfostran. Sönerna hade redan förmånliga lefnadsställningar, en af döttrarna var gift, en borta som lärarinna, och en, den äldsta, hemma hos fadern.

För öfrigt sköttes hemmet af Stina och Lisa, hvilka likt två gamla gårdvarar aldrig lämnade prästgården, och hvilka med aldrig svikande trohet vårdade barnen, då dessa blefvo moderlösa. Stina hade under årens lopp blifvit trött och utarbetad, och sedan Brunte dog, lämnade hon helt och hållet ifrån sig stall- och ladugårdsgöromål och höll sig mest i köket och barnkammaren, men Lisa, nu en medelålders kvinna och en varm lefvande kristen, som har *rätt* att glömma det förflutnas sorger och misstag och med glädje blicka framåt, Lisa var desto mera verksam och ägnade hela sitt lif åt sin husbonde och sin älskade matmors barn. Sedan flere år tillbaka är hon förlofvad med en brorson till Per Magnus, men hon har fast beslutit att icke gifta sig, så länge pastorn lefver och behöfver henne. Och år ifrån år får fästmannen komma på söndagsmorgonen, gå med henne i kyrkan och sedan på eftermiddagen sitta i köket och läsa Arndts »Sanna kristendom» eller Thomas à Kempis' »Jesu efterföljelse», men ingen af dem talar någon-

sin om bröllop, fästmannen vet, att det vore ett dåraktigt och fåfängt tal, så länge ännu pastor Malms stämma höres i Lennbo kyrka eller hans hvita hufvud synes bakom rutan i rummet, där han sitter och skrifver eller läser, och Louise, hans dotter, liksom förr Margareta, går omkring honom och sysslar eller slår sig ned vid hans sida med sin sömnad.

Under tidernas lopp ha äfven stränderna med de tre socknarna kring Lennansjöarna ändrat karakter. De gamla husen uppe i obygden, lömkrögarenästena med sina dystra minnen, äro nedrifna, och af deras inbyggare har minnet icke gömt annat än de hemska sägner, som icke brådt skolla glömmas. Malvans lilla bod finnes icke mer; Malvan och hennes beundrare, sergeant Pohl, som tack vare länsman Rapps bemödanden slutligen som man och hustru fingo förljufva hvarandras ålderdom, ha gått bort; där Malvans bod var, ligger nu järnvägsstationen, och där fordom marknadsstånden voro uppställda och »komejan» förrevisades och hästskojarna öfverbjödo hvarandra, där frambrusar nu ett järnbantåg, och hvisselpipans gälla, brådskande ljud har efterträdt marknadslifvets stoj.

Länsman Rapp har för längesedan lämnat Lennbo socken; icke långt efter Per Brattens dödd blef han länsman i en annan trakt af landet, ddär folket var mindre vildt och förbrytelserna ej så svåra som här. Själf trifves han dock icke på långt när så bra där som nere vid Bjurån, men

hans hustru gör det så mycket mera. Hon är nöjd och lycklig, hennes lilla hem blir för hvarje år finare och smakfullare, men hennes förnämsta samtalsämne är och förblir alla rysligheterna i Lennbo socken.

Efter Rapp kom en länsman, som i likhet med Rapps föregångare hette Berg, och detta befäste ännu mer Ol-Persa i hans åsikt, att Rapp endast drifvit med honom, när han påstod att han hette »Rapp» och inte »Berg», som alla andra länsmän brukade heta.

Per Magnus och Dordi äro nu gamla, äfven de, men vägen till prästgården är dem alltid snar och gen att hitta, de tröttna aldrig att sitta hos pastorn och lyssna till hur han talar med dem om »det ena nödvändiga» eller väcker till lif minnen ur det förflutna, då ännu Margareta var med i den lilla kretsen.

Eriks föräldrar äro för längesedan döda; de ha gått hädan i samma vissa tro, hvari de lefvat.

Ingrid hos länsman Rapp är gift med en bondson från Särela och nöjd i sitt äktenskap, om hon än aldrig kan glömma det förflutna och sin ungdoms älskade, som Gud ryckte likt en brand ur elden, och som hon vet, att hon en gång skall få möta igen.

För öfrigt ha flere af de gamle i stugorna, Svartens-Erik, soldat Knagg, Rutlin-smederna med flera aflidit; ett yngre släkte växer upp kring Len-

nans stränder, ett släkte, vid hvilket den gamle pastorn fäster sina framtidsförhoppningar, att de frön till andligt lif han utsått i de unges hjärtan skola bära frukter, och för hvilket han ber lika varma och brinnande böner, som han fordom bad för de nu bortgångne.

* * *

En våreftermiddag, tjugufem år efter Margaretas död, fann Louise, då hon kom in till fadern med kaffebrickan, honom sittande i länstolen med hufvudet bakåtlutadt öfver karmen och boken, i hvilken han suttit och läst — Augustini Confessioni — nedfallen på golfvet. Han hade träffats af ett slaganfall, och han återfick aldrig fullt medvetande under de dagar han ännu lefde.

Endast ett par gånger vaknade han upp ur sin dvala, men de ord han då yttrade vittnade om, att hans medvetande, slocknadt för de jordiska tingen, ännu i det sista kunde fasthålla tankar och bilder ur andens värld.

Ena gången sträckte han plötsligt upp armen och utropade med tydlig, kraftig stämma de Augustini ord han läst strax före slaganfallet: »*Evolemus, evolemus ad æterna gaudia!*» [1]

Andra gången, ett par minuter före sin död, hviskade han också med en förunderligt tydlig

[1] Vi skynda, vi skynda till den eviga glädjen.

stämma och klar, obeslöjad blick *det namn*, som varit det sista ord han hört från Margaretas läppar.

* * *

Pastor Malms begrafning ägde rum i Lennbo gamla kyrka, där den nu döde så många gånger predikat Guds lag och förkunnat frälsningens evangelium för den församling, till hvars herde han blifvit satt. Från alla tre socknarna, ja ända från staden kommo skaror af folk ur alla klasser; begrafningståget, som i den klara vårdagen vid ljudet af en högtidlig sorgmarsch slingrade sig uppför kyrkbacken, var så långt, att de sista af gästerna ännu voro kvar i prästgården, då kistan bars in i kyrkan.

Hans Malm, den äldste af den aflidnes nu lefvande söner, pastorsadjunkt i en af länets församlingar, höll liktalet; med en kraft och en innerlighet, som kommo mer än en af åhörarna att tänka på den döde, talade han, icke om den lifsgärning hans fader uträttat, icke om det erkännande han vunnit, de tacksamhets- och kärlekstårar, som nu skymde så mångas blickar, utan endast om hans djupa, varma kärlek till sin Frälsare, om hans vissa hopp att genom Kristi nåd och försoning få ingå i det eviga lifvets glädje. — — — — — — — — — — — — — —

Men på aftonen, då allt var tyst i byarna omkring kyrkan, och Lennans vatten låg stilla

och drömmande med inslumrade böljeslag, och vårens bleka stjärnor glindrade öfver bergspettsarna, ljödo helgsmålsklockans toner, manande tilll sabbatshvila, ut öfver nejden, ljödo likt en sista hälsning från den helige Staffan till honom, som så troget gått i hans fotspår och fortsatt hans verk att förjaga hedendomens mörker och bringa ljuset af Kristi kunskap till Lennans stränder.

Slut på senare delen.

Senare delens innehåll.

1. Evig hvila. Julefröjd 5
2. Svarta fåglar. Den blå lågan 43
3. En blodsnatt 91
4. Ångestfulla stunder. Vid midnattsslaget 106
5. Flyktingen i Sukkot-skogarna. St. Staffans klockringning 128
6. Frälst! 148
7. »Jag, Herren din Gud, är en stark hämnare» 164
8. I Guds kraft. Till den eviga glädjen . . 186
9. Helgsmålsklockan 237

MARGARETA:

Med eller mot sin natur. En berättelse tillägnad Sveriges kvinnor. 3 kr.

»*Det är en god bok och en väl skrifven bok, som efterlämnar ett angenämt minne.*» (Barometern.)

SELMA LAGERLÖF:

Gösta Berlings saga. En samling berättelser från det gamla Vermland. Ny uppl. 4 kr.; inb. 6 kr.

»Ett mästerverk, ett arbete af första klass.» (Nordisk tidskrift.)

Osynliga länkar. Berättelser. 2:dra uppl. 3: 50.

»Bjuder lysande rikedomar af känsla och fantasi.» (E. Alkman i Dagens Nyheter.)

AXEL LUNDEGÅRD:

Fru Hedvigs dagbok. 2: 75; inb. 4 kr.

Tannhäuser. En modern legend. 2 delar. 4: 50.

Prometheus. En konstnärs saga. 2 delar. 4: 75; inb. 6 kr.

Titania. En kärlekssaga. 2:a uppl. 2 delar. 4: 50; inb. 5: 50.

Faster Ulla och hennes brorsdöttrar. 3: 50.

Dikter. 2: 75.

»Herr Lundegård har företrädesvis blifvit känslans och kärlekens skald.» (Aftonbladet.)

BEATRICE HARRADEN:

Skepp, som mötas i natten. Berättelse. 1: 75.

»En rörande historia, som lockar till tårar utan att dock vara anlagd på att vara sentimental. Den bästa lektyr för unga kvinnor.» (Korrespondenten.)

PIERRE LOTI:

Genom öknen till Jerusalem. Bemynd. öfvers af *W. Hedberg*. 2 kr.

Jerusalem. Bemynd. öfvers af *W. Hedberg*. 2 kr.

Genom Galiléen (Nazareth, Kapernaum, Damaskus). Bemynd. öfvers. af *W. Hedberg*. 2 kr.

»Genom Lotis dagboksanteckningar går en underström af religiös hänförelse.» (Korrespondenten.)